

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică“

66

Serie nouă
(anul 15),
Al patrulea
trimestru
2022

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”
Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)“

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU
(8 decembrie 1876 - 5 martie 1955)

Fondată de Asociația Societatea Culturală „Ștefan Petică - 2007“
și agreeată de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Galați-Brăila

SUMAR

▶ Mihai EMINESCU, <i>Scieri de inspirație folclorică și mitologică</i>	3	▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Două scrisori adresate de Ioan Bianu, vicepreședintele Academiei Române, profesorului Constantin Solomon, directorul Școlii Comerciale din Tecuci</i>	91
▶ Adrian RACARU, <i>Numitului, 2022! (Editorial)</i>	4	▶ Cristian Gabriel CĂLUGĂRU, <i>Un reper în filosofia românească: acad. Ion Petrovici</i>	93
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Panaît Istrati sau exilul planetar (1)</i>	5	▶ Viorel COMAN, <i>Mânjii sonori ai Ceairului</i>	95
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Constantin Noica despre miracolul eminescian (II)</i>	9	▶ Cristian Gabriel CĂLUGĂRU, <i>Meșteșugul cuvintelor potrivite</i>	97
▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>„Atunci Moise și fiii lui Israel au cântat Domnului...”</i>	12	▶ Ghiorghe GRĂDINARU, <i>110 ani de la nașterea preotului, profesorului și scriitorului Vasile G. Popa</i>	99
▶ Petre ISACHI, <i>Marcel Proust sau surâsul de Giocondă al (post)modernismului european</i>	24	▶ Ghiorghe GRĂDINARU, <i>Ștefan Sevastre</i>	107
▶ Ionel NECULA, <i>Centru cultural la Bârlad. 16 ianuarie 2001</i>	28	POESIS:	
▶ <i>Glasul vioarelor tinere și jubileul simezelor</i>	30	▶ Liviu Ioan Stoiciu	108
▶ Ionel NECULA, <i>Neuitatul Luca Pițu</i>	32	▶ Ionuț ALUPOAE	109
▶ Ionel NECULA, <i>Inimosul domn colonel Gheorghe Petrașcu</i>	34	▶ Viorel ILIȘOI	111
▶ Violeta Daniela MÎNDRU, <i>Hortensia Papadat-Bengescu</i>	38	▶ Viorel BURLACU, <i>Amintiri cu haz despre oameni mari...</i>	112
▶ Ionel NECULA, <i>Spre Mănăstirea Furnica</i>	44	▶ Pr. Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	113
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Iertare</i>	45	▶ Nona NISTOR, <i>Călătorind, călătorind...</i>	114
▶ Vladimir RADU, <i>O diagonală românească a revistelor literare</i>	47	▶ Gh. N. VASILACHE, <i>O nouă ediție a Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM3)</i>	116
▶ Mihai GANEA, <i>Ultima trecătoare</i>	49	▶ Violeta IONESCU, <i>Strada spitalului fără spital...</i>	120
▶ Virginia PARASCHIV, <i>Confesiunea Clementinei</i>	50	▶ Elena NETCU, <i>Umbrele sfârșitului</i>	123
▶ Vladimir RADU, <i>Literatura de călătorie ca resursă educațională</i>	53	▶ Ion MANEA, <i>Lumea la care țin atât de mult</i>	126
„FABULA LUI MENENIUS“	57	▶ Marin NĂSTASE, <i>Jăratric stins cu bere; Metamorfozele lui Moș Crăciun</i>	129
▶ Theodor PARAPIRU, <i>Fabula lui Menenius; Fabulele lui Esop</i>	57	▶ Ionel NECULA, <i>Eleonora Stamate - încercare de zbor planat</i>	134
▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Povestiri</i>	59	▶ Aristotel PILIPĂUȚEANU, <i>La vadurile Nistrului</i>	136
▶ Lucian IONIȚĂ, <i>Ioan Slavici - ipostazele realismului moralizator</i>	61	▶ Iulian BOSTAN, <i>O antologie cu rădăcini pe meleaguri tecucene</i>	138
▶ Grigore RACARIU, <i>Amintirea Doinei (3)</i>	66	▶ Theodor CODREANU, <i>Petruș Andrei, O sută și una de poezii</i>	139
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Retrospectiva de pictură Gheorghe Petrașcu, din 10 mai 1969</i>	72	▶ Ionel SAVITESCU, <i>Anul 1940 în pagini de memorii: destrămarea României</i>	142
▶ Corneliu STOICA, <i>Gheorghe Petrașcu, 150 de ani de la naștere</i>	76	▶ Daniel BRADEA, <i>Tecuciul de la revoluția din decembrie '89 până la alegerile din 1992</i>	145
▶ Daniel DOJAN, <i>Omagierea pictorului Gheorghe Petrașcu</i>	78	▶ Sorin LANGU, <i>Unirea Dobrogei cu România</i>	154
▶ Gabriel DRĂGAN, <i>Medalion liric</i>	82	▶ Adrian RACARU, <i>Revista revistelor</i>	156
▶ Daniel MAZILU, <i>Reeducare, resetare, reamintire</i>	84	▶ Adrian RACARU, <i>Cronograf</i>	159
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Blois, diamantul din salba castelelor de pe Valea Loarei</i>	86	▶ <i>Concurs de literatură „Amintiri dintr-o călătorie”</i>	161

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **Dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **ADRIAN RACARU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Monica BABEȘ
Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Ștefan Andronache
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Adrian Racaru
Mircea Cojocaru
Livia Ciupercă
Petruș Andrei

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi

Acad. Nicolae Dabija

Prof. dr. Theodor Codreanu

Acad. Vasile Tărățeanu

Prof. univ. dr. C. D. Zeletin

Prof. dr. Lucia Olaru Nenati

Prof. dr. Narcisa Florentina Boldeanu

Prof. univ. Ștefan Munteanu

Liviu Ioan Stoiciu

**Prezentul număr al revistei
este ilustrat cu picturi de
Gheorghe Petrașcu.**

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

EMINESCIANA

SCRIERI DE INSPIRAȚIE FOLCLORICĂ ȘI MITOLOGICĂ

Trimite-mi, mândră, trimete
Ce-a fi-n sat la voi mai verde:
Cosița și pletele
Ochii și sprâncenele,
Că și eu că ți-oi trimete
Ce va fi la noi mai verde:
Ciobica și penele,
Ochii și sprincenele
Și mulțămînd lui Hristos,
Te sărut, mândră, frumos.
(Mss. Academiei 2262)

OLIOLIO, CODRUȚULE!

Oliolio, codruțule!
Ce mai faci drăguțule?
Codri, codri, dragul meu
Parcă ți-aș fi spus-o eu
Să frământîți frunza mereu.
Din frunzișul fremătos
Povestești așa frumos,
De m-adormi în iarbă jos.
Că de când nu te-am văzut
Multă vreme au trecut
Și de când nu te-am cătat
Multă lume am îmblat...
-Ia, eu fac ce fac de mult
Iarna lupul îl ascult

Cum la margini de pârâu
Hăulește a pustiu.
Am făcut ce fac de mult:
Vara doina mi-o ascult,
Tragă-nă-se tragă-nă
Frunza de mi-o leagă-nă.
(Variantă culeasă de Eminescu
în peregrinările sale prin țară)

„Dumnezeul geniului m-a sorbit
din popor cum soarbe Soarele
un nour din marea de amar.”
(Manuscris 2254)

DOINĂ

Ce tot stă vântul să bată
Prin frunza de tei uscată
Și frângându-i ramurile
Să lovească geamurile?
Iară tu de ce suspini
Când privești peste grădini?
Nu mai sta de tot ofta
Și în gând nu mă muștra,
Că atunci te voi uita
Când nu s-or mai arăta
Lângă mare râurile,
Lângă drum pustiurile,

Luna și cu soarele
Și-n codru isoarele! [...]

*

Lângă cortu-i, unul dintre fiii
falnicului Domn,
Sta zâmbind de-o amintire, pe
genunchi scriind o carte,
S-o trimiță dragei sale, de la Argeș
mai departe:

„De din vale de Rovine
Grăim, Doamnă, către Tine,
Nu din gură, ci din carte,
Că ne ești așa departe.
Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiți prin cineva
Ce-i mai mândru-n valea Ta:
Codrul cu poienile,
Ochii cu sprâncenile;
Că și eu trimite-voi
Ce-i mai mândru pe la noi:
Oastea mea cu flaurile,
Codrul și cu ramurile,
Coif înalt cu penele,
Ochii cu sprâncenele.
Și să știi că-s sănătos,
Că, mulțămînd lui Cristos,
Te sărut, Doamnă, frumos.”
(Fragment din Scrisoarea III)

„Admirator predestinat al creațiilor populare, Eminescu și-a făcut ucenicia în chiar grădinile îmbălsămate ale folclorului, de la care a împrumutat atâtea miresme și atâtea podoabe pentru propria sa creație poetică [...] Inițierea folclorică a lui Eminescu urcă până la anii fragezi ai copilăriei și despre ea mărturisesc multe din poemele lui de maturitate. Și basmele *Făt-Frumos din lacrimă*, *Călin Nebunul*, *Fata din grădina de aur*, *Miron și frumoasa fără corp* sunt și rămân inegalate poeme originale de inspirație folclorică, pe care numai Eminescu putea să le elaboreze.” (Perpessicius, vol. *Scritori români*)

EDITORIAL

NUMITULUI, 2022!

► Adrian RACARU

Cum să-mi convertesc deznădejdea, ca să nu mă irosesc în cuvinte? Cuvintele să nu se lepede și să nu cadă, ca niște petale de flori, de flori sterpe, care nu leagă așteptările roditoare... Am să vă primejduiesc supărări, căci am să evoc, spre nesilită aducere aminte, anul care are bocceaua pregătită la ușă, la ușa de la intrare-n Trecut. Anul 2022 (il nominalizez, pentru anii care sper că, îl vor urma mai vrednici), încă se mai zvârcolește în învolburata și încâlcita lui trecere, de parcă și-ar pritoci (ru) moarea. L-am primit ca pe Anul Nou - Eliberatorul. A venit ca o sărbătoare romană, ca un pelerin fericit: flutura o ramura de măslin, înviorând îmbărbătarea vântului prielnic, pentru corăbiile pustiite la ancoră-n porturi. După popreală, întâlnirile aveau toate drumurile deschise, fără restricții și declarații; îmbrățișările și sărutările se întreau și nu mai erau pândite și prigonite ca periculoase focare (ceea ce în fapt, au fost de când lumea!). Și pofta visătoare a călătoriilor ne scotocea prin buzunare; ne îmbujoram că vin timpuri normale, că viața este jovialul prezent perpetuu, care ne momeste cu viitorul și ne face, de cadou, trecutul. Ne primeneam pentru timpuri normale. Dar cutremurătoarea profeție a lui Dostoievski se adevăra începând cu 24 februarie 2022: „La noi ideea rusească, independentă, viitoare, încă nu e născută, dar pământul e tainic și înfiorător însărcinat cu ea și începe să o nască în dureri îngrozitoare”

„Ideea rusească” – „Operațiunea militară specială”? Putin și tactica salamandelor! Lumea democratică e în „Război cu salamandrele”? Suntem implicați să facem figurație, într-un film de groază, cu un scenariu rescris după Karel Čapek și regizat de Vladimir Putin ? În rolul de Salamandră Șefă s-a autodistribuit! Iată discursul „pacifist” de amenințare:

Acum câteva cuvinte importante, foarte importante pentru cei care ar putea fi tentați să intervină în evenimentele în desfășurare. Cine încearcă să ne împiedice, și cu atât mai mult să creeze amenințări pentru țara noastră, pentru poporul nostru, să știe că răspunsul Rusiei va fi imediat și vă va duce la consecințe pe care nu le-ați

experimentat niciodată în istoria voastră. Suntem pregătiți pentru orice dezvoltare a evenimentelor. Au fost luate toate deciziile necesare în acest sens. Sper că voi fi auzit.

Pare o traducere, din cartea lui Karel Čapek, aranjată scortos de propaganda rusească. Și așa: numitului 2022, răsăritul i-a întunecat zilele; și așa: fără de darea de seamă a guvernanților de dincoace, din lumea civilizată, iată-ne strămutați din Valea pandemiei, în Valea plângerii și a îngândurării. Dacă aș spune că viața e rea, Nicolae Iorga mi-ar răspunde: „Îmi spui că viața-i rea, și te cred. Mă îndrepti la viața viitoare: vii de-acolo?” Și Blaga Călușitorul ar adăuga: „Deși suferința prevalează în viață, totuși găsim că e vrednică de trăit...” Așa că: „Mergi tot înainte. Unde ? Nimeni nu poate să spună. Dar mergi.”

Fii bun cu noi, **2023!****Să ne citim sănătoși! La mulți ani!**

POLEMOS

PANAIT ISTRATI SAU EXILUL PLANETAR (1)

► Adrian Dinu RACHIERU

„Provocat” de articolul lui Viorel Coman, dedicat lui Panait Istrati și găzduit în numărul precedent al revistei (nr. 65/2022, pp. 84-85) sub un generic nedrept, minimalizator (*Istorie brăileană*), repunem în discuție *cazul Istrati*, cel exclus odată cu „trezirea” din hipnoza sovietică, semnând – ca gest de pionierat – un text radical, fără egal în literatura noastră.

*

O anchetă a revistei *Vatra* (nr. 12/2018), sărbătorind *Cărțile literaturii române, la Centenar* ne înștiința că Panait Istrati ar fi „cel mai subevaluat scriitor român”. Tocmai el, cel care gustase din glorie precum nici un alt scriitor de-al nostru, cel care ne împărtășise „fragmente ale unei autobiografii niciodată sfârșite”, cum spunea Eliade și care, suflet răzvrătit, în chip de militant, denunțase – printre primii – ororile regimului sovietic, suportând o violentă campanie denigratoare, devenind dintr-un răsfățat, un prohibit. Venit din lumea Brăilei, un „oriental” care a ținut să fie scriitor român, Istrati a transferat în literatură o lume pestriță, amorală, forfotitoare, în destrămare, de un pitoresc exotic. Iar eroii săi, trăindu-și viața (ticăloasă) așa cum le porunca firea, de o candoare ultragiată sunt victimele „sângelui clocotitor”. Chiar Panait Istrati se explica în acele pagini auto-biografice (v. *Trecut și viitor*, 1925), notând că, înfruntând un destin neîndurător, protagoniștii „își dau frâu liber patimii de-a trăi viața”; sunt victimele „firii”, el însuși, proiectat în Adrian Zografi, personajul-mască (ca dublul fictiv al scriitorului), fiind răvășit de un irepresibil instinct migrator. Considerat un creator instinctiv, intrând târziu în literatură, asimilând în fugă (ca autodidact), Panait Istrati a fost de timpuriu mânat de voința de a fi liber. În absența tatălui (Gheorghios Valsamis, un enigmatic contrabandist grec), fiul natural al

Joiței va fi tentat, într-o copilărie „zbuțuită”, să iasă, într-o „primă fugă”, de sub tutela mamei, scria Mircea Iorgulescu. Dragostea posesivă a mamei ridica un „grilaj prohibitiv” (Iorgulescu 1986: 41), încât Gherasim Istrate (cum figurează în registrul de stare civilă, născut la 10/22 august 1884) va fi, el însuși, un temperament „neșezat”, cu dor de

ducă, un hoinar internațional proletarizat, visând o altă lume. Șocurile copilăriei, dese mutări, provizoratul, povara dragostei materne au întreținut o psihologie a căutării și o anume formație sufletească, motivată oedipian. Vorbind despre *Complexul lui Oedip la Panait Istrati* (v. *Viața Românească*, nr. 10-12/1928), Petre Marcu-Balș evidențiază „subiectivismul iremediabil feminin”, observând că „forța creatoare a irumpt după moartea mamei” (Pandrea 1982: 424). „Efuziunile autobiografice”, livrate de „Panaitachi” însuși ne vin în sprijin, *greco-românul* retrăindu-și copilăria ca „necesitate

sufletească”, explorând depozitele subconștientului.

Revoluționar sentimental, însetat de justiție, artist proletar într-o lume „slută”, cu ambiții agitatorice, Istrati a iubit *omul liber*, „fără stăpân” și prietenia eroică; colindând lumea, practicând meserii umile (ucenic, cizmar, valet, hamal, portar, zugrav, fotograf), tânărul idealist are o biografie fabuloasă. Are „școala vieții”, cu mari deziluzii și succese de răsunset, dorind să spună adevărul. Filosofia sa existențială hrănește etica omului revoltat, nefăcând din experiență un concept lustruit estetic.

Revoltat pasionat, exaltat, mereu alături de năpăstuiții vieții, generosul Istrati a făcut din libertate adevărata sa religie. Și-a pus sufletul pe masă, exprimându-se *întreg*, „fără sfială și fără rușine”, cum scria Șerban Cioculescu, încrezător în prietenie, acuzând chiar, într-o epistolă către Georg Brandes,

„penuria de prieteni adevărați”. S-a apropiat în chip natural de mișcarea socialistă, a publicat numeroase articole de atitudine, sperând în noua lume, debutând, în noiembrie 1906, în *România muncitoare*, sub semnătura P. Istrate. Visând, însă, să devină un mare scriitor. Cum tinerețea sa rămăsese o perioadă obscură, M. Iorgulescu, prin 1982, aproape întâmplător, și-a propus să ofere „o altă imagine”, reconstituind documentar un portret spiritual, pornind spre alt Istrati. Corectând multe din afirmațiile care au făcut carieră, însoțindu-l pe rătăcitorul Istrati, mânat de un demon al pribegiei și practicând munci istovitoare. Un „extraordinar hazard”, va recunoaște Istrati, i-a oferit șansa afirmării în spațiul francez, după ce, la sfârșitul lui martie 1916, va ajunge în Elveția, „o insulă cruțată de oceanul de flăcări”. Dar motivele plecării „n-au nimic cu ceea ce se va numi exil” (Ungureanu 2019: 62).

Povestea franceză e prea bine cunoscută. Dar nu vorbim despre un Istrati „inventat” sau despre un succes fabricat. Câteva mari întâlniri i-au protejat destinul. După tentativa suicidară de la Nisa, din 1921 (eșuată), după ce Fernand Desprès a remis scrisoarea pentru Romain Rolland (insistând ca acesta să răspundă), începe marea sa aventură. Istrati revine la viață. Ziaristul de la *l'Humanité*, folosind formula „un Gorki român” este, de fapt, adevăratul „descoperitor” al lui Istrati. După ce Rolland, în revista *Europe* (1923), îl va fi lansat cu *Kyra Kyralina*, văzând în Istrati „un Gorki balcanique”, între cei doi se naște un febril dialog epistolar, început, însă, la 15 martie 1921. Istrati, cu „imaginația aprinsă”, îl va idolatriza, fiind animat de o „exaltare fecundă” (Iorgulescu 1985: 131). După doi ani de așteptare se simțea, în fine, recunoscut; vede în Romain Rolland „marele prieten”, chiar „Dumnezeul meu”. Un tată spiritual, folosind limba tatălui simbolic, vădind devotament filial. După care va urma, într-o interpretare lacaniană, „uciderea tatălui”, Istrati-fiul, el însuși sfâșiat, încalcând interdicția lui Romain Rolland, va publica trilogia despre Rusia Sovietică, consfințind ruptura. Cu o reconciliere, în 1933, dar la o altă temperatură afectivă.

Deocamdată, Rolland e încântat de „idealismul eroic” istratian și așteaptă opera, acea „viață demonică”, prinzând „unda vieții”, nu scrisori exaltate. Chiar dacă, firește, nu poate ști ce se va întâmpla cu „forța” istratiană, identificată fără greș. Corespondența lor (1919-1935), adunată, în 1989, de Alexandru Talex într-o versiune „edulcorată” (cf. Jean-Pierre Longre) este un veritabil roman epistolar. Din fericire, Daniel Lévault și Jean Rièrre au pus la punct o ediție riguroasă, la *Gallimard*

(colecția *Blanche*), evidențiind o prietenie asimetrică, tumultuoasă, cu „despărțiri pe vecie” și reveniri; dar șicu goluri, Maria Kudașeva („ochiul Moscovei”), văduva lui Romain Rolland distrugând unele scrisori de-ale lui Istrati, cele care ar fi făcut rău „cauzei”. Mai ales că cearta lor a fost politică iar Istrati n-a ezitat să-și verse năduful, oferind câteva din primele mărturii antitotalitare, devenind peste noapte un renegat, „alungat”, zicea Monica Lovinescu, din viața literară franceză.

Dincolo de formulele în care a fost împachetat, atipicul Panait Istrati, ca „povestitor din Orient”, de un gorkianism mai luminos (prin infuzie balcanică), ca „vagabond de geniu” (cf. E. Raydon) sau „un ciuline dezrădăcinat” (cf. Monique Jutrin-Klenner) s-a bucurat de un exploziv succes în anii '30, girat de Romain Rolland. Nu doar interesul pentru exotic, nu doar simpatiile stângiste ar explica gloria sa; credibil prin autenticitate, om de jos, dezvoltând un patos plebeian, marginalul și revoltatul Istrati răspundea, în pofida rezervelor estetice, unui orizont de așteptare. Încât, H. Barbusse, în 1925, putea exclama încântat: „Iată un universal!” Umanitarismul său răzvrătit marca, pe urmele altora (J. London, Gorki), o mutație în climatul literar, aducând „un suflu liric” (cf. Sébastien Lapaque) și reabilitând sensibilitatea, cum scria Joseph Kessel, prefațând ediția de *Opere (Gallimard, 4 volume, 1968-1970)*. „Istratienii”, cei de atunci și cei de azi, îl supun reevaluărilor. Citit, studiat, reabilitat, omagiat etc., el rămâne o prezență: prin *Caietele* editate, din 1969, de asociația „Les Amis de Panait Istrati”, prin revista *Le Haïdouc*, prin atâtea contribuții exegetice, de la Monique Jutrin-Klenner (cu o a doua ediție, în 2014, neactualizată, din păcate) la Linda Lé și atâția alții. Încercând să împace perspectiva occidentală cu modelul oriental, eforturile exegetice privesc, de fapt, identitatea lui Istrati ca scriitor planetar. Sforțările unora (cazul lui Ulysse Baratin) estompează problema identitară, expediindu-l sub umbrela cosmopolitismului. Alții, Mihalis Patsis, de pildă, încearcă să cerceteze „viața, opera, destinul grecesc” (v. Panait Istrati. *Scriitorul de azi*, 2019), favorizând paternalele rădăcini elene. Istrati însuși, sedus politic de „Răsăritul care se naște”, bucurându-se de prietenia lui Nikos Kazantzakis, a trezit, în sejururile sale grecești, îngrijorarea autorităților, somat să părăsească țara (la 20 februarie 1928).

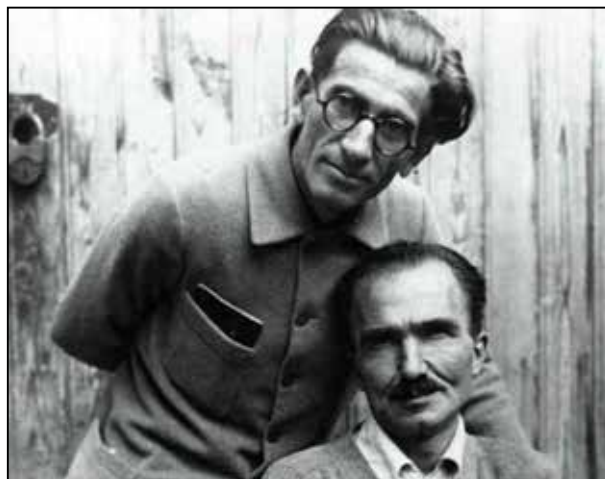
Din păcate, recuperările românești, stând sub o nedreaptă sentință călinesciană, au fost greoaie. Dacă G. Călinescu decreta că Istrati „nu va fi niciodată scriitor român”, Camil Petrescu, dimpotrivă, îl considera „scriitor al specificului românesc”. Mai încoace, G. Dimisianu nota că ar fi vorba despre un „exotism autohtonizat”, Istrati fiind „și sincronizat și

nesincronizat cu epoca lui” (Dimisianu 1985: 11), oricum cu certă cetățenie literară, solul românesc fiind „matricial” (Dimisianu 1985: 7). Surprinzător, distingând onest între succes și cotă, I. Simuț era convins că asistăm la un „eșec al europenizării”, în dublu registru, politic și literar (Simuț 1985: 35), în timp ce M. Iovănel invocă „relațiile episodice” cu literatura română (Iovănel 2021: 655), atent la exporturile noastre literare și, cu deosebire, la formele de „import recuperator”, cum este și cazul istratian, prozatorul bătăndu-se pentru dreptul de „a fi scriitor român”, traducându-și/ rescriindu-și o parte din titluri.

Ceea ce surprinde în cazul Istrati, glorificat și hulit, impunând prin spectaculosul biografic, e tratamentul nedrept aplicat operei, trăită ardent. Or, literatura sa își revendică o cetățenie românească, după ce omul Panaitache, dedat la „haimanalâc”, fusese gratulat în fel și chip: canalie, trădător, vândut, pornograf, proxenet, biet hamal, debitând orori „pe spinarea Rusiei comuniste” (cf. Al. Sahia). Iar atacul la Eminescu, judecat internaționalist, un articol de tristă faimă, a pus gaz pe foc, provocând aprige încăierări verbale. „Detractor fără voie” (cf. N. Georgescu), credincios tezelor și lozincilor momentului (dezrobire, crezul proletar, înfrățire universală), Panait Istrati, ca „om internațional”, va blama „binele închis între frontiere”, „meschina notorietate națională”, idealul „strâmt”, capcana „naționalismului șovin” (v. *Între neam și umanitate*, în *Adevărul literar-artistic*, nr. 198/ 21 septembrie 1924). Replicile n-au întârziat. Prima, a lui Goga, în *Țara* (5 octombrie 1924), făcea elogiul granițelor proaspetei României Mari, ca „ziduri de apărare”. Și mustrarea slaviciană condamna acea „mare greșală”, încât, pocăit, hoinarul Istrate regreta că s-a vârat în „tărățele românești”. Privit cu suspiciune, scrisul său fiind „un bordel levantin” în ochii lui Iorga, înțesat cu „sminteli orientale” (cum apreciașe Ovid Densusianu), Panait Istrati a mai păcătuit, în ultimii săi ani, fascinat de extreme, prin apropierea de *Cruciada românismului*, ultima revistă la care a colaborat, ca singurul „loc de popas”. Fluctuațiile sale, apoi sovietizarea țării au prelungit atitudinea rezervată, amânând o probă reevaluare critică. Abia în 1957 se republica *Ciulinii Bărăganului* (ecranizat peste un an) și, în 1964, Al. Oprea se încumeta a închina o monografie „cavalerului rătăcitor” (revizuită în 1976 și 1984). Încât, posteritatea sa românească, încă zgârcită, intra într-o nouă etapă; publicarea Dosarului de Siguranță (în *Manuscriptum*, nr. 3/1974), tot datorită lui Al. Oprea, a permis redeschiderea cazului, eliminând o serie de erori, perpetuate prin „etichetologia kominternistă” (cf. M. Ungheanu). Dar „nu dincolo de ce permitea

cenzura”, constata Marian Popa, însăși seria de *Opere*, plănuită de Al. Oprea (la sugestia lui Mihu Dragomir), „croșetată”, cu stilizarea lui Eugen Barbu (ca „traducător”) înfuriindu-l pe Al. Talex, acuzând „chirurgia estetică”. Proistratian, Mircea Iorgulescu, prin eseul său, tras în trei ediții, intervenea, și el, corectiv, construind un „alt Istrati” (ca *nomad statornic*), „obscurul hoinar brăilean” cunoscând o celebritate „subită” în scurta-i carieră literară, trecând de la „sindicalismul bătăios”, localist, la „amestecul” în treburile lumii. Or, mișcarea socialistă era, în acei ani, „numele speranței”, socialiștii fiind „frații lui Istrati”. Până la marea „trezire”, denunțând, „singur cu suferința nesfârșită”, minciuna comunistă sub jugul Sovietelor, retrăgându-se în România. Cel ce suferea de „complexul lui Ulise” (cf. Al. Oprea) se întorcea în Ithaca. Celebru, dar învins. Și Alexandru Talex, cunoscându-l pe Istrati în ultimele cinci luni de viață, a fost un devot, ocupându-se de editarea corespondenței cu Romain Rolland (în volumul *Le Pèlerin du coeur*) și întocmind, în dipticul *Cum am devenit scriitor*, un Istrati *par-lui-même*, dorindu-și ca Istrati „să fie spălat de ignomiile debitate”, deloc puține.

Ca „prim denunțator” al monstruoșităților regimului sovietic, impulsivul Istrati a suportat represalii, dispărând o vreme din cultura noastră de ocupație. Înfrângând opreliști ideologice, recuperarea moștenirii sale a împins proza în prim-planul circuitelor editoriale. El însuși amator de scandal, pendulând între extreme, șubred fizicește și labil moral, Panait Istrati a jucat „pe o scenă ideologică majoră” (Ungheanu 2000: 96), fiind „cel mai neprovincial scriitor român”. Dacă succesul francez (internațional, de fapt) a fost cu puțință prin favorurile stângii comunizante, Istrati a fost un apropiat al rețelelor kominterniste, dobândind o contondentă experiență „stratosferică”, împins în

Panait Istrati și Nikos Kazantzakis

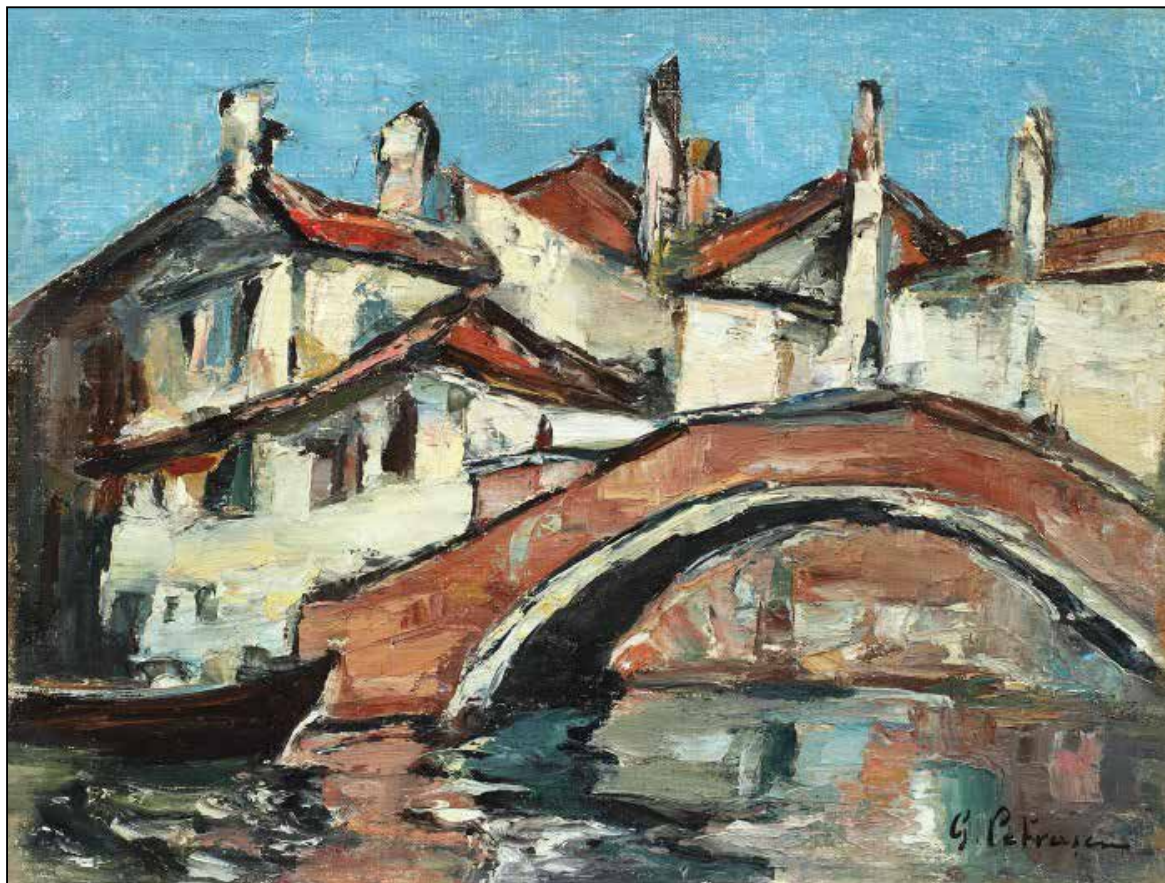
eclipsă după „petarda” aruncată „răilor bolșevici”, devenind un răsunător caz literar-politic.

Cu pași șovăielnici, îndepărtând zgura prejudecăților, recuperatul Istrati s-a întors acasă. Pionieratul lui Al. Oprea a deschis o poartă, „amicii” istratieni s-au mobilizat, opera lui Istrati, exercitând o fascinație intermitentă, pare a fi ieșit din zona de umbră. Sunt voci care susțin că opera, scrisă „din mijlocul vieții”, cum notase G. Ibrăileanu, pălește în fața destinului său agitat și controversat. Într-adevăr, însingurat, dezamăgit, boicotat, hărțuit politic, bolnav, cel care a ținut afișul pe scena europeană a timpului a sfârșit răpus de ftizie la Sanatoriul Filaret (16 aprilie 1935), îngrijit de doctorul Marius Nasta. Deschis, implicat, pasional, incomod, eretic Istrati își propusese „să dispară” (la Nisa, în 1921). Răsfățat apoi, acel „Gorki căreia i se zice Istrati” (v. Al. Cazaban, în *Viitorul* 18 unie 1924) și care înțelegea libertatea ca „dar dumnezeiesc” a traversat anii dramatici și traumatici ai destrămării iluziilor. Urmând o tăcere impusă. Istrati a fost *autentic*, un revoltat sentimental, o „haimana internațională”, cu energie plebeiană. Pentru el, revolta nu era o temă literară (Iorgulescu 1986: 30). Însuși hoinarul Zografi, *alter-ego*-ul său, cel lacom de a cunoaște lumea

(„absorbind-o”), găsindu-și Sorbona „unde poate”, era un revoltat din naștere; își spune viața, în primul rând, nu din plăcerea istorisirii, ci dezvăluindu-se, ca prieten „al oamenilor de inimă” și luptător pentru cauza lor.

E adevărat, biografia lui Panait Istrati îi concurează opera. Pentru unii exegeți, el pare chiar deposedat de biografie, transferată otova în literatura sa. Dar și opera, și viața sunt nimbate de cultul libertar. Scriitorul, „îndrăgostit de orizonturi nesfârșite”, bucurându-se, meteoric, de faimă mondială sfârșește învins, atacat și neînțeles, o ființă tragică, de fapt. „Pelerinul inimii” își joacă posteritatea, fie sub eticheta minimalizatoare a literaturii exotice, „de consum”, fie, resuscitat, prin invocarea *Spovedaniei*, detonând „chestiunea rusă”, suportând valuri de calomnii și o uitare complice. *Spovedania*, nota Viorel Coman, îi împarte opera în două perioade distincte. Conștient de ceea ce va urma, încheind-o (la 20 mai 1929), el îi va expedia lui Romain Rolland o carte poștală, notând telegrafic, într-o replică memorabilă: „Amice! Am spart vesela!” (Coman 2022: 84).

(continuarea în numărul viitor)

Gheorghe Petrașcu, *Pod la Veneția*

ESEU

CONSTANTIN NOICA DESPRE MIRACOLUL EMINESCIAN (II)

► Ștefan MUNTEANU

Fascinația pe care Constantin Noica a resimțit-o în fața manuscriselor eminesciene, precum și atitudinea acestui mare cărturar, trebuie să constituie permanente surse de învățătură. Pentru că, trebuie să recunoaștem, este foarte puțin probabil ca asemenea manifestări să renască, foarte curând, în cultura română.

a. Întâlnirea cu manuscrisele eminesciene

Motto:

„Poate că și caietele acestea ale lui Eminescu sunt, într-un fel, un vis încremenit”.

(Constantin NOICA)

În prima parte a volumului „*Introducere la miracolul eminescian*”, cei doi editori, respectiv Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu, au organizat textele lui C. Noica în patru subcapitole: 1. *Pledoarie pentru facsimilare*; 2. *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*; 3. *Din periodice*; 4. *Eminescu și Kant*.

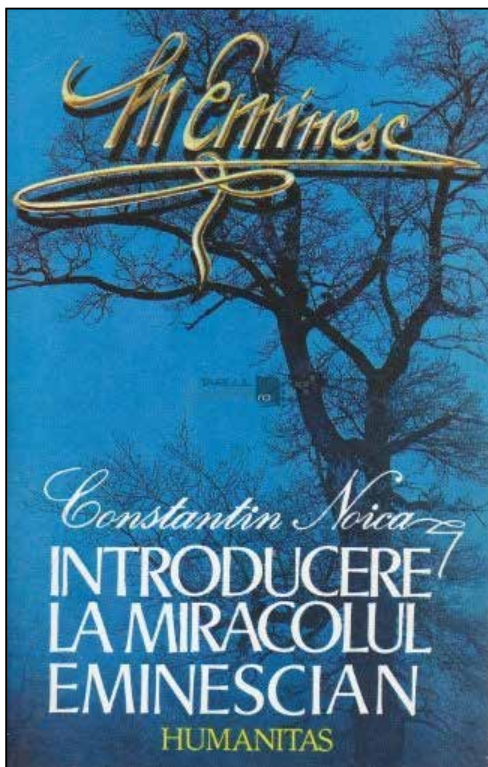
a.1. Pledoarie pentru facsimilare

Primul text, intitulat *Facsimilați „Caietele lui Eminescu”!*, este descoperit în „arhiva Noica” și este datat în martie 1968. Încă de la început, pledoaria lui Noica pentru facsimilarea manuscriselor lui Eminescu țintește două obiective. Mai întâi, în mod firesc, filosoful se străduiește să pună în evidență

importanța păstrării acestei comori prin facsimilare. Apoi *raportează* această posibilă ispravă de viitorul tinerilor doritori de cultură. Cu îndreptățire, Cassian Maria Spiridon notează: „Odată descoperit universul fascinant al manuscriselor eminesciene, Noica, precum Sf. Pavel în opera sa de răspândire a învățaturii creștine, va lupta pe toate căile, persuadând, solicitând până la pragul imperativului, propunând varii soluții și diverse combinații editoriale, toate pentru reproducerea integrală, prin facsimilare, a celor 44 de Caiete” (*Noica și Eminescu*, în volumul „Eminescu, jurnalist politic”, Editura Junimea, Iași, 2017, p. 44-45). După care, scriitorul ieșean adaugă: „Pledoaria are ca țintă mai ales tinerii, posibilitatea acestora de a avea acces

la facsimile (la manuscrise, firesc, fiind practic interzisă), considerând că *pentru nimeni întâlnirea cu ele nu ar fi mai răscolitoare decât pentru un tânăr deschis către cultură*. Doar aici, în aceste pagini îl putem întâlni pe Eminescu cel viu, adevăratul Eminescu. Față de orice ediție tipografică, facsimilul păstrează, cum remarcă îndreptățit cel care a scris *Cuvânt împreună despre rostirea românească, un rest* și argumentează: «Întâi, ele arată nu numai câtă învrednicire avea Eminescu, dar și câtă vrednicie, ceea ce e bine ca omul tânăr de astăzi să știe; apoi caietele reprezintă un adevăr de viață fascinant, din mijlocul căruia țâșnesc gânduri și frumuseți neașteptate» (*Idem*, p. 45).

În fapt, intuiția lui Noica pătrunde mult mai adânc în abordarea chestiunii. El are credința că în manuscrisele eminesciene

„E o altă întâlnire cu poezia, după cum e o altă întâlnire cu gândul filosofic. Ceva neverosimil, ca viața, ca miracolul creației, îți stă înaintea, în mijlocul molozului și mizeriei de a fi om. Atunci pornești orbește prin toate caietele în căutarea neștiutului Eminescu” (*Introducere la miracolul eminescian*, Editura Humanitas, București, 2003, p. 15). Comentând acest text rămas de la C. Noica, același Cassian Maria Spiridon formulează o încheiere foarte potrivită: „Din toată această neorânduială ni se relevă un neștiut Eminescu. Filosoful le-ar dori răsfoite de tinerii scriitori nu doar pentru a-și scoate, a intra în rezonanță cu anumite gânduri sau versuri atât de darnic răspândite pe aceste file, ci și pentru a afla cum să faci să-ți maturizezi fantezia, cum să faci să-ți stăpânești, pe de altă parte limba; totodată ar putea astfel înțelege «ce» a făcut, «cât» a trudit și «cât» știa Eminescu” (*Op. cit.*, p. 45-46).

a.2. O imagine a pietății față de cultură

Editorii volumului *Introducere la miracolul eminescian* au descoperit în „arhiva Noica” copia unei dactilogramme intitulată *Despre necesitatea și posibilitatea facsimilării Caietelor lui Eminescu*, din 1968. Au mai observat că, în 1969, C. Noica a secționat acest text în două părți. Prima parte a fost intitulată *O imagine a pietății față de cultură* și a fost publicată în ziarul „Scânteia tineretului” din 9 iulie 1969.

Sigur că pietatea lui Eminescu față de cultură nu trebuie uitată vreodată. Dar felul în care C. Noica ne reamintește această misiune trebuie să îndepărteze orice eventuală amortire. Argumentația marelui filosof se clădește ca un program național, de mare actualitate la timpul respectiv: „În clipa de față Eminescu nu e decât cel mai mare poet al României. Avem temeuri să credem că el poate fi transformat în *Pedagog* al ei dacă se pun la dispoziția oricui, și mai ales a tineretului, caietele cuprinse în cele 44 manuscrise de la Biblioteca Academiei Române” (*Introducere la miracolul eminescian*, Editura Humanitas, 2003, p. 17).

Deși este bine cunoscută grija lui Eminescu pentru cele două lăzi cu manuscrise, povestea

trebuie mereu reamintită, așa cum face C. Noica, măcar pentru valoarea ei educativă. „În haosul vieții sale exterioare, Eminescu a păstrat cu sfințenie doar două lăzi: cea cu manuscrisele proprii și cea cu manuscrisele vechi românești. Din ultima au scos comori mai toți istoricii culturii noastre, începând cu Gaster; din prima, toți cei care au mai putut spune ceva despre poet după Maiorescu, de la Nerva Hodoș și Ion Scurtu, până la Călinescu și Perpessicius”... Au fost de ajuns 90 de poezii din prima ediție a volumului eminescian spre a ne reda Poezia; câteva mii de file din manuscrisele sale pot da acum școala culturii. Nu doar poezii romantici și visători, ci învățați, gânditori, oameni de știință, conștiințe pot naște și crește sub exemplul de pasiune pentru cultură al lui Eminescu (*Idem*, p. 17).

Probabil că un argument important, în favoarea facsimilării manuscriselor eminesciene, a derivat din următoarea subliniere făcută de Noica: „Dar ce este extraordinar în caietele lui Eminescu e întregul lor. Fiecare caiet luat în parte poate fi o dezamăgire. În întregul lor, însă, cele peste 7 000 de file ale manuscriselor dau o imagine a pietății față de cultură pe care știu câte alte națiuni o pot produce. Totul îl interesează pe Eminescu: nu doar creația literară, ci și literaturile lumii; filosofia, ca și astronomia, matematicile, fizica și chimia; istoria, ca și economia, limbile clasice și cele moderne, cuvântul străin ca și cuvântul românesc. Când el nu domină un subiect și nu poate spune lucruri esențiale asupra-i – cum se întâmplă să spună, după recunoașterea specialiștilor, în filozofie, istorie, critică literară și lingvistică – el se supune și învață, ca un școlar; copiază o gramatică slavonă sau un tratat de fizică, scrie cuvinte grecești, desenează litere arabe, face exerciții de matematici, înfruntă cu ingenuitate și râvnă întreg universul culturii” (*Idem*, p. 18).

Cum era de așteptat, Constantin Noica a extras cu atenție, din manuscrisele miraculoase, și crâmpie de profundă cugetare, pe care le categorisește ca fiind gânduri tulburătoare și profetice: „«O idee se naște într-o țară bătrână... interesează o zi și trece. Aceași idee intră în sufletul unui popor tânăr și face o revoluție» (ms.

2 276); «Oamenii învățați dar fără talent propriu, adică purtătorii științei moarte, mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o ușă de intrare și una de ieșire. Ideile streine intră printr-o ușă, trec prin întunericul sălii și ies pe cealaltă, indiferente, singure și reci... Capul unui om de talent e ca o sală iluminată, cu pereți și oglinzi. De afară vin ideile într-adevăr reci și indiferente. Dar ce societate, ce petrecere găesc!» (ms.2 289); «Marea n-ar face valuri și n-ar avea absolut nici o mișcare, ci apa sa ar putezi și s-ar băhni dacă temperatura ei ar fi pretutindeni egală; omenirea ar putezi în corupție, speculă și pornocrație, dacă n-ar exista între popoare deosebiri de cultură și mai ales deosebiri de viață» (ms. 2 261)” (Idem, p. 18-19).

În continuarea pledoariei sale, C. Noica mai adaugă: „Cu sensul acesta de rătăcitor disciplinat prin toate lumile culturii, Eminescu devine o Universitate. Tinerețea sa învățat, exemplar deschisă către tot ce e adevăr, lumină și meșteșug cărturăresc, trebuie pusă în fața tineretului de astăzi și mâine. În clipa de față nu mai au acces la manuscrisele eminesciene decât câțiva cărturari. Dar nu se poate refuza cunoașterea acestor documente cărturarilor noștri, care mai au atâtea de aflat, de precizat și chiar descifrat în hârtiile poetului... E un miracol că-l avem, păstrat întreg cu chipul lui interior, în 44 de manuscrise. Va fi un alt miracol când îl vom reda vieții, cu o clipă înainte de a se stinge a doua oară, în cele peste 7000 de file ce putrezesc (Idem, p. 19).

a.3. Cum pot fi reproduse „Caietele lui Eminescu”

Cea de-a doua parte a textului intitulat *Despre necesitatea și posibilitatea facsimilării Caietelor lui Eminescu*, aflat în „arhiva Noica”, ca dactilogramă, este publicată în volumul *Introducere la miracolul eminescian*, sub titlul **Cum pot fi reproduse „Caietele lui Eminescu”**, ca text inedit. Aici, în completarea argumentației din subcapitolul anterior, este punctată deosebirea dintre un manuscris tipărit și un manuscris facsimilat. „Nu poate fi vorba de transcrierea și editarea în tipar a manuscriselor. Independent de faptul că transcrierea a peste 7 000 de file ar lua ani întregi unui colectiv – inexistent

astăzi – de experți, care de altfel au și ei scăpări numeroase, rămâne faptul că tiparul pierde tocmai esențialul: imaginea laboratorului, a intimității de creație și a documentului uman. Oricine are în față scrisul eminescian și paginile acelea, cu contrastul lor între zbuciumul sau însemnărilor și alteori ordinea, fascinanta stăpânire de sine a scrierii, nu poate cere decât reproducerea lor întocmai. De altfel, tiparul dă un fals prestigiu gândurilor, în timp ce însemnările lui Eminescu țin de haosul creator, ce merită să fie înregistrat ca atare” (Idem, p. 20).

Nu mai insist asupra posibilelor metode de multiplicare a manuscriselor, pe care le respinge C. Noica, întrucât această discuție nu mai este de actualitate, în situația în care manuscrisele sunt deja facsimilate. Rețin totuși, ca document pentru istoria literaturii, modestia filosofului Noica: „Memoriul de față este făcut de cineva care nu are nici un titlu deosebit de a vorbi despre astfel de lucruri, decât că probabil e ultimul cărturar în timp care a avut privilegiul să mai poată răsfoi în întregime manuscrisele lui Eminescu. El a redactat

memoriul din îngrijorarea că ar putea rămâne cu adevărat printre ultimii și în convingerea sinceră și emoționantă că în România socialistă ceea ce pare imposibilitate altora devine, dacă trebuie, realitate” (Idem, p. 22). O modestie dublată de o energie persuasivă nestăvilită.

DE LA MUSIQUE AVANT TOUTE CHOSE

„ATUNCI MOISE ȘI FIIII LUI ISRAEL
AU CÂNTAT DOMNULUI...”

► Doru SCĂRLĂTESCU

Mai mult decât multe alte popoare ale antichității, evreii și-au legat de muzică, la bine și la rău, propriul destin. Religia lor e o vie mărturie în acest sens. *Vechiul Testament* e înțesat de trimiteri la arta sunetelor – *Dicționarul de teme biblice* al lui Martin H. Manser, din 2009, numără fix 5421 de astfel de trimiteri la instrumente muzicale, de suflat, cu coarde, de percuție: trompetă, flaut, corn, harpă, liră, tamburină, chimval, sistrum...

Femei cu tobe de mână, Achziv, Israelul de Nord, sec. VIII-VII, î. Chr., Israel Museum.

Numeroase alte trimiteri din *Biblie* se referă la implicațiile muzicii în istoria, practica religioasă, experiența politică, viața cotidiană, obiceiurile poporului evreu. Un capitol întreg, spre exemplu, al doispnezecelea, din *Cartea lui Neemia (Ezdra II)*, descrie pe larg desfășurarea sărbătorilor fastuoase de la inaugurarea zidului restaurat al Ierusalimului, regizate de guvernatorul Iudeei din timpul lui Artaxerxes, după rânduielile stabilite odinioară de David și Solomon: „La sfințirea zidului Ierusalimului încă s-au chemat leviții din toate locurile, poruncindu-li-se să vină la Ierusalim pentru săvârșirea sfințirii și pentru sărbătoarea veselă cu doxologii și cântări, în sunetul chimvalelor, lirelor și harfelor”. „Cei din neamul cântăreților – relatează cu lux de amănunte Neemia în memoriile sale – s-au adunat din împrejurimile Ierusalimului și din cetățile

netofatiene./ Din Bet-Ghilgal, din șesurile Ghebei, din Azmavet, căci cântăreții își făcuseră satele în apropiere de Ierusalim/ Și preoții și leviții s-au curățit și au sfințit poporul, porțile și zidurile./ Și am suit eu căpeteniile lui Iuda pe ziduri și am pus două coruri mari pentru cântarea de laudă; unul din ele s-a așezat în partea dreaptă a zidului, spre poarta Gunoiiului./.../ Iar dintre fiii preoților mergeau cu trâmbițe: Zaharia, fiul lui Ionatan, fiul lui Șemaia, fiul lui Matania, fiul lui Mica, fiul lui Zacur, fiul lui Asaf./ Și frații lui: Șemaia, Azareel, Milalai, Ghilalai, Maai, Natanael, Iuda și Hanani cu instrumentele muzicale ale lui David, omul lui Dumnezeu, iar înaintea lor se afla cărturarul Ezdra./.../ Al doilea cor s-a îndreptat în cealaltă parte, și după el am mers eu și jumătate din popor și am înaintat pe zid de la turnul Cuptoarelor și până la zidul cel lat./.../ Apoi amândouă corurile au mers la templul lui Dumnezeu. Și am făcut același lucru și noi, eu și căpeteniile care erau cu mine/ Și preoții: Eliachim, Maaseia, Miniamin, Mica, Elioenai, Zaharia, Hanania cu trâmbițe./ Maaseia, Șemaia, Eleazar, Uzi, Iohanana, Malchia, Elam și Ezer. Cântăreții cântau sub conducerea lui Izrahia./ Și s-au adus în ziua aceea mulțime de jertfe și s-au veselit, căci Dumnezeu dăduse poporului pricină mare de bucurie. Și femeile și copiii s-au veselit, iar strigătele lor de bucurie din Ierusalim se auzeau până departe...” (op. cit., 12: 27-43). Uneori, secvențe întregi ale *Vechiului Testament*, precum *Cartea psalmilor* sau *Cântarea cântărilor* au ca suport arta sunetelor. Cel mai adesea, îndeletnicirea muzică nu e întâmplătoare, ci meticolos organizată, cum vedem în vremea lui David și a urmașului său, Solomon, constituindu-se astfel o solidă tradiție. Conform literaturii rabinice de la începutul erei creștine (*Mișna*), în mod frecvent, la Templu funcționau, pe lângă un cor de doispnezece bărbați, și o orchestră de acompaniament formată de asemenea din doispnezece instrumentiști.

O dificultate în dezvoltarea temei noastre, este lipsa materialului iconografic, prohibit, cum bine se știe, în manifestarea artistică a vechilor evreii, spre deosebire de popoarele vecine cu care aceștia au venit în contact, precum sumerienii, egiptenii sau asiro-babilonienii, grecii mai târziu. Suntem nevoiți astfel să apelăm la surse externe, precum, de exemplu, relieful în

Interpret la flaut dublu, Achziv, sec. VIII-VII, î. Chr., Israel Museum

Cântăreți evrei, prizonieri în Asiria, bazorelief, Ninive, cca 705-681 î. Chr., British Museum.

Eduard Bendemann, *Evrei în exil*, 1832, Wallraf-Richartz-Museum.

alabastru de pe zidurile palatului lui Sennacherib din Ninive, expus în prezent la British Museum, în care ne sunt prezentați prizonieri evrei cu lire, probabil în urma campaniei militare în Iudeea a regelui neo-asirian, de la finele secolului VIII î. Chr. și începutul celui următor. Dintre sursele interne, amintim statuetele din teracotă, cam din aceeași epocă, reprezentând interprete cu tobe de mână, dezgropate din ruinele vechiului Achziv, pe coasta mediteraneeană a Israelului de Nord, aflate în colecția muzeului din Ierusalim. Între exponatele aceluiasi muzeu găsim și o figurină a unui interpret la flaut dublu. Să mai adăugăm, ca ilustrativă pentru funcția emblematică acordată muzicii, moneda bătută în timpul răzcoalei lui Bar Kokhba, 132-135 d. Chr., având imprimate pe avers și revers o liră și o trompetă înconjurată de inscripția în paleo-ebraică „Pentru libertatea Israelului!”.

Monedă din timpul revoltei lui Bar-Kokhba, avers și revers, 132-135 d. Chr.

Arta europeană va suplini în epoca ei modernă această sărăcie de imagini, autoimpusă din antichitate de izraeliți, prin numeroase opere plastice, multe cu referire la viața lor muzicală, la care vom apela și noi în paginile următoare.

Revenind la texte, Moise, prezumtivul autor al primelor cărți ale *Bibliei* ebraice, apare în *Cartea Exodului* (*Ieșirea*) în calitate de creator, de interpret și de dirijor al corului fiilor lui Israel scăpați cu bine, prin intervenție

divină, de „oastea lui faraon”, în greua încercare de traversare a Mării Roșii: „Atunci Moise și fiii lui Israel au cântat Domnului cântarea aceasta...” În lungul recitativ ce urmează, de mulțumire și de laudă la adresa lui Iahve, avem o ilustrare, pentru începuturile lor, a relației strânse dintre poezie și muzică: „Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit! Pe cal și pe călăreț în mare i-a aruncat! Tăria mea și mărirea mea este Domnul, căci El m-a izbăvit...” (*Ieșirea*, 15: 1-2). Momentul e reluat de istoricul evreu Josephus Flavius în cartea a doua a *Antichităților iudaice*, cu detalii de atmosferă și de prozodie poetică: „Și, deoarece scăpase astfel de primejdie, în vreme ce dușmanul a primit o aspră pedeapsă, care, potrivit amintirii oamenilor, nu se mai întâmplase încă, ei și-au petrecut o noapte întregă în cântece și chioate voioase. Moise însuși a compus în cinstea Domnului o cântare în versuri de șase picioare...”¹ Același celebru episod al traversării Mării Roșii o aduce în prim plan pe sora mai mare a lui Aaron și a lui Moise, proorocița Mariam, care adaugă versului și muzicii, arta dansului: „Atunci a luat Mariam proorocița, sora lui Aaron, timpanul

Luca Giordano, *Miriam*, detaliu, 1687, Muzeul Prado, Madrid.

în mâna sa, și au ieșit după dânsa toate femeile cu timpane și dănțuind./ Și răspundea Mariam înaintea lor: «Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit! Pe cal și pe călăreț în mare i-a aruncat!» (Ieșirea, 15: 20-21).

Anselm Feuerbach, *Miriam*, 1862, Alte Nationalgalerie, Berlin.

Marc Chagall, *Dansul lui Miriam*, guașă, 1966, Musée national Message Biblique Marc Chagall, Nice.

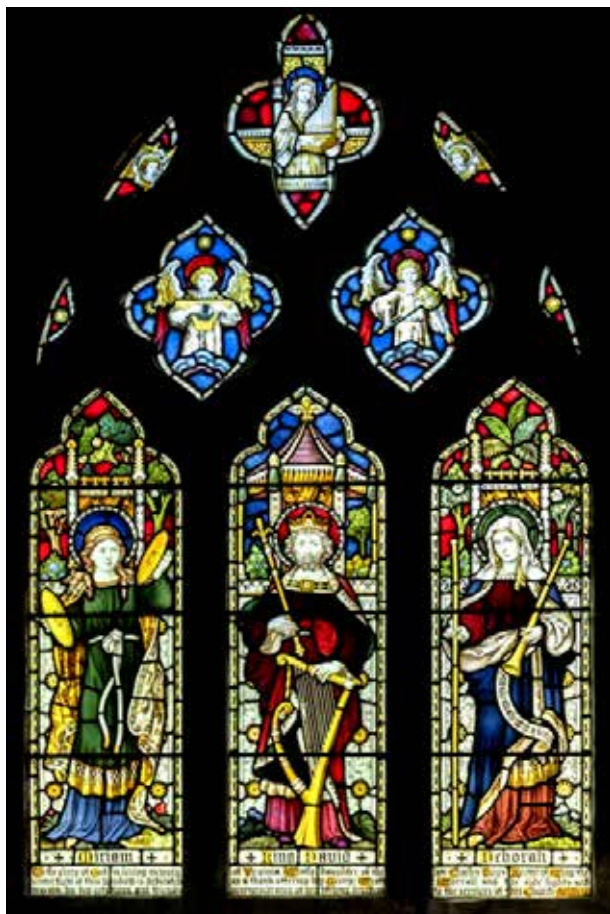
Pe lângă aceste două celebre „cântece ale mării”, o culegere de comentarii la *Tora* orală (*Midraș*), tot din primele secole după Christos, consemnează alte importante cântece care însoțesc istoria zbuciumată a poporului evreu, unul din ele legat de aceeași noapte începătoare a ieșirii din Egipt: „Voi veți cânta atunci, ca în noaptea cea de praznic, cu bucurie în inimi, în sunetul de flaut, ca să mergeți în muntele Domnului, vârtutea lui Israel” (*Isaia*, 30: 29), urmat, pe firul evenimentelor, de un „Cântec al fântânii”: „De acolo s-au îndreptat spre Beer, fântâna despre care a zis Domnul lui Moise: «Adună poporul și le voi da apă să bea»./ Atunci a cântat Israel la fântână cântarea aceasta: «Lăudați fântâna aceasta, cântați imne în cinstea ei! Fântâna pe care principii au săpat-o, pe care mai-marii poporului au deschis-o cu sceptrul, cu toiegele lor!»” (*Numeri* 21, 16-18). La acestea se adugă cântecul testamentar al lui Moise, la încheierea misiunii sale de salvare a poporului evreu, din *Deuteronom*, 31-32, în fine, cântecele războinice, al lui Iosua Navi, cerând intervenția meteorologică benefică a divinității: „Stai, soare, deasupra Ghibeonului, și tu, lună, oprește-te deasupra văii Aialon!” (*Iosua*, 10,), și, mai ales, al lui Deborah, sărbătorind victoria asupra lui Iabin, regele Canaanului, o minunată și amplă revărsare poetică din care îi redăm începutul: „Atunci Debora și Barac, fiul lui Abinoam, au cântat cântarea aceasta:/ «Când se arată judecători în Israel, poporul merge de bunăvoie la război; Binecuvântați pe Domnul!/ Ascultați dar, regilor! Căpetenii, luați aminte! Căci cântare voi cânta Domnului. Cânta-voi Domnului Dumnezeului lui Israel... »” (*Judecătorii*, 5).

John Francis Bentley, *Deborah*, vitraliu, c.1892-3, Biserica Catolică Corpus Christi, Brixton, Londra.

Avem în anticele proorocițe Mariam și Deborah, două bune asociate, în măiestrie poetică și muzicală, ale prințesei sumeriene, Enheduana, preoteasa zeiței Inanna. Josephus Flavius le trece cu vederea (n-ar fi singura dovadă de misogism la acesta), dar tradiția creștină și arta europeană în general le preiau din *intermezzo*-urile poetice ale narațiunii veterotestamentare și le proiectează cu mai multă forță în viitorime. Minunate anluminuri de pe manuscrise medievale, de asemenea, vitralii, reliefuri ori statui din lăcașurile de cult, vechi sau moderne, le reprezintă în ipostaza de cântărețe. Dintre acestea, vitraliul realizat în 1908 pentru vechea Biserică Sfinții Petru și Pavel din sătucul britanic Wing de celebrii John Richard Clayton și Alfred Bell, de evidentă inspirație prerafaelită, le aduce împreună în rama unei luminoase

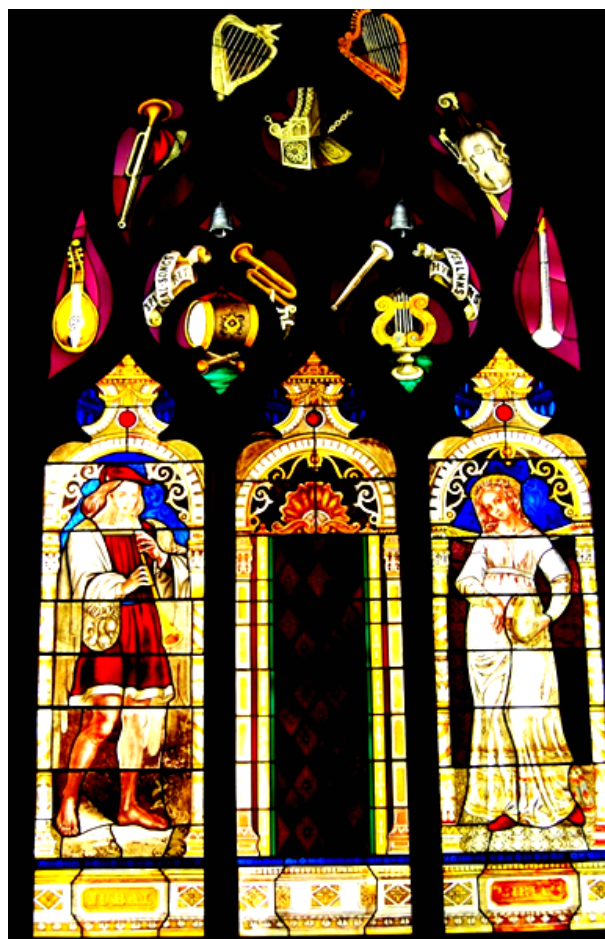
ferestre pe cele două profetese melomane, alături de simbolul rege muzician David. Nu lipsesc din brațele lor hafa, lira și flautul. Și nici compania unor îngeri instrumentiști.

Clayton și Bell, *Miriam, David, Deborah*, vitraliu, 1908, St. Peter and Paul church, Wing.

Un alt vitraliu, lucrat de astă dată de cunoscuții artiști americani specializați în domeniu, William Jay Bolton și John Bolton, în 1843-48, aflat acum la Metropolitan Museum, alături de Miriam un alt personaj biblic, Jubal, cel evocat telegrafic, între urmașii lui Cain, în capitolul patru din *Cartea Facerii*: „acesta este tatăl tuturor celor ce cântă din chitară și din cimpoi” (în versiunea Cornilescu, „tatăl tuturor celor ce cântă cu harpa și cu fluierul”). Atâta doar. În veacul luminilor, medicul liber cugetător Pierre Bonnet-Bourdelot se plânge în a sa *Istorie a muzicii* (publicată postum) de faptul că Moise n-a specificat cum i-a venit lui Jubal ideea invenției sale și nici modul cum el a materializat-o.

Cu aceasta se deschide o lungă dezbatere, în care se angajează enciclopediștii francezi, obsedați, cum se știe, de obârșia lucrurilor². Discuția se prelungește în secolul următor, în romantismul victorian englez, când poeta și romanciera George Eliot abordează problema în eseul său *The Origin and Function of Music* din „Fraser's Magazine”, octombrie 1857, și o dezvoltă literar în cele opt sute de versuri ale poemului *The Legend of Jubal*, 1869-1870, din care decupăm secvența cu cântecul de victorie al eroului antic: „Apoi Jubal își revărsă triumful în

William Jay și John Bolton, *Jubal și Miriam*, vitraliu, 1843-48, Metropolitan Museum.

cântec./ În cuvinte ritmate ce ritmul notelor prelungesc/
Cum cărbunii, mocnind, luminează molcom,/ Ori cum
dorința de iubire în iubire deplină se schimbă./ Lira-i ține
tovărășie – în acest/ oncert al simțurilor – vibrând, precum
buzes apăsate pe buze./ Singur, înconjurat de coline, el
își încercă întâi/ Cântul înaripat; apoi, cu inima plină de
mândrie./ Fericit ca un mire ce-și conduce mireasa la
altar,/ Spuse: «Această minune ce sufletu-mi a aflat-o,
Această sămânță melodioasă, semănată-n imperiul
sunetului,/ Va să fie-mpărtășită de tot neamul nostru/
Și, asemeni zorilor ce binecuvântează cele mai umile
cotloane./ Cântecu-mi va reverbera și va crește, ca un râu
din pâraie./ Iar eu îi voi învăța pe tineri să curteze-această
liră./ Să-i înțeleagă voința secretă./ Coardele-i fine, ce
cântă despre bine și rău./ Așa se face că omenirea mă
va numi străbunul armoniei/ Și unde Cântare va răsună,
acolo voi fi de față și eu»”.

Prin semi-legendarul rege David, un fel de Orfeu al epocii de aur iudaice³, poezia, muzica și dansul își găsesc, în una și aceeași persoană, împlinirea, întru slava lui Dumnezeu. Literatura rabinică învâluie într-o aură de mister acest atribut al mezinului ciobanului betleemit Isai, prezentându-l ca pe o predestinare, cum vedem în tratatul talmudic al „rugăciunilor”: „Pe când încă se afla în pântecele mamei sale, el a recitat un poem... Și-a proiectat ziua morții și a recitat poemul” (*Berakhot*, 10: a). În acest context, *kinnōr-ul* (liră sau harpă în ebraică) este un dar al divinității, configurându-i destinul: „O harpă

Nino Pisano, *Jubal*, relief pe clopolnița lui Giotto, 1334-1336, Cattedrale di Santa Maria del Fiore, Florența.

Kristian Zahrtmann, *Jubal și familia sa*, 1876-78, Bornholms Kunstmuseum, Danmark.

era suspendată deasupra patului său și când veni miezul nopții, se stârni un vânt care suflă peste corzi, făcându-le de la sine să sune” (Idem, 3: b.). Asumându-și-l, evlaviosul rege se dedică integral rolului său providențial, nu numai în plan politic, ca fondator dinastic, al „Casei lui David”, dar și religios, ca „erudit al Torei” și organizator ritualic. „Miezul nopții nu mă prinde niciodată adormit”, îl citează rabinii cei înțelepți; adică, ne edifică aceștia, „el voia să spună că până la miezul nopții studia Thora; iar după aceea, făcea să răsune cântece și înălța laude Domnului” (ibidem).

Definitorie pentru eroul antic este, în *Vechiul Testament*, secvența din *Cartea a doua a Regilor*, capitolul 6, unde se relatează aducerea „chivotului Domnului Savaot Cel ce șade pe heruvimi” (numit și „Arca legământului”) din prizonieratul filisten, la Ierusalim, cu participarea unui număr mare de aleși, „ca la treizeci de mii”, un eveniment fastuos, regizat cu grijă de unificatorul triburilor izraelite într-un stat monarhic consolidat; apelul la muzică este esențial: „Iar David și toți fiii lui Israel cântau înaintea Domnului din tot felul de instrumente muzicale de lemn de chiparos, din harpe, din psaltire, din timpane, din fluiere și din chimvale”. *Paralipomena* („Ceea ce nu s-a spus”) vine cu noi detalii, privind ierarhii și specializări ale muzicanților, în *Cartea întâi a Cronicilor*,

cap. 15: 14-24: „Apoi a poruncit David căpeteniilor leviților să pună pe frații lor cântăreți cu instrumente muzicale, cu psaltirioane, ca să vestească cu glas tare de bucurie./.../ Heman, Asaf și Etan cântau puternic din țimbale de aramă;/ Zaharia, Iaziel, Șemiramot, Iehiel, Uni, Eliab, Maaseia și Benaia cântau din psaltirioanele cu sunete subțiri./ Matitia însă, Elifelehu, Micneia, Obed-Edom, Ieiel și Azazia făceau începutul cu harpele cu câte opt coarde/ Iar Chenaia, căpetenia leviților, era dascăl de cântări, pentru că era iscusit în acestea./ Preoții Șebania, Iosafat, Natanael, Amasai, Zaharia, Benaia și Eliezer trâmbițau din trâmbițe înaintea chivotului lui Dumnezeu...”. Nu lipsește din *Cartea Regilor* puterea exemplului personal: „Și David dănuia cât putea înaintea Domnului și era îmbrăcat cu efod de in./ Așa a adus David și tot poporul chivotul Domnului cu strigăte și cu sunete de trâmbiță”. În versiunea *Septuagintei*: „David era îmbrăcat cu veșminte de vison, asemenea erau îmbrăcați și toți leviții care aduceau chivotul și cântăreții și Chenania, căpetenia muzicanților și cântărilor. David însă mai avea pe el și un efod de in./ Așa tot Israelul a adus chivotul legământului Domnului cu strigăte de bucurie, cu sunete de corn, de trâmbițe, de țimbale și de harpe...”

Aducerea Chivotului sfânt la Ierusalim, miniatură în Morgan Biblia, sec. XIII, d. Chr., Pierpont Morgan Library, New York.

În tripla sa calitate, de compozitor, interpret și chiar inventator de instrumente muzicale, cum l-a înregistrat tradiția (nu neapărat confirmată de documentul istoric), regele biblic răspunde unei pasiuni comune a popoarelor acestei părți a lumii antice pentru arta muzicii, despre care am vorbit în intervenții ale noastre anterioare (vezi, pe această temă, pe larg, și excepționalul studiu al lui John Curtis Franklin, profesor de studii clasice la vechea universitate americană din Vermont, *Kinyras: The Divine Lyre*⁴). Numeroase relicve antice, însoțite și de o bogată literatură, dovedesc, cum vom vedea în episoadele viitoare, același viu interes pentru arta sunetelor la greci, etrusci sau romani. Nu avem, din păcate, în afara textelor lor religioase, și mărturii plastice antice ale aceluiași interes la vechii evrei. În ceea ce-l privește pe David, imagini contemporane acestuia s-ar fi putut constitui în dovezi ale prezenței sale în istorie. Iar altele, ulterioare cu câteva secole, în perioada încheierii *Psaltrii*, ar fi sporit frumusețea legendei. O singură

și uluitoare excepție datează din antichitatea târzie, mai precis, din secolul al III-lea d. Chr., când, la Dura Europos, pe Eufrat, un sincretism iudeo-heleneo-creștin a permis probabil decoratorilor sinagogii de aici încălcarea severei interdicții biblice a figurației antropomorfe. În 1932, răsărit din nisipuri, un Pompei al Orientului înfățișa în fresce viu colorate, personaje și scene ale *Vechiului Testament*, câteva dintre ele cu referire la întemeietorul imperiului ebraic: ungerea lui David de către profetul Elisei, actul său de generozitate față de aprigul următor, Saul, aducerea chivotului sfânt la Ierusalim, aceasta, din păcate, spre deosebire de scena răpirii ei de către filistenii, grav deteriorată. Ca o compensație oferită iubitorilor de artă, evenimentul e celebrat în splendide miniaturi ale unor manuscrise în circulație la începutul celui de al doilea mileniu creștin, cum *Psaltirea* de la fosta abateie cisterciană Michaelskloster din Heidelberg, sec. XI, aflată la Vatican, ori așa numita *Morgan Bible*, sec. XIII, de la New York.

Anonim, *Regele David și muzicanții săi*, sculptură în piatră, capitel provenit de la Mănăstirea Notre-Dame de la Daurade, sec. XII, Musée des Augustins, Toulouse.

Interesant de urmărit este destinul lui David, ca personaj, dincolo de stricta referință biblică. Cu *Cartea psalmilor* se deschide cariera internațională, cu precădere europeană, a împăratului biblic. Eliberați de interdicția imaginii antropomorfe impusă de autorii veterotestamentari, pictorii și sculptorii creștini s-au concentrat asupra acestuia, din care au făcut un simbol, nu numai al regalității pioase, dar și al literaturii și artei inspirate de divinitate. În secolele XII-XIII, unele școli ale minnesingerilor (celebri cantautori germani) sunt puse sub înaltul patronaj al regelui evreu. În Evul Mediu, marele prestigiu și circulația psalmilor sunt nemijlocit legate de prezența lui David, ca model al relației strânse dintre suveranitatea laică și cea religioasă. Nu mai puțin a contribuit la aceasta și atenția deosebită ce i-o acordă *Noul Testament*, în calitate de strămoș al lui Iisus, limpede enunțată de apostolul Pavel (*II Timotei*, 2: 8; v. și *Ioan*, 7: 41-42). În ambiția sa de edificare a unui imperiu creștin, Carol cel Mare își asumă explicit acest model autoritar, cum se vede pe coperta încrustată în fildeș a *Psaltirii lui Dagulf*, comandată de împărat pentru aliatul

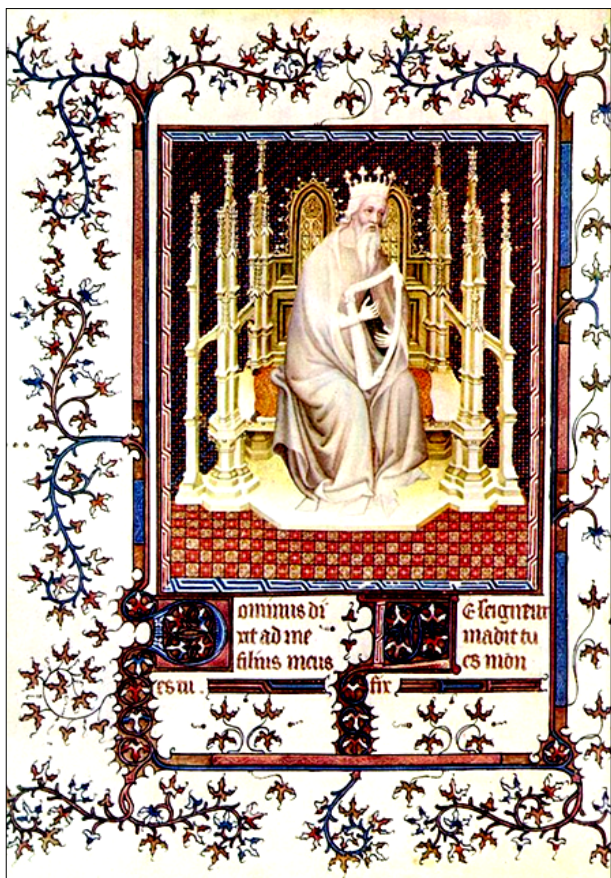
său papa Adrian I, în care David e reprezentat dând indicații și mânuind el însuși harpa în mijlocul muzicanților săi. Referiri la arta ilustrării artistice, le găsim în dedicația în versuri latine a presupusului autor, către sfârșitul de secol al VIII-lea, „umilul servitor” al lui Carol, cum însuși se recomandă, scribul Dagulf: „Literale aurite pictează versetele lui David:/ Și drept e ca dulcile cântece să fie împodobite-astfel./ Cuvintele aurite sună, aduse la viață de cozile-aurite./ Și ele mărturisesc despre un bine care va dăinui de-a pururi./ Și drept e ca ele să fie, în tablete de fildeș,/ Cioplite de o mână măiastră./ Aici ni se arată originile psaltirii,/ Și regele, care vorbește-n cuvinte-nțelepte, se-alătură, el însuși, corului...”

David muzician, decorație în fildeș, *Dagulf Psalter*, cca 793-95, Louvre.

Dar „psalmistul dulce al lui Israel”, apare în numeroase alte ipostaze plastice, ca un „veritabil pivot” (Éric Palazzo) al întregii serii de teme iconografice religioase creștine, din epocile antichității târzii, bizantine, medievale... O publicație a Departamentului de artă și Arheologie a Universității Princeton, *King David in the Index of Christian Art*, din 2002, ne semnalează variate modalități de reprezentare artistică: manuscrise inluminate (coperte, pagini de titlu, vignete), tipărituri, vitralii, mozaicuri, tapiserii, statui, picturi..., din muzee, biblioteci și diverse colecții, cu peste 5000 de intrări repartizate pe 240 de scene iconografice, înșirate alfabetic, cu episoade distincte din viața lui David: păstor, muzician, poet inspirat, vindecător, soldat, politician, fugar, mesia, rege, profet, orant, jeluitor, îndrăgostit, soț, părinte... Un număr copleșitor de iluminații din manuscrise medievale, cele mai multe, desigur, psaltiri, îl înfățișează pe David cântând la harpă sau, mai rar, la alte instrumente, singur sau acompaniat de alți muzicieni. Dintre acestea, multe de o deosebită expresivitate artistică, ne atrag atenția,

bunăoară, tot din medievalitatea timpurie, carolingiană, din a doua jumătate a secolului VIII, așa-numita *Vespasian Psalter*, cu o splendidă pagină înfățișându-l pe David înconjurat de scribi și muzicanți instrumentiști, ori, peste un secol, *Biblia lui Carol cel Pleșuv*, abundent ilustrată și ea, dăruită acestuia de contele Vivien de Tours la anul 846. Sărind peste câteva secole, mai evidențiem, ca reprezentativă pentru arta romanică engleză, *St. Albani Psalter* (sau *Psalter of Christina of Markyate*), un veritabil album al anilor 1120-1130, cu 42 de pagini integral miniate, 211 de inițiale și 17 desene viu colorate. Plasa cu David cântând la violă, flancat de doi interpreți la harpe de mână, e un veritabil model de pictură naivă și ar putea fi semnată fără ezitare de un Rousseau Vameșul și ar face cinste oricărui muzeu de artă modernă contemporană.

André Beauneveu, *Regele David*, pergament, Psaltirea ducelui de Betty, cca 1386, Bibliothèque Nationale, Paris.

Miniaturii români n-au ocolit nici ei subiectul, deosebit de generos, cum se vede. Episoade din viața regelui poet și muzician l-au inspirat pe vestitul Anastasie Crimca, înalt prelat și grafician de talent în același timp. Între diversele ipostaze ale lui David în *Psalterea de la Dragomirna*, 1616, a mitropolitului moldovean, le reținem pe acelea de autor inspirat de un înger sau de interpret însoțit de alaiul muzicanților, în peisaj bucovinean, cu brazi, și ținând în mână instrumente tradiționale românești, precum cobzele. Să menționăm că o cobză apare în mâna lui David și pe frescele exterioare ale Mănăstirii Voroneț, realizate de meșteri anonimi în vremea lui Petru Rareș.

Revenind la mitropolitul miniaturist din secolul următor, acesta ne face atenție asupra vechimii genului poetic al cântecului de laudă, căci într-o imagine apar frații lui Moise, Aron și Mariam, împreună cu un grup de alți muzicanți⁵. Psalmii davidieni ne trimit și la izvoarele literaturii române, către a doua jumătate a secolului al XVII-lea, când Nicolae Milescu Spătarul își însoțește cu niște *Stihuri la dumnezăescul David*, traducerea, operă de pionierat, a textului biblic (1661-1664), preluată și drastic revizuită de Dosoftei. Minunata *Psaltire*, „pre versuri tocmită” de mitropolitul moldovean în silul refugiu polonez, la 1673, socotit pe bună dreptate „întâiul monument de limbă poetică românească” (N. Manolescu), aduce cititorului modern o undă de aer proaspăt, înviorător: „Strigaț lui Dumnezeu tare,/ Tot pământul, cu cântare,/ Cântaț-i cu voaie bună,/ Cu bucurie-mpreună./ Cântaț Domnului în strune,/ În cobuz de viersuri bune,/ Și din ferecate surle/ Viersul de psalomi să urle...”. Versiunea lui Dosoftei face față cu bine concurenței tentativelor similare recente. „În varianta postmodernă, scrie d-na Loredana Opăriuc, frumusețea primelor versuri pălește, mai ales din pricina memoriei culturale care a clasicizat versiunea mitropolitului”⁶. Înclinăm să credem că tânăra universitară ieșeană are perfectă dreptate.

Anonim, *Regele David cântând la lăută*, frescă exterioară, Mst. Voroneț, sec. XVI.

Lui Nicolae Milescu, „om foarte învățat în latină și slavă, de asemenea în greacă” (Dosoftei al Ierusalimului), primul traducător în română al *Vechiului Testament*, îi datorăm această frumoasă laudă a psalmilor davidieni: „A armoniei sfinte ca miarea de dulce cântările lui David”. Pretext pentru o invocație după toate regulile retorice

însușite de el la înaltele școli ale străinătății: „Taci Orfeu, lapădă Ermis alăuta/.../ Că David nouă, a Duhului lovind alăuta,/ Iviaște ascunsele ale lui Dumnezeu taine”⁷. Chiar dacă, în aceste *Stihuri la Dumnezăescul David* ale înțeleptului *globe-trotter* vasluian, avem, din perspectiva iudeo-creștină, o disociere față de personaje celebre ale eresurilor grece, zeul Hermes, inventator al lirei, și Orfeu, neîntrecutul cântăreț trac, detectăm în ele și o așezare, în premieră la noi, a regelui David într-un context mitologic. Vechii evrei trebuie să fi resimțit această apropiere tipologică „transnațională”, chiar dacă mărturiile vin târziu, o dată cu descoperirea ruinelor amintitei sinagogi de la Dura-Europos (secolul al III-lea d. Chr), cu picturi murale înfățișând portrete și scene din Vechiul Testament, ori a celei din orașul portuar Gaza (începutul secolului al VI-lea d. Chr.), cu uluitorul său mozaic, ambele înfățișându-l pe tânărul păstor, fiu al lui Iesei, în postura de Orfeu în mijlocul animalelor îmbânzite de miraculoasa lui liră⁸. Artiștii evrei vor fi tras cu ochiul la realizări similare ale talentaților meșteri ai artei „păgâne” din antichitatea târzie, după cum o dovedesc numeroase vestigii romane, majoritatea, splendide mozaicuri din secolele II-IV, de la Edessa, Lepcis Magna, Piazza della Vittoria, Piazza Armerina, Zaragoza, Antakya, Shahba, Prusias Hypium..., unde cântărețul trac e înfățișat în această ipostază. Interferențe romano-creștine apar într-o pictură murală pe aceeași temă din catacombe dei Santi Marcellino e Pietro, Roma, secolul al IV-lea, unde personajul înconjurat de animale sălbatice poate fi, deopotrivă, Orfeu, David sau Iisus. În fine, același sincretism e de semnalat într-un alt mozaic descoperit într-o capelă din creștinismul timpuriu (secolul al VI-lea) de lângă Poarta Damascului din Ierusalim, în care, prin asociere cu miticul îmblânzitor al sălbăticiunilor, Iisus ni se prezintă în ipostaza de simbolic învingător asupra păcatelor omenești.

Subiectul păstorului David cu liră este preluat de minunate iluminări din manuscrise medievale ale *Psaltirii*, între care se detașează, prin frumusețea execuției și încărcătura lui simbolică, așa-numitul *Psautier de Paris* din secolul al X-lea bizantin („Renașterea macedoneană”), ce se crede că ar fi aparținut lui Constantin VII Porfirogenitul, aflat în prezent la Bibliothèque Nationale din capitala franceză. De remarcat, între cele 14 tablouri viu colorate ce îl însoțesc, cel dintâi, cu un personaj feminin așezat protector în spatele viitorului rege, o personificare a muzicii ((μελωδία), una din primele reprezentări alegorice ale artei sunetelor din arta plastică universală. O frumoasă imagine alegorică a Muzicii asociată cu

Regele Davids, miniatură în *Egbert-Psalter*, sec X d. Chr.

aceea a regelui David o găsim și într-o ediție, ilustrată de un artist anonim italian în secolul al XIV-lea, a tratatului filosofului roman M. Severinus Boethius, *De Institutione Musica*, aflată la Biblioteca Nazionale din Neapole.

Cu aceasta ajungem la puterea taumaturgică acordată muzicii de textele antice. Numeroase studii, fie teologice, fie medicale, vorbind de funcția terapeutică a muzicii, când fac un istoric al temei respective, încep cu evocarea vindecării regelui Saul de către tânărul David din *Întâia Carte a Regilor* (numită și *Cartea lui Samuel*) a *Vechiului Testament*. Iată mult mediatizatul pasaj prin docte exegeze dar și prin poezii, romane, piese de teatru, opere plastice și muzicale, cu portretul tânărului păstor, fiul cel mai mic, din cei opt, ai lui Iesei, „bălan, cu ochi frumoși și plăcut la față”, uns, ca viitor rege, de profetul Samuel, prin decizie divină: „Și a luat Samuel cornul cu mir și l-a uns în mijlocul fraților lui, și a odihnit Duhul Domnului asupra lui David din ziua aceea și

Regele David reprezentat ca Orfeu, mozaic, sinagoga din Gaza, c. 508-509 d. Chr.

Tânărul David compunând psalmi, *Psaltirea de la Paris*, secolul al X-lea.

Lucas Van Leyden, *David cântând la harpă regelui Saul*, sec. XVI, Muzeul Regal de Arte Frumoase, Anvers.

după aceea”, în fine, pe larg, cu versetele privind boala misterioasă a lui Saul și „tratamentul” muzical aplicat de favoritul lui Iehova: „Atunci s-a depărtat de la Saul Duhul Domnului și-l tulbură un duh rău, trimis de Domnul./ Și au zis slugile lui Saul: «Iată un duh rău trimis de Domnul te tulbură./ Să poruncească dar domnul nostru slugilor sale care sunt înaintea ta și să caute un om iscusit la cântarea din harpă, și când va veni asupra ta duhul cel rău trimis de la Dumnezeu, atunci acela, cântând cu mâna sa, te va liniști»./ Și a răspuns Saul slugilor sale: «Căutați-mi un om care cântă bine și mi-l aduceți»./ Atunci unul din slujitorii lui a zis: «Iată eu am văzut la Iesei Betleemitul un fiu care știe să cânte, om voinic și războinic, priceput la vorbă și bărbat chipeș și Domnul este cu el»./ A trimis deci Saul vestitori la Iesei și i-a spus: «Trimite la mine pe David, fiul tău cel de la turmă»./ Și a luat Iesei un asin încărcat cu pâine și un burduf cu vin și un ied și le-a trimis cu David, fiul său, la Saul./ Și a venit David la Saul, s-a înfățișat înaintea lui și a plăcut acestuia foarte mult și l-a făcut purtătorul său de arme./ După aceea a trimis Saul să i se spună lui Iesei: «Lasă pe David să slujească la mine, că a aflat el bunăvoință în ochii mei!»/ Iar când duhul cel trimis de Dumnezeu era peste Saul, David, luând harpa, cânta și lui Saul îi era mai ușor și mai bine și duhul cel rău se depărta de el” (*Regi, I, 16 : 14-23*). Mai departe, textul veterotestamentar ne spune că insolitul procedeu terapeutic se repetă și după uciderea lui Goliat de către tânărul păstor muzician, „rege-în-așteptare”, ceea ce stârnește gelozia și furia lui Saul: „Iar a doua zi s-a întâmplat de a căzut duhul cel rău de la Dumnezeu asupra lui Saul și acesta se îndrăcea în casa sa, iar David cânta cu mâna sa pe strune, ca și în alte zile; Saul avea în mână o lance./ Și a aruncat Saul lancea, cugetând: «Voi pironi pe David de perete!» ». Dar David s-a ferit de două ori de Saul./ Și a început a se teme Saul de David, pentru

Rembrandt Van Rijn, *Saul și David*, ulei, cca 1651-1658, Galeria regală de pictură Mauritshuis, Haga.

Otto Dix, *Saul și David*. Litografie colorată, 1958.

că Domnul era cu el, iar de Saul se depărtase” (idem, 18 : 10-12). David însuși în *Cartea Psalmilor* rezumă acest început de poveste cu muzică: „Mic eram între frații mei și tânăr în casa tatălui meu; pășteam oile tatălui meu./ Măinile mele au făcut harpa și degetele mele au întocmit psaltirea...” (*Psalm 151*, 1-4).

Cu privire la puterile profetice și exorciste, de sorginte divină, a *kinnōr-ului* biblic, s-au făcut, în critica de specialitate, trimiteri la atributele magice ale instrumentelor muzicale din textele și reprezentările plastice anterioare, din zona Mării Egee, preluate de vechii evrei, între care se distinge un lirist înconjurat de animale, desenat pe așa numitul „ulcior al lui Orfeu” descoperit la Egiddo, cca 1100 î. Chr., și provenit de la filistenii, unul dintre „popoarele mării” frecvent întâlnit în *Vechiul Testament*. În antichitatea târzie, puterile muzicale ale legendarilor David și Solomon au fost evocate nu numai în tradițiile evreiești, dar și arabe (în *Coran*, bunăoară), ori creștine grecești. Între virtuțile tânărului David, Grigorie de Nazianz, arhiepiscop al Constantinopolului din secolul al IV-lea, enumeră și „puterea lirei sale”, al cărei *dynamis* are capacitatea de „a depăși Duhul cel Rău” cu sunetul ei fermecat (cf. John Curtis Franklin, *Kinyras: The Divine Lyre*, 2016). Boala tragicului rege Saul (depresie?, epilepsie?, isterie?, stres post-traumatic: tumoare cerebrală? paranoia?) și încercările de vindecare ale tânărului David⁹, devin o adevărată obsesie în discursul literar, moral, teologic și medical al Evului Mediu european, începând cu ciclul dramatic din secolul al XV-lea *Le Sacre de Saül*, *La Guerre de Saül contre Amaleq*, *L'Attentat de Saül contre David* din *Les Mystères de la procession de Lille*, și până, în secolul următor, la opere precum „tragediile sfinte” *David combattant*, *David triomphant*, *David fugitif*, de Louis Des-Masures, ori *Saül le furieux*, a lui Jean de La Taille, asupra căruia se oprește într-un studiu excepțional, profesorul Bruno Méniel de la Universitatea din Nantes, din 2006¹⁰.

Tema terapiei prin muzică aplicată de David regelui Saul (interesant că în textul biblic nu apar nici medici, nici medicamente) e preluată de pictorii și graficienii post-renascentiști, cum sunt, în secolul al XVII-lea, Rembrandt van Rijn, reprezentant de seamă al „epocii de aur olandeze”, cu un ulei pe această temă din 1655, aflat la Haga, ori barochistul flamand Jan van den Hoecke, cu un tablou, 1630-35, expus la Szépművészeti Múzeum, din Budapesta. În secolul XIX, abordează subiectul neoclasicistul francez Antoine-Jean Gros, germanul de origine evreiască, preferatul lui Goethe, Moritz Daniel Oppenheim, suedezii Ernst Abraham Josephson și Johan Julius Ferdinand Kronberg... Ca să rămânem în același secol, reținem, dintre numeroasele opere literare, dramele lui A. de Lamartine, *Saul*, 1818, Alexandre Soumet, *Saul*, 1822, Friedrich Rückert, *Saul și David*, 1843, către finele veacului, Al. Macedonski și Cincinat Pavelescu, *Saul*, 1882, A. Gide, *Saul*, 1898... O frumoasă poemă, *Saul und David*, scrie în 1816 romanticul bavarez August von Platen, care dezvoltă, în viziune proprie, cunoscutul episod din *Cartea lui Samuel*: „Pe rege, la tronu-i, rea grijă-l apasă./ El face un semn să-i aducă mezinul/ Al casei lesei. «Șezi, băiete, și cântă !”/ Pe trepte de tron stă băiatul cu harpa./ «Mare e Domnul!”, solemn începe

acesta./ «Oglindă îi sunt creaturile sale./ Zorii s-arată, și nori cenușii se deschid./ Soarele-n drumu-i cânt înalt întonează./ Dar scoate-ți, o, rege, coroana cea grea/ La aer curat și divin hai afară!/ Tufa-i cu frunze, crinul din nou înflorește./ Viile-n floare dau minunate miresme./ Eu, un simplu fiu de păstor, mă cred ridicat/ Acum, fără veste, la sfintele ceruri./ Dar tu ești sus, de pe tronul de aur/ Ce ușor ți-e să-ntâmpini pe Dumnezeu!!! Și totuși, genele-ți strângi, pline de lacrimi./ Strălucirea vie din ochi ascunzând-o./ Dar vezi ce mare-i Iehova! Privește în jur./ Ce liniște e, cum ea suflatu-ți umple!!! Lasă-ți inima deschisă spre Tatăl./ Urechea mângâiată de cântecul meu !”/ Dar, surd, regele de pe tron se ridică/ Și sulița grea o aruncă spre David”. Nu putem încheia fără a-l aminti pe modernul de orientare expresionistă Otto Dix, pasionat de subiect („puterea muzicii” îl definește el), tratat în picturi, desene și litografii de după al doilea război mondial.

Într-o secvență de început din fascinantul poem al succesiunii civilizațiilor umane, *Memento mori*, Eminescu compune mirificele imagini ale vechiului Israel în linii și culori împrumutate evident din celebra *Cântare a cântărilor* atribuită urmașului lui David, regele Solomon. Iată: „Vezi Iordanul care udă câmpii verzii Palestine:/ Dintre vii cu struguri de-aur se ridică mândre coline./ Pe Sion, templul Iehovei, o minune îl privim;/ Codrii de maslin s-amestec printre lunci de dafin verde./ Chidron scaldă-n unda-i clară ierburi mari și-apoi se pierde/ În cetatea ce-n văi doarme miticul Ierusalim./ Și în Libanon văzut-am rătăcite căprioare/ Și pe lanuri secerate am văzut mândre fecioare/ Purtând pe-umerele albe auritul snop de grâu./ Alte vrând să treacă apa cu picioarele lor goale/ Ridicăruș rușinoase și zâmbind albele poale./ Turburând cu pulpe netezi fața limpedelui râu”. Nu lipsesc din peisaj Primul Templu și proiectantul acestuia, David, autor al *Psalmilor* de preamărire a lui Yahweh, suportând însă pentru betșugurile sale morale dreapta pedeapsă divină: „Văzui pe David în lacrimi rupând haina lui bogată/ Zdrobind arfa-i sunătoare de o marmură curată./ Genunchind să-i ierte Domnul osânditul lui păcat”.

Edward Burne-Jones și William Morris, *Regele David instruindu-l pe Solomon*, vitraliu (detaliu), 1882, Trinity Church, Boston.

Regele Solomon pare să moștenească nu numai aplecarea către cele lumești ale părintelui său, dar și talentele de poet și muzician ale acestuia, ca autor, și el, de *Psalmi*, cum vedem din această frumoasă sextină ce i-o închină poetul nostru: „Solomon, poetul-rege, tocmin glasul unei lire/ Și făcând-o să răsună o psalmică gândire,/ Moaie-n sunetele sfinte degetele-i de profet;/ El cânta pe împăratul în hlamidă de lumină,/ Soarele stătea pe ceruri auzind cântarea-i lină,/ Lumea asculta uimită glasu-i dulce și încet”. Deși *Cartea a treia a Regilor* ne informează că „Solomon a spus trei mii de pilde; și cântările lui au fost o mie și cinci” (4: 32), textele canonice nu-l înfățișează totuși pe acesta într-o ipostază de psalmist. Să fi avut Eminescu știință, ne întrebăm, de colecția greacă apocrifă a *Psalmlor lui Solomon*, de prin secolele I sau II, î. Chr., descoperită târziu, la începutul veacului al XVII-lea, de umanistul german David Hoeschel, și publicată de profesorul iezuit spaniol Juan Luis Cerda? Dacă volumul acestuia, *Adversaria sacra quibus fax præfertur ad intelligentiam multorum scriptorum sacrorum*, Lyon, 1626, îi era mai mult ca sigur necunoscut, e posibil ca articolul lui F. K. Movers, *Apokryphen-Literatur*, din *Kirchen-Lexicon oder Enzyklopädie der katholischen Theologie und ihrer Hilfswissenschaften*, vol. I, Fribourg, 1847, sau comentarii ale acestuia, să-i fi căzut sub privire în timpul experienței sale studențești la Viena și Berlin.

Psalmul 72 davidian, atribuit în unele traduceri lui Solomon (v. *Biblia Cornilescu* cu indicația „un psalm pentru Solomon” sau „un psalm al lui Solomon”), pare să indice un transfer de atribute: „Dumnezeule, dă judecățile Tale împăratului și dă dreptatea Ta fiului împăratului”. Unul din atribute este neîndoiește acela de muzician. Să menționăm că un contemporan al lui Eminescu, preraphaelitul englez Edward Burne-Jones, pasionat de subiect, într-un splendid vitraliu proiectat pentru Trinity Church, Boston, și realizat la atelierul William Morris în 1882, având ca temă *Regele David instruindu-l pe Solomon*, îi așază pe cei doi protagoniști sub protecția unor frumoase instrumentiste (poate, îngeri) cu harpe portabile în mână. Versurile eminesciene indică în continuare, cu trimitere evidentă la minunatul poem de iubire *Cântarea cântărilor*, o schimbare de registru („alt acord”), de la sacru la profan, care a făcut să se scurgă multă cerneală din penițele interpreților lui. Relația dintre rege și frumoasa negricioasă Shulammit e interpretată alegoric în textele talmudice, ca aceea dintre Dumnezeu și poporul evreu, în exegezele ulterioare, creștine, ca raportare a lui Iisus la Biserica sa, în fine, într-o hermeneutică modernă secularizată, ca un luminos imn închinat raporturilor sexuale, libere de prejudecăți și opreliști, dintre bărbat și femeie¹¹. Eminescu pare să adere la această din urmă interpretare a cântării lui Solomon: „Dar ieșind din templul sacru lasă gândul lui să cadă,/ Căci amorul îl așteaptă cu-a lui umeri de zăpadă,/ Raze moi în ochii negri el dă lirei alt acord:/ Căci femeile-l așteaptă cu șireata lor zămbire,/ Brune unele ca gânduri din poveștile asire,/ Alte blonde cu păr de-aur vise tainice de Nord”.

Între averile agomise de iubărețul rege biblic, textele sfinte enumeră și muzicieni: „Am strâns aur și argint și număr mare de regi și de satrapi;

Jacques Lipchitz, *Cântarea cântărilor (Solomon cântând la harpă)*, bronz, 1945, Tate Gallery, Londra.

am adus cântăreți și cântărețe și desfătarea fiilor omului mi-am agonisit: o prințesă și alte prințese (*Ecclesiastul*, 2: 8). Între cele șapte sute de soții și trei sute de fiitoare adunate din Egipt, Moab, Ammon, Edom, Sidon și Hatti (*III Regi*, 11: 1-3), se presupune că au fost și multe cântărețe și instrumentiste, conform unor practici locale străvechi transmise de tabletele amoritice de la Mari, Siria, ori de reliefurile egiptene de la Tell el-Amarna, în care haremul regal apare ca un loc important de manifestare muzicală cosmopolită. Prințesele străine introduc la curtea lui Solomon, aflat la bătrânețe, obiceiuri noi care „i-au abătut inima lui de la Domnul Dumnezeu lui Israel”, aceasta, între altele, și prin medierea artei muzicale. Când Solomon s-a căsătorit cu fiica lui Faraon, ne spune o legendă din *Talmud*, ea a adus cu sine un idol și o mie de instrumentiste care să cânte, ca acasă la ea, în onoarea lui.

Mult mai rar decât regele David, Solomon apare în iconografia creștină însoțit de un instrument muzical, de cele mai multe ori o liră, precum într-o ediție latină timpurie a *Vulgatei* Sf. Ieronim (*Ingobertus - Bibel Karls des Kahlen*) oferită de Carol cel Pleșuv papei Ioan al VIII-lea, cu ocazia încoronării sale, în ziua de Crăciun 875, păstrată în prezent la Abbazia di San Paolo fuori le Mura, din Roma. Aici, pe o pagină-frontispiciu la *Cartea proverbelor*, misteriosul călugăr scrib și miniaturist Ingobert (v. prologul manuscrisului: „*Eius ad imperium devoti pectoris artus! Ingobertus eram referens et scriba fidelis*”) îl înfățișează pe rege ca muzician în mijlocul animatei sale curți. În genere, textele literare și arta plastică, religioasă ori profană, se concentrează pe două episoade celebre din viața lui Solomon, al vizitei reginei din Saba și al judecății în litigiul celor două femei pe tema maternității. Relația cu muzica, explicit exprimată sau presupusă, e rezervată vestitului poem al *Cântării cântărilor*. Sunt mai cu seamă artiști moderni, începând cu secolul al XIX-lea, care au făcut o adevărată obsesie pentru episodul iubirii dintre Solomon și Sulamita, între aceștia, din grupul preraphaelitelor englezi, Dante Gabriel Rossetti, cu un tablou din 1865–66, de la Tate Gallery, ori emulul său, deja amintitul Edward Burne-Jones, specializat în arta ilustrației de

carte și, mai cu seamă, a vitraliilor, cum cele bazate pe versetele poemului biblic de la bisericile Sf. Elena, Darley Dale, Derbyshire, din Marea Britanie. Lui Burne-Jones îi datorăm și o frumoasă acuarelă, *The Bride of Lebanon*, inspirată de celebrul poem, expusă la Walker Art Gallery din Liverpool. În aceeași epocă, simbolistul francez Gustave Moreau realizează, la mari distanțe de timp între ele, două tablouri cu subiectul consacrat, în 1853 (Musée des Beaux-Arts de Dijon) și 1893 (O'Hara Museum of Art). În secolul al XX-lea, operele plastice inspirate din *Cântarea cântărilor* se înmulțesc, cum o demonstrează impresionantul ciclu de 19 planșe color în tempera, *Das Hohelied Salomos*, 1923, al expresionistului german Egon Tschirch, pierdute și regăsite recent, aflate acum la Muzeul din Rostock, guașele din anii 60 și litografiile pictorului și gravorului suprarealist Marc Chagall, ilustrațiile de carte din 1925 ale sculptorului și designerului englez Eric Gill, nu mai puțin splendidele ilustrații în alb-negru ale lituanianului Stasys Krasauskas, din 1966. Foarte aproape de noi, vin americanul David Pech și ucrainianca Elena Kotliarker. Dintre operele sculpturale să reținem pe cea a artistului cubist american de origine lituaniană, Jacques Lipchitz, cu regele Solomon cântând la harpă, 1945, de la Tate Gallery, ori pe cea a italianului Marcello Mascherini, din 1957, plasată în parcul de la Paracelsus-Klinik, din Marl, Germania.

Marc Chagall, *Cântarea cântărilor, V*, 1965, Musée National Marc Chagall, Nice.

În comparație cu alte teme biblice, ceea ce iese imediat în evidență acum, este numărul imens de opere muzicale inspirate din *Cântarea cântărilor*, lieduri, motete, piese instrumentale, coruri, cantate, oratorii, opere, baletе..., multe din ele având ca titlu versete din poem, cel mai adesea în latină; de exemplu, *Anima mea liquefacta est*, *Tota pulchra es amica mea* ori *Nigra sum sed formosa*. Lucrările de specialitate indică, dacă am numărat bine, peste cinci sute de autori, începând, în ordine cronologică, cu Hildegard von Bingen, sfântă a Bisericii catolice din secolul al XII-lea (1098-1179), originară din landul german Renania-Palatina, specializată în filosofie, teologie, medicină, astronomie, deopotrivă poetă, miniaturistă, compozitoare (pentru tema noastră, piesele muzicale *Favus distillans/ Emissiones tuae/ Fons hortorum*) și până, în zilele noastre, la mai

tinerii compozitori Rucsandra Popescu, româncă stabilită în Germania (...*Und hast mich lieb...*, 2007), sau britanicul Jim Clements (*Tota pulchra es, amica mea*, 2011). În ceea ce privește literatura, vom încheia expunerea noastră, tot cu un scriitor român, G. Coșbuc, autor al unui întins poem închinat frumoasei păstorite, eroină a *Cântării* lui Solomon, din care reproducem partea finală: „Era-n amurg și Solomon/ Cânta pe Sulamita./ Castelul nalt de pe Sion./ Frumos împodobita/ Cetate, strălucea-n amurg/ Cu turnuri de metale./ Și s-auzeau domol ce curg/ Pâraiele din vale./ Sub nuci, sub boltuitul arc/ De frunze, sta poetul./ Și-un vânt pribegitor în parc/ Bătea-n frunziș duetul./ Dormeau toți cei din Israel./ Și noaptea ea venit-a./ Târziu în noapte însă el/ Cânta pe Sulamita”. Să mai cităm, cu titlu de curiozitate, și *Rândurile pentru Sulamita*, în stil burlesc, publicate de lejerul simbolist Ion Minulescu în „Flacăra”, din 7 iulie 1922, și dedicate lui Benjamin Fundoianu.

Dovezi ale atașamentului față de muzică, cu precădere în context religios, apar în continuare, constant, în viața vechilor evrei, unele mai recente, spectaculoase, fiind aduse de Textele de la Marea Moartă, descoperite în 1947 de un păstor arab în peșterile de la Qumran, datând din vremea regelui Ioan Hyram, sec. II î. Chr, o vastă bibliotecă cu literatură apocrifă materializată în 40.000 fragmente manuscris, pe piele, pergament și papirus, reprezentând cca 600 de cărți, din care desprindem aceste rânduri de înaltă ardență și frumusețe poetică dedicate Stăpânului Suprem: „Cât timp voi viețui, întări-se-va porunca lui pre limba mea:/ Drept roadă-a preamăririi, drept însoțire-a buzelor mele/ Cânta-voi pe citera cunoașterii./ Ci muzica mea toată lui lahveh e-nchinată!/ Strunele ciyterei mele fi-vor doar pentru rânduiala-i sacră;/ Lega-voi fluierul buzelor mele de funia hotărârii sale...”¹². Anonimul autor al *Rânduieilor comunității* (de esenieni) nu se desprinde de tradiție, urmându-i fidel, în literă și spirit, pe înaintașii săi veterotestamentari.

Note:

1. Josephus Flavius, *Antichități iudaice*, vol. I, ed. rom., 1999, p. 121-122.
2. V., pe larg, Philippe Vendrix, cap. IV, *Les origines de la musique*, în *Aux origines d'une discipline historique: la musique et son histoire en France aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Liège, 1993, p. 149-205.
3. Primul care face această asociere pare să fie orientalistul american Gordon Loud, *News from Armageddon*, 1936; mai recent, v. Catherine Hezse, *The Contested Image of King David in Rabbinic and Patristic Literature and Art of Late Antiquity*, 2019).
4. John Curtis Franklin, *Kinyras: The Divine Lyre* Hellenic Studies, Washington, 2016. Part I: *The Cult of Kinnaru*; în special pentru tema noastră, Cap. 8, *David and the Divine Lyre*, p. 149-186.
5. G. Popescu-Vâlcea, *Miniatura românească*, Buc., Meridiane, 1981, pl. 101-107; pentru înluminările occidentale, între numeroasele cărți și albume, v. excelențele reproduceri în *La Bible. Le Livre des Psaumes*, Paris, Ed. Rencontre, 1971
6. Loredana Opăriuc, *Versiuni ale Psalmilor la Dosoftei și Șerban Foarță*, în volumul *Text și discurs religios*, Iași, p. 351.
7. *Poezia românească de la începuturi până la 1830*, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 350.
8. John Block Boardman, *Orpheus in the Middle Ages*, Cambridge, Harvard University Press, 1970; v. și James R. Russell, *The Lyre of King David and the Greeks*, în „Judaica Petropolitana”, nr. 8, 2017.
9. Vezi Gillian Williams, Magdel Le Roux, *King Saul's mysterious malady*, „Theological Studies”, Pretoria, vol. 68, nr.1, 2012)
10. Bruno Méniel *Saul et ses démons. Un personnage biblique à la croisée des discours, de la fin du Moyen Âge à la Renaissance*, în „Cahiers de recherches médiévales”, nr.13, 2006.
11. V. în această privință interpretarea lui André Lacocque, din *Penser la Bible*, Paris, ed. du Seuil, 1998, privind caracterul „subversiv” al *Cântării*, pentru că „laudă iubirea fără referire la căsătorie” – p. 383
12. *Tăblițele de argilă. Scrieri din Orientul antic*, București, Minerva, 1981, p. 321.

CENTENAR

MARCEL PROUST SAU SURÂSUL DE GIOCONDĂ AL (POST)MODERNISMULUI EUROPEAN

► Petre ISACHI

Motto:

„Cu adevărat mare nu poate deveni decât cel care are atâta imaginație, încât să refacă, într-o intensitate egală cu a concretului, toate experiențele pe care le-a făcut omenirea până la el, mental, rămânând să depășească lumea printr-o experiență nouă” (Camil Petrescu)

Odată cu ciclul romanesc, *În căutarea timpului pierdut*, romanul francez, și implicit cel românesc – Camil Petrescu, Hortensia Papadat Bengesu, Gib Mihăescu, Anton Holban, Mircea Eliade, Mihail Sebastian etc. - suportă mutații estetice, poetice și poietice, desprinzându-se ireversibil de Stendhal, Balzac, Zola și Anatole France etc. ,respectiv, de Slavici, Rebreanu, Sadoveanu, Cezar Petrescu etc., preocupați, se știe, cu predilecție de lumea exterioară. Începând cu Marcel Proust (1871 – 1922), scriitor conștient de faptul că Eul este întotdeauna infinit Altul, își face loc în romanul european, ideea bergsoniană de durată – *continuarea a ceea ce nu mai este în ceea ce este* -, care în pandant cu teza că „singurele paradisuri sunt paradisurile pierdute”, și cu relativismul radical de sorginte einsteiniană impun în noua scriitură, o „realitate” fluidă/ heraclitiană, deschisă tuturor posibilităților.

„Realitatea nu există pentru noi atâta vreme cât ea n-a fost recreată de gândirea noastră”, ne spune Proust, azi, prin tot ce a scris. Probabil, destinul face ca autorul lui *Swann* să-i fie cavalier de onoare la nuntă filosofului H. Bergson, care respinge programatic, orice viziune deterministă asupra lumii, și susține că elementul esențial al evoluției este elanul creator/ vital – v. *Evoluția creatoare*, 1907. Interogativ și analitic, H. B. se întreabă care este locul intuiției și al instinctului în lumea modernă și rațională în care trăim? Filosoful remarcă, iar după el, și romancierul Marcel Proust, inadecvarea intelectului în descifrarea experienței/

existenței, care este un continuu indivizibil, ce-i obligă, estetic-filosofic vorbind, pe cei doi să traseze o distincție între conceptul de timp și, așa-zisa experiență a timpului.

Conceptul de timp poate fi supus genului de analiză aplicabil conceptului de spațiu, pe când timpul „real” este trăit ca *durată* și aprehendat ca *intuiție*, și nu prin operații separate ale instinctului și intelectului. Atât conceptul de timp, cât și experiența timpului explică dislocările spațiale și temporale din scriitura proustiană, multiplicitatea perspectivelor. Dacă în Franța cucerită de balzacianism, receptarea lui Marcel Proust a fost anevoioasă, poate și din cauza biografiei sale controversate, dar și a unei înțelegeri superficiale sau voit tendențioase, a fenomenului corelației continuitate – discontinuitate, vechi – nou, tradiție – inovație etc., în România, estetica, poetica și poietica romanului-fluviu, *În căutarea timpului pierdut*, a

fost asimilată în profunzime. Primul care teoretizează și conștientizează *Noua structură și opera lui Marcel Proust* este tot un filosof, Camil Petrescu. Autorul *Doctrinei substanței* demonstrează că opera monumentală a francezului se supune unei necesități interne, care la rândul-i ascultă de un riguros izomorfism de structură cu epistemologia contemporană Textului. Așa ne-am putea explica astăzi, de ce autorul vol. *La umbra fetelor în floare* a scris cea mai lungă frază (847 cuvinte) care s-a tipărit, descoperind, cum spunea cândva, Eugen Lovinescu despre Hortensia Papadat Bengescu, stilul „perfect”, mai precis, stilul „necesar”,

dacă admitem principiul armoniei dintre fond și formă și înțelegem că orice stil ar trebui să urmeze ritmul mișcărilor sufletești, al trăirilor, al jocului de idei, încât niciun stil nu are valoare absolută, ci numai una relativă prin raportare la fond. Citez din **Swann**, traducere **Irina Mavrodin**, pentru a vă convinge de necesitățile interne ale scriiturii ce ascultă de un riguros izomorfism de structură cu epistemologia momentului:

„Căci Swann de când era îndrăgostit, găsea că lucrurile sunt învăluite ca într-o vrajă, precum pe vremea când adolescent fiind, se credea artist, dar era vraja de altă dată; cea de acum ținea doar de existența Odettei. Simțea cum renasc în el inspirațiile din tinerețe, pe care o viață frivolă le risipise, dar ele purtau toate reflexul, pecetea unei anume ființe; și, în ceasurile îndelungate pe care le petrecea acum la el acasă, gustând o plăcere rafinată, singur cu sufletul lui convalescent, redevenea treptat el însuși, dar aparținând altei făpturi. Nu se ducea la ea decât seara, și nu știa nimic despre felul cum își petrecea ea timpul în restul zilei, după cum nu-i cunoștea nici trecutul, astfel încât îi lipsea până și acea înfimă cunoaștere inițială, care, îngăduindu-ne să ne închipuim ceea ce nu știm, ne stârnește dorința să știm mai mult. Nu se întreba cu ce își ocupă timpul și nici ce viață dusesse până atunci. Surâdea numai uneori, gândindu-se că în urmă cu câțiva ani, când nu o cunoștea, i se vorbea despre o anumită femeie care, dacă își amintea bine, era desigur ea, ca despre o cocotă, ca despre o femeie întreținută, ca despre una dintre acele femei cărora el le atribuia încă, fiindcă trăise prea puțin în preajma lor, firea perversă din naștere, cu care le-a înzestrat multă vreme imaginația unor romancieri. Își spunea că adeseori, pentru ajudeca corect, nu trebuie decât să adopti versiunea opusă celeia care circulă...”

Camil Petrescu, poeticianul - care aplică procustian această „nouă structură”, în romanul de excepție, se vede, neglijat de noi, cititorii contemporani, **Patul lui Procust** – este continuat cu studii, eseuri critice complementare, de personalități, precum Mihail Ralea, Felix Aderca, Eugen Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Ibrăileanu, Mihail Sebastian, Tudor Vianu, Irina Mavrodin etc. Nu lipsesc din interpretări, modalitățile/ tehnicile prin care scriitorul francez fuge de estetica și poetica predecesorilor – subiect, intrigă, epică ori dramatică externă, caractere, tipologii, arhetipuri, reacții psihologice matematic previzibile, determinism statistic, filosofic, poetic etc., dimpotrivă, cel ce prefigurează „noul roman” creează lumi sufletești insondabile, în care se sublimează izomorfismul de structură dintre filosofie - știință – arte, reducția fenomenologică, intuiția bergsoniană, psihologia dostoevskiană, freudiană și jungiană a abisurilor imprevizibile, memoria involuntară, inrospecția, pluriperspectivismul, raportul autentic – inautentic...

În eseu critic, **Romanul autobiografic**, publicat în *Vitrina literară*, 1944, martie 18, nr.6, Mircea Eliade

oferă un moment cu totul aparte al receptării lui Proust. În viziunea celebrului savant și romancier – se știe, fan al Operei lui Balzac – cine vrea să înnoiască romanul trebuie să-i uite totodată pe Stendhal și pe Proust și să facă „analiza oceanografică a unui grup uman mare”, în care să descrie ființele așa cum sunt astăzi, având aceleași gânduri aceleași tropisme intelectuale, folosind aceleași expresii verbale, într-un desăvârșit anonim al conștiinței de trăire modelată pe și de cuvinte clișeiforme, cum găsim, de pildă, în romanele Nathalie Sarraute.

Prin ciclul romanesc Hallipa – analog unei simfonii sau unui edificiu arhitectonic, asemenea monumentului **În căutarea timpului pierdut** - deschis cu romanul **Fecioarele despletite**, 1926; și continuat cu volumele **Concert din muzică de Bach**, 1927; **Drumul ascuns**, 1932, **Rădăcini**, 1938, scriitoarea Hortensia Papadat Bengescu revelă original, surâsul de Giocondă al (post)modernismului european. Pe un spațiu aproape necunoscut, romanciera intuiește în spiritul unui realism atipic (spiritul de sistem lasă pretutindeni locul preocupării pentru adevărul sufleteș, desprinzându-se de paradigma Rebreanu, Sadoveanu, Voiculescu, chiar Camil Petrescu etc.) direcții/ orientări sigure în arta romanului, sincronizându-se cu dezinvoltură, fără complexe de inferioritate, nivelului la care ajunsese romanul european, în acel moment, prin Marcel Proust. Și pentru scriitoarea promovată de Eugen Lovinescu, omul se revelă cu autenticitate, în iubire, boală și în fața morții.

Conceptul de (post)modernism include și depășește ideea de modern (= nou, actual, prezent, recent, modă) pe care o absoarbe. Instabilitatea latentă a definiției generată de oscilarea între sensurile adjectivale și substantivale ale cuvântului, dar și de faptul că modernismul implică un ansamblu de curente și tendințe novatoare estetice, retorice și poetice. Modernismul ca produs al duratei și al devenirii istorice implică în mod organic, „ruptura”, diferențele, discontinuitatea, schimbarea, refuzul, contestația, antiteza. Atitudinile anticlasice, antiacademice și antitraditionale sunt împinse până la un negativism radical și tendențios polemic. Într-o accepție foarte răspândită în istoria și critica literară europeană și americană, modernismul romanesc întruchipat de talente individuale, precum Proust, Gide, Joyce, Camil Petrescu, H. P. Bengescu, T. Mann, Musil, Faulkner etc. implică depășirea coordonatelor strict cronologice, fiind mai curând un act spiritual, ireductibil la proza preexistentă. În opinia noastră, termenul de modernism nu reprezintă un mijloc de discriminare valorică, ci s-a ivit dintr-o necesitate de unificare a tuturor mișcărilor, care într-un fel sau altul, succedau romantismul și se opuneau dogmei realismului - impresionism, expresionism, cubism, futurism, simbolism, imagism, dadaism, suprarealism etc. Modernismul creează o „disperare a formelor”, plecând de la o criză a culturii și ajungând la o criză a structurii.

Modernismul romanului proustian, ca act spiritual, reprezintă o formulă activă, viabilă, numai din momentul în care și-a inventat predecesorii/continuitatea, când a primit și un „certificat estetic”, cum se exprima Borges. Cu gândul la o frumoasă parabolă imaginată de scriitorul sud-american, modernistii și-ar putea pune ca emblemă oglinda și masca. Pentru a nu-i plagia, dar și pentru a-i continua, postmodernistii își vor alege oglinda spartă și pumnalul. Și unii și alții se află în căutarea unui stil (în sensul cel mai înalt al termenului), dar și în căutarea permanentă a unicatului. Unicitatea surâsului de Giocondă al modernismului românesc este paternitatea lui Marcel Proust. Excusivismul acestei filosofii/ estetici admite alăturarea de nume desemnând o apropiere stilistică sau de strategie a creației – de pildă, Proust, Hortensia Papadat Bengescu, Camil Petrescu etc., dar nu îngăduie proliferarea unui anumit tip de roman. Chiar dacă luați individual există simultan și Rebreanu și Faulkner și Musil și Hesse și Joyce și Kafka și Breban, nu există decât un singur „glas al pământului” sau numai o singură poetică amfitrionică. Din această perspectivă, modernismul e cel mai important producător de unicate din istoria romanului, deși el restituie istoriei literaturii universale, nu o Operă, ci un autor: Marcel Proust, Flaubert, Hortensia Papadat Bengescu, Camil Petrescu etc.

Recuperarea Autorului – instanță a comunicării narative alături de narator, personaj, cititor – ca personalitate creatoare și inimitabilă este, credem noi, contribuția esențială a modernismului, care permite, în cel mai bun caz, proliferarea unor tehnici noi, unor elemente de poetică/ poietică. Astfel, modernismul creează proustieni, dostoieskieni, faulknerieni, gidieni, camilpetrescieni etc. dar nu și cărți etern viabile, în stilul marilor capodopere ale literaturii europene: *Iliada și Odiseea*, *Divina comedie*, *Faust*, *Răscoala*, *Crimă și pedeapsă* etc. Începe, totuși, în surâsul de Giocondă al modernismului și puțină ipocrizie estetică. Modernitatea ciclului românesc proustian constă în faptul că se infiltrază în domenii care tradițional erau rezervate criticii. În acest sens, Marcel Proust rămâne un modern nu atât prin noua concepție asupra timpului și a memoriei involuntate – se impune analogia cu filosofia lui Bergson, care concepea Lumea ca o Memorie uriașă - , nici cu noua concepție a personalității, și nici cu „revoluția lui Copernic în sens invers”, care pune spiritul uman în centrul universului, ci mai ales prin *distanță*. Întâmplările le observăm de la depărtare, materia lor, ca să continuăm expresia lui Proust, se evaporă în cuvinte, în comentarii, interpretări, eseuri, în „durată”.

Evenimentele nu mai sunt atât de puternic luminate, nici atât de viu prezente, cum sunt în epopeile lui Homer, în romanele lui Balzac, Dickens, Rebreanu, Stendhal etc., dimpotrivă, la Proust, H. P. Bengescu, Camil Petrescu, Nathalie Sarraute sunt văzute din perspective multiple, dislocate temporal, încât „substanța” devine un pretext pentru meditații

lirice, critice și eseistice, pentru lungi procese autoscopice. În acest sens, atât ciclul *În căutarea timpului pierdut*, cât și *Ciclul Hallipa* sunt mai curând monografii atipice ale stărilor sufletești anxioase, ale proceselor morale și ale nevrozelor, pe scurt, ale trăirilor critice. Modernitatea lui Proust nu constă în construcția complexă și plurivocă a ciclului românesc, ci în atitudinea mijlocită, discursiv-critică, introspectivă, pe care ne-o propune. Romanul proustian își asigură modernitatea, asimilând, cu antropofagia spirituală care-l caracterizează, critica poetic-eseistică, care, pare-se, este tipul fundamental al activității literare moderne, după cum odinioară a fost epopeea. Proust impune în roman, *poetica divergenței*, care demitizează conformismul ficțiunii referențiale, logica rectilinie și secvențială, fie prin *supraficțiune*, fie prin *critificțiune*, când se reconfigurează limbajul discursiv și structura tradițională a romanului prin consacrarea unor procedee structurale: *dislocare*, *eradicare*, *pulverizare*, *repetiție*, *digresiune*, *introspecție*, *polifonie*, menite să submineze derularea convențională a fluxului narativ.

Ficțiunea autoreflexivă camilpetresciană, voit proustiană, pune sub semnul întrebării stabilitatea discursului referențial, demitizând conținutul mitic al sistemelor de credințe și simboluri mitice pe care se întemeiază epica tradițională. Autoreferențialitatea pledează indirect pentru un model mai radical de ficțiune (non)reprezentativă, ce luminează îndeobște latura ludică, autodeconstructivă, estetizantă a reflexivității narative. Autoreflexivitatea nu mai este văzută ca un simplu joc metanarativ al textului, ci ca o interacțiune critică transformatoare între Text – Lector și Contextul cultural. În această paradigmă literară se impune reorientarea autorului dinspre o hermeneutică a adâncimilor, spre o complexitate a suprafețelor ce pune în evidență jocul dialogic dintre nivelele discursive și vocile culturale ale textului:

„Era o mare liniște, o tainică înnoire pentru Swann – pentru el, ai cărui ochi, deși rafinați iubitori de pictură, a cărui minte, deși fină observatoare a moravurilor, purtau pentru totdeauna urma de neșters a uscăciunii vieții sale - de a se simți transformat într-o creatură străină de umanitate, oarbă, lipsită de facultățile logice, aproape într-un inorog fantastic, o creatură himerică, nepercepând lumea decât prin auz. Și cum în mica frază el căuta un sens la care inteligența lui nu putea coborî, era cuprins de o beție ciudată, despuindu-și sufletul cel mai lăuntric de toate ajutoarele raționamentului și făcându-l să treacă singur prin coridorul, prin filtrul obscur al sunetului! Începea să-și dea seama de tot ce era dureros, și poate chiar în mod tainic neîmplinit în adâncul dulceții acestei fraze, dar nu putea să sufere. Îi era indiferent că ea îi spune că iubirea este fragilă, de vreme ce iubirea lui era atât de puternică. Se juca cu tristețea pe care ea o răspândea, o simțea trecând peste el, dar ca pe o mângâiere ce-i adăncea și îmblânzea sentimentul fericirii.” (Traducere: Irina Mavrodin).

Respingerea documentului scriptural ca element romanesc tutelar și aspirația spre simultaneitate, prin căutarea acroniei și prin instaurarea principiului muzical, romanul modernist se dezvăluie ca inactual. Prin conjugarea istoriei cu non-istoria, a actualului cu non-actualul (eternul), Proust, Camil Petrescu, Hortensia Papadat Bengescu etc. ne sugerează/dezvăluie acel fond comun inalterabil, fără de care nici un roman nu poate avea valoare. Semnul și sensul modernității este generat tocmai de acel fond inalterabil. Pe bună dreptate, Eugen Ionescu susținea, într-un fel aparent paradoxal, că „istoria” este cea care se sclerozează, iar „non-istoria e cea care rămâne vie.”

Și de aceea romancierii europeni începând cu Proust, Hortensia Papadat Bengescu, Camil Petrescu, Musil, Virginia Woolf, Thomas Mann, Nicolae Breban, D. R. Popescu se află în căutarea acroniei. În lumina principiului simultaneității, această căutare înseamnă substituirea unei „Historia” verificabile, printr-un fel de anti-istorie, prin crearea unui nou discurs cronologic autonom, specific unei noi structuri. Mijloacele de a atinge acronia diferă de la romancier la romancier. Mann în *Muntele vrăjit* construiește întregul roman, pe un simbol, renunțând programatic la facilitățile narative și din convingerea că „ *timpul este un mister... fără realitate proprie, de neconceput*”; Personajele simbolizează idei, etape istorice, mentalități, filosofii, religii. Simbolul cultural, prin însăși natura lui, atemporal, pe care se înalță întreaga arhitectură a romanului creează un tip original de simultaneitate potențată prin transsubstanțializarea muzicii într-o nouă prozodie epică. Este celebră aserțiunea lui Thomas Mann, privind valoarea romanescă a muzicii: „*pentru mine romanul a fost mereu o simfonie, o operă de contrapunct, un țesut tematic în care orice idee joacă rolul motivului muzical*”. Tot simfonii sunt și *În căutarea timpului pierdut* și *Concert din muzică de Bach* de H.P. Bengescu. Nu însă după sistemul amplificării fragmentelor în cea mai pură muzică wagneriană, cum este construit, pur muzical, *Muntele vrăjit*.

Camil Petrescu le recomandă, nu aparent întâmplător, propriilor personaje din *Patul lui Procust*: *Folosește când vrei să te explici comparația. Încolo nimic*. De ce comparația? Pentru că prezentul este legat cu trecutul și totdeauna deschis spre viitor. Sau cum spunea, Bergson, cu arderea ei în viitor, încât convine „*trăirii în viitor a intelectualilor*”. Prin comparație se fixează un cuplu de echivalențe sensibile, care se intercalează celor precedente, nouitatea ei fiind deschisă unei „*devenirii imprevizibile*”, cum se numește în viziunea lui C. P. , *substanța* însăși (*Doctrina*

substanței). Dacă la Bergson inteligența înseamnă unificare, adică metaforă, la autorul romanului *Ultima noapte de dragoste,...*, comparația este „*punere în contact*”. Cunoaștere substanțială camilpetresciană, pe care o mijlocește comparația se întoarcere permanent asupra trecutului, asupra Istoriei, actualizându-le și conferindu-le, un alt sistem de relații, adică durată – continuarea a ceea ce nu este, în ceea ce este. Durata care nu este măsurabilă decât prin ea însăși exclude timpul linear al cronicii, al romanului balzacian/rebrenian, iar implicit modifică structura epico-poetică a romanului.

Ascultă de legile sufletului, imaginarului fantastic, iraționalului, de viața cea mai intimă a inconștientului, de „*durata interioară*”, cum ar spune Bergson, desprinsă de timpul abstract, intelectual, convențional, consensual. Timpul trăit vs. timpul „*ceasornicilor*”. Autenticitate vs. neautenticitate. Chipuri vs. măști; masca se substituie chipului. Iată și opinia Irinei Mavrodin, traducătoarea de excepție a romancierului francez, care-l cunoaște cel mai bine: „*Specific proustian este faptul că aceste frânturi de neautentic, re-create, re-trăite grație memoriei involuntare, scoase din uitare - pentru subiectul cunoscător zonă complice și favorabilă alienării de sine – se colorează în culorile unui raport autentic dintre narator și propriul lui trecut, devenit, prin re-memorare, real și adevărat*.” Scriitorul proustianist, în esență, un căutător de certitudini, este conștient că orice afirmație „*e lovită de condiția subiectivității*”, prin urmare „*cunoașterea concretă și substanțială este o dibuire indefinită*” (*Doctrina substanței*). Încât luciditatea „*gândului activ*”, cum ar spune Vasile Pârvan, se impune pentru a revela un modus vivendi autentic.

Pentru a face vizibilă cunoașterea/ gândirea proustianistă din romanul-fluviu *În căutarea timpului pierdut* îi voi da cuvântul unui scriitor european, modernist, Camil Petrescu, convins că memoria recompune peisajul/ trecutul după nevoile momentului: „*A gândi (a-l contempla lucid) un obiect nemăsurat de mare sau aproape disparent de mic, a reține o culoare , un sunet, o formă, o relație, o funcțiune, o schimbare, o prezență ori o carență, o disproporție ori proporție, un fior, o dorință, o dizolvare sufletească înseamnă a da semnificație acestor acte*”. Face altceva scriitorul proustian, ce ne comunică sub zâmbetul de Giocondă că existența nu poate fi nici uitată și nici secretă, chiar dacă am vrea? Nevoia acută de certitudine – singura care există este că nimic nu e cert – ne determină să ne situăm etern în „*căutarea timpului pierdut*”, adică, bergsonian exprimându-ne, perpetuăm ceea ce nu este în ceea ce este.

EVENTIMENT

CENTRU CULTURAL LA BÂRLAD. 16 IANUARIE 2001

► Ionel NECULA

Deși miez de iarnă, temperatura se ținea încă pozitivă. Lipsa zăpada și gospodarii satelor erau deja îngrijorați de soarta grâului. Fără plapoma de zăpadă, sub care sămânța aruncată în brazdă din toamnă să se dezvolte la adăpost de geruri și înghețuri, cultura gâului risca să se compromită. Un îngheț uscat ar transforma scoarța pământului într-o pojghiță de gheață care retează fragedul fir de plantă pornit semeț spre lumină.

N-am înțeles de ce doctorul Constantin Teodorescu a insistat așa de mult să fie prezent la Bârlad la inaugurarea Centrului Cultural *Mihai Eminescu*. Multă vreme fusese medic chirurg la Spitalul din Tecuci și făcuse o pasiune pentru achiziția de pânze de la toți pictorii cunoscuți și mai puțin cunoscuți. Trecea drept cel mai important colecționar de tablouri și avea relații cu toți marii pictori din țară. Îi plăcea să se știe important, să se implice în probleme de cultură, înființase la

Bârlad o Fundație purtând numele său având sediul în chiar centrul orașului, cu sală de expoziții și librărie particulară. Avea contracte cu toate editurile importante și trecea drept cea mai bogată din zona Moldovei de Jos.

Acum, de ceva timp, era medic chirurg la Bârlad și cum îi plăcea să percuteze tot ce este oficialitate sau persoană importantă a ajuns membru în Consiliul local al Bârladului. Din această calitate a înființat Centrul Cultural *Mihai Eminescu*, la inaugurarea căruia eram acum invitat.

Era o aiureală. Instituția era mai mult un moft al doctorului, un nou pretext de a-și da importanță decât o construcție funcțională cu personal angajat și cu rosturi bine definite în viața culturală a orașului. E adevărat că Bârladul nu avea un așezământ de cultură. dar el putea fi înființat prin Decret al Consiliului de Stat, dacă s-ar făcut demersurile necesare - cu stat de funcțiuni și cu atribuții exacte,

nu are nici acum, dar dispune de o Casă de Cultură a Sindicatelor, o construcție modernă, cu toate cernțele necesare. Să nu pierdem din vedere că vreme de un secol viața culturală a Bârladului a fost animată de Academia bărlădeană, care a polarizat și-a adunat la un loc tot ce se profila ca valoare și competență în acest spațiu de cultură.

Altfel, doctorul Teodorescu s-a dovedit un mare generos, a dotat această instituție cu peste 500 de pânze și un mare număr de cărți din biblioteca personală, inclusiv monumentală *Istorie* a lui George Călinescu. A reținut pentru această iluzorică instituție cea mai frumoasă clădire din Bârlad - o viluță cocheta în stil baroc, probabil o proprietate a unui fost moșier. Nu cred că ideea doctorului a trecut ușor în Consiliul local. La festivitate de deschidere n-a participat nici primarul și nici colegii doctorului din Consiliu local.

La ora 10 eram la adresa indicată și m-a surprins numărul mic de participanți prezenți la festivitate. Adunarea s-a ținut afară, în spațiul redus din fața clădirii. Spre surprinderea mea, organizatorul și-a asumat un rol secund. Mă așteptam să se învârtă ca un titirez de la un grup la altul, să modereze întreaga activitate, să prezinte invitații, să stabilească ordinea și să dea cuvântul vorbitorilor. Nimic din ceea ce știam că se întâmplă în astfel de situații. A luat loc în public și-a rămas, ca și noi, un simplu om din mulțime.

Dintre vorbitori am remarcat doar pe Valentin Ciucă și pe sculptorul Marcel Guguianu care au vorbit frumos despre marea înfăptuire a orașului prin această inaugurare și, firește, despre contribuția remarcabilă a doctorului Constantin Teodorescu la dinamizarea vieții spirituale a Bârladului. N-am remarcat prezența celor doi corifei ai spiritului bărlădean - Gruia Novac și Traian Nicola și nici a altor scriitori ai locului, membri ai Uniunii Scriitorilor - semn că ceva era în neregulă cu această inaugurare a Centrului cultural bărlădean, că ideea era anapoda și nu întrunea toate sufragiile intelectualității orașului.

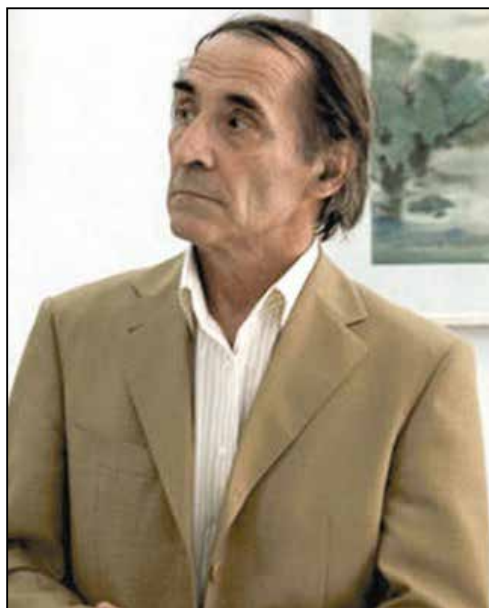
S-a amintit, desigur, și despre Academia Bărlădeană, instituția care a cadastrat, a tutelat, a pus în rosturi și și-a asumat rolul de director de conștiință publică în jurul căreia a gravitat întreaga viață spirituală a Moldovei de Jos. Regrupată sub personalitatea poetului Tutoveanu, mai apoi a cărturarilor G.G.Ursu sau C.D. Zeletin, Academia Bărlădeană și intelectualitate locului a generat, vreme de peste un veac, atmosfera propice și cadrul ideal pentru optimizarea vieții spirituale a Bârladului.

Manifestarea trebuia să continue în interior printr-o masă rotundă, în care urma să fie omagiat Eminescu și să se discute alte probleme ale vieții culturale în condiții de provincie. În condițiile când

Centrul a colonizat în întregime viața spirituală a țării. Revolta periferiei împotriva centrului autocrat și acaparator era o problemă reală iar postmodernismul se grava exact pe această idee. Nu știu din ce cauză nu s-a mai ținut această dezbatere. După momentul cuvântărilor am fost invitați să vizităm spațiile noii instituții, care nu erau rău compartimentate. Una din încăperi, bunăoară, era destinată celor trei evadați din *raiul* comunist - Mircea Eliade, Cioran și Eugen Ionescu iar la subsol erau adăpostite, într-o brambureală greu de ordonat, cele cinci sute de pânze donate de doctorul Teodorescu.

Sunt convins că de-ar fi fost conceput, să zicem, ca o anexă a Muzeului de istorie, instituția nou creată ar fi avut mai multă funcționalitate și-ar fi jucat un rol responsabil și antrenant în viața culturală a Bârladului. Așa însă, noua instituție culturală n-a avut un program și nici nu și-a asumat vreun rol spiritual anume în nomenclatorul instituțiilor culturale din oraș. Apărut intempestiv dintr-un moft al unui personaj controversat, care voia să-și facă o imagine populară, de om consacrat binelui public, a dispărut înainte de a fi inițiat vreun act de cultură important și înainte de a fi însemnat ceva în viața Bârladului.

Atunci am înțeles că doctorul, care își pătase imaginea prin condiționarea actului chirurgical și avusese probleme grave de legalitate voia de fapt să-și spele efigia prin această bravură improvizată. Spirit independent și aproape dictatorial nu s-a consultat cu nimeni în ideea aceluia act de construcție culturală și n-a fost interesat să-i asigure durată și funcționalitate, ci mai mult voia un pretext de reconstrucție a imaginii grav avariate. A dispărut repede, așa cum a apărut și n-a plâns nimeni după el.

Dr. Constantin Teodorescu

BIBLIOTHECA

GLASUL VIOARELOR TINERE ȘI JUBILEUL SIMEZELOR

Concursul de creații literare „**Când vioarele tăcură.../ Poezia lui răsună**”, care se desfășoară de aproape un deceniu în bibliotecă în luna octombrie, a luat ființă, mai întâi pe plan local, ca un act de respect pentru personalitatea și creația patronului spiritual al bibliotecii, poetul Ștefan Petică. Apoi, cu fiecare ediție, ecoul său a ajuns tot mai departe transformându-l într-un concurs veritabil între tinere talente atinse de aripa plăpădă a versului său.

La Biblioteca Municipală „Ștefan Petică” din Tecuci, în octombrie 2022, la împlinirea a 118 ani de la nașterea poetului, competiția a adunat nu mai puțin de 136 de participanți, elevi și profesori din 10 școli și licee, din Galați, Tecuci, Barcea și Craiova. Un juriu avizat format din: Dan Viță, poet, Violeta Daniela Mândru, scriitor și Carmen Scînteianu, bibliotecar, a departajat, după o parcurgere atentă a textelor, și a premiat lucrările care vor face parte din revista bibliotecii, „Muguri de cuvânt”.

Retrospectivă MIRCEA COJOCARU - 50.

„**50 de ani. Căutări, speranțe, bucurii**” Acesta a fost genericul expoziției cu lucrări de pictură, în care toate emoțiile artistului sunt măsurate și exprimate prin culoare, îmbogățind simezele Galeriei „Helios” în luna octombrie. S-a creat pentru vizitorul răbdător, o oază de liniște și pace, aici,

Premianții concursului prezenți la comemorarea poetului simbolist Ștefan Petică

în bibliotecă, unde trăiesc etern, într-un echilibru calm și senin, numeroase și fermecătoare roade ale spiritului uman. Tablourile expuse pe simeze transmit sensibilitate, trăiri intense, momente de introspecție, liniște și echilibru intern. După un vernisaj în care amintirile au prins viață și au împrumutat din culorile expoziției, lucrările au fascinat grupuri de elevi și cititori curioși, clase însoțite de profesorii de desen ori de profesorii iubitori de frumos.

Toamna și-a scuturat ultimele frunze odată cu castanele care s-au rostogolit pe aleile parcului,

atrăgând atenția micuților de la Grădinița Nr.3 din Tecuci, care îndrumați și coordonați de prof. ed. Ariton Gabriela și Mîndru Nica, au ales să sărbătorească printre cărți plecarea ei. „**Carnavalul toamnei**”, ediția a VII-a, din cadrul proiectului educațional județean „Am și eu drepturi”, realizat în parteneriat cu biblioteca, a reprezentat recunoștința noastră, a tuturor, față de o toamnă luminoasă și blândă, cu parfum de gutui și crizanteme târzii.

PROFIL

NEUITATUL LUCA PIȚU

► Ionel NECULA

Abia după ce am publicat cartea **Luca Pițu - cap limpede la devălmășiile cetății** (Editura Rafet, Rm Sărat, 2015) am realizat că proiectul, așa cum l-am priticit împreună cu Magda Ursache, nu reflectă, decât într-o mică măsură personalitatea complexă a celui evocat și nici complexitatea relațiilor noastre ocazionale. În babilonia arhivei mele sentimentale am descoperit destule mărturii și documente care amintesc și pot recompune câte ceva din profilul spiritual al celui plecat dintre noi cu șapte ani în urmă.

Luca Pițu a fost, și rostesc cu mare tristețe acest perfect compus, prototipul intelectualului generos, dispus oricând să ajute, să lămurească și să dăruiască bucuros câte ceva din plinătatea lui de polihistor împlinit. Era de o generozitate copleșitoare, cum numai marile spirite o pot arăta și nu cred c-a refuzat pe cineva, dintre cei ce-au făcut apel la erudiția sa. Omul acesta atinsese un nivel de împlinire așa de prodigios și decomplexat că nu mai știa de invidie, de rânchiună sau impostură. El nu putea fi decât natural și firesc, nu se putea exprima decât în plenitudinea propriului său depozitar intelectual, și nu putea juca teatru, nu putea să-și asume un rol artificial, de împrumut, ce nu i se potrivea.

Era tobă de lecturi și se putea implica sportor și cu toate argumentele la vedere în orice discuție. O conversație cu el îți lăsa impresia că nu are subiecte prohibite și că se putea implica la fel de competent în clarificarea oricăror probleme. Dotat prin naștere cu un intelect bine articulat și cu o memorie fabuloasă ajunsese să stăpânească mai multe limbi europene și pentru multă lume trecea drept un poliglot. Toate cărțile sale sunt înțesate cu citate în multe limbi, ceea ce înseamnă că se adresează unui public avizat, cu o caligrafie intelectuală peste medie, din care cauză nici nu sunt căutate de prea multă lume. Nu cred că n-a conștientizat această dificultate, dar a mizat pe faptul că cititorii pieduți datorită mulțimii citatelor în limbi străine pot fi câștigați prin moldovenizarea limbajului, prin aducerea expresiei într-un registru neaoș și prin dulceața lexicului folosit.

Luca Pițu stăpânea așa de bine graiul moldovenesc că reușea să găsească echivalențe regionale surprinzătoare pentru orice dispunere lexicală. Nătângul Vasile Stati de la Chișinău, autorul himericului

dicționar al așa-zisei limbi moldovenești, de-ar fi fost interesat și de scopuri mai nobile, putea să-l ia de consilier. Moldovenismul nu este o altă limbă, ci un grai, ca și graiul maramureșan, bănățean, etc Dar lucrurile acestea i-au fost total streine așa-zisului lingvist de la Chișinău.

Cajvaneanul Luca Pițu trecea drept un Creangă modern, un fel de pârghar de pe valea Troțușului care a trecut prin Nietzsche și Kierkegaard și, asemeni humuleșteanului, ne-a arătat cât de dulce și de ademenitor este graiul moldovenesc, dacă este folosit cu știință, pricepere, iscusință și în partitură afectiv-emoțională.

Două sunt problemele care și-au găsit rezolvarea eseistică în persoana lui Luca Pițu: prima este **moldovenizarea limbajului**, aducerea discursului eseistic într-un autohtonist cum numai Creangă mai reușise în literatura română. A cochetat așa de copios cu lexicul și cu forma de exprimare moldovenească

încât a devenit un expert și un agent infailibil al optimizării ei. În cărțile sale regăsim vorbirea plăieșilor lui Ștefan cel Mare, dar și ideile puse în circulație publică de crema intelectualității europene din care citează cu generozitate. Iată cum își avertizează publicul în deschiderea uneia din prelegerile sale: *destupați-vă auzitorile și stați pe recepție, deschideți gura mare și sorbiți prin urmare dulceața voroavei mele post-bogomilice (Sentimentul românesc al urii de sine, Editura Institutului European, Iași, 1997, p. 193).*

Cartea cu un titlu sugerat de eseul lui Noica, **Sentimentul românesc al ființei** este, într-un fel, *complementul negativ* al acesteia, așa cum Cioran și-ar fi propus să se raporteze la cartea lui Mircea Vulcănescu, **Dimensiunea românească a existenței** printr-o replică negativă. Cioran n-a ripostat la cartea lui Mircea Vulcănescu, printr-o abordare specială - n-a ripostat special, dar volumul său din 1936, **Schimbarea la față a României**, ca și **Ispita de a exista** și alte eseuri ulterioare se raportează contrapunctic la volumul lui Vulcănescu. În schimb Luca Pițu, care s-a considerat totdeauna un elev al lui Cioran, reacționează dihotomic și **Sentimentul românesc al urii de sine** chiar este o abordare antinomică la reflecțiile magului de la Păltiniș. Că o face într-o manieră *sui generis* ține de specificul scrisului pițilian, marcat, cum se știe de un moldovenism rafinat, împănăt cu numeroase citate etranjere.

Ca și Cioran, Luca Pițu își iubește țara *cu o ură grea*, o ură pătimașă și direct proporțională cu iubirea eșuată. De regulă, unui eșec în iubire foarte mare îi corespunde o aversiune la fel de puternică. Cu cât eșecul în iubire este mai mare cu atât și ura devine mai grea, devine o povară greu de purtat.

Toți încercăm, în vreun fel, să ne personalizăm viața, trecerea prin timp și prin lume, să așezăm la portativul devenirii noastre niște semne identitare care să ne definească și să ne confere o anumită distincție. De la Bufon încoace toți știm că factorul identitar cel mai convingător care poate defini un om este *stilul* - stilul de viață, stilul de exprimare, de conduită și comportament. Or, Luca Pițu exact asupra acestui aspect insistă și exact prin stilul asumat caută să-și edifice o anumită identitate. Recursul la logos, la graiul provincial și arhaic este o formulă uzuală, și nu trebuie să ne surprindă că atunci când demersul este ridicat la rang de nație poate da naștere unui *etnocentrism negativ* altfel spus, la un *naționalism răsturnat*

Mai este ceva: Luca Pițu, a recunoscut-o deseori, este un *patafizician*, un emul al eseistului francez Alfred Jarry care a teoretizat această știință a *soluțiilor imaginare* și-a indus-o circulației publice. În volumul **Sentimentul românesc al urii de sine** din 1997 consacra chiar un capitol special acestei discipline și-i lămură obiectul printr-un ansamblu de principii fixate în șapte propoziții/teze epistemice. Nu le menționăm pe toate șapte, dar în cea de a doua teză subliniază

apăsător că *patafizica este știința particularului, a legilor ce guvernează excepțiile.*

Or, cum poate fi abordat particularul dacă nu direct, în forma lui genuină și așa cum s-a fixat în formele primare ale expresiei?

Manifestarea creativităților naționale, spunea Luca Pițu în **Buchetul cajvanastratineriilor frecvente**, (p. 129) *e la mintea cea de pe urmă a cocoșului că trebuie să ai numeroase corzi la arcul tău național, ca să se exprime în duhul vechiului lexic românesc, în forma lui naturală și necosmetizată, iar opțiunea eseistului pentru lexicul primar rămâne o constantă și un element identitar pentru întreaga sa creație eseistică. În plus, interesul patafizic pentru particular nu trebuie privit în opoziție cu epistemologia generalului și universalului, ci în complementaritate cu acest mod de a explora realul. Oricum, se vede bine că Luca Pițu chiar avea mai multe corzi la cheia portativului său izvoditor.*

Cea de a doua problemă, atotprezentă în scrierile sale post-decembriste, răsfrânge durerile României în tentațiile ei de a trece de la *sida comunistă la râia feseniștă*, de la *comunicapitalism la capitalicomunism*, proces complex și dureros condus de feseniști, *prmiice se îmbată cu puterea nouă, cumulează datorii, se dughenizează, falimentează, deschid consignații și agenții de turism, își dau odraslelela universității particulare sau le expediază în străinătate, unde trudesco alături de cetele romilor, la îmbunătățirea imaginii cuțovlahe pe cele cinci continente (Sentimentul românesc al urii de sine, p.24).*

Toate cărțile lui Luca Pițu au fost scrise și publicate după decembrie 1989 și toate iau pulsul devălmășii care au cuprins România după așa-numita *veroluție*. Eseistul ține o pupilă larg deschisă asupra nevolnicilor din realitatea românească și focalizează cu consternare nefasta guvernare Iliescu-Petru Roman cu mineriadele și cu brutală înăbușire a manifestărilor din Piața Universității. Umbra vechii perechi prezidențiale - cu *Nekulai ot Scornicești și cu Gagademiciana patru clase tezită de Marele Cristofor Simionescu de la Iași* - rămâne la fel de actuală și după repede lor execuție la Târgoviște. *Din haosul spintecat al lumii vechi iese noua ordine, din vintrea lumii perimate... scoate revoluționarul de profesie ori complotistul kaghebeic de ocazie trandafirul noii stabilități (op. cit, p. 185).*

Dar speranța într-o stabilitate controlată de opoziții noi puteri, nu apare nici după alegerile din mai 1990.

La alegerea din mai

S-a văzut cun merge treaba

Zeci de ani pe ceaușei

Nu i-ai curpupat degeaba

Cred că-am intuit bine atunci, când am publicat cartea despre profesorul cașvanez: Luca Pițu a făcut de cap limpede la devălmășii acestei țări, într-o vreme când țara putea să-și croiască un destin. De ce n-a reușit? **N-a fost să fie!**

FOI CĂZUTE DINTR-UN LETOISEȚ TECUCEAN

INIMOSUL DOMN COLONEL
GHEORGHE PETRAȘCU

► Ionel NECULA

7 septembrie 1986. E o dimineață de toamnă superbă, timpurie și luminoasă. Seceta prelungită din timpul verii și căldurile mari au adus toamna mai repede decât de obicei. Toate - roșiile, strugurii, fructele - s-au copt dintr-o dată așa că anul agricol putea fi considerat ca încheiat înainte de a fi oficializat prin obișnuita *Sărbătoare a recoltei*- pretext pentru alte chiolhanuri sardanapalice.

Cred că se făcuse deja ora 10, când în birou la mine a năvălit inimosul col. în rezervă Gheorghe Petrașcu. Ne cunoșteam bine și aveam mare respect pentru el. În drum spre cimitir, unde ducea deseori flori proaspete la mormântul soției sale, obișnuia să se abată prin biroul meu.

În sinceritatea lui genuină, avea o doză de naivitate care-l ducea uneori în ridicol, din care cauză puțină lume îl înțelegea și-l gira. Eu eram unul dintre cei puțini și el, dac-a văzut că-l creditez, și că-i sunt aproape mă căuta deseori.

- Trebuie să-l coborâm pe Cincu din podul Spitalului și să-l așezăm la locul lui, în nișa special amenajată prin chiar planul inițial al construcției clădirii.

M-am dumirit greu ce vrea să spună. Era vorba de bustul fruntașului politician conservator Teodor Cincu, ctitorul Spitalului tecucean, care, după instalarea regimului comunist a fost dislocat de la locul lui și, ca să nu fie distrusă, cum se obișnuia cu tot ceea ce provenea de la vechiul regim burghezo-moșieresc (biblioteci, plane, tablouri) a fost ascunsă în podul instituției. Puțini își mai aduceau aminte de el și la fel de puțini știau că în nișa din holul spitalului străjuise cândva bustul ctitorului Teodor Cincu.

- Nu i-a venit încă vremea, dom Colonel, mai ai puțină răbdare.

- Apoi eu nu prea mai pot aștepta. S-ar putea să primesc oricând ordinul de chemare. Am încredere în mata c-ai să duci lupta mai departe

- Mă tem că necazurile multe și de tot felul îmi va produce până la urmă lehamite și voi abandona lupta înainte de a culege primele roade.

- Să nu faci asta, mi-a spus cu un fel de disperare în glas. Ascunde steagul în sân, dar nu abandona. Noi așa am făcut pe front. Chiar dacă nu era la vedere știam că steagul există, e la loc sigur și ne putem oricând regrupa sub faldurile lui.

Era neobosit. Redacta demers după demers și sensibiliza autoritățile pentru păstrarea nealterată a simbolurilor luptei pentru neam și pentru țară. La inițiativa lui s-a amenajat Cimitirul eroilor de la Hanu Conachi și tot el a intervenit și pentru reintrarea în circuitul turistic a Mausoleului de la Mărășești.

Rar am întâlnit o simțire patriotică așa de caldă și învăluitoare, cum se profila în convingerile bunului meu prieten. Trecut prin stepele Rusiei și prin încercările unui război sângeros, patriotismul său căpăta o dimensiune hipopotamică și nu cred că putea să i-o zdruncine cineva. Țara, poporul, armata, biserica, familia erau cuvinte sfinte pe care colonel Gheorghe Petrașcu le-ar fi apărat chiar cu prețul jertfei supreme. Erau pietrele durabile care trebuiau așezate la temelia oricărei construcții naționale. În vorbele sale înțelepte simțeam mireasma livezilor din dealurile moldovenești și aromele podgoriilor din câmpie.

Pomenire pentru Mitică Pricop

Iulie 2008. Zi toridă, cu un soare violent și amenințător de secetă. *Nu-i a bună*, îmi spusese un țăran de la care cumpărasem un pepene. *Se coc toate prea repede, prea dintr-o dată, așa că vremea pepenilor se va trece repede. Altădată țineam piața 2-3 luni, acum se coc toți odată și multă vreme nu-i veți mai vedea pe piață. Dar vine foarte curând vremea strugurilor, așa că fructe se vor găsi în continuare.* Îl confirm dezolat.

Zăpușeală, zăduf, caniculă. Soarele nu face nici o economie de săgeți și le aruncă bezmetic peste străzile pustii ale Focșanilor, lipsit complet de viață și de animație. Aștept ora 12, când trebuie să ajung la locuința lui Mitică Pricop, unde îndoliata Ana Pricop voia să marcheze un an de la moartea poetului printr-o pomenire restrânsă, cu doar câțiva invitați. *Să fiți aici după ora 12, mă prevenise, după*

ce se termină slujba. Condiții de bloc, dom'profesor, strâmtorați. Nu puteam invita prea multă lume. I-am ales pe cei mai apropiați. Eram, prin urmare, unul dintre privilegiați.

Cum să nu răspund? Dumitru Pricop îmi fusese ca un frate, l-am iubit și l-am prețuit, cum nu cred s-o fi făcut mulți confrăți.

Îmi trag sufletul la umbra generoasă a celor doi stejari seculari, reperul tuturor celor ce voiau să ajungă la locuința lui Mitică și aștept dangătul clopotelor de la biserica din apropiere - semnul de sfârșit al slujbei duminicale. La auzul lor, pornesc cu pași mari spre locul de pomenire.

Pregătirile sunt terminate. Doamna Any îmi spune că poetul Gh. Istrati, prietenul de-o viață al lui Mitică nu poate onora invitația pentru că are pomenirea mamei sale la Limpeziș, „dar a trimis o scrisoare și vă roagă pe dv. s-o citiți, după ce preotul, după tipic, binecuvântează masa”.

Ce scrisoare! E o mică bijuterie lirică, un oftat sincer și dureros, o litanie și un prohod pornite din adâncimile sufletului său curat și inocent de poet - încercat și el de nefericirile lumii. O scrisoare *întredeschisă* trimisă în transcendent, în speranța că-l va găsi pe destinatarul plecat cu un an în urmă în veșnicie și neîntors la locul inițial.

„Scrisoare întredeschisă

fratelui meu - frate, Mitică Pricop

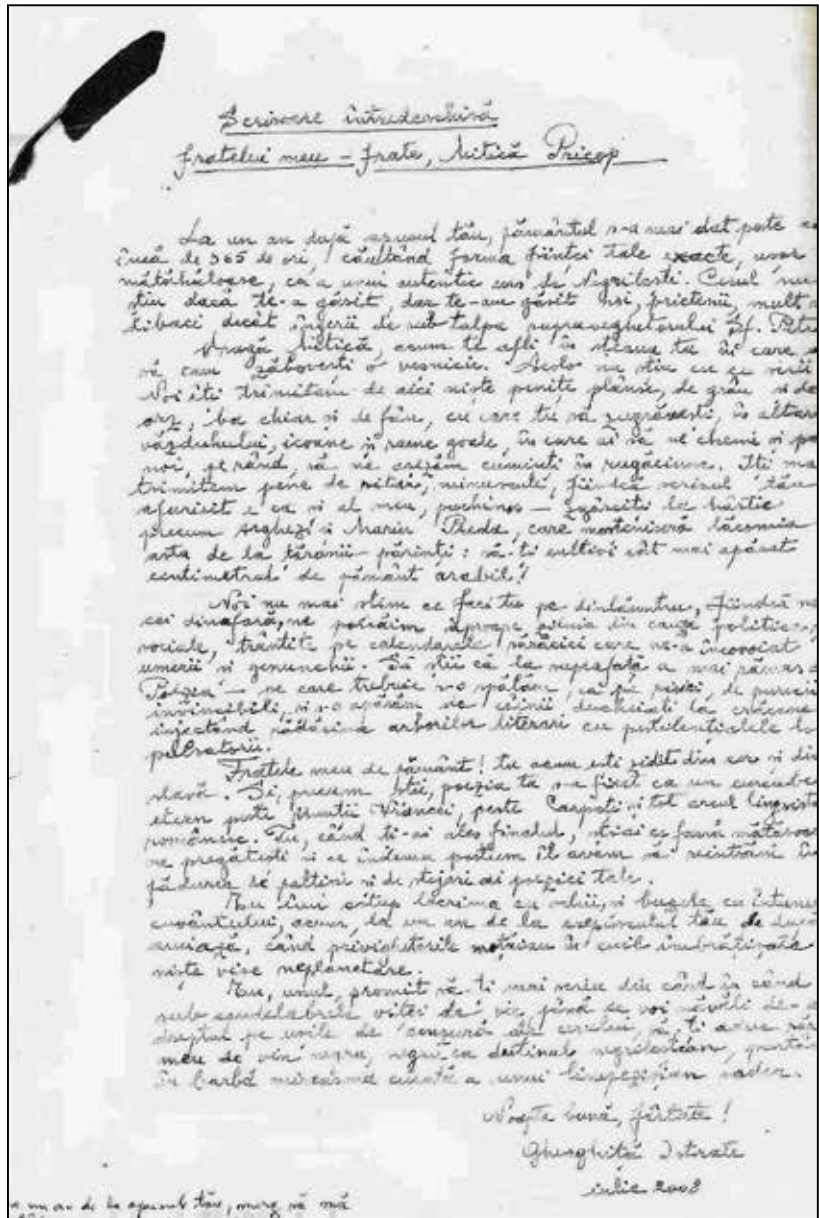
La un an după apusul tău, pământul s-a mai dat peste cap de 365 de ori, căutând forma ființei tale exacte, ușor mătăhă-loase, ca a unui autentic urs de Negrileşti. Cerul nu știu dacă te-a găsit, dar te-am găsit noi, prietenii, mult mai dibaci decât îngerii de sub talpa supraveghetorului Sf. Petru.

Dacă Mitică, acum te afli în steaua ta în care ai să cam zăbovești o veșnicie. Acolo nu știu cu ce scrii. Noi îți trimitem de aici niște penițe plânse, de grâu și de orz, ba chiar și de fân, cu care tu să zugrăvești, în altarele văzduhului icoane și rame goale, în care ai să ne chemi și pe noi, pe rând să ne așezăm cuminiți în rugăciune. Îți mai trimitem pene de sitar, minuscule, fiindcă scrisul tău afurisit e ca și al meu puchinos - zgârciți la hârtie precum Arghezi și

Marin Preda, care moșteniseră lăcomia aceasta de la țărani-părinți: să-ți cultivi cât mai apăsător sentimentele de pământ arabil.

Noi nu mai știm ce faci tu pe dinăuntru, fiindcă noi, cei din afară, ne porcăim aproape zilnic din cauze politice și sociale, trântite pe calendarele sărăciei care ne-a încovoiat umerii și genunchii. Să știi că la suprafață a mai rămas doar Poezia - pe care trebuie s-o spălăm ca pe pisici, de purecii invincibili și s-o apărăm de câinii descheiați la crăcane, injectând rădăcina arborilor literari cu pestilențialele lor pulsatorii.

Fratele meu de pământ! tu acum ești zidit din cer și din slavă. Și, precum știi, poezia ta s-a fixat ca un curcubeu etern peste Munții Vrancei, peste Carpați și tot arcul lingvistic românesc. Tu când ți-ai ales finalul, știai ce farsă mătăsoasă ne pregătești

și ce îndemn postum îl avem să reintrăm în pădurea de paltini și de stejari ai poeziei tale.

Eu îmi astup lacrima cu ochii și buzele cu întunericul cuvântului, acum la un an de la crepusculul tău de după amiază, când privighetorile moțâiau în cuib îmbrățișate cu niște vise neplanetare.

Eu, unul, promit să-ți mai scriu din când în când de sub candelabrele viței de vie până ce voi năvăli de-a dreptul pe ușile de cenzură ale cerului, să-ți aduc sărutul meu de vin negru ca destinul negrileştean purtând în barbă miasma curată a unui limpezișian sadea.

Noapte bună, fârtate!

Gheorghită Istrate

Iulie, 2008”

Lansare de carte

Duminică, 3 mai 2009

Nu mai fusesem de multă vreme la o manifestare culturală și chiar eram curios să văd despre ce este vorba. În discuție este un roman destul de consistent circa (400 de pagini) al unei fătuci din Matca, Istrati.... Moderator, poetul Dionisie Duma, dar cum nu știe nimeni nimic despre ea, este invitată să se prezinte singură. Este studentă la Universitatea Româno-americană, Facultatea de Management și mulțumește părinților pentru talentul cu care a fost dăruită din naștere și pentru că i-a pus la dispoziție suma de bani necesară pentru tipărirea acestui roman. Era vorba de o mie de dolari pe care speră să-i recupereze din vânzarea cărții (400 de lei exemplarul), ba chiar să obțină un oarecare profit.

Nu mă surprinde mentalitatea mercantilă a tinerei știind bine psihologia matcașilor: sunt oameni harnici și cu inițiativă, muncesc pe rupteala, știu să scoată bani din orice. Legumicultori prin tradiție, toți au solarii, cultivă roșii și alte legume și, la momentul recoltării bat țara în lung și-n lat în căutare de piețe de desfacere. M-a surprins doar ideea autoarei că publicarea unei cărți este, sau poate fi privită ca o afacere profitabilă, ca un business aducător de bani - cu mai puțină muncă brută, istovitoare și cu mai puține investiții. Probabil că părinții chiar au crezut în iluziile ei, i-au pus la dispoziție suma cerută de tipograf și acum așteaptă recuperarea sumei investite plus profitul anticipat.

O îndoială am avut de la început știind goana după bani a matcașilor și dezinteresul față de școală, față de carte, față de instrucție, dar n-am crezut nici o clipă că poate fi prototipată, în forma cea mai dezgustătoare de această autoare rătăcită prin galeria autorilor de carte. Nu citise nici o carte în viața ei, nu auzise de nici un scriitor român și

cu atât mai puțin din literatura universală. Când am întrebat-o dacă are vreo revistă de cultură preferată a bulbucat o privire ciclopică. Nu auzise biata de ea de nici o revistă și continua pentru a cincea oară să-și laude părinții pentru imensul talent literar cu care a înzestrat-o la naștere.

Eram consternat și revoltat. Am scris deseori despre manelizarea literaturii, despre mulțimea impostorilor care bat la porțile literaturii, dar nu mi imaginam că degradarea poate lua forme atât de zălude și zgrunțuroase. Până și în literatura de penitenciar sau într-un proces-verbal de dare și luare în primire găsești, probabil, ceva interesant sub aspect literar, dar aici, în maculatura acestei tinere, nu era nimic articulat, structurat, stilizat. Orice elev de gimnaziu ar fi realizat o compunere mai literară decât ne-a putut oferi autoarea din Matca Tecuciului. Cu o astfel de compunere - prezentată ca un trofeu fascinant - orice elev de gimnaziu ar fi rămas corigent la limba română.

Ceea ce este impresionant în toată această nefericită întâmplare este prejudecata curentă că actul literar este la îndemâna oricui, că nu-i mare lucru să scrii un roman sau o poezie. Dacă o meserie, oricare - de sudor, strungar, tractorist sau lăcătuș mecanic - implică o ucenicie, o caligrafie intelectuală, o pregătire prealabilă, literatura e considerată ca o treabă facilă de la care nu poate fi nimeni ostracizat, de vreme ce cunoaște toate buchile alfabetului. Ni se întâmplă deseori să auzim pe cei din apropiere mărturisind că viața lui sau a ei este un roman, doar că nu are timp să-l scrie. Îmi imaginez ce s-ar întâmpla dacă toți aceștia ar dispune de timpul necesar, de parcă timpul ar constitui singura condiție necesară actului de creație literară.

Cum timpul le rezolvă pe toate, m-a vindecat și pe mine de indignarea ce mi-o provocase insolita lansare de carte. Trecuse ceva timp de la eveniment, uitasem de consternarea ce mă încercase când - ce să vezi? - întâmplător găsesc în revista **Helis**, care apare la Slobozia o elogioasă cronică semnată de prozatorul Titi Damian. Nu-l cunosc pe autor, dar mi-a trimis romanul său memorialistic **Umbra**, pe care l-am citit cu atenție și l-am comentat favorabil. Aș fi vrut să-i fac mai multe reproșuri dar am ales să i le adresez personal, nu în cronică, știind pentru ce îi folosește. Cartea, ezit cuvântul *roman*, reconstituie, în detaliu, traseul formării sale intelectuale și toate greutatea întâmpinate de un copil venit de la țară cu mîzga pe tălpi. Tema e veche și bine bătătorită în imaginarul narativ, dar convingerea mea este că valoarea unei proze este dată, printre altele, și de prezența elementelor de

ficțiune, de fantezie, de fabulos, dar am preferat să trec cu vederea acest aspect. Sigur că acum, citindu-i rândurile, am regretat generozitatea cu care i-am tratat memorialistica, dar mă tem că și profesia sa, ca profesor de limba română, poate fi pusă în discuție.

Lansare de carte la Biblioteca Metropolitană din București

11 iunie 2012. A fost inițiativa poetei Victoria Milescu să fac o întâlnire cu cititorii din București, cărora să le prezint cartea **Eminescu în tentații metafizice**. Îmi propune Biblioteca Metropolitană și, firește, îmi exprim deplinul acord. Odată propunerea acceptată, n-a mai rămas decât să stabilesc amănunțele cu Emil Lungeanu, omul din Biblioteca bucureșteană care știe bine tipicul acestui gen de manifestări. Merg pe mâna lui și rămâne bătută în cuie data de 11 iunie 2012, orele 12.

Am o îndoială în privința oportunității orei, dar sunt asigurat că Biblioteca are publicul ei și nu va fi nici o problemă. Ca orice provincial naiv. N-am prea multe cunoștințe în București, dar apelez stăruitor la cele puține să nu mă lase singur într-un moment așa de greu și inedit pentru mine. Întâlniri cu cititorii mai făcusem, dar acum era altceva, era vorba de un public mai avizat, de un public probabil mai pretențios și nu-i rău să ai pe cineva apropiat prin preajmă. Mizez pe prezența lui C.D. Zeletin pentru a vorbi despre carte și autor, a Victoriei Milescu și o rog pe Simona Grazia Dima să se învoiască de la serviciu și să mă acompanieze în această împrejurare mai delicată. Nu mai spun de Dorel Vidrașcu, pe care-l consider maestru de ceremonii și nici nu mă gândesc să absenteze de la eveniment.

Cald, zăpușeală, zăduf. În bibliotecă însă temperatura e agreabilă și Victoria Milescu este deja venită, deși până la începerea acțiunii mai sunt două ore. Priceput în toate, Dorel face administrație și se îngrijește să nu apară vreo fisură în probleme de organizare. C.D. Zeletin, ca de obicei este de o punctualitate regală.

Ora 12. În sală sesizez un public pensionar, ceea ce era de așteptat, fiind o zi obișnuită de lucru. Asta e!

Emil Lungeanu eclatant, cu o frază îngrijită și armonioasă deschide manifestarea anticipând ziua de 15 iunie care a îndoliat istoria și cultura românească, C.D. Zeletin se dovedește un polihistor doct și ademenitor. În cuvântul meu am insistat asupra opiniilor lui Emil Cioran despre Eminescu și

asupra rolului catalitic avut de *poetul nepereche* în evoluția ulterioară a culturii moderne românești

A ieșit bine. Pentru a fi prezentă la manifestare, Simona Grazia Dima a străbătut vitejește orașul înfruntând căldura toridă, care la acea oră topea cetatea lui Bucur. Totul a ieșit bine și mă puteam declara mulțumit. Dorel Vidrașcu s-a purtat ca un amfitrion ideal și nu știu să fi existat cineva cu care să nu fi schimbat măcar câteva cuvinte.

Cafele, sucuri, fursecuri. Pe lângă noi se tot învârte un tânăr cu o revistă în mână. Ar vrea să spună ceva, dar nu îndrăznește deocamdată să întrerupă dialogul ce-l port cu Emil Lungeanu. În sfârșit, îmi oferă nr. 6 din 2012 al revistei **Biblioteca**, unde există și o cronică semnată de dânsul la cartea noastră **De la identitatea popoarelor la neantul valah**. Este Adrian Nencescu, filosoful cemi va deveni prietenul cel mai apropiat și cu care voi realiza mai multe ediții ale tradiționalelor Colocvii anuale de filosofie organizate la Tecuci.

Și a fost dimineață, a fost vipia de la miezul zilei, a fost întâlnirea cu cititorii de la Biblioteca Metropolitană, într-un București canicular, dar ospitalier și cu deschidere spre inefabil.

Gheorghe Petrașcu, *Autoportret*

PROFIL

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

– DOAMNA ROMANULUI ROMÂNESC –

► Violeta Daniela MÎNDRU

Odată cu trecerea în eternitate a unui scriitor, lumea realizează locul gol pe care l-a lăsat în urmă. Dintr-o dată, admirația, izvorâtă din cea mai cruntă indiferență, trezește la realitate conștiința comună. Orice amănunt devine revelație senzațională și toată lumea se miră cum de nu „l-a aflat” pe scriitorul respectiv mai devreme. Atunci ignoratul devine la modă și editorii se îngrămădesc să editeze operele pe care odată le ignoraseră. Atunci se dezgroapă mitul din uitare.

O taină a înfășurat viața scriitoarei Hortensia Papadat-Bengescu, petrecută departe de tumultul cotidianului, departe de toate elementele care creează scriitorului obstacole în afirmarea sa.

Un scriitor are nevoie de mit ca să se înfiripe o aură în jurul existenței sale simple. O scriitoare are nevoie de mult mai mult pentru ca meritele să-i fie recunoscute, iar dacă ea dorește să îmbine în mod fericit o viață de familie cu una socială și cu o componentă sensibilă a sufletului său, atunci misiunea devine una și mai dificilă.

Hortensia Papadat-Bengescu se naștea pe 8 decembrie 1876, în comuna Ivești, din județul Tecuci, fiind unica fiică a generalului Dimitrie Bengescu și a profesoarei Zoe, fostă Ștefănescu. Au petrecut aici doar primii doi ani și jumătate din viața scriitoarei, după care s-au mutat la Tecuci.

Părinții au fost atenți în privința educației fiicei lor, mama ocupându-se să o învețe cum să scrie și să citească în limbile română și franceză, în vreme ce tatăl, deși foarte ocupat, își găsea timp să îi povestească despre scriitorii și poeții pe care îi știa, încurajându-i aplecarea spre literatură.

Marele literat al familiei Bengescu era unchiul patern, generalul George Bengescu, unul din cei mai străluciți dramaturgi din vremea aceea. Piesele lui se jucau pe scena Teatrului National. Totuși evoluția ulterioară a Hortensiei nu se datorează vreunei

contribuții a unchiului ei. Dimpotrivă, chiar după ce generalul a aflat despre înclinația literară a nepoatei, nu a existat o cât de mică apreciere din partea acestuia sau vreun interes pentru preocupările ei. „Când debutasem deja cu două-trei cărți, ne-am aflat față în față, cu conștiința unei oarecari... concurențe! Ciudat era, însă, că niciodată unchiul, căruia în timpul debutului meu începuse să-i scadă gloria, nu m-a întrebat ce scriu, ce public — deși știa foarte bine că făceam și eu literatură” - mărturisea, mult mai târziu, scriitoarea.

La 11 ani, fetița cu bucle blonde și privire visătoare a fost înscrisă la Institutul de studii liceale pentru domnișoare „Bolintineanu” din București, unde și-a perfecționat graiul lui Proust, a deprins tainele limbii germane, a exersat pianul și pictura. „Eram un copil cuminte, dar și conștientă de gustul pentru frondă”, avea să rememoreze scriitoarea în „Autobiografia” concepută la solicitarea criticului literar George Călinescu.

Internatul avea să-i asigure primele doze de libertate: „Pentru copilul izolat care începuse să cunoască vagul melancoliei era, în sfârșit, lumea. O lume miniaturală, dar cu tot ce are a fi mai târziu în germen” - avea să mărturisească, în apogeul celebrității, scriitoarea. Despre perioada celor „șapte ani de paradis terestru” trăiți de adolescența Hortensia sub acoperișul Institutului de domnișoare „Bolintineanu”, cercetătoarea Gabriela Omăt nota cu delicatețe: „Pricepută la a întocmi «compoziții» literare și epistole la solicitarea «camaradelor», degustă în secret «plăcerea de a vorbi liber sub mască» și cunoaște o adevărată glorie”. A fost perioada în care au apărut primele semne ale determinării de a nu rămâne subjugată sub condiția femeii din interbelic.

Pasul următor era clar: își dorea să continue studiile în străinătate, la Paris. Vreme de doi ani

după absolvirea Institutului „Bolintineanu” (în 1896), Hortensia, deja o tânără de 20 de ani, a luptat cu înverșunare pentru a-și convinge tatăl să-i permită urmarea studiilor în Franța. N-a reușit și, pentru a contracara dragostea excesivă a mamei și rigiditatea părintelui - pentru care o viață de studentă la Paris echivala cu compromiterea morală -, Hortensia a hotărât să se mărite. A fost sforțarea supremă pentru dobândirea libertății. „Poarta pe care plec în larg e calea îngustă a vieții curente. Mult prea timpuriu, nepregătită, lupt pentru a mă putea pune abia în cursul ei aparent”, evidențiază, în propriul jurnal.

Avea 20 de ani când se căsătorea cu magistratul Nicolae Papadat, după o oarecare împotrivire a tatălui ei. Se va dovedi că nu va reuși să stabilească cu tânărul magistrat o comuniune de gânduri, intenții și idealuri. Schimbarea locuinței avea să devină o constantă a vieții tinerei ce-și luase soarta în propriile mâini. Hortensia Papadat-Bengescu a adus pe lume cinci copii (trei fete și doi băieți), în condițiile în care s-au mutat de la Turnu Măgurele, la Buzău, apoi la Focșani, Ploiești și București.

Hortensia Papadat-Bengescu a locuit o perioadă și în orașul Focșani, unde soțul ei, magistrat de meserie, a fost transferat și numit, prin decizie ministerială, președinte de tribunal local. Despre anii petrecuți la Focșani de Hortensia Papadat-Bengescu scria cunoscutul publicist vrâncean, I.M. Dimitrescu: „Aceasta a trăit multă vreme în orașul nostru, unde a venit prin 1910 cu soțul său, care era președintele tribunalului. Pe atunci Hortensia nu scrisese sau încă nu publicase. Era o persoană distinsă, de remarcabilă distincție, de statură înaltă, părul bălai care-i împodobește chipul de femeie, puțin obișnuită.

Apărea mai mult singură, strecurându-se discret pe lângă parcul public, pe șosea, pe lângă grădinile pline de flori sau cu pomi încărcăți de roade îmbelșugate. Vorbea puțin afectat fără să o facă intenționat. Era fiica generalului Dimitrie Bengescu, înrudit cu scriitorul dramatic cu același nume”.

Autoarea debutează în presa culturală în anul 1912 cu articole în limba franceză și poezii fără certă valoare literară, însă nu își neglijează rolul de mamă și de soție, ci respectă cu strictete rigorile societății în care trăia. „Mulți ani, de la 18 ani până la aproape 30, a trebuit să duc viața socială impusă de cariera soțului meu, din plin, să joc rolul pe care mi-l dicta împrejurarea. Pe atunci, bineînțeles, lăsasem cu totul în uitare predilecțiile literare, deși îmi rămăsese pasiunea cititului.”- mărturisea scriitoarea într-un interviu.

Începuturile literare ale Hortensiei Papadat-Bengescu, situate sub semnul colaborării cu

revista *Viața românească*, se caracterizează printr-o proză de fină analiză a celor mai subtile reacții ale sufletului feminin. Prozatoarea suplânește „un deficit colosal de existență” (*Femei, între ele*) urmărind atent „perpetua mișcare interioară a gândului în mers”. Scrieri precum *Ape adânci*, *Femeia în fața oglinzii* sunt realizate predominant dintr-o perspectivă care se apropie de o minuțioasă notare a senzațiilor, „extazul lent al miracolului de a exista”. Formarea sa ca scriitoare este marcată și susținută de Garabet Ibrăileanu.

Copilăria și adolescența scriitoarei vor fi reflectate în nuvelele de mai târziu, *Fetița*, *Sânge*, *Duminici ferice și Sărbători în familie*, considerate de Eugen Lovinescu, mentorul care i-a îndrumat pașii literari, fragmente dintr-o autobiografie psihologică, mici capodopere prin autenticitatea lor. Procesul de formare artistică a Hortensiei Papadat-Bengescu trasează drumul de la scrierile șchioape ale copilăriei, la încercările discrete de literatură, ca mai apoi să se încadreze definitiv în lumea beletristică.

În timpul Primului Război Mondial, Hortensia Papadat-Bengescu va observa războiul în sălile spitalului local, din postura de soră de caritate la Crucea Roșie, fapt considerat umilitor de către Nicolae Papadat. Mila pentru ființa umană, sfârțecată în luptele de pe frontul războiului din 1916-1918, va fi reflectată mai târziu în paginile zguduitoare ale romanului cu caracter biografic *Balaurul*.

Debutul editorial va avea loc în anul 1919 cu volumul *Ape adânci*, foarte apreciat de Garabet Ibrăileanu și Tudor Vianu. Autoarea avea atunci vârsta de 42 de ani.

După primul succes literar, Hortensia Papadat-Bengescu publica în anul 1920 drama *Bătrânul*, volumul de proză *Sfinxul*, iar în anul următor *Femeia în fața oglinzii*, și în 1923 *Balaurul*. Urmează *Romanul Adrianei* în anul 1924 și *Romanța provincială*, din anul următor.

Scăpată din anonimatul provinciei, Hortensia Papadat-Bengescu avea să ajungă la București. Va locui pe micul și aristocraticul bulevard al Independenței, într-o curte străjuită de un gard mic de fier. Aleea nesfârșită de castani umbroși, plină de foșnet, de cântec șoptit, de liniște maiestuoașă planând peste vuetul vulgar al Bucureștiului, era parcă făcută să poarte taina unei vieți izolate. Acesta este cadrul în care familia Papadat-Bengescu se instalează la venirea în capitală.

Deși cadrul pare idilic, atmosfera familială se situează departe de armonia exterioară. Mărturiile ale situației reale din interiorul familiei apar numai după încetarea din viață a soțului scriitoarei. Fragmentele sunt extrase din caietele pe anul 1949. „E constatarea

că viața ta întregă, timp de patruzeci și cinci de ani de căsătorie (ba mai mult), a fost distrusă de egoismul felurit al omului ce a fost și îți este soț, dar sensul de soț, de tovarăș, de protector, nu există. Da, sunt multe de spus!”. Și femeia le spune: „Da, el poate aduce argumente de nemulțumire, și faimoasa sa indignare din faptul că sunt o intelectuală. Nu! Nu e comică, cum ar părea această indignare, e profund sinceră. «La noi în casă - striga neobosit și cu convingerea în dreptatea lui -, la noi în casă ne reunem în familie, se vorbea, se juca loton, așa ne petreceam timpul, dar să citești cărți, phe!»! Se poate vedea din aceste cuvinte chiar mediul suburban [...] lipsit de orice intelectualitate de orice grad, ba chiar socotind lectura ca pe ceva rușinos.” (Camil Baltazar - *Contemporan cu ei*, 1962).

Dominanta în viața Hortensiei era frustrarea că trebuie să își așeze preocupările intelectuale mereu pe locul doi, după rolul de soție. Ținea totul în ea, iar în casă nu se răsfrângea nimic din personalitatea sa, căci nu avea nici un spațiu al ei destinat strict preocupărilor sale: „M-ați fi căutat zadarnic în casă și poate și în mine pe mine cea adevărată.[...] Eu am concedat celor dimprejur, fiindcă țin mult la o estetică a lor personală... ca să mă lase și ei pe mine să gândesc în liniște” - mărturisirea într-o scrisoare adresată scriitorului Garabet Ibrăileanu.

Începe să frecventeze cenaclul criticului Eugen Lovinescu și să publice în revista *Sburătorul*. Foarte mândră de această realizare, Hortensia Papadat-Bengescu afirma: „Aparțin acum unei grupări literare. Acei ce nu cunosc gustul izolării, nu cunosc nici prețul unei ambianțe”. Participarea scriitoarei la ședințele cenaclului *Sburătorul* îi influențează modalitatea de expresie literară, îndrumând-o spre extinderea câmpului de observație. Conștientă de vocația sa, pe care nu a încetat niciodată să o urmeze, scriitoarea mărturisea: „Artistului îi trebuie – medalie dublă – fremătare și liniște care să nu-l întoarne de la ascultarea permanentă a freamătului; conștiință de sine – necesară pentru a nu fi oprit în drum de întrebările conștiinței”.

Toate romanele Hortensiei Papadat-Bengescu vor fi citite întâi în cenaclu și apoi publicate. De acum, rolul hotărâtor în orientarea prozatoarei spre romanul european modern, îl va avea Eugen Lovinescu, unul din puținii susținători ai scriitoarelor. La îndemnul lui Eugen Lovinescu, evoluează spre o proză „obiectivă”, așa cum se va vedea în ciclul familiei Hallipa (*Fecioarele despletite*, *Concert din muzică de Bach*, *Drumul ascuns*, *Rădăcini*). Investigația psihologică se adâncește în aceste volume și se întrecește cu o incisivă prezentare a mediului social.

Criticul Eugen Lovinescu, vedea în opera Hortensiei Papadat-Bengescu o ilustrare a evoluției necesare de la subiectiv la obiectiv în cadrul prozei românești, dublată de cea de la rural la urban, notând totodată „lirismul vehement al acestei harpe zguduite de vânturile pasiunilor neostoite”.

Este cunoscut faptul că scriitoarea domina întâlnirile din cenaclul *Sburătorul*, deci nu era nicidecum o simplă vizitatoare, ci ocupa întotdeauna un scaun din fața biroului amfitrionului. Și nu toate scriitoarele care frecventau cenaclul erau la fel de simpatizate ca Hortensia Papadat-Bengescu. Poate că nu întâmplător, una dintre ele, Henriette Yvonne Stahl, mărturisește „(...) eram prietenă cu Titi Bălăcioiu, de o calitate extraordinară, nevasta lui Lovinescu, și nu cu Hortensia Papadat-Bengescu. Din această cauză am evitat mereu să merg acolo. Mă enerva Hortensia Papadat-Bengescu, care apărea ca o matroană, se instala în față și, cu privirea zâmbitoare, studiată și falsă, încerca să stăpânească auditoriul și pe Eugen Lovinescu. Faptul că din cauza acestei prezențe nu putea veni niciodată prietena mea Titi Bălăcioiu la cenaclu mă scotea din sărite” (Mihaela Cristea - *Despre realitatea iluziei*, Ed. Minerva, București, 1996, p. 163).

Domnul Papadat disprețuia libertatea femeii intelectuale și, mai mult decât atât, i se punea împotriva. De remarcat că magistratul Nicolae N. Papadat avea motive întemeiate să condamne „viața literară” a soției cu un deceniu mai tânără.

Cercetătoarea Gabriela Omăt consemna, în aparatul critic al ediției închinată Hortensiei de Fundația Națională pentru Știință și Artă, amănunte interesante: „Anii ‘20 au fost epoca de glorie a cenaclului din Strada Câmpineanu, iar Hortensia Papadat-Bengescu avea să rămână în memoria sburătoristilor ca o efigie a acestei glorii. Prezența ei captivă prin prestanță și, chiar la cei 47 de ani, printr-o splendoare a feminității care a sedus pe un Felix Aderca și pe Eugen Lovinescu însuși”. Și asta nu e totul. Ion Barbu, în accesul lui pasional, i-a și dedicat poemul *În ceață*, pe care i l-a trimis alături de un buchet de flori. Scriitoarea a primit atenția, însă avea să îl refuze pe scriitor în timpul unei plimbări prin Cișmigiu, după un șir de declarații de dragoste făcute de poet.

Cu siguranță că Hortensia a avut o corespondență consistentă cu Lovinescu, însă numărul scrisorilor publicate astăzi este redus. Dacă dialogul epistolar cu Ibrăileanu durase nouă ani, corespondența cu Lovinescu este decisivă, mai ales din punct de vedere artistic, și va dura până la moartea criticului literar. Scrisorile lui Lovinescu trădează un amplu dialog epistolar, o strânsă

amiciție cu un ton de profundă afectuozitate. Printre destăinuirile mărunte ale vieții de zi cu zi, cele mai puțin mărunte despre romanele la care el însuși lucra, Lovinescu o îndeamnă pe Hortensia să continue să scrie.

Poetul Felix Aderca a fost și el unul dintre admiratorii Hortensiei Papadat-Bengescu, căreia îi aprecia imaginația, tipul de scene pe care scriitoarea le construia. Aderca i-a făcut poate cea mai poetică descriere, asemănând-o cu o „plantă zveltă și aurie”, „una din aparițiile cele mai fermecătoare și uluitoare pentru o literatură care nu știu dacă a împlinit o sută de ani de viață adevărată”. În general, mai degrabă bărbații erau cei încântați de prezența ei, multe dintre femei privind-o cu ochi aspri. Pe acestea din urmă, scriitorul Felix Aderca, simpatizant, și el, al Hortensiei, le descria ca având „atât de violente prejudecăți și sfiiciuni obraznice”.

Dar dacă, pentru întreaga suflare, Hortensia Papadat-Bengescu se caracteriza prin rafinament, prin maniere, distincție, adică era pe scurt o doamnă adevărată, criticul Paul Zarifopol puncta că Lovinescu se adâncise într-o admirație cu totul deosebită pentru ea. „Sunt confuzii de aceste organice, sau nu știu cum să le zic. Ferească Dumnezeu pe orice bărbat”.

Pentru a ne lămuri dacă era sau nu o femeie frumoasă, avem descrierile care ne-au rămas de la contemporanii săi. Figura scriitoarei i-a fermecat pe mulți, două elemente comune desprinzându-se din descrierile ce i s-au făcut, grația și eleganța.

În 1937, Ioana Postelnicu o descria astfel: „...Avea un nev acvilin, puternic, osos, aproape bărbătesc, deasupra unei guri care zâmbea neconținut. Un zâmbet amabil.... Avea ochii verzi, cu pleoape mari, adâncite, cu gene tremurătoare. Vorbea și cu ei și cu buzele, fugindu-i privirile de la dreapta la stânga.[...] Extrem de amabilă, extrem de inaccesibilă, vorbirea ei cu tine era o grație binevoitoare, de regină generoasă”.

În ciuda acestui portret, mai târziu, Ioana Postelnicu avea să se plângă de faptul că Hortensia acapara întâlnirile cenaclului.

„Mi-o amintesc, într-o Duminică, citind la Sburătorul din *Logodnicul*. Odată așezată în fotoliul de la birou și odată pronunțat primul cuvânt din carte, d-na Bengescu se trădează cea adevărată. Pentru că acum văd că toate acele maleabilități, toate acele gesturi delicate și suple care îmi sugerau până deunăzi o prezență de madonă modestă, nu arătau decât pe o doamnă Bengescu exterioară. Ca printr-o revelație, mi-am dat seama câtă încredere, câtă forță, câtă energie concentrată posedă această ființă care și în esența ei este un fenomen, nu numai prin opera scrisă. Când citește, d-na Bengescu are

un glas aspru, sec, ciudat de tăios, de parcă ar tăia însuși miezul lucrurilor și al ființelor cu o lamă rece, crudă.

Și numaidecât după sfârșirea ultimei pagini, Hortensia Papadat-Bengescu, redevine aceea de toate zilele, blajină și timidă — aceea care-și ascunde imensele convingeri lăuntrice cu un zâmbet umil cu un râs aproape scâncit, ciudat de sacadat și de întrerupt în frânturi — aceea care primește „critica” oricui, aprobând, fiind gata să accepte orice. De-abia atunci Hortensia Papadat-Bengescu devine aceea pe care o vede criticul E. Lovinescu. [...] Știu însă că maestrul E. Lovinescu e un bun psiholog și știu, de asemeni, cum o privește pe această perlă a istoriei sale sburătoriste. Dar îmi face impresia că există o Hortensia Papadat-Bengescu ascunsă, tainică, extraordinar de inaccesibilă, pe care n-a cunoscut-o nimeni și pe care nici ea însăși n-a voit s-o divulge, pe care a ascuns-o cu grijă de câte ori a venit în contact cu cineva, o Hortensia Papadat-Bengescu care se trădează numai la lectură, în vocea aspră și ireversibilă în care răsună o stâncă de conștiință a propriei sale valori și o nestrămutată putere de trăire pe culmea valorilor absolute, reci și izolate”.

În ciuda opticii mediului ei familial, Hortensia Papadat-Bengescu a manifestat o neascunsă simpatie pentru mișcările de emancipare feminină și a privit cu interes progresele democrației. „Romanciera femeilor, lucidă cliniciană a amorului”, a creat o adevărată ideologie. Pe parcursul a câtorva ani, feminista Hortensia Papadat-Bengescu se va ocupa de propria-i viață interioară, exersând perspectivele narative și conturând în paginile sale o tipologie a feminității. Primele scrieri alcătuiesc prima perioadă creatoare, a unei literaturi feminine, subiective.

Aversiunea soțului o va urmări însă peste tot, de la început până la sfârșit, dovadă o scrisoare adresată de Hortensia (și consemnată de cercetătoarea Gabriela Omăt în deschiderea volumelor închinată scriitoarei în cadrul colecției Opere Fundamentale coordonate de academicianul Eugen Simion) confidentei Constanța Marino-Moscu, artista care a îndemnat-o să-și scrie romanele: „Prietenă ta Hortense este ucisă, întemnițată, anihilată, distrusă din vina ei, pentru a fi dezlănțuit prin ființa ei, într-un om de care depinde, o furie de egoism, de gelozie, de ferocitate, de nebulie cum nu s-a mai pomenit. Or, află că-n felul ăsta nu pot trăi!” Astfel de mărturii terifiante nu sunt singulare. Iată încă una, pentru a înțelege mai bine infernul casnic în care s-a zbatut creatoarea romanelor *Logodnicul*, *Rădăcini* ori *Străina* (neterminat): „În fața lui Dumnezeu și a oamenilor pot jura că el, zi

de zi, ceas de ceas, în adevăr mă ucide și că din pricina lui am această recidivă a boalei celei atât de rele. Acum să fiu imobilizată în pat, aci, ar fi cumplit. De aceea, deși nu am bani decât puțini de tot, am chemat pe dl. dr. prof. Drăgănescu”. (Florian Saiu - *Hortensia Papadat-Bengescu, calvarul din spatele măștii literare*)

Și totuși, „Doamna romanului românesc” a supraviețuit, și-a scris opera, care a ajuns, spre norocul unora și spaima altora, până la noi, prilej pentru criticul literar Eugen Simion să proclame: „Ce reprezintă, în totalitate, romanele Hortensiei Papadat-Bengescu? Un moment esențial în evoluția romanului nostru. Este momentul cel mai important al modernizării lui. Ciclul Hallipilor aduce o tipologie nemiintâlnită până atunci în epica românească și, mai ales, vine cu un stil nou de a scrie; un stil în care pătrunde masiv eseul românesc și analiza psihologiilor în mișcare”. (Florian Saiu- *Hortensia Papadat-Bengescu, calvarul din spatele măștii literare*)

Corespondența cu Lovinescu și Ibrăileanu, mentorii săi spirituali, a polarizat formarea intelectuală a Hortensiei Papadat-Bengescu și a dus, fără îndoială, la perceperea ei ca o voce importantă a literaturii române interbelice, care se detașează din rândurile celorlalte femei scriitoare; de fapt, în literatura română, Hortensia Papadat-Bengescu rămâne prima femeie-scriitor. Totuși, chiar dacă scrie o literatură cu și despre femei, discursul ei nu trebuie văzut sub platoșa feminismului.

Era este o scriitoare care, atunci când scria, căuta rezerve în forul ei lăuntric, iar corespondența sa trebuie văzută mai curând ca un sol prevestitor al literaturii ei subiective; prin urmare, scrisorile Hortensiei Papadat-Bengescu merită privite ca documente literare, bine ancorate în proza ei de început.

Opera scriitoarei ilustrează și un alt principiu lovinescian, acela al inspirației citadine. Marele oraș este mediul în care evoluează cu naturalețe personajele Hortensiei Papadat-Bengescu. *Cetatea vie*, cum numește Bucureștii Mini, personajul romanului „*Fecioarele despletite*”, nu mai reprezintă, ca pentru literatura de inspirație sămănătoristă a începutului de secol, un loc al pierzaniei, al tuturor viciilor, ci un cadru normal de viață. G. Călinescu admira „lunga, fina, inteligenta clevetire de femeie de lume” din proza sa.

Romanele *Fecioarele despletite*, *Concert din muzică de Bach*, *Drumul ascuns* și *Rădăcini* alcătuiesc ciclul *Hallipilor*, numit astfel după familia ai cărei reprezentanți se află în centrul acțiunii care cuprinde și alte familii legate prin rudenie, prietenie sau interes,

precum Rim, Drăgănescu sau Maxențiu. Această creație a scriitoarei reprezintă cel de-al doilea ciclu de romane din literatura română după *Ciclul Comăneștenilor* de Duiliu Zamfirescu.

Din punct de vedere social, personajele romanelor din ciclul Hallipilor sunt în majoritate îmbogățiți de dată recentă care își pun întreaga energie nu în slujba dobândirii de avere, ci în serviciul parvenirii în ierarhia socială, pentru a li se uita originea umilă și a pătrunde în societatea înaltă. Acest snobism, comparabil cu cel al personajelor lui Marcel Proust, este evident în cazul unor personaje ca Ada Razu și Coca-Aimée.

Romanele Hortensiei Papadat-Bengescu sunt, prin acuitatea observației și prin complexitatea tehnicilor de analiză, printre primele realizări de prestigiu ale prozei psihologice românești.

Viziunea lipsită de iluzii, adesea grotescă, a acestei lumi pe care o oferă romanele ei se sprijină pe modalități narative moderne ce adâncesc perspectiva. Astfel, prezentarea evenimentelor și a personajelor de către narator alternează cu introspecția și cu diferitele puncte de vedere asupra aceleiași situații. Apar și personajele-reflector, Mini și Nory, din perspectiva cărora sunt prezentate o mare parte din evenimente și personaje; cititorul află despre situația din familia Rim sau despre cauza suferinței Lenorei, de exemplu, pe măsură ce Mini și Nory iau ele însele cunoștința de aceste lucruri. „*La domnia sa lumea și viața stau pe loc, pe când scriitorul își schimbă neîncetat unghiul de observație*” (L. Rebreanu).

Creația Hortensiei Papadat-Bengescu a câștigat în prestigiu pe măsura trecerii timpului, având o mare influență asupra evoluției romanului ulterior, datorită profunzimii investigației făcute în omul social, în etapele conștiinței care determină sau sunt determinate de relațiile sociale.

Boala ocupă, programatic, un loc important în opera scriitoarei. Într-un interviu, Hortensia Papadat-Bengescu se arată mirată că boala nu apare în aceeași măsură, ca temă centrală, la toți romancierii, ea reprezentând „compromisul firesc dintre viață și moarte”. De asemenea, scriitoarea acordă atenție problemelor eredității, interesată constant de detectarea și definirea „trupului sufletesc”.

Crearea unui univers literar unic și inconfundabil, Hortensia Papadat-Bengescu a întreprins în romanele sale, cu o analiză rece, obiectivă, cu o excepțională forță artistică, o radiografie socială și morală, devenind diagnosticianul condiției umane a unei lumi burgheze de care s-a detașat cu un ochi neiertător, oferind exemplul unui scriitor de permanentă actualitate. Alături de Liviu Rebreanu și Camil

Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu „a durat coloanele de susținere ale romanului românesc modern pe care l-a introdus în mod deliberat în circuitul european al romanului citadin, de problematică psihologică.”

La vârsta de șaizeci de ani Hortensia Papadat-Bengescu a acordat un interviu pentru Revista Rampa, prilej cu care reporterul a studiat cu atenție caracterul și aspectul fizic al scriitoarei Hortensia Papadat-Bengescu, frapat fiind de prăpastia căscată între calitatea textelor autoarei și penumbra în care se cufundase personalitatea scriitoarei, uitată de prieteni și de oamenii de literă.

Viziunea pe care ne-o construim în legătură cu scriitorii este adesea deformată. Nu ne-o putem închipui pe Hortensia Papadat-Bengescu legată de alte lucruri și de alte ființe decât de cele pe care le conțin cărțile sale. Pentru o femeie care e și scriitoare, dar care are și un cămin, totul devine o problemă de rezolvat. Casa în care locuia scriitoarea era ușor întunecată, având mobilier puțin, căci soțul dumneaei, domnul Papadat, orbise. Doar undeva, pe o masă, se vedeau câteva cărți și foi pentru scris, singurele care denotau că în acea casă exista o scriitoare. „Este, în casa asta, ceva familiar și voit burghez, care exprimă mai bine taina vieții acestei mari creatoare.[...] În timp ce vorbeam, prin biroul celălalt, vecin, s-au auzit deodată pași ușori și cu coada ochiului am observat un domn în vârstă, respectabil, în care am recunoscut pe soțul romancierei. Și deodată, un foșnet, câțiva pași bărbătești, și viziunea se răstoarnă — te afli în fața unei vieți care nu-ți aparține, care nu aparține nici publicului — ci numai posterității”. (Dan Petrașincu, Interviu în revista *Rampa*, aprilie 1936).

Cumva, apariția soțului a venit să clatine imaginea de femeie intangibilă, detașată, de o delicatețe suflătoare rar întâlnite, coborând-o în comun sau dimpotrivă, adăugând o aureolă de sfințenie pe fruntea celei care își îngrijea cu stoicism bărbatul. Fascinația reporterului este amplificată de schimbarea puterii luminii la asfințit. „S-a înserat și întunericul pare că pogoară în birou o plasă de taine. Cu încetul, chipul Hortensiei Papadat-Bengescu intră în penumbra, căpătând nu știu ce independență de materie, de efemer, pentru a se realiza în el însuși prin ceea ce poartă impalpabil”. (Dan Petrașincu, Interviu în revista *Rampa*, aprilie 1936).

Într-un caiet de note pentru romanul *Străina* – evocă Gabriela Omăt -, o însemnare din ziua de Sf. Petru și Pavel dezvăluie cota extremă a tensiunilor pe care boala în fază finală a soțului le generează în viața domestică, marcată, de altfel, dintotdeauna de firea dificilă a magistratului.

În ultima perioadă a vieții s-a îmbolnăvit grav și, în afară de nuvela autobiografică *Spovedanie*, păstrată în manuscris, toate celelalte proiecte literare au rămas neterminate.

Impresionantă mărturie despre cea care a scris *Ciclul Hallipilor*, merită să valideze o altă mărturie dramatică legată de fragilitatea Hortensiei și împărtășită în 1952 de Claudia Millian (*O vacanță la Tușnad cu Hortensia Papadat-Bengescu*):

„Hortensia Papadat e bolnavă. I s-au stricat resorturile gândirii, i s-au ruginit minutarele aducerii-aminte. E un ceasornic încremenit pe o singură oră: ora morții”.

În ianuarie 1955, apăsarea în „Gazeta literară” un comunicat discret al Consiliului de Miniștri în care era specificat sprijinul pentru literaturii neamului aflați în nevoie. Alături de numele poezilor George Bacovia și Tudor Arghezi figura și cel al Hortensiei Papadat-Bengescu, căreia i se acorda un sprijin bănesc anual în valoare de 2.000 de lei. Gest tardiv al comuniștilor ... După doar două luni, „Doamna romanului românesc” avea să se stingă din viață la data de 5 martie 1955, în locuința de pe Strada Bărăției din București, amărâtă de interzicerea romanelor sale în librăriile socialiste. La înmormântare, una extrem de pauperă, au participat doar membrii familiei și câțiva reprezentanți ai lumii literare, printre care Eugen Jebeleanu, Aurel Baranga și Nicolae Balotă. Ultimul avea să consemneze în propriul jurnal: „Rușine generației sale, rușine nouă, rușine romancierilor, rușine lui Vianu, lui Cioculescu, lui Streinu, lui Perpessicius ... Rușine literaturii române!”.

Hortensia Papadat-Bengescu a fost un miracol de grații, de gesturi armonice, de viață distilată în expresii, de nostalgii și de cuvinte care nu se spun! Vitalitate, frumusețe, armonie, prestanță de regină, delicatețe, geniu și caracter, omenie și luciditate - iată în câteva cuvinte ce a fost Hortensia Papadat-Bengescu, pe care literatura română și publicul românesc au descoperit-o abia în clipa în care acest complex de miracole a fost o noțiune abstractă!

► Ionel NECULA

LETOPISEȚ TECUCEAN

SPRE MĂNĂSTIREA FURNICA

Una din binefacerile vechiului regim comunist consta în faptul că găsea forme și modalități de a ține intelectualitatea în legătură cu țara, cu geografia ei și cu principalele localități, aflate, desigur, *în plină dezvoltare*. Personalul didactic gimnazial putea să-și petreacă vacanțele prin tabere pionierești, prin stațiuni uteciste iar cei din așezămintele de cultură erau deseori convocați în forme de reciclare. Inițial eram convocați în București, apoi s-a considerat că reciclarea trebuie să îmbrace și o formă de relaxare, de refacere a energiei intelectuale pentru alte bătălii ideologice. Nu mai era dogmatismul anilor 50, chiar cei din Consiliul Culturii și Educației Socialiste adoptaseră un ton mai temperat, mai prudent și oarecum liberal. Așa am petrecut zile memorabile la Mangalia, la Timișoara, la Slănic Prahova sau la Sinaia (în Cumpătul).

Convocarea la Sinaia a avut loc într-un sfârșit de iarnă, când zăpada doar dădea semne de topire, dar stratul de zăpadă se menținea încă destul de consistent. Programul zilnic al reciclării era lejer cu prezențe neconsemnate în vreun catalog, așa că ne rămânea destul timp pentru hoinăreală, pentru a ne face, în paralel, propriul program. În schimb, seara ne adunam cu toții în vila unuia dintre noi și stam la taclale până spre dimineață.

În perioada când am fost convocați la Sinaia mai era în stațiune Nina Casian cu un grup cam eterogen, fără nici o legătură cu noi și cu care nu ne intersectam decât la cantină și regretatul director al Muzeului Literaturii Române din București, Al Oprea, care s-a asociat cu noi în întrunirile noastre vespérale. Cred că-l adusesse Mihai Răducanu, cel ce răspundea de reciclarea noastră, care ni l-a prezentat ca pe un intelectual rafinat și cu mare potențial eseistic. Era tânăr, plin de vigoare și nimic din înfățișarea și purtările lui nu trăda semnele unui

râu ascuns. Îi plăcea muzica populară și unul dintre noi, de prin părțile Vasluiului, chiar avea voce și un repertoriu consistent. Al. Oprea cânta cu noi și-l ruga deseori pe cel din județul Vaslui să reia unele melodii. Cineva dintre noi adusesse două sticle de vin roșu, dar la câți eram acolo s-au epuizat, exact când ne venise cheful de a continua. Cum la acea vreme localurile se închideau, cel mai târziu la ora 24, nu mai era nici o posibilitate de a ne aproviziona în continuare.

Al. Oprea, care era bine familiarizat cu instituțiile locului, ne-a propus să mergem la Mănăstirea Furnica pentru a continua petrecerea, sau măcar să ni se umple sticlele golite. Așa am pornit-o în miez de noapte, pe o cărăuie cunoscută doar de noul nostru prieten, până la porțile zăvorâte ale mănăstirii. Ne-am încolonat în șir indian și am luat-o voinicește spre mănăstire. Se făcuse, cred, de miezul nopții, iar bezna adâncă nu era fisurată decât

de luciul zăpezii.

Am bătut în porțile zăvorâte. am implorat să ni se deschidă, dar liniștea și tăcerea adâncă n-au fost tulburate de nici un zgomot. Mănăstirea era scufundată într-un întuneric de nepătruns și o liniște deplină. Cred că la acea oră târzie întregul cin călugăresc se bucura de somnul cel dulce iar la porțile ei masive de stejar nu străjuia nimeni.

A trebuit să batem drumul înapoi, pe aceeași cărăuie pustie și să ne predăm și noi somnului binefăcător. La mai puțin de un an (la începutul lui decembrie 1983) cultura românească s-a îndoliat de moartea neașteptată a lui Al. Oprea cu care avansasem deja câteva proiecte cărturărești de mare atracție și interes.

Asăzi nu mai vorbește nimeni despre el, dar eu îi păstrez o amintire vie și-s convins că, dacă Pronia i-ar fi hărăzit o soartă mai generoasă ar adăugat multe lucrări importante și de referință.

IN MEMORIAM

IERTARE !

► Livia CIUPERCĂ

Florile care au împodobit cortegiul aceluia care a fost unul dintre cei mai dragi și prețuiți profesori ai mei, nu s-au ofilit. Și nici nu se vor ofili. Niciodată. Lacrimile mele învăluie duioase amintiri. Puteți a mă crede.

Academicianul profesor Eugen Simion a fost precum „mirtul din vale”, răspândind „parfumul” dăruirii sale în toate cele patru „zări” (Khalil Gibran) întru cunoașterea și prețuirea marilor valori ale culturii românești: istorie literară, analiză literară, dezbateri literare, rememorare literară.

Cunoscându-i realizările și împlinirile, ar merita să ne întrebăm, precum André Malraux, dacă „mai este azi rațional să judecăm în chip rațional”?!

Întrebare „tulburătoare”, gândind că civilizația omenirii a progresat respectând un sistem de valori raționale, îmbăiată fiind în potirul virtuților morale și teologale moștenite de la înaintași.

Un adevăr de necontestat, pentru perioada 1957 – 2022, ani ce însumează efortul intelectual al Profesorului Eugen Simion.

Cu inima îndoliată, constatăm că încet-încet, acest prezent de mileniul al treilea pare că se scaldă-n nisipul deșertăciunilor. Ignorăm pe cei meritoși, cocoloșim mediocritatea; îmbrățișăm falsul, comoditatea, minciuna.

Puțini sunt acei care au îndrăzneala să despartă grâul de neghină, rostind adevărul. Câtă dreptate are contemporanul nostru, scriitorul spaniol Manuel Vilas (oaspete, de curând, al FILIT Iași-2022), afirmând că adevărul este „podoabă morală”.

De ce trădăm această podoabă morală, adică rostirea adevărului curat?! Pentru mici favoruri efemere? Dureros!

Tăcerea noastră este vinovată în fața frumosului, al binelui și al împlinirilor.

Am coborât atât de jos, încât nu găsim nici măcar o frază de elogiare – la plecarea dintre noi a Profesorului Eugen Simion?! Dureros de trist! Pleacă dintre noi un Om care a trudit o viață pentru Școala și Cultura Românească, iar noi rămânem surzi și muți?!

După 65 de ani de frumoase și unice împliniri, de ce să numărăm pe degete elogiile?!

Toxinele pe care le inhalăm ne-au otrăvit într-atât încât nu mai vedem nimic în juru-ne?

Parafrazându-l pe filosoful Mirel Taloș, aș zice că misia intelectualului român este aceea de a „curma naufragiul culturii, schimbându-i în întregime înțeleșurile”.

Cum? Prin implicare, prin efort constant – și – foarte-foarte important, fără vorbă multă. „Acta, non verba”!

Nu avem voie să uităm că unul dintre marii intelectuali ai României contemporane rămâne Profesorul Eugen Simion.

Nu funcțiile dobândite (președinte al Academiei Române sau director general al Institutului de Istorie și Teorie Luterară „G. Călinescu” din București) l-au motivat în activitatea sa de cercetare, ci responsabilitatea sa de urmaș al marilor creiere de cronicari, istorici, savanți români!

Îmi amintesc, cu vie emoție (parc-ar fi fost ieri!) de vocea lui caldă, ochii scilpitori, privirea care străfulgera necuprinsul, zâmbetul – uneori discret, alteori ironic. Prezența Domniei-Sale – o sărbătoare. Cu gesturi măsurate și mult calm, vocea căpăta volum, dar niciodată stridentă. O voce caldă. Ideile-i curgeau lin, învolburate în trepte solare. Ne îmbrățișa cu privirea. Pe toți. O, Doamne! Ochii... și Cerul! Ochii ne-nvăluiau... fermecător. L-am cunoscut la vremea frumuseții și scipirii sale fizice și intelectuale. Frazele curgeau lin. Bogăție de cunoștințe. Și dorința de a dăru. Pauzele aveau taina lor. Copilă crescută departe de vuietul Capitalei, recunosc, târziu voi dezlega misterul..., tăietura cuvântului... străfulgerările și mișcările bruște... ferindu-se de anumite desgoliri... ce l-ar fi costat mult... pentru că ochi și urechi hulpave... în orice colțișor... susurau!...

Nu suporta deloc impulsurile noastre care trădau (oarecum) aroganță. Mai ales la examene, când ne dădeam moț... atotștiuitori! Ne „ardea”. Nemilos! Avea și de ce. Cultură solidă. De maestru!

Prezența la radio sau tv. era mult râvnită.

I-au fost propuse multe dialoguri. Stilatul profesor nu a refuzat niciodată pe nimeni, deși intuia că unii din moderatori nu se puteau ridica la nivelul temei propuse. Și încă mai putem urmări (pe youtube) unele dintre acestea. Îmi face o mare plăcere să-l revăd... cu evlavie îl reascult. Și de fiecare dată parc-ar formula idei noi. De fiecare dată, mă simt un învățăcel, curios, lacom să sesizez o nouă scilpire.

Câte un (așa-zis) reporter are imprudența (o, Doamne, de-ar fi fost doar imprudență!) de a-l întrerupe, tocmai în momentul în care era pe punctul de a formula o idee demnă de reținut... Jenant! Înfiorător de jenant! Ba, chiar un sacrilegiu!

Orice intervenție a excelenței sale – o lecție. Sfințenia unui punct de vedere!... Întotdeauna l-am ascultat cu evlavie novicelui.

Și-aș zice că e preferabil să îmbraci vălul novicelui, decât pe acela al înfumuratului!

Și nici nu mă mir de ce la un moment dat, posibil, sătul de imbecilitățile formulate, va fi fost determinat să rostească, cu duritate, într-un interviu... „Iubesc mai mult literatura decât pe literați”.

Iertați-mă, în juru-ne sunt „literați” și „literați”; „critici” și „critici”. Când citești o bombastică formulare despre un oarecare scriitor, ridicat pe un pedestal de nisip... considerându-l „multilateralul talent”, te-nfiori!...

Și-apoi să nu dai dreptate genialelor calificative: „scriitorinci” (Dan C. Mihăilescu), „ornitorinci” (Magda Ursache), „criticatori mimetici” (Virgil Diaconu) etc.?!

Profesorul EUGEN SIMION a preferat „fantezia ideilor”, „epica ideilor”, în care să se recunoască (de ce nu?!), nu doar aprecieri critice, ba chiar și câte un „scenariu epic”!

Explicabil de ce Profesorul a preferat să se retragă în lumea cărților și să pună o cărămidă la temelie Culturii Românești. Și-aceast „cărămidă” poartă un nume de o rezonanță capitală: Edițiile clasice ale Literaturii Românești, sub genericul „Opere fundamentale”.

Ca Președinte al Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Excelența Sa Academician Eugen Simion a coordonat sute de ediții din seria „Opere fundamentale”. Cu meticulozitate de ceasornic.

A fost și rămâne un „cavaler” al criticii de întâmpinare, un prinț al interpretării de text, cu o luciditate interpretativă impresionantă!

A plecat spre zări mai bune, neuitând, cum scria Fănuș Neagu, în mai 1993, „purtând în suflet măsura tuturor rănilor pe nedrept îndurate”!...

Sărut, cu evlavie, umbra pașilor săi, invitându-vă și pe Dumneavoastră, foști studenți, colegi, colaboratori sau lectori etc., să rostim *ab immo pectore* (din adâncul inimii): Iertare!

DIALOGURI CULTURALE

O DIAGONALĂ ROMÂNEASCĂ A REVISTELOR LITERARE

► Vladimir RADU

Revista noastră „Tecuciul literar-artistic” colaborează cu scriitori, redactori, edituri și reviste din țară și de pe mapamond. Într-o întâlnire inițiată de Eleonora Stamate, redactor-șef al publicației noastre, am dialogat la Tecuci cu reprezentanți ai revistei „Porțile Nordului din Baia Mare.

Daniela Ignat, Mihai Ganea, Virginia Paraschiv și Vladimir Radu.

Virginia Paraschiv

Prin proiectul „Cititor de proză”, profesoara Virginia Paraschiv, scriitoare, se afirmă drept una dintre persoanele care se detașează categoric de figuranții revoluției și de autorii confiscării acesteia, clanuri care și-au dorit doar o „restaurație”. Reprezentată în cartea scriitorului francez Michel Dion sub numele emblematic de Victoria, distinsa profesoară de latină, afirmată ca scriitoare, e considerată eroina „revoluției de o zi de la Focșani” din 1 decembrie 1989, ca un preludiv al revoluției/loviturii de stat de la sfârșitul aceluiași an. Urmările acelei pseudorevoluții, cu toată grămada de postrevoluționari-în fapt parveniți ai structurilor securistoide, se văd și astăzi.

DIALOGURI ALE CULTURII ROMÂNE

Joi 27 Octombrie 2022 Ora 18:00

Dialogul revistelor literare cu tema „Formare și informare prin actul cultural” „TECIUL LITERAR-ARTISTIC” și „PORȚILE NORDULUI” din BAIJA MARE

Moderator: Prof. Radu Vladimir

Prezentări de noi apariții editoriale. Cartea contemporană. Autori, dr. Mihai Ganea și prof. Virginia Paraschiv

- „Procesele Comunismului în România”, vol.I
- „Confluente lirice” - volum de poezie
- „Poezile dureri”
- „Scrisori din Țara de margine”

Tecuci, Str. 1 Decembrie 1918, nr. 36

Reuniți în impunătoarea clădire a Muzeului de Istorie, gazde, numeroși invitați tineri și colectivele de redacție au avut un fructuos schimb de idei despre: rolul și locul revistelor de cultură în societatea contemporană, statutul creatorilor de literatură și artă din provincie, sechelele trecutului comunisto-securist, problematica și deschiderile actuale către cultura europeană. Au rostit alocuțiuni Adrian Racaru, Daniel Dojan, Tase Dănăilă, Poliana Rusu,

Secretul lunii, volumul cu o copertă de culoare neagră, este în fapt un secret al lui Polichinele, toată suflarea românească fiind profund revoltată de acești ultimi 32 de ani pe care i-am trăit.

În ciuda unor titluri de o banalitate lexicosemantică incitantă: *Cum o fi, carte să fie, Lentila de contact și damigeana, Turma bântuită, Doamna de la a IV-a B și literele cu zuluți, Majoretele electorale*, gruparea de narațiuni situate între povestiri și crochiuri prezintă într-un limbaj voit funambulesc mizeria unei lumi în degingoladă, tulburarea existenței și a obiceiurilor unor personaje beneficiare ale favorurilor regimului pseudo-comunist și clamat drept democrație socialistă/populară.

Șchițele de portrete abundă în formule și sintagme ale limbajului de lemn peste care își lasă amprenta incultura, ignoranța, vulgaritatea. Efectul este distrugător. E o lume în disoluție, replică livrescă a celei din romanul *Bietul Ioanide*, de G Călinescu.

Ironia autoarei nu mai poate păstra finețea și eleganța ori rafinamentul, ci atacă direct, nemilos grămada de patriotarzi, de revoluționare stridente, polițiști, soldați și comandanți, femei ușoare și pretins intelectuale. Neologismele sunt distribuite din belșug în structuri lexicale savuroase prin comicul subtil de limbaj și imaginile adesea grotești, picanterii umoristice și scene mirobolante: „*rebela Vanda trebuie adusă pe altarul de purificare sacrificială a oiței răătăcite*”, „*Domnișoară, sunt un biet celibatar itinerant, o abordă bătrânul pe regina nopții de pripas*”, „*Gara ca gară fusese golită de conținut feroviar. Trenurile rușinii tehnocratice ieșiseră demult din uz.*”

Amestec de stiluri, pateticul mimat, ironia, portretul grotesc, înlocuirea vechiului limbaj de lemn cu noul pseudolimbaj pretins intelectual fac lectura savuroasă și incitantă.

Mihai Ganea

O simplă enumerare a creațiilor literare ale scriitorului Mihai Ganea, doctorul chirurg, urmărit zeci de ani de organele Securității, impresionează atât prin număr cât și prin diversitatea categoriilor

literare, de la poezie la proză, de la roman la piese de teatru, de la pagina de revistă intitulată sugestiv „Porțile Nordului”, la relatări prin postul internațional de radio pentru românii din țară dar și pentru cei din diaspora.

Personajele sale epice din romane, nuvele, povestiri ori memorii, trăiesc la modul plinar vieți încrâncenate, se zbat neconținut cu nedreptățile unor condiții precare, luptă la modul efectiv cu intruziunile securității, intră în conflicte cu lumea din jur, resping convenționalul, constrângerile de tot felul afirmându-și cu mult curaj dorința de libertate (volumele: *Loli, Chirurgul, Șarpele alb, Acerodon, Karantin, Batalionul de pedeapsă, Scrisori din Țara de margine ș.a.*)

Eroii lirici din volumele sale de poezii devin în timp existențe dramatice cu aspirații neîmplinite: *templierul rămas singur, bătrânul din satul Breb, un cimitir al apelor, ultimul cavaler, vântul nordului, un tată nedemn...*

Suntem martorii unui lirism de o impresionantă forță și sensibilitate care trimite la marea temă a trecerii care la Blaga și la Arghezi, la Philippide, la Goga sau la Macedonski avea încrâncenarea unui eu poetic învins de destin. Mihai Ganea „nu oprește trecerea” ci se pregătește să străbată acest spațiu îngust dintre cele două lumi în liniște meditativă, cu credință și nădejde, biruind patimile cu smerenie și seninătate (volumele *Menajeria de sticlă, Confluente lirice, Ultima trecătoare*)

► Mihai GANEA

CONFLUENȚE LIRICE

ULTIMA TRECĂTOARE

eu am păzit de-avalma porunci și trecători
sub sabia jurat-am să fiu loial și drept
stăpâne unde-s frații de cruce trădători
lăsatu-m-au aicea să stau să te aștept

uitat mă simt de casă și frate deopotrivă
dușmanul mă-nconjoară aici la trecătoare
plutesc pe valul mării plutesc într-o derivă
mă doare rana adâncă și sufletul mă doare

de-o vreme mă apasă speranța cu răsplata
tocită-mi este spada de-atâtea lupte grele
mai am o trecătoare de apărare și gata
voi birui și asta și patimile mele

voi aștepta cuminte voi aștepta sorocul
în tine mi-e nădejdea și dorul de schimbare
tu vei veni odată odată cu norocul
acelei zile pline de har și sărbătoare

onorurile toate cu demnități și grade
când le vei da acolo voi fi și eu la urmă
privindu-ți bunătatea și chipul cumsecade
mă voi smeri atuncea mă voi smeri în turmă

cei ce-au fugit de muncă și luptă fără seamă
te vor privi din față tovarăși trădători
în vreme ce departe voi sta la rând cu teamă
păzind aceleași drumuri aceleași trecători

iar când mă vor aduce cu-agape și cu glume
la masa unde-n glorie se-nghesuiesc mereu
atunci voi înțelege că-n strâmba asta lume
răsplata o împarte doar Bunul Dumnezeu

(Din volumul „Ultima trecătoare. Poeme”, Editura Transilvania)

► Virginia PARASCHIV

PROZĂ DE DAMĂ

CONFESIUNEA CLEMENTINEI

Bătrâna doamnă adusă la interogatoriu stătea pe scaun apatică și somnolentă. Bătrânul polițist, la rândul său, plictisit și mahmur, se uita la femeia din fața lui, nu știa cum să înceapă dialogul cu nefericita creatură, udă din cap până în picioare. Cei care încercaseră să o descoasă până atunci dăduseră greș, bătrâna se bățâia pe scaun și se cerea acasă.

– Bun, s-o luăm încetișor, zise polițistul hârșit în istoria locală; se născuse, crescuse, făcuse carieră și ieșise la pensie în oraș, și tot în orașul său natal avea deja pregătit lăcașul pentru cele veșnice. Era văduv, nu avea copii, era un polițist bonom și însingurat, de când ieșise la pensie colabora sporadic la anumite spețe, în calitate de mediator între civili și stat, atunci când civilii suspecti erau recalcitranți și nu răspundeau cu subiect și predicat la întrebările incriminante. Domnul Costiniu era vestit pentru tactul manifestat față personajele mai dificile la contactul cu organele de ordine statală.

– Eu vă cunosc, doamnă, din copilărie, vă admiram talentul la șotron, odată am desenat chiar eu cu creta o inimă străpunsă într-un pătrat.

– Vă știu și eu prea bine, domnule Costiniu, am memoria integră și fidelă, țin minte întâmplarea la care vă referiți, dar eu nu m-am amestecat niciodată cu băieții, nu mi-au plăcut niciodată, alegă fără scop, țiță și transpiră dezgustător.

– Doamnă Clementina, întotdeauna v-am admirat finețea și bunul gust. Știți de ce vă aflați aici?

– Da, mi s-a spus că am fost adusă în biroul statului ca să mă relaxez și să socializez. Când au venit tinerii în uniformă, m-au luat de braț și m-au extras de pe carosabilul periculos, mi-au spus că vor să stea puțin de vorbă cu mine. I-am urmat dar mi-au pus niște întrebări indecente, cum mă cheamă, câți ani am, adresa de reședință, ba chiar mi-au făcut și o propunere deocheată, m-au pus să mă dezbrac de pelerină.

– Știu, doamnă Clementina, ce să facem, tinerii de azi nu știu de bune maniere și respect, acum fiți liniștită, le-am dat liber, i-am trimis acasă, suntem numai noi doi, oameni de lume, educați și instruiți. Știu că aveți ceva pe suflet, vă stau la dispoziție, timp avem destul, aici e cald, nu plouă, uite, aveți și termosul cu ceai fierbinte.

– Da nu sunt răcită, nu beau ceai.

– Ați stat în ploaie, acolo în parc.

– Păi nu am stat, am circulat sub ploaia obsedantă. Îmi întrețin imaginea din presă, știți cum se zice de mine în cronica mondenă: *Doamna colonel își face apariția solemnă pe aleea principală a parcului comunitar, cu precizie maniacală, zilnic, la ora 12 fix.*

– Sunteți foarte punctuală, îmi imaginez grația cu care ați baletat prin nedemnele băltoace.

– M-au ajutat frumoșii mei șoșoni trandafirii, asezonați cu șireturile verzi, i-am procurat pe sub mână, cu relațiile mele suspuse, de la ajutoarele austriece. Nu s-au fleșcăit prea tare, pentru că volănașele tivite cu fir metalic auriu de la rochiță au acoperit șoșonii.

– Aveți o rochie amplă și elegantă, o cunosc din fotografiile de la recepțiile domnului colonel.

– Pardon, eu sunt femeie divorțată, sunt apolitică de când mă știu, mariajul cu personajul de care ați pomenit a fost o experiență de probă existențială. A fost interesant cum domnii își lipeau privirea de decolteul meu generos, iar eu femeie provizoriu măritată, îmi puneam la piept mâna stângă cu verigheta avertisment.

– Vă stă bine decolteul și fără verighetă, sunteți și mai fermecătoare ca femeie liberă, lipsită de obligații.

– O da, din păcate sunt nevoită de intemperii să-mi ascund și umerii și decolteul.

– Pelerina vă dă o notă de mister și eleganță, nu vă faceți griji.

– Mi-ar fi plăcut să fie verde, dar așa a fost să fie, galben olive, cromatica Partidului Libertății Raționalizate. O am dintr-o defunctă campanie electorală, când cu partajul de după divorț, mi-am făcut lobby cu ajutorul adversarilor indezirabilului meu soț.

– Mi-aduc aminte cu plăcere de îndârjirea cu care v-ați obținut drepturile materiale și libertatea. A fost un scandal de divorț exemplar pentru doamnele din oraș și pentru domnii zurbagii și încrezuți. Ați dobândit o avere frumoșică, erați invidiată și adulată de public. Îndrăznesc a crede că ați gestionat banii cu înțelepciune și chibzuință.

– Pe dracu, bani, după divorț și partaj m-au asediat debitorii și recuperatorii. Ghiță a dispărut cu bani cu tot, m-a lăsat falită și pradă executărilor silite. Nu vă puteți imagina prin ce chinuri sufletești am trecut. Într-o bună zi m-am trezit la viață, m-am rupt de trecutul conjugal păgubos. Am băut cu sete și cu

dor de răzbunare o damigeană de vișinată, apoi am dat cu damigeana de tabloul de la nuntă, i-am spart capul mirelui infam, rochia de mireasă a crăpat cu geam cu tot, și mi-am schimbat reședința într-o locație proletară de cartier. M-am acomodat cutumelor tribale cum am putut și eu. Mai greu a fost cu autobuzul, că tinerii strigau la mine că mă caută moartea acasă, și, ceea ce e de-a dreptul copleșitor, mi-au zis „mamaie”.

Empatia omului legii atinse cote înalte când auzi cuvântul „mamaie”, în corelație spontană cu „tataie”, apelativul puștilor din fața blocului reuniți solidar la fumat și la scuipat. Domnul Costiniu se simțea tot mai bătrân și ostenit de când pierduse dreptul de a purta savuroasa uniformă și devenise ținta puștilor famelici și ostili. Dictatura străzii își avea legile ei secrete în orașul fantomatic, bătrânii nevolnici se împăcaseră cu soarta, tinerii nu aveau decât forța vârstei de partea lor. În rest se plictiseau cu sârg de dimineața până seara, noaptea hălăduiau prin boscheții și străzile întunecate, prin halele ruinelor industriale. Costiniu ura să fie „tataie” și tocmai de aceea obida doamnei Clementina îl sensibiliza. Imbecilii, să insulte astfel o doamnă poetă!

– Am o vodcă terapeutică, dacă nu vă supărați vă pot oferi expres o dușcă clandestină.

– Și un pahar cu lapte pentru bichon.

Aici se cade a face o pauză explicativă, pentru poveste în poveste, o poveste leșioasă despre o stăpână cu bucle blonde și un cățel bichon. Pe vreme rea, Clementina avea ca accesoriu de avarie un manșon de astrahan din care își scotea boticul un bichon seducător. Doamna Clementina își plimba bichonul de două ori pe zi, odată dimineața, la ora 8, pentru sesiunea uzuală de marcarea a teritoriului, a doua oară la ora 18 p.m., pentru socializarea de bonton cu diva de la trei. Lumea rea și bârfitoare zicea că bichonul avea pe stânga blana năpârlită, i se vedea pielea vineție, unele zvonuri făceau vorbire despre râie, vecinele de la parter se pusese de acord că bichonul era belit pentru că îl opărise chiar stăpâna lui. Dar astea-s povești de cartier, insignifiante, doamna colonel nu se amesteca deloc cu vulgul, îi plăcea să stea singură pe bancă și să ronțăie semințe laxative. Bichonul lipăia și el un biscuite aromat. Doamna scuipa cojile de semințe într-o batistută bej cu monogramă, un vestigiu simbolic din viața anterioară când fusese femeie măritată. Acum bichonul zăcea-n manșonul fleșcăit, așezat prudent sub masă. Clementina legăna subtil bichonul cu șoșonul drept. Polițistul se făcu că nu aude, e drept că nici Clementina nu a insistat. Era cu ochii pe clondirul cazon din care tocmai trăsese o înghițitură, pe care Costiniu l-a pus cu grijă înapoi în dulapul cu efecte.

– Povesteai așa frumos, nu vreți să ne întoarcem pe alee, în parc? Încercă polițistul să aducă dialogul pe fâgașul cercetării oficiale. Clementina, toropită de căldură și de vodcă, începu să plângă

cu lacrimi vopsite de rimel, era un plâns liniștitor, o lăcrimare îngemănată cu un rictus de melancolie.

La ceasul când deapăn povestea pe umila tastatură, mă macină observația unui lector sofisticat. Mi-a reproșat că personajele de care mă ocup sunt uscate, reci, și că e de datoria mea să le umanizez psihologic. Ce ar mai fi de spus despre Clementina după răsunătorul proces de divorț? Nimic senzațional nu s-a mai petrecut, Clementina a ieșit din viața publică. S-o aducem gradual din timpul evocării în timpul relatării. Femeia, ca atâtea femei lăsate vraise de bărbat, și-a luat viața de la capăt cu multă străduință, primul ei pas către regenerare și consolare a fost să stea pironită la oglindă. Ore în șir făcea ce știa ea să facă mai bine, își răsucea cârlionții blonzi într-o textură etajată. Agrafele se împlântau în bucele și șuvițele zurlii, iar Clementina defila apoi triumfătoare cu bichonul permanent la purtător. Îi plăcea la nebunie să vândă lucrurile din apartamentul proletar unde-și făcuse noua reședință. Afacerea comercială a mers ca pe roate până în ziua în care s-a luat la ceartă cu domnul de la consignație. Ea zicea că vinde o lebadă de porțelan, domnul nici nu voia să audă, hotărâse irevocabil că în față i se arată doar o rață, o rață rustică și proastă. Clementina s-a simțit jignită și a dat cu lebăda de masă, lebadă sau rață ce-o fi fost, de nervi cucoana Clementina dădea din mâini cu lebăda nedeterminată, domnul a dat-o afară pe clienta impertinentă. Clementina și-a luat bichonul și-a pornit hai- hui pe străzi, în orașul în care ploua neconținut. Gluga de la pelerină șiroia de apă, zulufii blonzi modelați cu fixativ se pleoșteau pe frunte, rimelul lăsa dăre pe obrajii bucălați, bichonul chelăcăia de frig, biata noastră Clementina dărdăia și ea, în parc se auzea doar ropotul de ploaie.

Într-un târziu din capătul aleii cu castani se întrezări o siluetă gârbovită agitând în vârful de băț o cârpă albă în semn de capitulare. Era Renata, fosta primadonă de la teatrul de revistă. Renata se clătina și sughita. Era tare supărată. Prietenul ei adusese un mort cu dricul personal la cimitir. Profitase de transportul mortuar și pusese sub sicriu o sacoșă cu prune uscate și cozonaci pentru pomană. Normal era ca Renata să aibă partea ei de pradă, era cea mai bună bocitoare din breasla sopranelor funebre, e adevărat că la ultima ceremonie se petrecuse un incident. Renata băuse țuică pe nemâncate și când a dat să plângă, a apucat-o sughitul etilic din străfunduri de viscere. S-a pus în aplicare planul de rezervă, B, playback-ul mântuitor. Numai că Renata nu se mai putea opri din sughit, iar bocetul de jale răsuna cu poticneli, lumea de la mort s-a pus pe râs, popa s-a mâniat pe enoriași și a ciuntit din slujbă cât a vrut. Mortul a rămas în bună pace, mort, moștenitorii însă s-au certat ca chiorii de la bani, chiar pe buza gropii. Și multe altele s-au petrecut la acea înmormântare de pomină și toate pentru că Renata sughita. Sughita ca și acum când a nimerit în ploaie pe alee. Se gândea la prunele pierdute și la cozonac, dar mai ales la pierderea locului de muncă,

cică dricarul adusese pentru prestări servicii mortuare o bergonelă de pe centură, o sclifosită și o miorlăită păcătoasă. Renata avea ce pune pe masă de două ori pe zi, avea pensie pe card, avea și bonuri de masă din care își cumpăra țigări, alune și palincă.

Clementina stătea cu privirea la bichonul rebegit de frig. N-o văzuse pe Renata. Nici Renata n-a zărit-o pe Clementina, făcea slalom prin băltoace și cum am spus-o în repetate rânduri, sughița. Cele două femei se uitau chiorâș una la alta din timpuri imemorabile. Speța e simplă de tot, simplă și banală. Renata avea lipici la bărbații spectatori, Clementina aflase despre niște flori și o consumație într-un separeu, oprim episodul aici, nu sufocăm sensibilitățile cu detalii vulgare și nerelevante. Cert este că Renata avea de gând să poposească tot pe banca ocupată de Clementina. Nu se mai putea opri din sughițat și nici picioarele nu puteau ține drumul drept. Simțea nevoia să oprească și să-și tragă sufletul nu oriunde, ci acolo pe banca de sub salcâmul jelitor. N-a mai apucat că a făcut un hâc hiperbolizant, s-a împleticit ireversibil, a căzut pe brânci în băltoacă. Acolo a rămas Renata, într-un repaos oarecum forțat. Între timp, de sub gluga de la pelerină, ochii Clementinei au detectat postura rivalei din tinerețe. A privit scârbită șomoiogul urduros și lipicios cu față umană, și a plecat păș-păș din zona de alertă. Când să iasă de pe alee, bichonul s-a cerut afară, Clementina l-a lăsat lângă un copac să se ușureze, apoi a luat boțul îmlănit și l-a pus înapoi în mașon. Ghinion apocaliptic, un șoșon a rămas înțepenit în noroi, nu s-a mai lăsat dat dus, iar Clementina a rămas cu un picior desculț, într-o ipostază indecentă și umilă. Ce să facă, ce să facă statuara Clementina? Simplu, s-a întors din drum, s-a apropiat de Renata care horcăia a somn, trântită într-o rână pe alee, i-a smuls acesteia galoșul după ce a tras fermoarul, galoș impermeabil, cam neguros, de doliu, dar funcțional pentru plimbat sub tropotitul pluvial. Clementina s-a pornit din nou la drum încălțată cu un galoș și un șoșon.

Nararea episodului din parc în stilul indirect vine din dorința de a merge totuși mai pe scurtătură. Costiniu a stimulat-o pe Clementina, (vezi ultima replică de dialog mai sus), dar ea a împleticit firul acțiunii, ademenită de clondir. Unde mai pui că nici Costiniu nu era un model de abținere, în fapt cei doi s-au pus cu vrednicie pe băut până au scuturat clondirul de picătura ultimă. Costiniu a rămas vigilent pe tot traseul dialogal:

– Bun, când i-ați luat galoșul, precizați pentru necesitatea de finețe nuanțată lexical, sforăia sau horcăia?

Clementina nu se mai putea concentra. Obosise de atâta povestit.

– Ziceați că a căzut pe brânci, cum se face că avea noroi pe partea dorsală și pe ceafă?

– I-am dat un șut în fund, am așteptat o viață s-o văd curmată în fața mea.

– I-ați pus piciorul cu șoșon pe ceafă?

– Am pus-o cu botul în apă, să se răcorească.

– Păi s-a răcorit, definitiv. A murit ușor, în somn.

Nici nu și-a dat seama că i-ați luat galoșul. Cum comentați decesul Renatei? Aveți a vă reproșa ceva?

– Da, domnule Costiniu, dacă ziceți că era moartă de tot, trebuia să iau și galoșul celălalt. Mi-a dat mie prin cap să iau ambii galoși, da' nemernica mișca.

Ajuns în acest punct al confesiunii Clementinei, domnul Costiniu își șterse fruntea transpirată. În ochii lui cețoși, mijea un licăr de tristețe. Și el dusese Renatei cândva flori și o invitase în știutul separeu. Clementina nu avea să afle asta niciodată. E mai bine pentru ea. A fost chemat un agent care a condus-o în camera de odihnă și reflecție pentru infractorii vulnerabili. A fost un singur moment de cumpănă. Bichonul. Clementina nu se dădea dusă și îngâna duios, *hai la mama, hai la mama, uite biscuitul!* Costiniu și agentul erau nedumeriți. În cele din urmă au înțeles. Mașonul cu câțelul de cârpă de sub masă. I-au dat fetișul cu blândețe. Bătrâna tușea periculos...

Orașul se scufunda în noapte. Costiniu pășea agale sprijinindu-se de stâlpi și de pereți. În oraș domnea ordinea parohială, fără zgomot, fără violență. Azilul avea acum două locuri vacante. Polițistul avea dosarul pe lista de priorități.

(Din volumul **Secretul lunii**, Editura Transilvania, Baia Mare, 2019, pag.95-108)

Scriitoarea Virginia Paraschiv, a colaborat la revistele *Cotidianul*, *Oglinda literară*, *Vrancea literară*, *La Lutte* din Paris, *Faleză de piatră* din Londra, *Ithaca* din Dublin; Este autoare a peste 300 de texte publicate: proză, eseuri, critică literară și arte plastice, cronici de teatru, redactor de carte, moderator al unor dialoguri culturale cu românii din țară și din diaspora.

LITERATURI TEMATICE

LITERATURA DE CĂLĂTORIE CA RESURSĂ EDUCAȚIONALĂ*

► Vladimir RADU

Notorietatea lui Ion Petrovici, profesorul de Logică de la Universitatea din Iași crește atât prin apreciatele conferințe și prelegeri (o continuare a spiritului junimist imprimat de magistrul Titu Maiorescu!) cât și prin scrierile care exced domeniului arid al filosofiei. Este vorba despre încercările sale în domeniul memorialisticii și al literaturii de călătorie. Cu îngăduință unii critici, istorici sau esteticieni literari de astăzi ar accepta ca aceste creații să figureze în rândul celor cu statut de „literatură”. Se preferă noțiunea mai vagă de „literatură de frontieră/de graniță”, pentru a o detașa oarecum de scrierile nonliterare. Cititorul avizat și (mai nou!) „alfabetizat funcțional” reușește să identifice pasaje incitante ca narațiuni dar și descriptive ori portretistice, astfel încât tipul acesta de lecturi înregistrează o revigorare continuă, urmare firească a deschiderilor turistice către Europa și către lume, oportunitate de care românii beneficiază cu nesaț în ultimele decenii. De aceea am inițiat pentru tinerii noștri cititori ai revistei *Tecuciul literar-artistic* un Concurș tematic sub genericul „Amintiri dintr-o călătorie”, provocare așezată în mod firesc sub patronajul scriitorului tecucean Calistrat Hogaș. Sunt din nou gustate paginile care evocă drumetziile, aventurile individuale sau de grup, expedițiile, pelerinajele, voiajul de plăcere, excursiile tematice, concediile prin ținuturi exotice ș.a. – ele însele surse de realizare a unor reportaje, documentare ori scurt-metraje, înregistrări video, modalități agreeate astăzi nu numai de generația de adolescenți sau tineri, ci și de vârstele respectabile. Adesea impactul este mai puternic la împletirea imaginii în mișcare cu subtitrarea, a fondului muzical sonor cu descrierea, a dialogului cu imaginea panoramică (eventual din dronă!) din unele ținuturi mai puțin cunoscute, a fizionomiilor umane cu un narativ ieșit din tiparele clasice.

Ion Petrovici

Plăcerea de a însoți cu imaginația o călătorie relatată de cineva, rămâne și astăzi prezentă în conștientul și/sau subconștientul individului contemporan, dar în alte forme și formule, impuse și recomandate de o cultură *social-media* cu adepți din toate categoriile de beneficiari, inclusiv dintre intelectualii formați în „zodia scriitorului”, a cuvântului și a paginii tipărite.

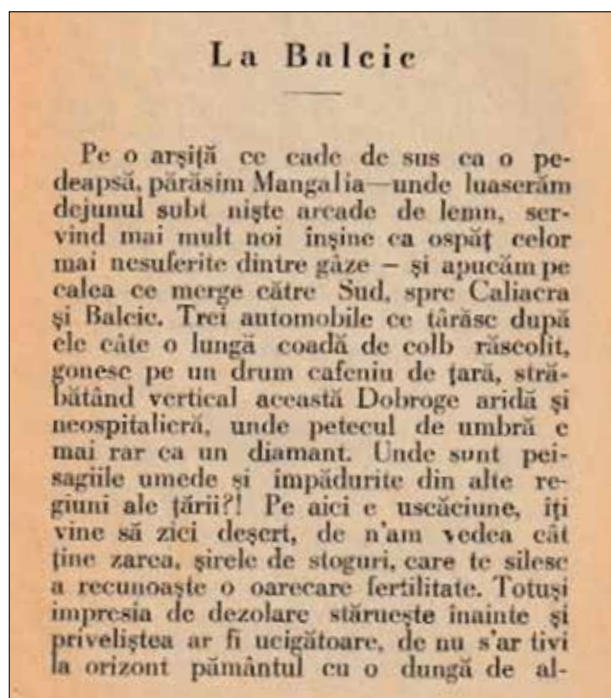
Ion Petrovici acoperă cu notele sale de călătorie o etapă fructuoasă din gândirea și simțirea românească, perioada interbelică, acea epocă de înflorire fără precedent a jurnalisticii, a teatrului, a poeziei și prozei, a tipăririi unei literaturi naționale moderne și moderniste în dezinhibat spirit european. Este aproape excedat de importanța pe care o acordă propriilor amintiri, călătorii sau intervenții oratorice, încât consideră (și pe drept cuvânt!) că experiențele sale de viață pot servi ca exemple pentru mulți dintre concetățeni. Să-i facă părtași la întâmplările și imaginile prezentate în pagini atent redactate, într-un stil accesibil, pe toți cei care îndrăgesc muntele sau marea, plaiurile românești ori meleagurile străine încărcate de istorie, de cultură, de civilizație ori pur și simplu doresc să vadă și să admire frumusețile naturii și înfăptuirile umane de răsunet.

Despre lucrările *Impresii din Italia* (1930-1938), *Peste hotare* (1931) și alte călătorii prin Europa s-au scris materiale diverse, dar încă nu suficiente pentru a completa statura intelectuală și umană a acestui om de cultură de tipul eliadesc al unui „*uomo universalis*”.

Ne vom opri, cu îngăduință celor care au răsfoit și volumele mai puțin impozante pe care le-a alcătuit Ion Petrovici în decursul frământatei sale existențe, la câteva titluri de însemnări de călătorie/reportaje sentimentale/povestiri/evocări ale ethosului național în ipostaze diverse.

În prefața unei broșuri publicate în 1934 în colecția „Biblioteca pentru toți”, culegere intitulată incitant **„Din amintirile unui fost dregător”**, autorul menționează că aceste pagini „*nu sunt cele dintâi amintiri pe care le înfățișează publicului nostru cititor*”, rânduri care exced scrierilor sale profesionale. Mărturisește „*plăcerea de a povesti lucruri trăite*”, fără pretenția unor preocupări literare prea vizibile dar atractive pentru publicul larg deoarece transcend „*pedantismului filosofării pretențioase*”. Ne aflăm, considerăm noi, pe linia Vlahuță din volumul „România pitorească”, a drumurilor de munte hogașiene, emanate - după cum se știe probabil - la solicitarea genialului ministru Spiru Haret, matematicianul care a oferit învățământului românesc acea deschidere și stabilitate, consistență și modernitate pe care însuși Titu Maiorescu le promovase la vremea sa, și pe care unul dintre revizorii săi școlari numit Eminescu Mihai, le „implementa” cu mare osârdie.

Ion Petrovici s-a simțit „îmboldit” de timpuriu spre genul memorialistic și al notelor de călătorie. Publicând volumele **Amintirile unui băiat de familie, Figuri dispărute, Raite prin Țară și alte scrieri** devenite astăzi adevărate documentare cu valențe multiple, a îmbogățit cultura română cu atractive crâmpiele peisagistice, cu chipuri de oameni ai locurilor și cu întâmplări ale veacului pe care l-a traversat atât ca simplu cetățean al unei țări de curând reîntregite după 1918 cât și ca vrednic și vremelnic „dregător” în treburile dinăuntru ale României Mari. Să nu uităm și de promovarea celui mai modern mijloc de informare și culturalizare a poporului de rând: Radioul, pe care l-a condus în vremuri complicate istoric, social și politic.

Zăbovim asupra povestirii-evocare „**La Balcic**”/14 pagini de broșură) în care am călătorit cu autorul, ministrul de atunci al Instrucțiunii Publice, de la București, din capitala Regatului, spre o provincie sudică, recent alipită la trupul României. Dobrogea cea arsă de soare, Dobrogea – pământul dintre Dunăre și Mare trăiește tumultul unor reale transformări. De la Mangalia, drumul duce către Sud, spre Caliacra și Balcic. În cele trei automobile, demnitarii (persoane oficiale) străbat prăfuitele drumuri ale unui ținut arid, neospitalier „unde petecul de umbră e mai rar ca un diamant”. Îndrăgostitul de munte nu se poate abține de la o întrebare retorică: „Unde sunt peisagiile umede și împădurite din alte regiuni ale țării?!” Impresia de dezolare este risipită de dunga albastră a mării care apare la orizont. „Marea! Fără să ne poată ajunge cu buza ei răcoroasă, ne înseninează totuși cu culoarea ei liniștitoare!” De la Șabla, printre ppante pietroase, trec prin Caliacra, pe la Caverna și ajung pe străduțele abrupte ale Balcicului, „o țesătură de uliți întortochiate, orientale, cu câteva edificii frumoase, cățarate îndrăzneț, pe coastă”.

Călătorul se simte de îndată strămutat în lumea fantastică, feerică a basmelor orientale, sugerate de cele câteva minarete care se înalță elegante în văzduh. Călătoria și vizita sunt prilej de a cunoaște și de a face cunoscute publicului larg, aceste locuri pe care însăși Regina Maria le va îndrăgi nespun, amenajându-le precum într-un Rai pământesc căruia îi va făgădui inima sa.

Valențe literare autentice remarcăm în pasajele descriptive: marea cu apusul de soare, antiteza în comparația ținuturilor montane din zona Neamțului sau a Sucevei, amestecul de amintiri ale celui născut în Moldova, cu o educație de familie având o nuanță moldovenească și pentru care ținutul acesta de la malul mării este ceva cu totul neobișnuit...Iată o altă afinitate cu celălalt tecucean îndrăgostit de potecile munților, Calistrat Hogaș!

Într-un cu totul alt registru este evocată o ședere de numai câteva zile „La Mănăstirea Agapia”. Evadat în preajma Paștelui dintr-o capitală aglomerată și scutit de cele trei coșmaruri ale funcției și vieții de ministru (audiențele, petițiile și discursurile), Ion Petrovici poposește în ușa Stăreției de la Mănăstirea Agapia, vestită ctitorie feudală, vestită și pentru frumusețea, hărnicia și curățenia locului. Admirând minunatul peisaj al munților ce înconjoară mănăstirea, călătorul venit de fapt într-un pelerinaj de credință și liniștire sufletească, va fi întrerupt în meditațiile sale din seara Prohodului Domnului de câteva inevitabile solicitări laice, mijlocitoare fiind chiar maica stareță. Plimbările singuratică în preajma chiliilor, admirația sălbaticelor culmi de munte, a pârâului care susură sub poala pădurii, redau îndrăgostitului de natură toată forța unui drumeț aflat la prima tinerețe. Lectura pasajelor descriptive încântă pe cititorul invitat să ia parte la deliciul unei aventuri în natură. Apoi slujba de Înviere, micul incident cu cu preotul obosit bine la cea de a doua Înviere, masa, pregătirile de plecare, ceremonialele la care este supus ministrul completează și echilibrează povestirea.

La mănăstirea Agapia

In sfârșit liber! Scăpat câteva zile de cele trei coșmaruri ale vieții de ministru: audiențele, petițiile și discursurile!

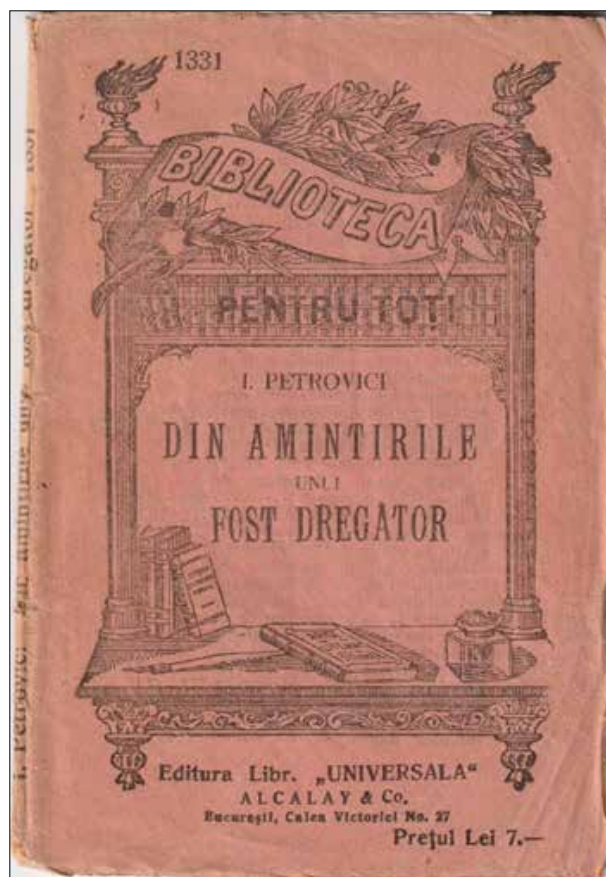
Sui bucuros scara stăreției și observ îndată că trebuie să-mi sprijin bine pașii ca să nu alunec. Curățenia proverbială a maicilor dela Agapia a dat atâta lustru treptelor de lemn și scândurilor cerdacului că parcă ai merge pe poleiu. In fine, după ce am trecut ghețușul vrednic de toată lauda, dar plin de primejdii, sunt introdus în odaia care-mi fusese rezervată, unde podelele strălucesc tot așa de tare, însă unde câteva scoarțe lucrate în mănăstire, dau posibilitate picioarelor să pășească mai în siguranță...

Ies repede în balconul din fund ca să contemp lu c'un moment mai devreme minunatul peisaju care-mi evocă atâtea amintiri. Amintiri de vicață patriarhală, de

Dorind să impună călătoria ca un instrument didactic, o metodă modernă de educație dar și o sursă de îmbogățire a cunoștințelor, Ion Petrovici va pune accent pe acel gen de călătorie de inițiere culturală, artistică, estetică a elevilor, a tineretului, a cetățenilor în general. Și face toate acestea cu o bună dispoziție molipsitoare, optimistă. Codrul,

poteca, drumul, popasul, susurul apei, pârâul, culmea împădurită, brazii din vârful de munte – toate aceste motive literare se succed într-o narațiune rafinată, împletită armonios și ingenios cu descriere, dialogul și – în mod imbatabil pentru un filosof! – cu meditația despre lume și viață, monologul, confesiunea, eseul, dezbaterea de idei. Caută a savura deplin farmecul naturii sălbatică, dezvoltă atașamentul românului pentru frumusețile Țării, îndeamnă la cunoaștere și la admirație pe cititorul invitat ca tovarăș de drum într-o adevărată aventură, oferindu-i momente de satisfacție intelectuală.

* Consemnările fac referiri la volumul I. PETROVICI, „DIN AMINTIRILE UNUI FOST DREGĂTOR”, Editura Librăria „UNIVERSALĂ” ALCALAY & Co., colecția Biblioteca pentru toți, nr. 1331, București, 1934

PREFAȚA

Nu sunt cele dintâu amintiri pe care le înfățișez publicului nostru cetitor, după cum nu sunt nici cele dintâu pagini, cu alt caracter, decât acel al scrierilor mele profesionale. Plăcerea de-a povesti lucruri trăite, fără preocupări literare prea vizibile ca și fără pedantismul filosofării pretențioase - deși din aceste povestiri nu pot lipsi cu totul nici grija literară, nici înserarea reflecțiilor critice - m'au îmboldit

de timpuriu spre genul memorialistic și al notelor de călătorie, în care am publicat succesiv **Amintiri Universitare**, **Amintirile unui băiat de familie**, **Figuri dispărute etc.** – iar de altă parte, **Raite prin țară**, **Impresii din Italia** și **Peste hotare**.

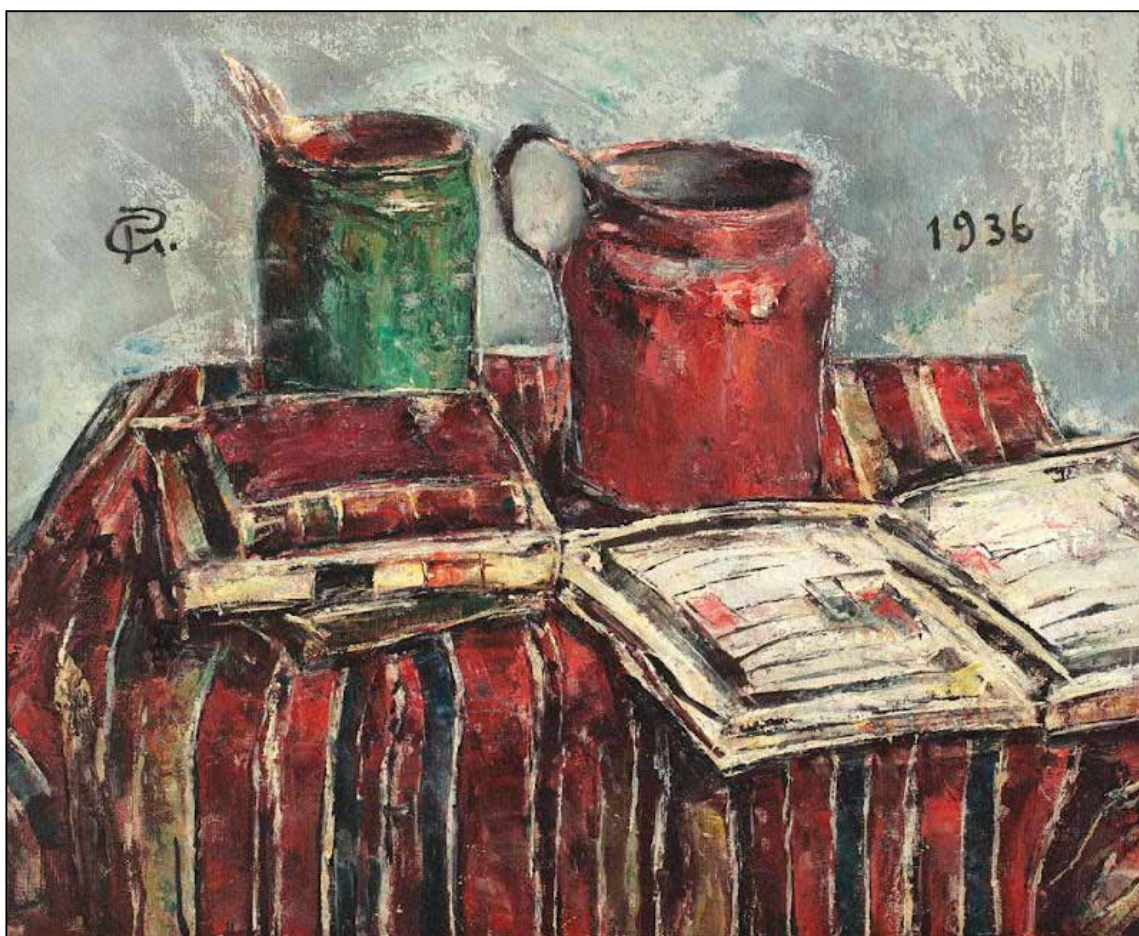
De data aceasta, în colecția de față, ar fi vorba de unele amintiri „ministeriale”, de suvenire legate de cele două participări ale mele în guvernele din 1920-1921 și 1926-1927. Firește, din consemnarea celor înregistrate în ambele aceste perioade, aș putea să alcătuiesc o carte voluminoasă. Dar de-o-camdată nu este vorba să istovesc întreg depozitul aducerilor aminte și să săvârșesc tot felul de premature indiscrețiuni. Am ales câteva întâmplări, care se pot povesti fără supărare și care prin natura lor țin cea mai mare parte atât de genul memorialistic cât și de cel al călătoriilor. Pentru a da o notă mai multilaterală vremurilor evocate în aceste pagini am adăugat la finele broșurii, ce apare sub titlul „Din amintirile unui fost dregător” și câteva însemnări de evenimente, făcute la timpul respectiv, în genul diferit al oratoriei.

Iunie 1933

AUTORUL

Mănăstirea Agapia-începutul sec.XIX

Gheorghe Petrașcu, *Natură statică cu borcan cu pensule, carafă și cărți*

EXPRESII CELEBRE

„FABULA LUI MENENIUS“

► Theodor PARAPIRU

În anul 509 î.e.n., revoluția republicană înlătură pe tiranicul rege Tarquinius și, după primul impuls al entuziasmului general, Roma devine scena unor înverșunate înfruntări politice și sociale. Între patricieni și plebei se dezvoltă, întâi mocnit, apoi deschis, un conflict cu germeni de război civil devastator. Oricum, lucrurile nu stăteau bine pentru romani: cetatea pierduse din teritoriile cucerite, înțelegerile de pace cu vecinii (latinii, sabinii) erau instabile, iar apariția altor triburi invadatoare (equii, volscii) era iminentă; odioasa lege a împrumutului împarte pe romani în creditori și datornici, adică între stăpâni și sclavi, câtă vreme datornicul care nu plătea împrumutul la termen era declarat sclavul creditorului, acesta având drepturi discreționare asupra lui.

În 495 î.e.n., plebeii obțin suspendarea arestărilor și eliberarea datornicilor, ca să participe la război, dar victoria are gust amar: „Reîntorși de pe câmpul de bătălie, pacea cucerită prin ei le-a readus închisoarea și lanțurile...” (Teodor Mommsen, Istoria romană, I, Tribunatul poporului și decemvirii). În anul următor, după o altă victorie militară și după un alt refuz al senatului, armata și o mare parte a plebei se retrag pe o colină (Muntele Sacru) lângă oraș, între Tibru și Anio, afirmându-și „intenția de a fonda în acest loc, cel mai fertil al teritoriului roman, un nou oraș, al plebeilor.” (idem). Circumstanțele obligă părțile la negocieri. Senatul delegă pe fostul consul Menenius Lanatus Agrippa, să-i convingă pe nemulțumiți și pe revoltați să revină la condiția lor, fapt respins cu hotărâre, până atunci.

Înțeleptul Menenius Agrippa povestește o pildă reprezentanților poporului.

Într-un univers alegoric, părțile corpului s-ar fi revoltat împotriva stomacului care beneficiază mereu singur de pe urma eforturilor celorlalte (mâini, gură, dinți, limbă etc.) și au hotărât să-și

înceteze activitatea. Rezultatul este dezastruos: „Numai că voind să-l învețe minte pe stomac în felul acesta și să-l domine, rând pe rând, toate organele și întregul corp au ajuns într-o stare de slăbiciune îngrozitoare. Abia atunci și-au dat seama mădularele că slujba stomacului nu e fără însemnătate; că, dimpotrivă, stomacul îndeplinește cele mai trebuincioase omului, fiindcă el hrănește toate organele în aceeași măsură în care și el e hrănit de ele...” (Titus Livius, Ab urbe condita, De la fundarea Romei, I).

Sensibilizați de tâlcul istorioarei, plebeii devin receptivi la propunerile de împăcare, mai ales că, totodată, sunt aprobate măsurile de anulare a datoriilor celor închiși sau declarați sclavi și că sunt obținute drepturi de reprezentare în senat prin doi tribuni (tribuni plebis) și prin doi edili (aediles) aleși anual, primii bucurându-se prin legea Iulia (492 î.e.n.) de prerogative speciale („conducătorii și îndrumătorii tuturor”, persoane inviolabile, „sacrosanti”, cu drept de veto când apără o cauză sau o persoană etc.) și marcând nuanțat, ulterior, istoria îndelungată a Cetății Eterne.

Expresia „Fabula lui Menenius” este referință metaforică sugestivă pentru necesitatea de înțelegere a ideii de putere conferită de unitatea de atitudine și de acțiune a tuturor partenerilor ce participă la realizarea ei, în perspectiva înfruntării unei primejdii comune, a primirii unor beneficii condiționate ori a acceptării unei interdependențe obligatorii, naturale, necesare.

„FABULELE LUI ESOP“

Existență incertă în secolul al VI-lea, extinsă bibliografic pe cuprinsul altor zeci, sute

de ani anteriori sau ulteriori, Esop acumulează evenimente, întâmplări, situații, prezențe în spații diferite (Grecia, Orient, Egipt, Asiria...), în companii marcante (Solon – v. Înțelepciunea lui S., Thales – v. Teascurile lui T., Cresus – v. Bogățiile lui C., Rugul lui C., contemporan iluzoriu cu fiica Rhodopis a faraonului Mikerinos...), ca identitate migrantă, probabil de tip colectiv, comprimată într-o individualitate dominantă, ca și în cazul lui Homer (v. Părinții lui H.). Asiatic de origine (Frigia, Lidia, Ionia), Esop cutreieră lumea ca sclav, vizir, sol, călător etc., cunoscând-o ca junglă sau rezervație în care se află toate exemplarele corespondente investite în povestioarele ce îi sunt atribuite (358 de lucrări, după Demetrios din Phalaron, 350-280 î.e.n.), Fabulele lui Esop, așa cum consemnează Diogene Laertius, în Despre viețile și doctrinele filosofilor. Romanul vieții lui Esop este o scriere târzie, în care un univers semilegendar plămăiește un autor dintr-un personaj căruia nu-i găsește alt loc în orizontul creațiilor cărora își devotase talentul. În relatare, eroul este descris ca fiind monstruos de urât, „mai grozav decât toată grozăvia”, „peltic la limbă și gângav”, dar „pre cât era de gros la trup și gras, pre atâta era de iscusit la minte și mare înțelept, gata spre tot răspunsul.” (Esopiia). Poate că prin slutenia inventată a lui Esop era astfel consfințit raportul dintre conținutul istorisirilor cu fapte personificate, aflate sub patimile și slăbiciunile vieții, și lumina înțelepciunii din moralele finale, din tâlcuri, din sensuri, din învățături. Fără a fi părintele speciei literare a fabulei, Esop (sau cel pe care îl numim astfel) este cel ce dă strălucirea consacării pentru scurta narațiune satirică de mai veche și glorioasă carieră populară. Circulația orală frecventă a fabulelor era o realitate cu mult înainte de consemnarea sau de încadrarea lor literară. Asocierea caracterelor umane cu însușirile predominante ale necuvântătoarelor, acțiunile spectaculoase, dinamice, imprimă vervă și umor micilor povestiri, încununarea venind ulterior perioadei esopice, prin adăugarea unei morale concluzive, în măsură să evidențieze pregnant neajunsurile, greșelile, defectele omenești etc., de la prostie, lăcomie, neomenie, cruzime, agresivitate, orgoliu, ipocrizie, minciună etc., la naivitate, credulitate, timiditate, supunere oarbă, ignoranță, mediocritate, încăpățănare etc. Animale (vulpea, cerbul, leul, jderul, șarpele,

câinele, pisica, maimuța, delfinul, lupul, măgarul, ursul, iepurele, calul..., 255 de lucrări cu astfel de personaje), păsări (șoimul, rândunica, uliul, vulturul, cocoșul, găina...), insecte (furnica, musca, albina...), plante (măslinul, trestia..., 4 lucrări), zei (15 piese), oameni (76), obiecte diferite (8) participă la acțiuni proprii oamenilor, care se convertesc în experiențe moralizatoare semnificative ușor de sesizat și de însușit pentru remedierea aspectelor negative: „Așa trebuie oamenii cei proști: să-și cunoască pre mai-marii lor, cum că sunt mai tari și mai puternici.” (Cerbul – respectivul animal se sperie numai văzând un leu dormind); „Așa și oamenii cei vicleni: laudă pre cei mai proști ca să-i poată amăgi și să le ia câte ceva, ce au. (Și acesta este păcatul înșelăciunii).” (Corbul și vulpea – măgulit, corbul pierde cașul, în mod stupid); „Așa și oamenii cei de nimic. Când văd că au putere cât de puțină de la cei mai mari, și atunci vor să sparie pre toți oamenii carii sunt supt stăpânirea lor.” (Măgariul și vulpea – măgarul îmbrăcat cu piele de leu vrea să sperie pe alte dobitoace); „Așa sunt și oamenii cei ce nu mulțumesc lui Dumnezeu de puțin. Pentru lăcomie, ei pierd și ce au îndemână la mână.” (Găina cu ouăle de aur – un om își taie găina care face ouă de aur, gândind că va găsi mai mult aur) etc. Motivele fabulelor esopice au străbătut spațiul și timpul, răspândindu-se în literaturile lumii, în veșminte moderne (structură, prozodie, conținut), validate mereu de interesul și de încântarea publicului doritor de învățături simple, accesibile, pline de miez. Din universul creației lui Esop au crescut nume mari de scriitori pe la popoarele pământului, de la anticul Phaedrus (?-c.55 e.n.) la clasicii La Fontaine (1621-1695), C.E.Lessing (1729-1781), Ignacy Krasicki (1735-1801), I.A.Krâlov (1769-1844), Lev Tolstoi (1828-1910), Gr.Alexandrescu (1814?-1885) etc., până într-o actualitate aglomerată, în continuă devenire. Expresia „Fabulele lui Esop” este referință metaforică majoră sau termen de comparație foarte sugestiv, pentru scurte povestiri alegorice, cu pronunțat conținut moralizator, implicit sau explicit, relatat alert, în registru satiric, umoristic, vizând valorificarea unor experiențe pentru îndreptarea stărilor de lucruri situate sub semnul erorilor, al ispitelor, al defectelor omenești, al circumstanțelor solicitante.

PRINȚESA PROZEI FEMININE

POVESTIRI

► Cristina LUCA-PARAPIRU

Floarea și lingura de lemn

Era odată o lingură de lemn care săpa la rădăcina unei flori de o frumusețe fără seamăn. Și lingura s-a îndrăgostit de floare.

Văzând prietenia dintre ele, stăpâna făcu lingura țăruș și o înfipse lângă floare.

Și rămaseră pentru totdeauna împreună, discutând despre poezie, despre armonie și despre cărțile pe care oamenii din jur le citeau.

Și, desigur, am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea așa!

O istorioară cu păpuși

Elenuța Magdalena Stan, de pe strada Cireșului numărul 15, are foarte multe jucării, însă niciuna nu-i mai place în mod deosebit. Într-o zi, luă trei păpuși, cândva preferate, și se așeză pe iarbă:

- Azi, ne jucăm de-a școala! anunță ea.

Nicio păpușă nu-i răspunse, că, de! Erau păpuși. Elenuța se încruntă la ele, dar fără nici un rezultat. „Hm! de ce să le mai spun, că doar eu

sunt stăpâna lor!”. Se adresează unei păpuși dolofane și brunete, cu ochi verzi și buze palide:

- Carla, care este prima literă din alfabet?
Păpușa tăcu mîlc.

- Carla, te rog să vorbești! Insistă fetița.
Degeaba. Furioasă, Elenuța strigă:

- Carla, vorbește!

Apoi își aminti că păpușa avea un buton pe burtică. Îl apăsă, iar Carla zise: „Mamă, spune-mi o poveste!”. Elenuța o împinse deoparte și se întoarse spre o altă păpușă, sfrijită și blondă:

- Suzi, spune-mi vocalele!

Suzi nu rosti nicio vocală.

- Hai, Suzi! exclamă Elenuța.

Simțea că își pierde răbdarea. Deodată, observă pe brațul păpușii un buton. Îl apăsă și ceru:

- Suzi, spune-mi, te rog, vocalele!

Păpușa repetă: „Suzi, spune-mi, te rog, vocalele!”. Elenuța se răsti:

- Ești obraznică!

„Ești obraznică!”, repetă păpușa.

Elenuța o aruncă deoparte și se întoarce spre păpușa de cârpă cu care dormise de la trei ani.

- Maria, care este prima vocală din alfabet?

Maria nu răspunde. Elenuța caută febril vreun buton, vreun șnur, vreo fundă care să o facă activă pe Maria. Nu găsi nimic. Plânse de necaz.

După o vreme, se liniști, gândindu-se că pesemne era timpul să-și facă alți prieteni.

Lampadarul Jelfy și CD Playerul Ixop

(o poveste despre beneficiile deconectării aparatelor din casă)

A fost odată un lampadar, George, căruia mami îi spunea Jelfy. El era excelent la mate. Îi plăcea să rezolve exerciții și probleme dintre cele mai complicate.

Însă Ixop, CD Playerul, râdea de el zicând că un lampadar nu poate să se priceapă la cifre.

Ixop studia muzica, asculta melodii ziua întreagă și chiar compunea piese care i se păreau de succes.

Exasperată de neînțelegerile lor, într-o zi, mami opri toate prizele și cearta dintre Jelfy și Ixop încetă brusc.

Și au trăit fericiți mult și bine, până la următoarea conectare.

ESEU

IOAN SLAVICI - IPOSTAZELE REALISMULUI MORALIZATOR

► Lucian IONIȚĂ

Ioan Slavici a fost al doilea din cei cinci copii ai Elenei (n. Borlea) și ai lui Slavu Slavici, meșter cojocar, care s-a ocupat și cu negustorii de tot felul. Mama sa era dintr-o familie de cărturari ardeleni. Slavici a învățat primele clase în satul natal, la școala de pe lângă biserică. În 1859 este trimis la Arad, unde repetă clasa a IV-a, iar din anul următor este elev la liceul maghiar. În 1865 se transferă la Liceul Piarist din Timișoara, frecventând clasele a șasea și a șaptea. Examenul pentru clasa următoare le dă în particular, la Arad, deoarece între timp părinții săraciseră, neputându-i asigura continuarea studiilor. După ce, trecând peste mari greutăți, își susține examenul de bacalaureat în august 1868, la Satu Mare, se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Budapesta și devine totodată membru al Societății Academice "Petru Maior". Bolnav, își întrerupe studiile. Vara lui 1869 o petrece ca "scrietor" la notariatul din Cumlăuș, iar din toamnă frecventa Facultatea de Drept a Universității din Viena, efectuând concomitent și stagiul militar. Îl cunoaște acum pe Mihai Eminescu, de care se atașează printr-o strânsă prietenie și prin care va intra în legătură cu Iacob Negruzzi și cu societatea Junimea.¹

Apariția Marelui, așa cum constată și G. Călinescu, a trecut neobservată, aproape toată lumea având impresia că romanul e nereușit. Chiar mai târziu, când principiul selecției valorilor începuse să funcționeze, romanul este minimalizat. Gh. Adamescu, în *Istoria literaturii române* (1924), îl consideră o scriere "slabă", din aceeași categorie cu *Spiru Călin* și *Din bătrâni*, iar Octav Botez apreciază că este "sub *Viața la țară* și *Dan*". Pompiliu Constantinescu este și mai categoric: *Mara* e "o prolixă povestire melodramatică", "cu caractere difuze, contradictorii". Printre puțini, Nicolae Iorga,

în *Sămănătorul*, atrage atenția asupra romanului lui Slavici. În 1947, Șerban Cioculescu făcea o apreciere pe cât de îndrăzneță (nimeni până atunci nu se exprimase așa de categoric), pe atât de adevărată: *Mara* este "cea mai expresivă operă epică apărută între 1880-1900, ba chiar... cel mai bun roman al nostru înainte de *Ion*". (*Curs de istoria literaturii române moderne*, partea a II-a, Iași, 1947, p. 51)²

Mediul romanului se situează în zona de interferență dintre sat și oraș, într-un târg ardelenesc de pe valea liniștită a Mureșului, la Radna, lângă Lipova și destul de aproape de Arad. De altfel, o parte din întâmplări se petrec la Lipova, o parte la Arad, ba chiar la Viena. Ocupațiile oamenilor nu sunt cele ale unor țărani. *Mara* e precupeț, Hubăr e măcelar, Bocioacă cojocar, cei tineri vor urma aceleași ocupații. Nici psihologia lor nu e a unor țărani, ea se apropie mai degrabă de cea a păturilor meșteșugărești, în atingere cu relațiile noi, capitaliste, dar fără ca acestea să-i dezumanizeze.³

Peisajul social evocat în roman e bogat și variat, încât ideea de frescă se impune. El se umple cu imagini caracteristice, adesea pitorești, ale unor manifestări colective, între care târgul de toamnă, culesul viilor, cu obiceiurile specifice Podgoriei Aradului, procesiunile religioase, momentele ceremoniale din viața breslelor, "verboncul" (recrutarea). Situată la periferia Imperiului Habsburgic, lumea din *Mara*, în care românii sunt amestecați cu germanii, maghiarii cu sârbii, recepționează undele frământărilor politice din perioada postrevoluționară, care nu reușesc totuși să tulbure conviețuirea relativ pașnică a diverselor etnii sau confesiuni. În același timp, scriitorul prezintă viața câtorva familii, ca principale celule a organismului social, decupând scene din existența cotidiană, cu armonia ce domnește în casa

cojocarului sârb Sava Claici, unde calfele și ucenicii sunt considerați membri de familie, cu stînghereala ce apare în casa Marei, ca urmare a unui început de înstrăinare a copiilor de mama lor, cu dușmănia ce mocnește în familia măcelarului neamț Hubăr, vinovat de a fi călcat sfințenia relațiilor conjugale.⁴

Pentru Tudor Vianu "Ion Slavici introduce oralitatea populară în scrierile sale înaintea lui Creangă. Lui Slavici, însă, îi lipsește jovialitatea și verva lui Creangă. El întrebuițează de altfel oralitatea populară nu ca un mijloc permanent al manifestării sale, ci ca un instrument în vederea picturii mediului rural. Ceea ce apare nou și fără asemănare în epoca începuturilor lui este analiza psihologică pe care Slavici o practică într-un limbaj abstract. Cu aceste mijloace sărace izbutește Slavici să dea personajilor lui o viață interioară, surprinsă într-o adâncime care nu-l ispitise niciodată pe Creangă. Povestitorul vedea oamenii lui dinlăuntru, în sentimentele sau în crizele lor morale, ba chiar în procesele lor intelectuale."⁵

Dacă celelalte romane ale lui Slavici sunt fără valoare, *Mara* trebuie considerată prima capodoperă a genului la noi. De la N. Iorga, care a crezut că titlul potrivit ar fi fost *Copiii Marei*, la Magdalena Popescu ("De ce *Mara*? Personajul, central ca frecvență a aparițiilor și intensitatea a preocupărilor, este Persida"), mulți comentatori au părut mirați de titlu. În realitate, romanul este cu adevărat romanul Marei, Persida însăși nefiind decât o Mară juvenilă, pe cale de a lua, cu vârsta, obiceiurile și înfățișarea mamei sale, ca și Națl pe ale lui Bârzovanu. În afara lor, puține mai sunt personajele individualizate. Personajele secundare sunt toate tipuri, alcătuind fundalul: Hubăr și Hubăroaia, maica Aegidia, Codreanu, Marta, Bocioacă și ceilalți. Bandi e un "caz", o exemplificare naturalistă a glasului sângelui, crima lui din final mai mult stricând cărții.⁶

Mara este personajul care realizează ceea ce n-a izbutit Ghiță: împăcarea dublei condiții a omului, istorică și etică. Mara se integrează cuminte, evitând excesul și aventura, în cotidianul noii istorii sociale. Locul ei de muncă, podul peste Mureș, între oraș și hinterlandul rural, e un topos catacterizant nu numai pentru eroină, ci și pentru ansamblul lumii slaviciene. Ca și Popa Tanda sau Spiru Călin, Mara reușește să se adapteze mediului burghez fără a rupe pactul cu valorile tradiționale, cu orizontul umanului. Ea posedă știința înăscută de a trăi pentru viitor.⁷

Niciodată un fenomen psihic nu e analizat de Slavici doar pentru valoare lui de existență; el trebuie apreciat în funcție de valoare sa într-un sistem soteriologic, de semnificația lui în raport cu un principiu mai înalt de ordonare a vieții omenești. În nuvele, Slavici experimenta de obicei deruta sau dezintegrearea unui caracter, ținut sub asaltul unei

pasiuni adusă la starea ei limită. Aici, dimpotrivă, el descrie acțiunea formativă a pasiunii, văzută ca probă necesară în fortificarea unui caracter. Iubirea nu e decât o fază, incipientă, dar determinantă pentru cele ulterioare ale construirii unui destin. Persida e cel mai complet dintre caracterele descrise de Slavici, pentru că personajul se arată avizat asupra formării lui, prin educație morală și religioasă, și prin deprinderea, consecutivă, de a se analiza, înțelege și evalua. Până acum, personajele lui Slavici erau cel puțin inocente în materie de cazuistică, procesul lor sufletesc era unul de camuflare, mai mult sau mai puțin conștientă, a adevărului despre ele însele. Instinctul autoconservării diminuează capacitatea de înțelegere și abținere. Exemplificările dure ale lui Slavici – căci nuvele sunt niște exemple – mergeau în sensul unei negativități prohibitive. Ele arătau ceea ce nu trebuie făcut, interzicând de fapt, prin literatura avertizantă, orice contact cu răul, pentru a preîntâmpina catastrofa morală.⁸

G. Călinescu a făcut remarcă, exemplificând prin *Popa Tanda*, deși faptul este mult mai clar în *Mara*, că "împrumutând graiul eroilor, scriitorul deschide nuvelele printr-un fel de acord stilistic". Cine vorbește totuși în roman? Vorbitorul necunoscut, care o căinează pe săraca văduvă cu doi copii, *sărăcuții de ei*, folosește înseși cuvintele Marei, lucru de care ne dăm seama ceva mai departe, când o auzim vorbind pe vajnica femeie. Dar ar fi prea simplu să tragem de aici concluzia că naratorul este Mara însăși, cum ne-ar putea îndritui stilul indirect liber al cărui adevărat creator la noi este Slavici. Naratorul nu este totuși Mara, dovadă că foarte curând el ia distanță față de văicărellile femeii, dezvoltându-i adevărata situație materială, și încă pe un ton ironic. Acest joc între identificare și distanță conduce la o caracterizare a protagonistei de o complexitate și finețe nemaîntâlnite în proza noastră. O dată o vedem pe Mara așa cum își apare sieși, altă dată, așa cum le apare celorlalți. Perspectiva exterioară, obștească este etică, perspectiva interioară, individuală, este psihologică. Aceeași "gură a satului" din nuvele apreciază ceea ce insul face ca urmare a impulsurilor sale subiective.⁹

Romanul dragostei cu năbădăi dintre Persida și Națl este el însuși prins, ca într-o ramă, între patima, obișnuită la tineri în toată proza lui Slavici, și presiunea comunității. Tinerele fete sunt mereu variante de Simina (Persida ia cu vârsta apucăturile Marei), iar bărbații variante de Iorgovan (și Națl e fiu de oameni cu stare, nesigur pe dorințele lui). Cunoștința dintre Persida și Națl, când cu geamul spart de la mănăstire, întâlnirile lor, până se hotărăsc să fugă, sunt printre cele mai frumoase tablouri ale iubirii incipiente. În fond, romanul poate fi socotit un studiu pe viu al mecanismelor care

reglează comportamentul indivizilor în comunități restrânse, deși foarte compozite etnic și, la origine, țărănești, care au început să se deschidă spre forme burgheze de economie, rămânând însă cu mentalități conservatoare. Deosebirea de satul din nuvele nu este atât de mare precum pare. În 1848, când se petrece acțiunea din *Mara*, Zlatna, Lipova și celelalte așezări din câmpia Mureșului nu mai erau demult locuite exclusiv de agricultori. Și în nuvele, meșteșugurile își făceau apariția, ca și negustoria.¹⁰

Redăm pe scurt o sistematizare a antropologiei și cosmologiei prozei lui Slavici, propusă de Magdalena Popescu:

1) Omul normal trăiește la nivelul obișnuințelor, legilor scrise și nescrise ale socialului. Conștiința lui se abandonează unor stereotipii comode, care ierarhizează automatic importanța, urgența și valoarea solicitărilor... Schema completă a izotopiilor pe care le pot ocupa ceilalți prin relație cu individul conflictual e conținută în *Mara*: obiectul dorinței (Hubărnațl), modelul de comportament deziderativ față de dorință (Mara), modelul negativ (Marta), interzicerea dorinței (maica Aegidia), stimularea ei (Burdea), varianta legitimă dar mediocră (Codreanu). Deoarece caracterul inteligibil, înțeles ca forță vitală, reprezintă fatalitatea omului, ceilalți, capabili să-l aducă la starea de actualizare acută, nu sunt infernul nostru, cum s-a spus, ci destinul nostru. Ceilalți ne stăpânesc prin "slăbiciunile noastre".¹¹

2) Forma conflictului e determinată de obiectul dorinței. Acesta poate fi: o valoare materială care, acumulată, dă un sentiment de securitate sentimentului de autoconservare (banul), posesia unei ființe (iubirea), imaginea proprie reflectată în ceilalți. Toate aceste tensiuni exprimă însă aceeași dependență față de celălalt, care trebuie evitat, însușit sau dominat. Excesele aferente se vor numi: egoism, patimă, vanitate-orgoliu. Virtuțile corelative și recomandate explicit de textele lui Slavici vor fi: altruism, abstenență, umilință. Între aceste două serii se interpun însă alte două coordonate, care vor valoriza personajele în chip diferit. Prima este energia, adică aptitudinea unui personaj de a se identifica până la capăt sau de a reprima până la capăt tensiunea cea mai puternică a ființei sale. În funcție de ea, personajele se împart în:

Puternice: Lică, Pinte, Simina, Șofron, Persida, Mara.

Slabe: Ghiță, Ana, Iorgovan, Busuioc, Pupăză, Națl, Hubăr, Marta.

A doua coordonată e capacitatea de autocunoaștere a individului și în funcție de ea personajele se împart în:

Cunoscătoare: Lică, Ghiță, Simina, Iorgovan, Busuioc, Persida, Națl, Hubăr.

Inocente (ignorante): Ana, Șofron, Pupăză, Mara, Marta. Seriile, după cum se vede, nu coincid, și dacă grupăm personajele într-un tablou sinoptic, îmbinând cele două coordonate, vom obține următoarea configurație:

Conștiință activă: slab (Ghiță, Iorgovan, Busuioc, Națl, Anton Hubăr); energic (Lică, Simina, Persida)

Conștiință pasivă: energic (Pinte, Șofron, Mara); slab (Ana, Pupăză, Marta)

În partea mediană a tabloului s-au grupat personajele validate de proza lui Slavici. Acestea sunt fie energice și cunoscătoare (Simina, Persida, Lică) – modele normative, fie energice și necunoscătoare (Pinte, Șofron, Mara) – modele deziderative. Personajele slabe cad fie ca vinovați tragici prin cunoașterea unui conflict de motivații pe care nu-l pot domina (Ghiță, Iorgovan), fie ca victime inocente și melodramatice ale unei forțe anulante, pe care nu o pot stăpâni nici prin cunoaștere, nici prin energie. Conflictul la Slavici e între *a vrea* (ca formă pură a tensiunii vitale) și *a putea* (care înseamnă deopotrivă putință și acord, deci cunoaștere a normei interdictive).¹²

3) Tensiunea conflictului de motivații parcurge un drum interior propriu, exprimându-se, odată declanșată, ca pură autonomie. Am văzut caracterul quasi-autonom al dinamicii iubirii în *Pădureanca*. În *Mara*, sentimentul are de asemenea faze lente de sedimentare și acumulare, datorite liberului joc al tensiunilor divergente în absența partenerului.

4) Izbucnind la răstimpuri din acest sediu intim, tensiunea se manifestă ca o exterioritate, în momentele de paroxism, reprezentând tot atâtea tentative ale personajului de a câștiga un acord, o alianță, o verificare sau o infirmare din partea celuilalt. Când nu se mai poate conține personajul lansează apeluri către alții. Sintaxa narativă a prozelor lui Slavici nu poate fi înțeleasă decât ca drum sinuos al unui individ care parcurge cercul tuturor ipostazelor sale obiectivate în alții pentru a se întoarce din nou la sine. Cârциumarul din *Moara cu noroc* tentează apropierea de Lică, Ana, Pinte, în variante repetate. Simina din *Pădureanca* trece pe la Iorgovan, Șofron, Neacșu, popa Furtună. Persida, personajul cel mai agitat în acest sens, îi solicită pe Mara, maica Aegidia, Codreanu, Națl, din nou Mara și maica Aegidia, Națl, Burdea, Trică).¹³

5) Tentativa de a constitui o alianță este de fapt stabilirea (rezolvată sau eșuată) a unei comunicări. Comunicarea cu celălalt nu e convorbire sau discurs monologic, ci confesiune și confruntare.

6) Relația de doi care apare insistent și cu cea mai mare frecvență este părinți-copii. Slavici o dezvoltă în toate distribuțiile posibile: tată-fiu (Busuioc-Iorgovan, Anton Hubăr-Hubărnațl, ,

mamă-fiică (bătrâna-Ana, Mara-Persida), tată-fiică (Neacșu-Simina), mamă-fiu (Iorgovan-Marta, Hubărnațl-Hubăroaia).¹⁴

Dintre toate nuvele lui Slavici, *Pădureanca* s-a bucurat de cel mai mare succes, după *Moara cu noroc*, pe baza ei făcându-se și un film destul de bun. Nuvela conține, fără îndoială, una dintre cele mai tragice povești de dragoste din literatura noastră, chiar dacă autorul o lungește peste măsură și dacă, mai ales, nu-și motivează cum trebuie personajul principal, pe Iorgovan, flăcău indecis de a o lua de nevastă pe Simina, pădureanca, pe care totuși o iubește pătimaș. Motivul nu apare niciodată clar în nuvelă. El nu poate fi sărăcia fetei. Niciodată la Slavici un astfel de motiv n-a împiedicat căsătoria. Hărnicia și curățenia sufletească au compensat, de obicei, deosebirea de avere. În niciuna din nuvele anterioare nu s-a pus problema mezalianței, chiar dacă Busuioc, tatăl lui Iorgovan, ca și Mișu, tatăl Martei din *Gura satului*, nu pare bucuros să-și vadă fiul însurat cu Simina. Nu se opune totuși până la capăt și, dacă Iorgovan ar fi vrut, căsătoria s-ar fi făcut.¹⁵

Un personaj extraordinar e Simina, deșteaptă și frumoasă, iubindu-l pe Iorgovan, foarte tranșantă în relația ei, ca puține fete de 18 ani de la țară din proza românească. Problema lui Slavici, aici ca și în precedentele nuvele, este aceea a pasiunii care pune în primejdie ordinea unei lumi de oameni cuminți și cinstiți, în care tatăl este cel care hotărăște pentru întregul clan, iar angajamentele luate trebuie cu orice preț ținute. Singurul element capabil să tulbure această civilizație cerimonioasă până la birocrație este iubirea pătimașă. În nuvele de până acum, acesta este elementul comun: toate descriu iubiri pe viață și pe moarte. Diferența este că în *Pădureanca* lipsește happy-end-ul din *Scormon*, *La crucea din sat* sau *Gura Satului*. Iorgovan nu e capabil nici s-o ceară pe Simina de nevastă, nici s-o știe a altuia. Se sinucide la urmă din slăbiciune. Ceea ce face din *Pădureanca* o poveste tragică, din nou spre deosebire de celelalte, este că nu există în ea două cupluri în stare să se acomodeze. În *Pădureanca* avem un trio: iubită de Șofron, cel de treabă și care știe ce vrea, Simina îl iubește pe Iorgovan, care nu știe niciodată ce vrea și nici de treabă nu este. Astfel de situații corneliene n-au niciodată soluție fericită. În ciuda nelimperezii psihologice, nuvela e puternică și are multe pagini memorabile, începând chiar cu drumul la munte a lui Iorgovan, în căutare de oameni pentru seceriș, în fond din dorința, care nici lui nu-i este clară, de a o revedea pe frumoasa pădureancă, ori sfârșind cu sinuciderea protagonistului, de o extraordinară ambiguitate a gesturilor și vorbelor menite, parcă, să-i mascheze intenția.¹⁶

La crucea din sat este o idilă, specie de surprinzătoare vitalitate în secolul al XIX-lea, când romantismul o preia din literatura galantă a rococoului ocazional și omagial, pentru a face din ea un termen de contrast față de realitatea coruptă. Iubirea rurală trebuie să demonstreze fie puritatea și tăria unui sentiment cantonat într-una din ultimele zone în care alterarea moravurilor n-a pătruns încă, hotărâtoare aici rămânând meritul și intensitatea afectului, fie modul în care și acest ultim bastion al autenticității va fi adulterat prin contactul cu orașul burghez. Personajele sunt distribuite de regulă în două planuri: al iubirii și al opoziției la ea, sursa generatoare de conflict în diverse variante fiind tocami contrapunerea lor. Aceste două planuri există și la Slavici și o percepție critică, preorientată de generalitatea convenției, a interpretat de foarte multe ori nuvela ca ilustrare a eternei teme: un pretendent sărac înfrânge aversiunea unor părinți bogați și obține consimțământul unei fericite căsătorii. Lucrurile nu stau însă așa. Slavici își împarte personajele în două planuri, bătrâni și tineri, dezvoltă în interiorul fiecărui plan un conflict propriu, pentru a le reunifica în final printr-o ingenioasă intersectare. Numai la sfârșit și doar pentru o clipă apare și se rezolvă spontan conflictul obișnuit al idilei (între tineri și bătrâni).¹⁷

În *La crucea din sat* dragostea reconciliază totul. Tinerii se întâlnesc la crucea satului, părinții acceptă căsătoria lor fără dificultăți, nu se cramponează aproape deloc de starea materială. În fond, *La crucea din sat* e o idilă, scriitorul scoate în relief dragostea sinceră și curată a celor doi tineri, pentru care în afară de glasul iubirii nu mai există altceva. Aceeși candoare și sănătate sufletească de influență gessneriană respiră și dintr-o altă povestire, apărută în același timp cu *Popa Tanda*. Este vorba de *Scormon*, pe care N. Iorga o consideră "cea mai bună povestire de imaginație ce se scrisese în românește". Titlul este dat după numele câinelui Scormon, care are un rol principal, ilustrând legătura de viață dintre om și animal, așa de proprie societăților pastorale, exprimată în folclorul nostru prin balada *Dolca*.¹⁸

În partea a doua a povestirii, tinerii se reîntâlnesc, tot Scormon fiind cel care întâmpină fata, în drumul ei spre locuința din munte a ciobanului. Slavici dovedește o bună cunoaștere a psihologiei oamenilor simpli, pasionați, dar timizi, cu un mare fond de sensibilitate, cu o inefabilă delicatețe și discreție, semn al frumuseții sufletești. Când Sanda și Pascu se reîntâlnesc, după trei ani, nu izbucnesc în mărturisiri, vorbesc ocolit, discută despre lucruri care par indiferente față de sentimentele de care sunt cuprinși, dar care, de fapt, îi apropie. Ca și Dafnis și Chloe, care, neîndrăznind să-și mărturisească dragostea, vorbesc despre capre, câini, despre Pan și nimfe. Asemenea eroilor lui Longos, simbol al

purității pastorale, Pascu și Sanda par a începe ei, pentru întâia oară în lume, dragostea. Cadrul natural în care se desfășoară idila sugerează aceeași sănătate și prospețime. Slavici n-a fost un pastelist, un poet al naturii, în general e foarte parcimonios cu descrierile de natură, prezente numai pentru sugerarea mediului întâmplărilor, niciodată în sine. Deși de foarte reduse proporții, nuvela emoționează, iar finalul îi dă o coloratură duioasă, de un mișcător lirism.¹⁹

Se știe că variante ale basmelor lui Slavici se pot întâlni nu numai în Ardeal, nu numai în provinciile românești, ci și în alte ținuturi, unele chiar foarte depărtate. Astfel, *Florița din codru* este cunoscut în Muntenia sub varianta *Năramza*, în Moldova sub numele de *Cine-i mai frumoasă*, iar o variantă transilvăneană poartă numele de *Mama cea rea*. În Ungaria, acest motiv apare în basmul *Cea mai frumoasă femeie din lume*, în Albania, în *Fatima*, în Sicilia, în *Frumoasa Ana*, în Portugalia, în *Regina vanitoasă*, în Germania și Rusia, în *Alba ca Zăpada*. Slavici păstrează, în general, compoziția populară a basmului, tehnica acumulării de fapte, reconstituie în amănunt episoadele și mai ales tipologia tradițională. Petre, din Zâna Zorilor este, ca și Harap Alb, generos, viteaz, nu se descurajează în fața piedicilor de neînchipuit pe care le întâmpină. *Florița* întruchipează virtutea și bunătatea feciorelnică, ea este un adevărat duh al binelui, care moralizează, prin frumusețea și puritatea ei, până și umanitatea cea mai de jos. Tâlhari înfricoșători devin, datorită ei, îndoșători de umani.²⁰

Ideal ar fi fost ca în urma lui Slavici să fi rămas doar cele 9-10 titluri aproape perfecte și amintirea unei vieți exemplare prin claritate și consecvență bine înțeleasă. N-a fost așa! Dar lăsând deoparte faptul că maculatura a împiedicat buna receptare a capodoperelor, frânând o vreme posibilul lor efect de înrăurire asupra posterității literare, că actele de la sfârșitul vieții scriitorului au agitat steril atmosfera publică ce trebuia să rămână unitară într-un moment de mare încercare a națiunii, lăsând la o parte toate acestea sau luându-le pe toate împreună, nu ne vorbește Slavici mai adânc, tocmai prin acest amestec de măreție și mediocritate, despre condiția omului? El, râvnind a fi excepțional, dar ispitit de comoda rutină, dorind confirmarea prin ceilalți, dar visând la tihna unei vieți absolvită de orice implicare a celuilalt, curajos până la sacrificiu, dar și capabil de neînțelese lașități, deopotrivă generos și meschin, eric în egală măsură din altruism, dar și din vanitate, orgolios până la neîndurare și umil până la desființarea de sine, el, alesul și anonimul, stârnindu-ne de atâtea ori reprobarea și admirația, antipatia și compasiunea, iritarea și înțelegerea – nu

ne este el oare atât de asemănător nouă, cititorilor – semenii săi, frații săi?²¹

Bibliografie:

- Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura Cartea Românească, București, 2018;
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 2019;
- Marcea, Pompiliu, *Ioan Slavici*, Editura pentru Literatură, 1968;
- Marcea, Pompiliu, *Ioan Slavici*, Editura Facla, 1978;
- Pop, Ion (coordonator), *Dicționar Analitic de Opere Literare Românești*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007;
- Popescu, Magdalena, *Slavici*, Editura Cartea Românească, 1977;
- Simion, Eugen (coordonator), *Dicționarul Literaturii Române*, volumul II, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012;
- Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Editura Orizonturi, București, 2010;
- Zaciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel (coordonatori), *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2000.

Note:

1. Eugen Simion (coord.), *Dicționarul Literaturii Române*, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2012, p. 487
2. Pompiliu Marcea, *Ioan Slavici*, Ed. pentru Literatură, 1968, p. 330
3. Pompiliu Marcea, *Ioan Slavici*, Ed. Facla, 1978, p. 305
4. Ion Pop (coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, p. 557
5. Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Ed. Orizonturi, București, 2010, p. 127-128
6. Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Ed. Cartea Românească, București, 2018, p. 112
7. M. Zaciu, M. Papahagi, A. Sasu, *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Ed. Albatros, București, 2000, p. 767
8. Magdalena Popescu, *Slavici*, Ed. Cartea Românească, 1977, p. 227
9. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Ed. Cartea Românească, 2019, p. 432
10. *Ibidem*, p. 433
11. M. Popescu, *op. cit.*, p. 259
12. Magdalena Popescu, *op. cit.*, p. 260
13. *Ibidem*, p. 262
14. *Ibidem*, p. 264
15. Nicolae Manolescu, *Istoria...*, p. 430
16. *Ibidem*, p. 430
17. Magdalena Popescu, *op. cit.*, p. 67
18. P. Marcea, *Ioan Slavici*, Editura pentru Literatură, 1968, p. 237
19. *Ibidem*, p. 238
20. *Ibidem*, p. 203
21. Magdalena Popescu, *op. cit.*, p. 470

ESEU

AMINTIREA DOINEI (3)

(Text postum)

► Grigore RACARIU

Moș Neculai Asavetei

Despre străbunica Ilinca acum nu mai vorbea nimeni. Pe drumul cel mare, din fața casei treceau cârduri de mașini grele cu soldați și multe tunuri agățate de mașini. Acei soldați, erau nemți, spunea Mama. Trăia și în Doina un neamț, era zidar și sobar, se pricepea și la alte meșteșuguri. Se numea Carol. Curios era faptul că nevasta lui vorbea rusește și o chema Roza, era rusoaică sau poate numai basarabeancă. Stabiliți în Doina între cele două războaie mondiale erau probabil descendenți din așa numiții „Bassarabiendeutsche”, adică germani basarabeni, a căror istorie începe cu Ecaterina cea Mare, care pe la 1763 a populat stepele pustii din nordul Mării Negre cu zeci de mii de coloniști germani. Evenimentele complicate care au avut loc începând cu Revoluția din Octombrie au adus zile tragice pentru acești oameni, deveniți cu timpul „intruși” și ajungând să-și caute salvarea, refugiindu-se în țările din jur. Această insolită familie a fost o binecuvântare pentru Doina, căci cei doi soți au devenit buni talmaci pentru doineni în vremurile grele care au urmat. Nemții se opreau adesea și cumpărau unele lucruri, aduse special pentru ei la prăvălie de Bunicul. Puiu le asculta vorbirea răstită și nu înțelegea cum pot avea niște cizme așa de lustruite. Unii dintre ei îl luau în brațe, pesemne că aveau și ei copii acasă, și îi vorbeau nemțește. Mama, căreia Puiu începuse să-i spună Mămica, înțelegea acele vorbe. Învățase bineșor germană de la tatăl ei, Bunicul de la Conțești, care fusese prizonier la nemți, doi ani, în celălalt mare război. De fapt vecinul, Carol, pe care bunicul îl plătea să vină repede la cârciumă când vedea că se opresc aici mașini nemțești, traducea pe larg. De obicei întrebau unde este Tata. Puiu era școlit de Mama și dădea prompt răspunsul aducător de ciocolată. „Tăticul este la război să-i bată pe ruși!”

Carol și Roza, cea mereu de rachie veselă, se aciuseră peste drum de casa lui Puiu, în fosta locuință a învățătorilor Butnaru, retrași la pensie în București. Casa lui Puiu era casă cu multe odăi, la șoseaua cea mare și la răscruce de drumuri. Aici Bunicul Grigore a ridicat casă încăpătoare pentru cei doisprezece copii pe care i-a adus pe lume Casandra, puișorul de femeie cu părul blond și ochii verzi ca luncile primăverii. S-au

cunoscut de Duminica Mare, la început de secol, în bâlciul anual din Piatra Neamț. „Mi-am luat muiere de la Panaramă”, glumea Bunicul. Din cei doisprezece copii ai lor, au trăit trei băieți și șase fete, toți la casele lor acum, în Doina și în satele apropiate, în Piatra sau în orașe mai depărtate. În ograda cea mare, printre multe acareturi se mai afla încă și casa bătrânească, ridicată de străbunica Saveta, după războiul cel Sfânt cu turcii. În războiul acela purtat într-o țară străină peste Dunăre a luptat ca dorobanț, poreclit curcan, și străbunicul Gheorghe care s-a întors acasă decorat, dar invalid și cu sănătatea șubrezită care l-a răpus repede.

Străbunicii lui Puiu, dinspre tata, au venit în Doina din satul Rediu, din Câmpul lui Dragoș, undeva între Bistrița, Nechit și Tazlău. Au primit pământ pentru casă și grădina la 1879, tocmai aici, în moșia Girovului, căci acolo, la munte, erau numai dealuri de piatră, brăzdate de pâraie limpezi și zgomotoase.

„- Aici, tare demult erau păduri întinse de fag și stejar. Pe malurile Cracăului erau sate vechi închinată de Alexandru cel Bun Mănăstirii Bistrița. Și acolo unde este stâna voastră, pe locul căruia noi îi zicem „În Călimani”, o fost demult un sat cu moară la apa Cracăului, iar între Dănești și Girov, mai sus de conacul „Teodoreanului”, au fost Avereștii”. Așa povestea Moș Neculai Asavetei, frate cu bunicul Grigore.

Puiu îndrăgea mult acea frumoasă mănăstire căci împreună cu Mama și bunica cea blondă, Casandra, mergeau în fiecare an la Mănăstirea Bistrița de hramul sfântului Icăș, încă din ajunul sfintei sărbători, numită Sântămăria Mare sau Adormirea Maicii Domnului. Acolo Mama l-a învățat ca după ce se închina și trecea pe sub icoana făcătoare de minuni a Sfintei Ana să nu uite și să aprindă întotdeauna o lumânare și la mormântul lui Alexandru cel Bun, bunicul lui Ștefan cel Mare, Gloria Moldovei. Puiu nu înțelegea ce se petrecea în acele clipe, căci i se părea că o forță tainică îl ridică și-l face să plutească printre chipurile acelea de sfinți de pe pereții înnegriți de fumul lumânărilor și neteziți de tăria rugăciunilor, rostite aici vreme de sute de ani și încheiate întotdeauna cu „Facă-se voia ta, Doamne! Amin”.

Asta o știa de la bunica cea bătrână, Ilinca, plecată acum și ea în lumea celor din icoane.

Străbunica Saveta venise în Doina, cu mulți ani în urmă, împreună cu patru băieți: Simion, Grigore, Neculai și Constantin. În sat toată lumea le zicea Asavetei, după mama lor. Numele lor de familie era însă Racariu, nume care s-ar trage de la meșteșugul lor de a prinde raci. Moș Neculai pune la îndoială o asemenea deslușire, zicând: „Racii cresc în bălți. De unde raci acolo în pâraiele repezi și limpezi?” Întrebarea retorică o însoțea cu un suspin, aducându-și aminte de frumusețea locurilor unde se născuse el. Apoi continua pe un ton misterios: „Moș Iftimie, frate cu bunicul nostru, zicea că ai noștri stăpâneau leacuri și descântece pentru boala de rac (cancer), moștenite din vechi și cunoscute de pădureni, dar uitate azi”.

Moș Neculai știa și o mulțime de lucruri din trecutul satului. Poate le știa și alți bătrâni, dar numai el era blând și prietenos cu copiii. Fusesse și el încercat de viață și era scârbit de câtă militarie îndurase. Apoi încercările vieții îi lăsaseră sechele, căci vorbea fornăit, pe nas. Acum ieșea zilnic la imaș cu două vaci frumoase pe care le păștea legate de coarne cu o singură funie: o vacă înaintea și una în spate, iar el la mijloc. Vacile îl ascultau și nu se atingeau de semănături când le mărginea prin capăt de ogoare. Puiu și ceilalți copii strângeau grămezi întregi de buruieni pentru vacile moșului, care se lăsa păcălit, deși plătea cinstit, istorisindu-le câte și mai câte. Uneori le dădea și fel de fel de sfaturi, dar atunci își pierdea din farmec. În zilele când Puiu reușea să se lipească la ciotca de plozi pe care îi ocrotea moșul, se întorcea acasă cu o sumedenie de întrebări cu care le făcea capul calendar celor pe care îi prindea. Preferată era Bunica, sigura care îl înțelegea, deși trebuia să-i plătească și ei: ba cu o traistă de frunze de agud pentru viermii de mătase pe care ea îi creștea, ba cu niște bureți de nuc, mâncarea ei preferată, ba cu-o mână de boișteni de la Cracău, din care ea știa să scoată două trei feluri de bucate „de pește, mămăliga prăpădește”.

Pe Bunicul Grigore, Puiu nu cuteza să-l întrebe asemenea nimicuri. Cu mustățile lui uriașe și ochii mereu scânteind de gânduri și griji, Bunicul îi tăia repede avântul: „Ia, nu te mai alinta! Decât să bați cât-i ziulica prundul Cracăului, mai degrabă ai lua în primire „nieii”, pe care o să-i înțarcam peste vreo săptămână, două”.

Lui Puiu îi plăcea să asculte povestirile lui Moș Neculai despre o mulțime de lucruri și întâmplări de care își aducea moșul aminte din tinerețile și chiar din copilăria lui. Dar cel mai mult lui Puiu îi plăcea să vadă el direct lumea. Era sigur că îi rămân mai mult în minte lucrurile văzute decât cele auzite. Când se mira de anumite fapte îi toca cu întrebări pe cei mari, care erau tare grăbiți chiar când stăteau degeaba. Pe unii îi bănuia totuși că se prefăceau că sunt grăbiți, pentru că nu aveau curajul să recunoască cinstit că nu știu să răspundă. Observase asta încă de pe când vorba lui cea mai folosită era „de ce?” Pe atunci el juca necinstit, căci observase că astfel îi poate „agăța”

pe cei mari să stea de vorbă cu el. În ultimul timp era curios să știe ce este cu movila aceea pe care o vedea tot timpul, departe spre răsărit, de pe imașul pe care își păștea el „turmulita”, de „nei” pe care o luase în primire, căci peste hotărârea Bunicului nu trecea nimeni. Toți pe care îi întreba răspundeau scurt și răstit: „i-o movilă acolo pe vârful dealului Mărginenilor, ce-ți pasă, mai bine ai grijă de cârlani că se duc în popușoi”. Asta vedea și el peste Cracău, dincolo de satul Dochia, pe culmea dealului în locul de unde vara răsărea soarele. A fost de-a dreptul fericit când Moș Neculai i-a spus o poveste nemaipomenită despre acea movilă, știind chiar că se cheamă Movila Lucașului și că a fost ridicată acolo de oameni cu sute de ani în urmă. Moșul spunea că „sunt multe asemenea movile pe dealurile cele mai înalte până departe la miazăzi în Țara de Jos și la soare-răsare până la Nistru în Basarabia. Când năvăleau hoarde de tătari sau de turci peste Moldova, oșteni de-ai lui Ștefan cel Mare, cu asemenea slujbă încredințată de la Domnie, făceau repede foc la prima movilă, fumul se vedea până departe la următoarea și tot așa până aici la Movila Lucașului și mai departe. Acelui fum gros ieșit din focul făcut cu meșteșug i se spune sfară¹. Când se dădea astfel sfară în țară, bărbații se pregăteau de luptă împotriva dușmanului și își refugiau familiile în pădurile munților pe care îi vedeți spre soare-apune, acolo peste Bistrița”, arăta Moș Neculai cu mâna tremurândă de ani. Umbrele acelea albastre – cenușii le vedea de asemenea Puiu zilnic când se ruga de soare să meargă mai repede la culcare ca să se ducă și el acasă cu oile la strungă. „Și acolo spre miazănoapte, continua moș Neculai, pe dealul Șerbeștilor, vedeți stânca? Pare un om adormit cu fața la Dumnezeu. De aceea i se spune, „Urieșul Adormit”. Pe vremuri în Ceahlău trăiau o mulțime de „urieși”. Uneori între ei se iscau pricini de luptă. Acolo la Șerbești se crede că a căzut un „urieș” răpus în acele războaie grozave”.

Puiu dorește să se facă cioban

Puiu îndrăgea mult oile sau, mai degrabă, îi admira pe ciobanii cu chimirele lor bătute cu rozete și nasturi de alamă, cu ciomegele lor de corn cu mânerul sculptat, însoțiți de câini mari și frumoși. Îi plăcea mult o cățea mare complet albă, care se numea Londra. Mama zicea că asta ar fi nume de oraș mare și vestit și că ciobanul ar fi numit-o așa în șagă. Oricum era nume cu pricepere ales. Nu Fetița sau Zambilica sau Fluchi, cum a auzit el în Piatra pe o cucoană, strigându-și cățelul, când a fost cu Mama la tanti Norica, cea mai îndrăgită dintre surorile Tatei.

Cei mari, mai ales mătușile, care veneau, din când în când, s-o vadă pe Mamaia Casandra, îl sâcăiau cu întrebarea: „Ce ai să te faci tu când ai să crești mare?” Puiu răspundea cu sinceritate: „Cioban”. I se spunea că are să meargă la școli înalte și are să

învețe carte multă. Puiu le spunea: „Da, dar am să vin acasă și am să păzesc oile!”.

O chemare tainică, venită peste vremuri, peste tot ce pare firesc, trebuie să apară în viața fiecărui om, căci până și apa se întoarce la izvor în chip de nor, cum spune poetul². Viața, din nefericire are sens unic, îndrumat sever la intersecții de săgeți, care impun morțiș calea. Fiecare își descifrează de la o vreme ursita, adică provocarea și lupta lui. Așa fără nicio sugestie, fără nicio pildă din șiragul neamurilor sale, Puiu și-a comunicat deodată vocația, pasiunea de a se face cioban. Avea statornic în minte imaginea unui voinic, pe care o întâlnește într-o poveste cu haiduci: un flăcău îmbrăcat în cojoc scurt, purtat pe umeri, încins în chimir lat, cu opinci legate cu nojițe din păr negru de cal, înfășurate până mai sus de gleznă și având la capătul lor *canafi* roșii de mătase, cu căciulă brumărie lăsată pe o sprinceană, cu baltag temut în mâini și câini grozavi și credincioși. Îi plăcea mai ales de unul dintre ciobani, care avea un nume curios ca de fată: Mina. Bunicuța Casandra cea atotștiutoare i-a spus însă lui Puiu că Mina a fost numele unui soldat în armata romană, care s-a făcut creștin. Pentru această faptă a fost supus la schingiuri grozave și apoi a fost decapitat și ars în foc. El este sfântul care îi ajută pe cei păgubiți. Aceasta a făcut să-l îndrăgească și mai mult pe ciobanul acela, mai ales că el era stăpânul acelei cățele frumoase „Londra”. Căteaua fătase în primăvară și avea acum trei cățeluși frumoși. Lui Puiu îi plăcea mai ales unul dintre căței, aproape complet alb, având numai o jumătate de ureche neagră. Se zicea în sat că un alt cioban hâtru și-ar fi numit un cățel „Sovrom”.

Într-o zi, acel cioban ar fi fost chemat la Partid, în legătură cu acel câine. Acolo i s-ar fi spus: „Tovarășe cioban, te avertizez că te afli în fața Biroului Comunal de Partid, așa că să spui sincer de ce l-ai numit pe câine Sovrom?” Ciobanul nu s-a lăsat impresionat, mai ales că n-a văzut niciun birou în „sediul”, ci numai o masă veche de brad, ca cea pe care așază el, la stână, cașul proaspăt înainte de a-l urca pe leasa de la grindă. „Eu nu am niciun câni cu așa nume, dar ni-ar plăcea că sună *ghini*”

„Tovarășe cioban, ai fost auzit ieri, pe prund, cum îți strigai cățelul cu acest nume. Trebuie să-ți revizuești urgent această atitudine reacționară și să schimbi numele la câine”, se răsti supărat activistul. „Câte nu se aud pi prund?”, replică ciobanul, apoi făcu precizarea: „Eu am un cățel lacom și rău, dar îl cheamă Haiduc” „Da, Haiduc este un nume potrivit pentru lupta de clasă, căci haiducii îi pedepseau pe boierii exploatare. „Poți pleca ...”, spuse activistul, ștergându-și fruntea de sudoare și nesesizând apropierea de cuvântul sovrom a cuvintelor lacom și rău.

Așa luptau pe atunci neobosiții activiști cu nivelul politic scăzut al oamenilor simpli și ignoranți. De

vină pentru toate era numai chiaburimea, care trebuia îngrădită.

Fețișoara lui...

Puiu a urmat la școli înalte, dar s-a ținut de promisiune și în vacanțe a păzit oile până târziu, când acestea au fost „salvate” de stâna de la CAP. În sensul aceleași chemări s-a făcut profesor, meserie care, în multe privințe, prin etica ei se aseamnă cu păstoria. Tot așa și-a luat nevastă cu numele Mioara, și-a făcut lucrarea de diplomă în folclorică și mai ales a îndrăgit balada Miorița, organizând dezbateri aprinse la seminarii cu studenții săi pe seama acestei capodopere, care a dat peste opt sute de variante, unul dintre filosofii noștri considerând-o adevărată metaforă revelatoare, emblematică pentru orizontul spațiului cultural românesc.³ Chiar are în amintire o întâmplare frumoasă de la o lecție cu studenții. Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, școală superioară cu specific mai ales ingineresc, a atras, prin specializările sale unice în țară, studenți străini din peste treizeci de țări ale lumii. Profesorilor de la Facultatea de litere, în cadrul căreia preda și Puiu, le-a revenit și obligația de a organiza cursul de „Limba și cultura poporului român” pentru studenții străini. Într-una din zile Puiu prezenta balada „Miorița”. Începând, conform metodicii, cu lectura expresivă, a ajuns la versurile: „Fețișoara lui/ Spuma laptelui”. Aruncându-și ochii în amfiteatru a văzut vreo treizeci de „fețișoare” negre ca păcura. A întrerupt lectura pentru o necesară explicație, căci se vedea în pericol de a fi acuzat de discriminare rasială. A avut repede inspirația, venită desigur de pe plaiurile Doinei, și a precizat: „acesta este însă idealul de frumusețe bărbătească la români, căci toate popoarele au un asemenea ideal specific” Apoi a invitat pe una dintre studente: „Spuneți, dumneavoastră, mademoiselle Mali” s-a adresat unei frumoase negrese din acea țară „care este idealul de frumusețe masculină în Africa”? Interesul dezbaterii a devenit general odată cu răspunsul: „Bărbatul să aibă fața lucios-neagră, părul scurt și creț, nasul cu nări mari și buzele proeminente”. „În Madagascar, cum este”?, s-a adresat Puiu grupului de studenți malgași. I s-a răspuns „Bărbatul să aibă fața măslinie, părul lung și lins, nasul normal” O studentă din Ecuador a precizat: „fața să fie creolă, capul rotund și ochi mici” O grecoaică, chiar din banca întâi a subliniat: „La noi grecul trebuie să aibă obligatoriu nasul drept și îngust”.

În felul acesta o lecție care putea să fie o catastrofă, a devenit memorabilă și antologică în șirul amintirilor. Puiu păstrează din acei ani frumoși, în arhiva proprie, o lucrare scrisă a unui student congolez, a cărui compunere pe tema „Dunărea” cuprinde o singură propoziție, dar care înglobează multă sensibilitate și inteligență. Iat-o: „Dunărea este sufletul poporului român”

Vin rușii!

Amenințarea Bunicului cu „nieii” a fost deci o bucurie pentru Puiu.

Dar Bunicul Grigore avea să uite de „niei”, căci veștile de pe front erau sumbre: rușii se apropiau tot mai mult. Bunicul pregătea acum o căruță cu coviltir în care punea lucruri de trebuință, urmând să se refugieze la munte la Borlești pe lângă Reditu, acolo de unde venise Străbunica Saveta cu cei patru băieți ai ei, în urmă cu mulți ani. Bunica îl certa că târăgănează, până într-o zi când o veste tristă a căzut ca un trăsnet peste sat: „S-a rupt frontul la Iași!” A urmat strigatul de groază: „Vin rușii!”

Era spre seară. Soarele pleca să se ascundă îndurerat, departe după Toaca și Panaghia. Jalea care s-a lăsat atunci peste sat avea să dureze aproape o jumătate de veac.

* * *

Peste ani Puiu avea să devină Domnul Puiu, cum îi ziceau, cu respect, oamenii din sat. Soarta îl purtase pe drumul ursit de mătușile lui, surorile Tatei. Puiu a urmat, într-adevăr, la școli înalte și a devenit, cum am arătat mai sus, profesor la Facultatea de Filologie din Galați, adică în orașul unde visa să ajungă cu pluta ca dălcăuș. Zâmbea când, adesea, îi auzea pe gălățeni folosind, cu dispreț, expresia pe care de fapt n-o înțelegeau: „adus cu plutele”.

A fost cândva un timp prosper pentru orașul de la Dunăre, când odată cu lemnul pentru export pe care îl aduceau plutele veneau și mulți oameni atrași de mirajul Galațiului. Se agățau de plute și veneau aproape gratis, dar nu aveau bani de tren, să se întoarcă în satele lor de pe Valea Siretului. Rămăneau hoinari prin port sau pe la vreun metoc din marginea orașului. A apărut astfel categoria socială a „veniților cu pluta”, îmbogățindu-se totodată lista expresiilor și enunțurilor paremiologice românești. Erau precursorii timpurii ai vestiților boschetari de mai târziu, aduși nu de plute, ci de socialismul multilateral dezvoltat.

Lecțiile cu studenții străini erau o obligație plăcută de catedră, dar Puiu se specializase în Istoria limbii române și Dialectologie, realizând vara, în practica anuală, numeroase anchete pe teren cu studenții. Punând ordine în casetoteca adunată, avea să încerce, într-o zi, o mare bucurie: una dintre casete purta titlul: „Mama de la Doina”. Era material didactic pentru seminarul cu studenții, referitor la graiurile din Țara de Sus a Moldovei. Textul înregistrat prezenta însă o prețioasă aducere aminte a Mamei despre seara aceea când peste satele din valea Cracăului s-a lansat un zvon sinistru „vin rușii”, lată textul înregistrării, transpus în fonetică aproape literară.

„Mamaia Casandra una îi spunea lu Tataia Grigore: măi Române, așa îl striga ea pe Bunicu, mai ales când era supărată, măi Române, fă căruța să pun tot ce-i bun și să ne ducem la pădure la Grigore,

la Borlești! Grigore era un moș, văr cu Tataia. Și o muncit Bunicu la căruța aceea vreo două săptămâni și nu ne lăsa să plecăm. Acu pe *șușaua* mare, spre Roznov nici nu se mai putea merge, că se retrăgeau și nemții și românii. Când a auzit că s-o rupt frontul, ne-a lăsat să plecăm. El o rămas să păzească gospodăria. Așa gândea el, că are o asemenea putere. Am plecat asupra nopții, pe drumul spre Izvoare.

Pe atunci aveam un băiet de ogradă, unul venit tocmai din Bucovina. Un băiet tare credincios, unu Alexandru. Da nu știi cât de frumos se purta băietul acela! Mamaia o zis să luăm și o vacă. Tu, Puiuule, erai mic, făcuse-i patru ani în primăvară, iar eu urma s-o nasc pe Rodica, sora ta. O farfurie de lapte ar fi fost tare bună. Când am plecat, Alexandru mergea pe lângă căruța cu vaca. Da când o început să bubuie tunurile, vaca s-o *spăriet* și o fugit în țarnă. O *ramas* Alexandru s-o prindă. Noi nu ne-am putut opri, că se făcuse cărd de căruțe. Toți din toate părțile fugeau către munți. Noi am ajuns la tanti Aneta, care era măritată la Izvoare. Ea era măritată cu Matiță Solomon, care nu s-o mai întors *di pi* front. O fost dat dispărut *saracu*.

La Aneta, ce-am făcut? Vai de mine și de mine! Începuse să bombardeze și nemții și rușii. Mergeau ghiulele pe lângă noi: vâjj, vâjj, booc! Ni-o prins rușii la Izvoare. Noi apucasem să dosim acolo prin pod și celar ce adusesem în căruța, da degeaba. Rușii ne-au luat *tăt, tăt*. Noroc că eu am apucat să iau dintr-o ladă banii pe care îi ascunsese Mamaia. Mi-am scos repede burtiera pe care o aveam. Am găsit, nu știu pe unde, o agrafă și am încins-o pe Mamaia. I-am pus acolo banii, vreo trei sute de mii. Erau bani mulți pe atunci. Și așa o mers Bunica înfășurată și o *scapat* cu banii. Am apucat o traistă în care aveam ceapă, că noi ne închipuim că o să facem și bucătărie. Nu prea înțelegeam pe ce lume eram. Am băgat repede în traistă o sticlă cu ulei, una cu oțet, o păturică, un *oghelaș*, o prostire și alte câteva lucruri ce gândeam eu că trebuie la o naștere. Am ieșit din beci, că acolo ne ascunsesem de frica bombardamentului. Te-am luat pe tine de mână și am fugit repede în popușoi din grădină. După mine au venit și Mamaia și Aneta.

Știam că trebuie să ajungem la Bistrița și cât mai departe în pădure. Bunica cunoștea bine potecile, că acolo copilărise. Am plecat și am ajuns la Deleni, apoi la Săvinești. Era în dimineața zilei de 25 august 1944. Pe sus, tare pe sus, se vedeau ca niște țânțari albi avioanele americane. Toată lumea se temea de avioanele anglo-americane despre care se spunea că în aprilie trecut au făcut 5000 de morți în București. Se zicea că acele avioane coboară uneori la mică înălțime și mitraliază călători din trenuri și țărani la muncă pe câmp. Când se auzea mai tare un avion, tu, Puiuule, strigai că vrei tranșeu. Aveam cu noi o lopățică soldătească. Îți *sapam* o bortă mică, cât un cuiar de găină. Te ghemuiai acolo până nu se mai auzea avionul. Așa am ajuns pe malul Bistriței, unde am găsit un sătean care știa vadurile. I-am dat un ban

din „chimiru” nostru și omul acela ne-a luat de mână pe mine și pe Bunica, iar pe tine te-a luat în cârcă Aneta, care era bărbătoasă tare. Așa am trecut Bistrița cu apa mai sus de brâu.

Eu trebuia să nasc da îmi era rușine de soacră-mea, Casndra. Am luat-o așa pieptiș pe cărare și am ajuns sus pe coama unui deal. Se vedea în vale o casă, într-o poiană, mai sus de pârau Calu. Am strâns-o de mână pe Aneta. „Cumnată, eu nasc”. Aneta i-o spus Mamaii: „Talica nu mai poate merge, trebuie să nască”. Mamaia o zis: „Vai draga mamei, dacă naști aici, nici cu o *păreche* de cai nu te mai putem scoate”. Așa era de sus; Când am auzit ce-o spus Mamaia, așa am fugit eu spre casa aceea, ce se vedea în vale, că nimeni nu m-a mai ajuns. Am nimerit la o casă sărăcăcioasă, cu oameni năcăjiți, da grozav de buni la suflet. M-am așezat pe prispă. Era o casă veche. O ieșit o bătrână. Da așa era de încurajatoare: „Lasă că mergi în casă, draga mamei!”. Când o ajuns și ceilalți, eu am zis: „Mamaie, hai să mergem mai departe la Borlești!”. Da mamaia ș-o dat sama că nu mai puteam merge până acolo și o întreat: „Măi femeie, nu primești o nevastă care trebuie să nască?” „Da de ce să n-o primesc?” Avea opt copii femeia aceea. Și avea un pat lustruit cu scândurile goale. Am scos repede din traistă pătura, cearșaful... Mamaia *vroia* să plece după o moașă. Da eu îi ziceam: „Unde te duci? Mă lăsați *sângură*? Mie mi-i rău”.

Și gata, am și născut-o pe Rodica.

Sus pe deal în spatele casei era un păr mare cât toată poiana. Pe jos era plin de pere mici și dulci. Te-au chemat să vii în casă: „Hai Puiule, că ți-o adus barza o surioară!” Tu ai venit repede cu o șapcă plină de pere. Noroc că te-o luat în brațe Aneta că tu strigai: „Surioară, ia și mănâncă pere. Îs tare dulci”.

Am stat acolo la oamenii aceia, la familia Cociorbă, până a doua zi. Aneta s-o dus în sat să caute de mâncare. Da s-o întâlnit cu domnul Pavel, perceptorul satului, bun prieten cu *Tăticu*. Când o auzit perceptorul unde suntem, s-o mirat tare: „Vai de mine, da aceia sunt oameni tare necăjiți. Veniți la mine, da să știți că anul aista n-am apucat să văruim casa de Paști”. M-o apucat Mamaia de-o subsuoară și Aneta de alta și, cu Rodica în brațe, ne-am mutat la perceptor. Când am văzut o casă de gospodar, având covoare pe pereți, mi-am zis: „*Bodaprote!* Mulțumesc lui Dumnezeu, dacă mor, mor într-o casă de oameni gospodari”. Pe noi ne-au așezat în casa cea mare. Ei stăteau într-o bucătărie cu ieșire prin spate, spre pădure. Încă se temeau de ruși. Da pe acolo n-o trecut decât o trupă, pe drumul principal, în marș zorit spre trecători. Tu te-ai uitat pe sub poartă și te laudai că le-ai văzut cizmele.

Te împrieteneși cu băieții lui Pavel. Umblai toată ziua după alune prin pădure și pe pâraul Calu după chitici. Da într-o zi ați făcut o poznă. V-ați scaldat în poloboacele care erau puse la umflat în pârau, și tu ai făcut o temperatură grozavă. Nu mai credea nimeni că ai să scapi. Da mi-o venit așa în minte, că foile

de varză sunt bune la temperatura. „Mamaie, zic, ia niște foi de varză și învălătuțește-l, pe băiet, pe urmă înfășoară-l într-un cearșaf” Și... minune, până sara ți-ai revenit.

Aneta s-o dus pe la Izvoare, să vadă ce se mai întâmplă. O trecut și pe la Doina ca să-i spună și bunicului Grigore unde suntem. Grosul trupelor trecuseră, da rușii încă erau peste tot. Unii se țineau de jafuri și grozăvii.

Pe la începutul lui octombrie, Bunicu Grigore o ajuns la noi, să ne scoată din bejenie. Parcă-l văd cât era de supărat. O venit c-un căluț pricâjit și răpciugos și c-o căruță vai de ea. Plecase de la Doina cu o căruță bună, trasă de Vera, o iapă grozavă, cumpărată de *Tăticu* din Bucovina, după armata, pe care el o făcuse în Cernăuți, la cavalerie. Bunicu povestea că prin Roznov s-o întâlnit cu o bandă de ruși beți. Care, cum l-au văzut au strigat la el, amenințându-l cu automatele în poziție de tragere de la șold:

„*Ciortu, dedușca, davai con!*” (la dracu, bunicule dă calul) L-au coborât cu forța din căruță, s-au urcat în locul lui și au plecat în galop, răsând în hohote. Bunicu o mulțumit lui Dumnezeu că o scăpat cu viață. Rușii îi luaseră căruța cu tot ce pregătise pentru noi: cartofi, fructe, făină, haine. I-au lăsat răpciuga de cal și căruța schilodită. ”

Începea prietenia româno-sovietică.

Mama povestește în continuare:

„După ce Bunicu o mai dres cât de cât căruța pe la niște meșteri din Calu-lapa am plecat spre Doina. Am făcut pe drum aproape o zi. În căruță am stat mai mult eu cu Rodica în brațe, toți ceilalți mai mult împingeau la căruță, să *agiute* biata mârtoagă.

Tot drumul am mers printre tuburi de ghiulele, tot felul de muniții folosite și materiale de război, adunate pe zoane și de-o parte și de alta. Când am ajuns la Doina n-am mai găsit nimic în casă, totul fusese furat. Noroc că înainte de a fugi spre Izvoare eu reușisem să ascund în podul hambarului mobila desfăcută din camera cea bună și câteva covoare, țesute de mine în iernile care trecuseră.

Am făcut dintr-o covată leagăn pentru fată și ne-am așezat în odăița noastră. În testamentul făcut de Bunicu pe numele nostru scria: *Averea mea rămâne fiului nostru, Constantin, care va locui împreună cu noi ...având rezervată special o cameră dinspre miază zi*. Camera aceea mică și tare îndrăgită de noi o numeam odăiță. Noaptea stăteam ascunși acolo fără lumină. Umblau rușii și tâlhăreau în toate părțile. Nu știam ce să mai facem”

Abuzurile și atrocitățile Armatei Sovietice erau încurajate și de faptul că la anchetele formale, care se făceau totuși uneori, victimele nu puteau indica numele infractorilor. Nu reușeau să spună decât: ”un soldat rus” sau ”niște ruși”, care te puteau împușca pe loc, chiar când nu știai să răspunzi la întrebarea: ”cuda Berlinu?” Fenomenul cel mai periculos era însă cel care se petrecea când treceau prin sate convoaiele

de prizonieri, însoțite de câțiva soldați ruși cu armele la umăr, purtare cu țeava în jos și cu încărcăturile rotunde la vedere, gata de tragere. Dacă la un popas recent reușeau să fugă unu-doi captivi, inventarul era urgent și samavolnic reîntregit, luându-se cu prima ocazie, de pe câmp sau din vatra satului, un număr corespunzător de bărbați. Au fost oameni care au stat în Siberia până în 1948, fără să fi făcut nicio zi de război.

„Noi, continuă Mama, am avut noroc de Roza, pe care Bunica o chema ziua și care, vorbind cu ei rusește, reușea să-i mai potolească, dar zicea: „cu rușii nu te poți ușor înțelege, căci ei știu numai trei cuvinte: „nicagda, nicevo, nicamu”, adică „niciodată, nimic, nimănui”, dar se pricep, în schimb, să ia întotdeauna tot, de la toți. Însă ea le cunoștea slăbiciunea: Roza ridica paharul cu tărie și rostea, ca un descântec, urarea: „Dai, Bog, nipaslednie” adică „dă, Doamne, să nu fie ultumul” (pahar), asta îi înveselea tare pe ruși și ne lăsa în pace.

Da într-o zi am avut mari emoții cu tine, Puiule. Un rus ți-a dat o cutie cu pesmeți de aceia tari ca pietrele, pe care îi foloseau ei la ceai. Ai venit repede la mine și mi-ai spus „uite ce mi-o dat neamțul aista”. Când te-am auzit, am înghețat. În fiecare dimineață îți spuneam că nemții sunt răi, rușii sunt buni și că tata este la război să omoare nemții.

În noiembrie, într-o noapte, Mamaia o venit cu lampa la noi în odăiță. Eu am certat-o „Mamaie, da

aduci rușii la mine?!” Eu ziceam că rușii vin unde văd lumină. „Nu nica” zice ea. „Este cineva la geam, cred că-i de-al nostru” Eu zic: „Trebuie să fie Ghiță”. Când colo era Tăticu. Rodica era în leagăn și tu, Puiule, lăgă mine în pat.

Când o văzut-o pe Rodica o întrebat: „Ai născut aici?” Nu, am fost plecată i-am zis eu, și am început să plâng în hohote. „De ce plângi?! Văd casa că-i întreagă, copiii sunt sănătoși, tu ești sănătoasă, Mamaia și Tataia la fel. De ce plângi?” „N-am cu ce să te schimb, de asta plâng”. „Vezi că mi-am lăsat sacu de merinde în paravan. Am acolo două cămeși, două izmene și două ștergare” Când am auzit așa, am crezut că am lenjeria de pe lume. Mi-am zis că am să-i spăl un rând și cu celălalt am să-l schimb pe el. Și așa am făcut mult timp, că nu se mai găsea nimic de cumpărat. Greu am mai dus-o. Mi-a dat Tataia de la Conțești cartela lui și am luat pe puncte câțiva metri de americană. Așa se numea o pânză ieftină care pe urmă o primit denumirea de muncitorul. Am făcut câteva schimburi pentru voi și pelinci pentru Rodica”.

Va urma

Note:

1. Dumistrăcel, Stelian, *Expresii românești, Institutul European, Iași, 1977*
2. Blaga, Lucian, *Mirabila sămânță, poezii, Editura pentru Literatură, București, 1968.*
3. Blaga, Lucian, *Trilogia culturii, Humanitas, București, 2011*

Gheorghe Petrașcu, *Case la Balcic*

150 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI GHEORGHE PETRAȘCU

RETROSPECTIVA DE PICTURĂ GHEORGHE PETRAȘCU, DIN 10 MAI 1969,

marcată, la Tecuci, prin prezența fiilor marelui artist

► Ștefan ANDRONACHE

Pentru că, la 1 decembrie 2022, s-au împlinit 150 de ani de la nașterea marelui pictor de origine tecuceană, s-ar fi convenit ca, măcar cele două instituții din municipiul Tecuci, Muzeul de Istorie, care are în subordinea sa Galeria de Artă, ce-i poartă numele, inclusiv bustul consacrat, din față, precum și Școala Gimnazială pe care și-l revendică drept patron, să se fi învrednicit să-l omagieze, depunând, de ce nu, într-un cadru festiv, o coroană de flori ce i s-ar fi convenit cu prisosință. Gestul acestora ar fi amintit tecucenilor de astăzi de prestația de excepție a concitadinului lor, ce a reușit să domine plastica românească din perioada interbelică, dobândind, ulterior, atât recunoașterea operei sale autentice pe plan european, cât și accesarea sa meritorie în rândul membrilor Academiei Române.

Întorcându-mă cu 53 de ani în urmă, trebuie să precizez faptul că tecucenii, împreună cu gălățenii, la două decenii după dispariția ilustrului artist Gheorghe Petrașcu, au reușit, să pună la cale, o memorabilă retrospectivă. Ei au întreprins demersurile adecvate pentru identificarea, împrumutarea și, respectiv,

expunerea unora dintre lucrările elaborate în perioada 1900 – 1949, o remarcabilă contribuție având-o scriitorul Nicolae Itu, directorul Muzeului de Artă din Galați, cât și prof. Constantin Filiță, președintele Comitetului Municipal de Cultură din Tecuci. Cu două săptămâni înainte, publicasem, în cotidianul gălățean „Viața nouă”, și articolul intitulat „Gheorghe Petrașcu – 20 de ani de la moarte” (VN, XXV, nr. 7582, 29 apr. 1969, p. 3)

Desigur că organizatorii apelasera și la sprijinul celor doi fii ai artistului: Mariana Petrașcu, o binecunoscută pictoriță și graficiană, și Gheorghe (Picky) Petrașcu, profesor universitar la prestigiosul Institut de Arhitectură „Ion Mincu” din București, aceștia având grijă să pună, la dispoziția evenimentului, cele mai reprezentative creații aflate în colecțiile moștenite de la tatăl lor.

Cum fiii pictorului ajunseseră, la Tecuci, cu tablourile, pe care le-au și pus la dispoziția muzeului local, am fost desemnat să-i însoțesc cam peste tot prin oraș, dorința acestora fiind aceea de a se reconecta la frumoșii ani ai copilăriei petrecute

Casa părintească din Tecuci a fraților Nicolae și Gheorghe Petrașcu

Mariana Petrașcu în fața casei bunicilor de la Tecuci

la bunica paternă, de a-și completa unele din informațiile despre oraș care, din cauza timpului, i se disipaseră pe parcurs.

Mai întâi i-am plimbat puțin pe pitoreasca stradă Ștefan cel Mare, care, nici într-un caz, prin anul 1969, nu avea înfățișarea neinspirată pe care a căpătat-o astăzi, când s-a dat o extindere nesăbuită elementelor metalice și vitrinelor predominante din sticlă care a contribuit, în mod brutal, la eliminarea elementelor decorative care dădeau un plus frumusețe prăvăliilor de la întretăierea secolelor 18-19.

Mergând spre Sinagoga evreiescă, am identificat ușor, pe partea dreaptă, străduța ce poartă numele patriotului moldovean Costache Negri. Undeva în stânga, la numărul 15, existau, într-un fel de curte mare, mai multe imobile, între care unul, ceva mai solid, indica punctul de lucru al sondelor de foraj. Pe colțul dinspre nord-est am identificat cu ușurință modesta casă, încă conservată, în care se născuseră frații Nicolae Petrașcu, ajuns diplomat și scriitor, și Gheorghe Petrașcu, afirmat ca pictor de renume. Casa de tip vagon - cu pereții de culoare albă și cu un cerdac evidențiat de 8 stâlpi din lemn - fusese atribuită, spre folosință temporară, Liceului Mixt nr. 2 din localitate, din care motiv aici se aflau internați 25 de elevi din clasele mai mici ce proveneau din comunele aparținătoare raionului Tecuci.

Simțindu-se copleșiți de amintiri, fiii lui Gheorghe Petrașcu și-au exprimat dorința de a fi surprinși pe peliculă, în fața casei, tocmai pentru a vedea acest moment și vărul lor, Nicolae N. Petrașcu, cel ce lucrase în diplomație fiind și secretarul marelui om politic Nicolae Titulescu.

De aici, am mers spre Piața Mare, oprindu-ne la Școala Primară nr. 1 de băieți (astăzi Școala Gimnazială „Ion Petrovici”) de pe strada Unirii. Aici, Gheorghe Petrașcu studiasse cele patru clase, după care el avea să urmeze cursul inferior al Gimnaziului Real de băieți, acesta funcționând pe str. Bacăului nr. 5 (astăzi Gheorghe Petrașcu),

Fiii lui Gheorghe Petrașcu pe dealul Rateșului

într-o casă boierească ce fusese închiriată, de către primărie, de la Smaranda Iacovache. Așadar, i-am dus să vadă și acea clădire aflată în administrația Atelierului Mecanic „1 Mai”, de pe str. 7 Noiembrie, aceasta fiind, pe parcurs demolată, și transformată în Supermarketul „Penny” de astăzi.

Pentru că ne fusese pus la dispoziție și microbuzul Casei de Cultură, am mers și în partea de răsărit a orașului, urcând dealul abrupt al Rateșului dinspre Cernicari. Mi-am dat seama că oaspeții noștri doreau, cu tot dinadinsul, „să identifice atmosfera locurilor”, atât de specifică zonei Tecuciului, să o asocieze cu ceea ce ei observaseră în „tablourilor din primii ani de activitate” ai pictorului. Bineînțeles că Mariana, cât și Gheorghe, fratele, și-au dorit să le fie remarcată trecerea și pe aici mai ales că panorama Tecuciului reușise să-i încânte.

În fine, am ținut să încheiem „escapada de suflet” și cu o plimbare în localitatea Nicorești, aflată la 15 km de Tecuci, acolo unde pictorul trăise, mai ales pe timpul vacanțelor de vară, adică de prin anul 1892 și până prin vara lui 1917. Odată ajunși în vechiul târg, care continua să-și etaleze vechile prăvălii negustorești de altădată, ne-am oprit, cu puțin înainte de primărie, la cișmeaua cea mare a lui Nicolae Mandre, la fel de funcționabilă ca la începuturile sale. Construcția sa monumentală, cu două țărănci surprinse să ia apă curată și rece, a fost admirabil redată de Gheorghe Petrașcu într-una din pânzele sale din perioada de început.

În satul Coasta Lupei, înconjurat de renumite podgorii, am identificat, pe dealul din stânga plopului uriaș, ce apăținuse, cândva, serdarului Tudoran Cincu, și ruinele casei familiei Petrașcu. Aici, Elena, mama pictorului Petrașcu, continua să posede, după moartea soțului său, o casă înconjurată de o vie modestă cu soiuri de băbească, fetească și merlot.

Desigur că nu ne-a fost ușor să identificăm mormanul de ruine al casei invadată acum de porumbari și măceși, cât și câteva dintre resturile atelierului în care artistul obișnuise să lucreze, în

Ruinele casei și atelierului de la Coasta Lupei, Nicorești

liniște, pe timpul verii. Multe dintre peisajele sale, de până la Primul Război Mondial, adică cele care înfățișează lunca Siretului, biserici, căruțe, case, crame, diverse aspecte din vie, trebuie să precizăm că au fost pictate doar aici. Din păcate, un obuz al artileriei germane, din timpul puternicelor încleștări, din iulie 1917, de la Mărășești, avea să ajungă până aici distrugând totul din jur.

Cei doi urmașii ai pictorului, reveniți după o jumătate de secol, s-au plimbat, plini de neastâmpăr, dintr-o parte într-alta, în ideea ca și-ar mai aminti câte ceva din momentele atât de frumoase și benefice ale copilăriei pe care ei o petrecuseră, aici, alături de părinți și de bunica lor dragă. Îi surprind, cât se poate de discret, pe pelicula filmului negativ, lăsându-i să-și vindece rănilile...

Desigur că pagubele imense, cauzate de acel bombardament, l-au determinat pe Gheorghe Petrașcu să renunțe definitiv la atelierul său de la Nicorești și să se gândească la realizarea unei case cu atelier la Târgoviște, care se afla, oricum, mult mai aproape de București.

* * *

În după-amiaza zilei de 10 mai 1969, m-am întâlnit, cu Mariana și Gheorghe Petrașcu, la Sala de Expoziții ce se afla situată vizavi de Sfatul Popular al raionului, pe str. 23 August 1944. În interiorul - excesiv de generos și bine iluminat - fuseseră aranjate, pe simeze, mai multe zeci de pânze în ulei ori lucrări de grafică capabile să ilustreze evoluția ascendentă și plină de plăcute surprize a autenticului maestru al penelului care a fost Gheorghe Petrașcu. Momentul constituia, desigur, nu numai un sumum de împliniri pe plan profesional al artistului, ci și un fel de recompensă de ordin sufletesc pentru tecucenii care l-au prețuit și continuau să-l iubească cu adevărat.

Parcursându-le cu multă atenție, mi-am dat seama că majoritatea lucrărilor proveneau din Capitală, din Galați și chiar din Tecuci. Multe din tablouri surprindeau peisaje marine din Dobrogea sau Bulgaria, aspecte strălucitoare din Veneția

Gheorghe Petrașcu la retrospectiva din 10 mai 1969

Corneliu Stoica, interviu cu Maria Petrașcu

Atelierul pictorului, 1912

Cișmeaua din Nicorești

Casa de la Nicorești, 1912

sau din Spania, redau naturi statice, vase cu flori, aspecte din atelier și scene de familie. Printre altele, am remarcat câteva „Case din Dobrogea“, „Cișmeaua din târgul Nicoreștilor“, „Crama de la Coasta Lupei“ sau „Biserica Cenușa“ dinspre Fântâni. Desigur că prezența colecțiilor doctorului Ion Capotă, fostul director al Spitalului Municipal din Tecuci și bun apropiat al lui Gh. Petrașcu, oferea, multora dintre noi cei prezenți un plus de mândrie. Lucrarea sa - cea mai importantă - reconstitua un „Interior din atelierul de la Coasta Lupei“. Alături, fuseseră expuse: „Cârciumărese“, o natură statică și câteva flori.

Deschiderea importantului eveniment artistic avea să o facă prof. Constantin Filiță, președintele Comitetului Municipal de Cultură, iar prezentatorul și comentatorul retrospectivei de pictură a fost criticul de artă Ion Frunzetti care venise în mod cu totul special de la București. Arhitectul Gheorghe Petrașcu a depănat, în final, mai multe amintiri legate de preocupările propriului său tată, pe care l-a prețuit mult și i-a purtat un respect cu totul deosebit.

Pentru că, pe acele vremuri, când fusesem înzestrat cu un aparat de fotografiat, nu-mi permiteam să dețin și un blitz adecvat, m-am văzut nevoit să apelez la fotografatul tecucean Didi Curelau care a surprins câteva detalii cu personajele importante (autorități și reprezentanții familiei) în prim-plan. Două dintre acestea ilustrează și materialul de față.

Cum atunci s-a întâmplat să participe, la vernisaj, și criticul de artă Corneliu Stoica, un fost coleg de școală, el a găsit de cuviință să îi ia un

Portretul soției, Lucreția

interviu graficianei Mariana Petrașcu, care a și fost publicat, a doua zi, în ziarul „Viața nouă“ din Galați (V.N., XXV, nr. 7592, 1 mai 1969, p. 3). După ce i-a relatat reporterului cum, copil fiind, i-a călcat pe urme popriului său tată, visând să se facă tot artistă, a ținut să precizeze faptul că a fost încurajată de către părinți să studieze la Versailles, la Școala de Arte Frumoase din București, precum și la Academia Julien din Paris.

Mariana Petrașcu a mai mărturisit că, la Tecuci, a revenit cu drag, „regăsindu-și locurile copilăriei bunului meu părinte“ remarcând, în contextul vernisajului sărbătorec, „numărul impresionant de mare al tecucenilor care au venit să cinstească memoria celui ce, în urmă cu 97 de ani, a văzut lumina zilei pe aceste meleaguri“. Tot ea a adăugat că „locuitorii acestui oraș sunt nu numai oameni harnici și buni gospodari“, ei „știind să prețuiască, în aceeași măsură, arta, frumosul estetic în general“.

Așadar, iată cum a fost gândită și felul cum s-a desfășurat retrospectiva dedicată ilustrului pictor tecucean cu prilejul comemorării a 20 de ani de la dispariția sa.

Recent, pe 1 decembrie 2022, s-au împlinit 150 de ani de nașterea sa. Ar fi fost cred unul dintre momentele potrivite (din păcate, complet ratat) pentru a-i aduce, de către concitadinii săi, omagiul cuvenit acestei importante personalități a Tecuciului.

Dintr-un profund respect pentru viața și activitatea pictorului Gheorghe Petrașcu, s-a găsit totuși un tânăr mărinimos, Tiberiu Jalbă, membru al Asociației Filateliștilor din România, care a ținut să marcheze, prin eforturi proprii, atât momentul lansării unui timbru unicat (1872 - 2022 Gheorghe Petrașcu - 150 de ani de la nașterea pictorului tecucean) pe un întreg poștal special, în cadrul Poștei din Tecuci, pus în circulație în beneficiul refacerii Catedralei din Tecuci, cât și să depună o coroană de flori la monumentul dedicat pictorului (sculptor Dumitru Pasima, donator dr. Constantin Teodorescu), aflat în fața Galeriei de Artă ce a rămas abandonată însă de mai bine de câțiva ani.

Scenă de familie, 1927

IN MEMORIAM

GHEORGHE PETRAȘCU, 150 DE ANI DE LA NAȘTERE

► Corneliu STOICA

Gheorghe Petrașcu, de la nașterea căruia se împlinesc 150 de ani, este nu numai unul dintre cei mai mari artiști plastici pe care i-au dat meleagurile binecuvântate ale județului Galați, ci unul dintre cei mai importanți pictori români a cărui valoare a fost recunoscută pe plan internațional încă din timpul vieții sale. El este creatorul unei opere robuste, profund originale, durabile, care prin ineditul exprimării l-a singularizat pe artist în contextul picturii românești din prima jumătate a secolului al XX-lea. Sculptorul Oscar Han îl considera „*un magic șlefuitor de diamante*”, iar Nicolae Tonitza afirma despre el „*că are așa cum foarte puțini la alte neamuri și nimeni încă la noi, cultul materiilor prețioase și rare, impresionând prin vigoarea penelului său, prin savoarea colorației și prin noutatea viziunii*”.

Născut în orașul Tecuci la 1 decembrie 1872, după absolvirea gimnaziului în orașul natal și al liceului în Brăila, artistul se înscrie în 1893 la Facultatea de Științele Naturale din București și în paralel studiază și artele plastice la Școala de Arte Frumoase. Înțelegând însă că singura sa vocație este pictura, i se consacră definitiv acesteia. Remarcat de Nicolae Grigorescu în atelierul profesorului Gh. Dem. Mirea, obține, prin intervenția acestuia la Spiru Haret, ministrul Instrucțiunii Publice, o bursă de studii în străinătate. În 1898 pleacă la München, apoi din capitala Bavariei ajunge la Paris, unde urmează cursurile Academiei Julian, unde îi are profesori pe William-Adolphe Bouguereau, Benjamin Constant și Gabriel Ferrier. Vacanțele și le petrece în țară, la via părintească de la Nicorești și la Agapia. Capodoperele din marile muzee din capitala Franței, înnoirile pe care le aduce în pictură impresionismul,

postimpresionismul, școala de la Pont-Aven, pictura lui Van Gogh, precum și deseale călătorii întreprinse în Italia și Egipt, îi vor prileji o aprofundare temeinică a artei, acumularea unor experiențe care, sintetizate și trecute prin filtrul propriei personalități, vor face din Petrașcu un pictor unic în peisajul plasticii românești. Expune la Tinerimea artistică, începând

cu 1904, la expozițiile Asociației Arta, la Bienala de la Veneția, la expozițiile de artă românească organizate la Bruxelles, Haga, Amsterdam, Berna, Basel, Stockholm, Zürich etc. Expozițiile personale din 1900, 1907, 1909, 1911 reprezintă tot atâtea izbânzii. Maturitatea concepției, stăpânirea deplină a mijloacelor de expresie plastică sunt calități des remarcate de critica de artă. „*Simplitate, forță, execuție largă și păstoasă, colorit în același timp cald și discret - nimic nu-i lipsește*”, notează academicianul George Oprescu, referindu-se la expoziția din 1907. Dar anii deplinului triumf al creației

Gheorghe Petrașcu, *Autoportret*

lui Petrașcu sunt cuprinși între cele două războaie mondiale. Acum pictura sa atinge maturitatea spirituală, culorile sunt așternute pe pânză sau pe carton cu o fervoare ce ne lasă să vedem pasiunea pictorului pentru materie, pentru lucrul bine făcut, cu răbdarea făuritorilor de giuvaeruri. În 1921 este numit director al Pinacotecii statului, în 1925 primește Premiul național pentru pictură, în 1932 guvernul francez îi acordă Legiunea de Onoare, în 1936 este ales membru al Academiei Române, alături de George Enescu, iar în 1937 i se acordă Marele premiu la Expoziția internațională de la Paris (în cadrul Pavilionului României). A încetat din viață la 1 mai 1949 la București.

Opera lui Gheorghe Petrașcu dezvăluie frumuseți estetice pe care timpul nu numai că nu le-a

alterat, dar le-a sporit semnificațiile și încărcătura emoțională. În fața tablourilor sale, bine hrănite cu pastă, a viziunii grave, interiorizate, tinzând spre marea sinteză, îți vin în minte cuvintele rostite cândva de artist: *„Pictura trebuie să fie ca vinul de calitate, pe măsură ce se învechește să devină mai bună”*.

Bun cunoscător al artei noastre populare, al picturii românești și universale (mare admirator al lui Giorgione, Tițian, Boticelli, Veronese, Tintoretto, Goya, El Greco, Velasquez, Rembrandt, Renoir, Sisley, Pissaro, Cezanne, Delacroix, Daumier), artistul a pictat de preferință peisaje (de la Târgoviște, Turtucaia, Silistra, Mangalia, Balcic, Viforâta, Plumbuita, Câmpulung, Sighișoara, Brașov, Târgu Ocna, Văleni etc., dar și din Italia, Egipt, Spania, Franța), scene de interior, naturi moarte, flori, portrete și autoportrete. Dacă la început, influențat de Grigorescu, a realizat o pictură luminoasă, caldă, tinerească, entuziastă (*„Seară de toamnă”, „Lumină nouă”, „Raze de septembrie”, „Răsărit de lună”, „La vii, toamna”*), de prin 1913 încep să predomine în tablourile sale tușele grave de roșu, negru, gri, albastru, verde, pentru ca în așa-numita perioadă neagră, care ține până în 1925, pasta să dobândească prețiozitate, căpătând reflexe de smalt și de agată. Artistul caută acum esența în interiorul lucrurilor, relevarea sensurilor adânci ale acestora. Chiar și peisajele sale sunt lipsite de pitoresc și spectaculos. Venețiile, de pildă, sau peisajele din Spania, casele vechi de la Sighișoara, pe zidurile cărora se citește patina timpului, aduc în fața privitorului ecoul unei lumi apuse, evocând-o într-o cromatică gravă și reținută, de un dramatism tulburător. Pereții unei case țărănești capătă luciri de porțelanuri, un buchet de flori seamănă cu vitraliile sau cu scoarțele noastre populare. *„La ei, sublinia N. Tonitza, în fiecare lovitură de cuțit, în fiecare urmă de penel, e o nesfârșit de variată lume cromatică, trăind aparte și totuși legându-se cu o surprinzător de logică incursiune pentru nunta feerică a întregului”*. La rândul său, criticul de artă Radu Bogdan nota: *„Satisfacția facilă, pitorescul, anecdota i-au rămas străine. Impulsul său interior îl îndemna spre concret, spre substanță, spre savoriile materiei, o materie densă, aproape minerală, pe care penelul său o spiritualiza, dându-i – o dată cu strălucirile smaltului popular – ceva din tensiunile dramei”*. Sub penelul lui Petrașcu, și un recipient de aramă, și o carte roasă și îngălbenită de vreme, și cel mai umil obiect casnic dobândesc un veșmânt somptuos, se încarcă de o stranie lumină siderală.

În mai 1969, cu prilejul comemorării a 20 de ani de la moartea pictorului Gheorghe Petrașcu, aflându-mă la Tecuci în compania fiilor săi, graficiana Mariana

Petrașcu-Riegler și arhitectul Gheorghe (Pichi) Petrașcu, a avocatului Nicolae N. Petrașcu, nepot de frate, fiul diplomatului, scriitorului, publicistului, istoricului și criticului Nicolae Petrașcu, precum și a istoricului și criticului de artă Ion Frunzetti, am avut prilejul să privesc printr-o lupă specială a acestuia câteva tablouri ale lui Petrașcu, aduse special de la Muzeul de Artă din Galați. Un adevărat microcosmos mi se înfățișa privirilor. Țesătura cromatică părea de domeniul miracolului. Tușele sunt în așa fel așezate, pasta este atât de frământată și strălucitoare, dar o strălucire minerală și grea, încât în fața pânzelor sale încerci sentimentul unui travaliu artistic ce nu cunoaște limite, a unei elaborări meticuloase. Fiecare tușă parcă este așezată de mâna unui iscusit zidar care în loc de tencuială folosește smalt și piatră nestemată. Un tablou de Petrașcu este într-adevăr un ansamblu arhitectonic durat să înfrunte eternitatea.

Tot atunci, fiica sa, graficiana Mariana Petrașcu, mi-a declarat în interviul pe care i l-am luat și l-am publicat în cotidianul *„Viața nouă”*, nr. 7616 din 8 iunie 1969: *„Am venit la Tecuci cu sentimentul regăsirii locurilor copilăriei bunului meu părinte. Mergând pe urmele lui, prin oraș, la Nicorești, la Coasta Lupei sau pe dealul Rateș, mare mi-a fost surpriza descoperirii unei identități a atmosferei locurilor cu cea din tablourile sale din primii ani de activitate. Aceasta dovedește că imaginea peisajului admirat în copilărie l-a urmărit pe Petrașcu de-a lungul anilor până a căpătat materializare în pânzele sale. Am văzut la Tecuci multe garduri roșii, dar un roșu, să nu credeți că exagerez, ca acela care apare în primele tablouri ale tatălui meu”*.

Maestru neîntrecut al picturii românești, Gheorghe Petrașcu ne-a lăsat moștenire o operă extrem de bogată, despre care criticul de artă Vasile Florea scria că este, *„o supremă laudă adusă lucrurilor simple”*. Ea este mărturia probității desăvârșite, expresia discursului unei puternice individualități, care a dat strălucire picturii românești moderne și a făcut-o admirată pe toate meridianele lumii.

Case la Nicorești

ARS LONGA

OMAGIEREA PICTORULUI GHEORGHE PETRAȘCU

- 150 de ani de la naștere -

► Daniel DOJAN

Muzeul de Istorie „Teodor Cincu” din Tecuci în parteneriat cu Primăria Municipiului, Asociația „Pro Valores” și Fundația Culturală Pelin a organizat în luna noiembrie 2022, manifestarea omagială „*Gheorghe Petrașcu - 150*”.

1. Un concept elevat pentru un public generos

Evenimentul a fost deschis de managerul Muzeului, Daniel Dojan, acesta prezentând pentru început în sinteză date importante din viața, activitatea și creația marelui pictor Gheorghe

Petrașcu (Tecuci, 2 decembrie 1872 – 1 mai 1949, București), primul artist plastic român devenit membru al Academiei Române.

Conceptul elevat al manifestării și al concursului de Artă Plastică integrat acesteia, aparțin jurnalistului Sebastian Crăciun, președintele „Pro Valores”, Asociație națională agreată de Ministerul Culturii, care a asigurat întreaga logistică necesară, antrenând invitații, partenerii și sponsorii.

Un public numeros, sensibil și generos în aplauze pentru artiștii prezenți și pentru organizatori, a oferit cadrul ideal pentru derularea evenimentului de la Tecuci.

2. Muzica înainte de toate

Muzica de percuție - o categorie mai puțin prezentă în cotidian - prin Formația „*Enescu Percussion Group*” din București, incită spectatorul prin unicitatea limbajului și stranietatea instrumentelor.

Acest ansamblu este coordonat cu multă dăruire de profesoara Irina Rădulescu, de la Colegiul Național de Muzică „George Enescu” din Capitală. Membrii grupului, respectiv elevii de liceu și de gimnaziu, Maria Rizea, Daria Achim, Adrian

Imbir și Alexandru Tălâmbă, sunt susținuți tehnic și de profesorul Răzvan Florescu. Publicul asistă la un concert inedit de percuție executat de acești talentați instrumentiști tineri, performeri prin exersări susținute. Formația are în repertoriu mai ales piese sud-americane printre care „La revedere”, „Dansul ploii”, „Călătorie”, un „Rondo” și altele executate cu instrumente specifice precum tonga, marimba, trianglul, castanietele. Iar la final...o piesă „interpretată” doar prin mișcări de mâini, picioare sau trup, lucrare mult apreciată de public. La sfârșitul acestui recital, Fundația Pelin a răsplătit printr-o „Diplomă de Excelență”, strădania interpreților elevi și meritele în pregătirea lor de către Irina Rădulescu, profesoară, ea însăși un artist remarcabil.

3. Colecția și colecționarul de artă

Lipseau din manifestarea aceasta complexă tocmai tablourile celui omagiat. Și atunci Sebastian Crăciun a sensibilizat un colecționar de tablouri. Astfel a fost invitată în fața publicului tecucean, distinsa profesoară de muzică Vasilica Stoiciu Frunză, din Piatra Neamț, cunoscută colecționară de tablouri. Familia dumneaei, părinții iubitori de artă, au achiziționat de-a lungul timpului tablouri de mare valoare, printre care și cele două tablouri ale marelui Gheorghe Petrașcu aduse acum, aici, la Tecuci, spre a oferi publicului prezent bucuria de a le admira. Este vorba despre o „Casă din Târgoviște” și un „Interior de atelier”. Se pare, spune

vorbitoroa, că acest tablou ar fi realizat prin anul 1930. Colecționara îi apreciază pe cei care „aruncă banii în artă”, aceștia manifestând un mare respect pentru valoarea estetică. Dar oare știm noi unde se află astăzi cele aproape 3000 de picturi ale lui Petrașcu?! Probabil prin marile colecții din țară ori din lume, cu prețuri exorbitante, crescând an de an, vândute prin Casele de licitații de artă. Oricum, în urbea sa natală nu se află nici măcar un singur tablou dintre acestea...

Deși de formație muzician, doamna Stoiciu, fără a fi mare specialistă în pictură, iubește nespus întreaga colecție printre care figurează lucrări semnate de Corneliu Baba, Ion Țuculescu, Nicolae Grigorescu și alții. „Să conștientizăm că arta nu este efemeră, mai ales cea de mare calitate; arta rămâne mereu un gest cultural, un semn al distincției intelectuale, dar și o valoare financiară mai ales pentru viitor. Aceste lucrări sunt făcute ca să dureze. Rezultatul nu este palpabil, nu se vede chiar pe loc, dar, repet, e bine să investim în cultură”. Mărturisește opiniile Domniei Sale despre relația dintre vocație și emoție: „Trecând zilnic printre tablourile din casă simt că ele emană o mare energie și, de aceea, le privesc cu tot dragul. Să nu uităm faptul că Gheorghe Petrașcu a fost îndrumat în anii săi de ucenicie de marele pictor român Nicolae Grigorescu și abia apoi a zăbovit la influențele pictorilor europeni. De aceea îi respect pe toți ce care investesc în cultură și artă, apreciez enorm manifestarea aceasta omagială și această clădire, ea însăși o operă de artă”.

4. Misiunea criticului de artă

Criticul de artă Marius Țița, impresionat de această desfășurare de forțe artistice într-un spațiu și într-un cadru extraordinar de generos, se declară fericit să se afle printre atâția iubitori de artă.

Rolul criticului de artă plastică, la fel ca și al celui de critică literară este de a mijloci pe cât posibil receptarea creației artistice de către „consumatorul” de artă. Dar mai este o menire a criticului de artă: să îndemne colecționarul și să-i garanteze din punct de vedere valoric achizițiile. E vorba de valoarea

estetică în primul rând și garantarea autenticității. „Colecționar – precizează Domnia Sa – poate deveni orice pasionat de artă. O persoană poate avea doar un tablou și să fie colecționar în timp ce altul poate avea 2.000 de tablouri și să nu fie colecționar veritabil. Piese de artă, în general, au o valoare emoțională, spre exemplu renumitul „Car cu boi” al lui Grigorescu. Dar nu putem accepta orice copie, oricât de reușită a unui astfel de tablou. De fapt Grigorescu are numeroase tablouri pe această temă, așa cum și Petrașcu a pictat scene din propriul atelier de creație sau peisaje cu case, inclusiv cele din Nicorești, aproape de Tecuci, unde a locuit în vremea războiului.” Îndemnând publicul tânăr ori matur să colecționeze tablouri, criticul Marius Țița insistă: „Și dacă, totuși, nu aveți în casă un tablou de Gheorghe Petrașcu, spuneți măcar copiilor și tinerilor de azi cine a fost și ce a făcut pentru Tecuci și chiar pentru România acest extraordinar pictor”!

5. Muzeograful – un custode al lucrărilor de artă

„Eu sunt pictor dar și muzeograf la Muzeul din Râmnicu Vâlcea, se recomandă domnul Gheorghe Dican, vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici din România. Noi ne bucurăm că avem acolo 10 tablouri ale acestui mare pictor și vă informez că un astfel de tablou al lui Petrașcu poate ajunge și la peste 100.000 euro.” Invitat aici, la Tecuci, a trecut pe strada care poartă numele marelui Gheorghe Petrașcu, gest firesc al concetățenilor care îl omagiază. „Remarc faptul că cele două tablouri aduse aici de distinsa colecționară, deși sunt înrămate spre o mai bună protecție, au atras privirile publicului care nu a ezitat să le păstreze în meoria telefonului mobil, un gest cât se poate de firesc pentru tinerii vizitatori ai unei expoziții”. Vorbitorul amintește că prin anii 1900 Gh. Petrașcu făcea parte din Asociația Tinerilor Artiști și că a putut astfel să ia parte la numeroase expoziții. Recomand Consiliului Local Tecuci să elibereze fonduri cu care să se procure măcar câteva tablouri de Gheorghe Petrașcu care să fie expuse aici, în orașul natal. Ar fi dovada unui real motiv de mândrie

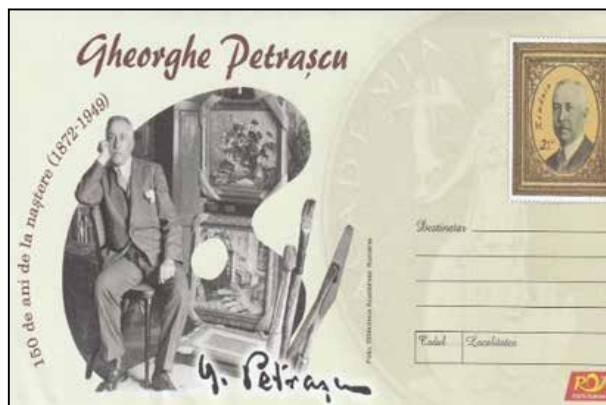
și considerație pentru moștenirea lăsată de acest mare artist român.

Răsfoind biografia artistului să ne amintim de legăturile pictorului cu oameni de mare cultură ai țării cum erau Alexandru Vlașuță, Barbu Ștefănescu Delavrancea și alții. Gheorghe Petrașcu, la fel ca și fratele său Nicolae Petrașcu -literat și diplomat, îl admira enorm pe Eminescu. Cea mai mare expoziție realizată de Petrașcu a fost în anul 1920 la Ateneul Român.

Să nu uităm nici dimensiunea europeană a pictorului român: Gheorghe Petrașcu a menținut legătura cu ce se întâmpla în occident, mai ales în Germania, dar a stat și la Paris, formându-se și afirmându-se între marii pictori ai Europei. „Revin la ideea mea: dacă Bârladul care îl are pe Nicolae Tonitza are un Salon și o expoziție de arte plastice purtându-i numele, de ce să nu existe și aici, la Tecuci, un Salon Gheorghe Petrașcu, permanent? Înțeleg că există niște Galerii de Artă care poartă acest nume, dar care stau închise de mai mulți ani, așteptând neiertător de mult, remedieri ale constructorilor. Poate ar trebui chiar și un salon Național Gheorghe Petrașcu la București...!”

6. Interferențe ale artelor

Ideea de a include într-un interesant material video care să ilustreze legătura dintre muzică și pictură, a captivat atenția participanților, în special a celor tineri. De la *Primăvara* lui Sandro Botticelli, la *Anotimpurile* lui Antonio Vivaldi, apoi pictura *Marele val* și muzica lui Claude Debussy, picturi de Vincent Van Gogh cu reverberații în liedul *Noaptea înstelată*, *Insula morții* sau *Tablouri dintr-o expoziție*, mixtura aceasta de sunete armonice și imagini, unele inspirându-le pe celelalte, atestă, cu strădania celui priceput în arta și tehnica nouă a digitalizării, mai vechiul concept al interferenței artelor. De menționat și prezentarea către public a unor noutăți filatelice dedicate omagierii lui Gheorghe Petrașcu: un excepțional *întreg poștal* realizat de Romfilatelia și un timbru apărut la Poșta spaniolă cu aportul lui Tiberiu Jalbă.

7. Căldura unei chitare reci

Publicul prezent a ascultat un bogat și excelent recital al îndrăgितului chitarist Tudor Niculescu Mizil, de aproape o oră, un recital care a cuprins printre altele piesele „Sara pe deal”, „Cântă cucu-n Bucovina”, „Zorba Grecu” și altele. Tudor Niculescu-Mizil, este chitarist și profesor de chitară. A absolvit Universitatea Națională de Muzică din București (2010) – Facultatea de Interpretare Muzicală – chitară clasică, un „Program de masterat” al Academiei de muzică din Maastricht (2012), Olanda, specializarea chitară clasică și „Programul de studii doctorale” al Universității Naționale de Muzică din București (2016) – specializarea stilistică interpretativă.

În prezent predă chitară clasică în calitate de profesor în București. Plăcerea de a cânta la instrumentul ales s-a transformat, în timp, într-o preocupare profesională, ajungând la peste 15 ani de experiență pedagogică. „Îmi place să transmit și altora plăcerea și bucuria de a cânta la chitară

- declară artistul -, de aceea lucrez în mod curent cu copii și adolescenți, cultivându-le interesul și dragostea față de genuri muzicale variate și facilitându-le întâlnirea cu chitara – instrumentul care le poate umple existența cu vibrația pozitivă a sunetelor sale.”

* Ecouri ale acestei consistente și impresionante manifestări cu rezonanță unică la nivel național, au fost dublate, în mod firesc, de ecouri elogioase în presa locală, în publicația Ziarul Tecucean, prin redactorii Iancu Aizic și Alina Popa. Consiliul Local a fost reprezentat și implicat direct, prin doi dintre membrii săi, domnii Radu Vladimir și Doru Eugen Pelin.

Despre desfășurarea Concursului de artă plastică „Gheorghe Petrașcu”, Ediția I, Tecuci, 2022 și despre laureații acestui concurs vom reveni în numărul viitor al revistei Tecuciul literar-artistic. Reproducem acum doar o parte dintre lucrările premiate, pe coperta a treia a revistei.

Surse foto: Muzeul de Istorie „Teodor Cincu” și Ziarul Tecucean

Gheorghe Petrașcu,
Vedere în portul Chioggia

MEDALION LIRIC

GABRIEL DRĂGAN

Cuvinte despre tata...

De multe ori, într-o viață plină de multitudine de activități, care de care mai diferite, îți trec pe ecranul minții imagini cu cei iubiți din familia ta, dar predominante sunt cele cu părinții și bunicii. De fapt, de la ei deprinzi multe cunoștințe care vor sta la temelia educației tale, toate însoțindu-te de-a lungul vieții. Pe cele pregnante ți le vei aminti întotdeauna atunci când vrei să faci ceva, când ai o clipă de răgaz sau când vine vorba despre familie. Și, credeți-mă pe cuvânt, până acum, la 77 de ani, am avut multe momente în care mi-am dat seama că „asta știu de la tata” sau „asta m-a învățat tata”!

Cea mai recentă ocazie a fost chiar ieri, când ascultând la un post de radio românesc o melodie cântată în limba franceză (acum „suntem în Europa” și nu se mai transmite muzică românească!), când soția mea Emma a găsit pe internet textul acelei melodii, l-am citit și l-am tradus cu ușurință. În acel moment mi-am amintit că am învățat limba franceză de la tata! Și l-am pomenit din nou și am realizat încă o dată că toată viața am pentru ce să îi mulțumesc tatălui meu, Gabriel Drăgan.

București, 8 decembrie 2022

Compozitorul Mircea Drăgan

Poezii scrise de **Gabriel Drăgan**

Biruință

Din tragica-ndârjire a luptei grele
A visului cu lutul sterp și-amar
Din mlaștina vieții-n noapți de vifor
Am smuls cu sârg, prundiș de aur clar...

În svârcoliri de ani și ani, în suflet,
Ca pe un rug, mi-ardea în flăcări vii
Magia unei lumi necunoscute,
Ce mă chema prin oarbele stihii...

Și-n încheștarea surdă, fără geamăt,
Când lutul mă credea sub el răpus
Sub scorpii de venin și viermi și stârvuri
Cu duhuri rele dănțuind pe sus,

Am răs...și din priviri și peste umăr,
Am scăpărat trei fulgere-n vârtej
Și-am preschimbat din gânduri, în luceferi,
Podoabe, ce-mi creșteau în cuget, vrej...

(Nicoarești, 1 Mai 1935)

Revederea plopilor

Primiți-mă iar plopilor în cale,
Cu-acelaș basm din timpuri de demult,
Mă-ntorc străin, pustiu, cu-amurguri pale,
Și sunt atât de dornic să v-ascult...

Mă știu cu voi, toți plopii din ponoare,
Tulpină răsărită într-un ungher,
Și-n râvna unui vis etern spre soare,
Ca voi țâșnii cu fruntea către cer...

Din smârc de humă și de patimi grele,
Cu-azur în gând de veghe-adânc dospit,
Ca voi, ivit semeț dintre vâlcele,
Am spart furtuni și nori am răvășit...

Și-n hăul ud, smolit de-ntunecime,
Îmi surădea un sâmbure de jar,
Ce mă-ndemna mai sus din adâncime,
Să-i sorb lumina fără de hotar...

Dar fulgere de nenoroc vifornic
M-au săgetat în fiecare ram,

Că poate preacrescui înalt și spornic
Și poate prea mult glod sortit eram...

Cerniți-mă cu plânsul toamnei sure,
De-o fi sub voi popasu-mi lung... de veci...
Și-ntr-un hogaș mă îngropați ușure,
Țărâna să se surpe-n straturi reci...

Și vânturi molcom... ploi prin crengi pătrunză
Și-n adumbriri de doine zi cu zi,
Mă-nveșmântați în pături moi de frunză
Și urma-n lume nimeni nu mi-o ști...

Zori de toamnă

Luceferii sclipind în agonie
Se sting ca niște vise monahale
Pe-o streășină de cer mijește-agale
La răsărit o lava stacojie...

În liniști de aciuată nostalgie
Curg zorile de toamnă pe tarlale,
Iar promoroaca-n poleieli de zale,
Pe gheburi de coline se mlădie...

În vale, plopi și sălcii despletite
Își plâng din crengi podoaba-n gârla, care
Cu smalț, de-argint și foi îngălbenite,

Se frânge-n scocuri, cu ciuperci jilave,
Vuind în jgheabul, prins sub stăvilare,
Șuvoiu de basme, doine și voroave...

Sub cer moldav...

Pe-aici, de iei și strângi din arătură,
O mână de pământ mai voinicește,
Îi vezi cum mustul darnic din natură
Se pierde-n palme umed și svâcnește...

Coboară îngeri pe pășuni, în braniști,
Și perschimbați în miei-priori și oițe
Se-ntorc cu Dumnezeu-oier spre staniști,
Cu flori de câmp legate la cornițe...

Sub maluri mari de lut, î văi deschise,
Domol Siretu-și sapă matca-n vreme,
Cu vaduri care spală-n prunduri clise
Și care cântă-aleanuri în poeme...

Doar rar, când plouă-n munți potop, șiroaie,
Cu apele dă busna-n revărsare,
Că năvălind prin lunci, câmpii, zăvoaie,
Nu-i Dunărea, cât crește el de mare...

Pe-aici sub stoluri de sitari în plaur,
Și dealuri gârbovite de podgorii,
Megieșii de holde prinse-n aur,
Când pe deasupra gânguresc prigorii...

Biserici vechi de strajă peste sate,
Cu vremea-n mușchiul verde de șindrilă,
Sub streșini poartă-nfloritură sculptate,
În cărămizi de smalț și de argilă...

Și-n vârf de turlă, țuguiate –n zare,
Stau crucile plecate-ntr-o rână,
În semn de veghe-a binecuvântare,
Spre morți uitați de veacuri sub țărână...

Atavism

Azi am venit cu lucrătorii-n vie,
Sub vastul coviltir de cer senin,
Cu rosturi vechi la munca primăverii
Și nostalgii în sufletu-mi creștin...

Stau și aud în corzi de viță viața,
Cum gâlgâie prin mugurii plesniți,
Să crească pe harași și să rodească,
Lăstari cu struguri grei și aurii...

Un uliu trufaș, ce cu aripi de zale
Pe boltă-n soare și azur topit,
Alunecă viclean cu ochi de pradă,
În legănarea lui de sbor rotit,

Îmi pare un vultan mai sus de măguri,
Și mă gândesc, proptit în chitonag,
Cum poate tot un uliu privea din strungă
Păstorul dac proptit într-un baltag...

Și poate ca și mine, pe-atunci Dacul
O fi sorbit tot spațiul desfăcut
Din Munții Vrancei sinilii spre-Apus,
Și până-n geana sură de la Prut...

Cu doruri ne-nțelese-n pribegie,
Din depărtări cu zarea de cristal,
Un glas atavic, vâjâind în mine,
M-a-ntors iar în ținutul meu natal...

Din vremea Mușatinilor războinici,
Venii pe curs de ape din Ardeal,
Străbunii mei pe-aici și-au dus veleatul
Și-au sângerat pe glia-acestui deal...

Pământ trudit, din tine am crescut,
Iar hatul de tufanii de măcieși
Îmi strigă-n slove de isvod de dreptul,
Cu care eu duc neamul de răzeși...

► Daniel MAZILU

ESEU

REEDUCARE, RESETARE, REAMINTIRE

„Colonelul Crăciun punea la cale reeducarea de la Aiud, care nu mai era la fel de violentă ca cea de la Pitești, deși presiunile urmau să fie enorme, dar era la fel de perversă și de mortală pentru suflete, asupra deținuților exercitându-se presiuni enorme”.

(Traian Bodea, interviu în Revista Podul, 2021)

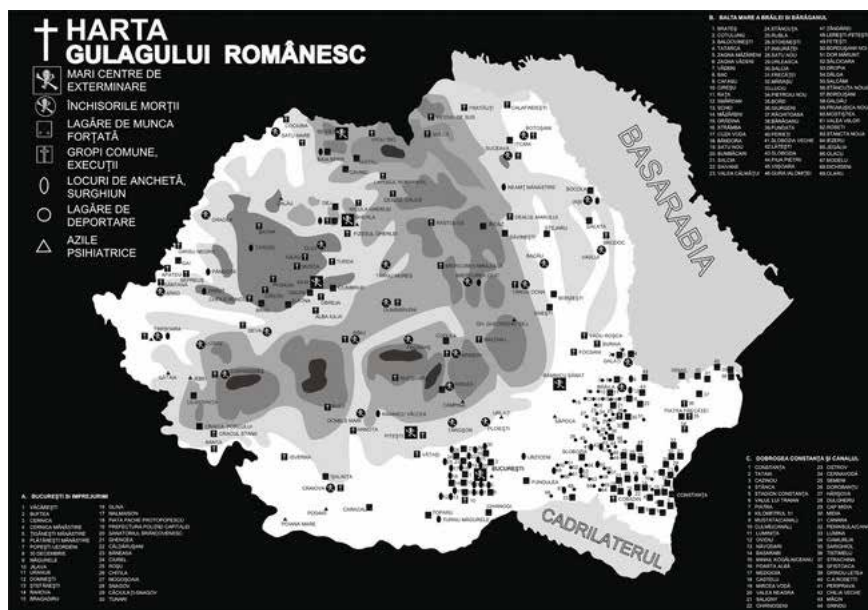
GEOGRAFIA REEDUCĂRII

Tindem să asociem fenomenul macabru al reeducării cu închisoarea de la Pitești. Mărturiile supraviețuitorilor (între care și ale tecuceanului Eugen Jorăscu), istoria recentă, documentele Securității din arhivele CNSAS și literatura de specialitate ne îndreptătesc să facem aceasta. Cartea lui Virgil Ierunca, „Fenomenul Pitești” (Humanitas, 1990), a cunoscut deja a treia ediție în 2016.

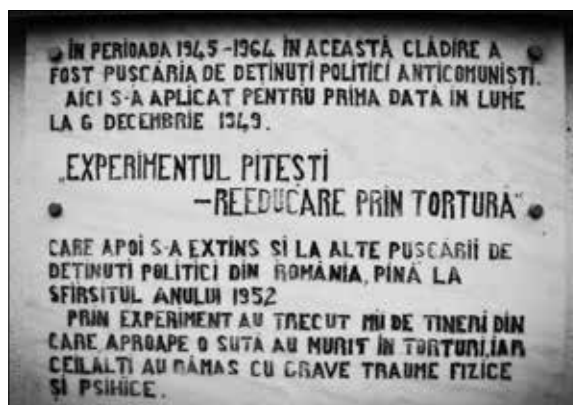
Lucrarea lui Dumitru Bacu, „Pitești – centru de reeducare studențească”, prima relatare a ororilor (publicată în Spania, 1963), se regăsește în librării, grație Editurii Christiana. Istoricul Mircea Stănescu a publicat, la Polirom, „Reeducarea în România comunistă (3 volume, 2010-2012) și „Documentele reeducării” (Ed. Vicovia, 2013). Cercetătorul Alin Mureșan aprofundează tema în „Casa terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)” și extinde perspectiva în „Pitești. Cronica unei sinucideri asistate (Polirom, 2007/2010)”. Istoricul Marius Oprea publică în 2008, la Polirom, „Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964)”, care debutează cu citarea lui Pintilie Gheorghe, fost Director al DGSP: „În Securitate n-au ce căuta tovarăși care cred în Dumnezeu”. Carmen Chivu și Mihai Albu scot la Polirom „Dosarele Securității. Studii de caz” (2007).

Unii supraviețuitori ai regimului criminal de la Pitești au reușit să publice mărturiile esențiale. Nicoale Purcărea povestește în

„Urlă haita” (Ed. Fundația Sfinții Închisorilor, 2013) anii petrecuți la Pitești, Canal, Gherla și Aiud. Mănăstirea Diaconești prelucrează și publică la Editura Christiana „documentul pentru o lume nouă” – zguduitoră carte a lui Ioan Ianolide, „Întoarcerea la Hristos”. Cartea lui Dumitru Bordeianu, „Mărturisiri din Mlaștina disperării” - încercarea lui de a surprinde „esența dramei de la Pitești” - a fost reeditată acum doi ani, la Editura Scara. Filmul documentar „Demascarea”, mărturia a 8 victime în 11 secțiuni (Scopul acțiunii Pitești; Începutul: câștigarea încrederii; Declanșarea violențelor; Etapele, Țurcanu; Ororile; Blasfemiile; Disperarea, Speranța; Încetarea acțiunii; Aveți regrete?), în regia lui Nicolae Mărgineanu, este public din anul 2011. Din 2014, pe site-ul CNSAS, au apărut, în format electronic, 34 de volume ale Dosarelor 1114 și 1126, care prezintă mașinațiunea dezumanizării de la Pitești. Fără îndoială, va mai curge multă cerneală

în amintirea sângelui vărsat la Pitești. Dar o nuanță trebuie evidențiată de dragul adevărului: geografia reeducării a depășit cu mult arealul închisorii din Pitești. „Modelul” a fost exportat oriunde s-a putut. Se pot face clasificări ale închisorilor, așa cum sugerează unii supraviețuitori, pornind de la Grigore Caraza sau Traian Bodea, care surprind în numeroase pagini regimuri carcerale cu grade variate de sadism, precum cele de la Jilava, Gherla, Brașov, Târgșor, Canal, Târgu Ocna, Aiud, Botoșani și Oradea, dar realitatea istorică este că întreaga Românie (de după 1945) devenise un „lagăr național”, în care reeducarea devenise, vorba lui Grigore Garaza din cartea „Aiud însângerat”, „o metaforă a morții”. Se urmărea în toate aceste locuri ale dezumanizării strivirea intimității persoanei, supunerea totală a omului liber și transformarea lui într-un sclav al celor care l-au torturat.

ARHEOLOGIA INTIMITĂȚII

Sunt câteva tipare prin care regimul comunist a încercat să strivească orice rezistență în țările ocupate. Între acestea, „deschiaburirea” și „demascarea” joacă roluri fundamentale. În ambele comportamente vedem un dispreț profund față de cei arestați, după care au urmat „distrugerea teribilă, totală, generală și fără milă” (St. Courtois, „Dicționarul comunismului”, Polirom, 2008). În trecerea de la datele exterioare ale „banditului/dușmanului”, care trebuia deposedat de orice bun (deschiaburirea), la renegarea trecutului trăit (sau improvizat de către anchetatori), adică „demascarea”, vedem o expunere amplă a intimității umane în fața terorii. Problema acestei intimități supusă unor permanente „resetări” reprezintă o temă de mare profunzime și o perspectivă cu un potențial uriaș de studiu pentru anii ce vin. Am observat la urmașii foștilor deținuți o traumă teribilă moștenită de la părinții lor. În cartea „Povestea ta a început demult”, Mark Wolynn insistă asupra „limbajului fricii” întâlnit la descendenții supraviețuitorilor, dar și pe valențele terapeutice ale povestirii celor întâmplate. Trauma atrage incapacitatea de articulare a celor trăite, dar reamintirea faptelor esențiale și povestirea lor ulterioară atrag vindecarea, mai ales când expunerea este făcută pe fondul lăuntric al iertării. Această umplere a minții cu imagini pozitive influențează ADN-ul nostru și starea generală de sănătate. Privind în urmă, prin faptul că toți deținuții eliberați aveau interdicție de a povestesci ceva rudelor sau altor persoane înțelegem

mai bine regimul traumatic continuu la care au fost supuși acei oameni. Impunerea prin șantaj a unor „servicii de turnătorie” reprezintă a doua fațetă a dezumanizării din care nu aveau voie să mai iasă nici în așa-zisa „libertate”.

Prin expresia „Crucea reeducării”, Constantin I. Stan surprinde dificultatea stărilor/chinurilor prin care au trecut foștii deținuți în multe dintre închisorile regimului de exterminare, dar și imposibilitatea noastră de a le judeca faptele din exterior. Să reproducem aici, spre mărturie, finalul cărții sale: „Dintre aceștia, Securitatea a recrutat, încă din ultimile luni de detenție, informatori pe care îi șantajau ofițerii, oferindu-le mici avantaje conjuncturale.

În schimb îi foloseau în vederea întocmirii unor note informative amănunțite și denigratoare despre colegi, prieteni, rude, cunoscuți ori camarazi din închisoare. Dar acești oameni trecuți prin chinuri inimaginabile ani de-a rândul, purtând crucea reeducării fiecare după puteri, sunt greu de judecat din afara sistemului concentraționar iar singurul în măsură să îi judece până la capăt rămâne bunul Dumnezeu. Noi e de ajuns să luăm aminte și să facem totul pentru ca asemenea orori să nu se mai ajungă să se repete vreodată”.

REAMINTIREA CA PROIECT DE ȚARĂ

Luna septembrie a anului curent a înregistrat în România o anomalie demnă de scrierile lui Kafka: dezvelirea la Pitești (!) a unui monument închinat „eroilor Securității”, care s-au jertfit pe „frontul nevăzut”. Oamenii sistemului de represiune vor și apreciere eternă pentru ce au făcut, pe lângă toate beneficiile materiale pe care le-au primit sau pe care și le-au însușit ilegal. Îmi povestea cineva că după Revoluție securiștii care știau multe prin țară au răscolit siturile istorice spre a fura aurul dacilor. Faptul este real și a făcut obiectul filmului documentar „The Hunt for Transylvanian Gold” lansat în anul 2017. Pornind de la cazul jenant de mai sus, cred însă că cinematografia noastră ar trebui (în următorul deceniu) să răspună prin sute de filme, pentru mai multe generații, istoria României așa cum a fost. Altfel, fără această necesară reamintire, vom rămâne (pe termen nelimitat) sub zodia unei reeducări, care astăzi defilează sub englezismul de „resetare”.

NOTE DE CĂLĂTORIE

BLOIS, DIAMANTUL DIN SALBA CASTELELOR DE PE VALEA LOAREI

► Ștefan ANDRONACHE

Blois este un oraș vechi și plin de farmec, din Franța, situat fiind pe cursul drept al Loarei. El a devenit cunoscut datorită faptele de istorie, care s-au petrecut, cândva, aici, cât și pentru monumentele de arhitectură, atât de diferite și pline de strălucire, ce se află concentrate pe colina hărăzită pentru edificarea castelului. Faptul că, pe aici, s-au perindat, de-a lungul secolelor, punându-și puternic amprenta, șapte monarhi și zece regine, probează, în mod cert, destinul providențial pe care l-a avut, dar și manifestarea invidiei unora dintre orașele țării, cu mult mai mari, care nu s-au putut bucura niciodată de un astfel de avantaj.

Cu cinci decenii în urmă, atunci când mi-a fost dat să pot participa, la Orléans, la o reuniune a reprezentanților din domeniul turismului, gazdele m-au invitat să-i însoțesc pe aceștia la o biserică romanică din împrejurimi, după care ne-am îndreptat, cu autocarul, spre faimosul castel Chambord, unde am și rămas, până la căderea amurgului, pentru a asista la impresionantul spectacol de sunet și lumină dedicat regelui Francisc I și, bineînțeles, partidelor sale de vânatoare.

În acea primăvară, reușiserăm să traversăm și orașul Blois, dar fără a ne fi și oprit din drumul nostru. Așa că, măcar de la fereastră, am putut vedea: pădurea de coșuri de fum ale caselor din cărămidă roșie, ce alcătuiau un fel de amfiteatru, în partea de jos a localității; ansamblul inconfundabil de forme și proporții al castelului ridicat pe deal, am admirat inclusiv podul cel lung al lui Jacques Gabriel arcuit peste fluviul liniștit. Trecerea fulgerătoare pe acolo m-a marcat, desigur, determinându-mă să-mi spun, de câte ori mai aveam ocazia să revin în Franța, ce ar fi, ca într-o bună zi, să ajung să mă confrunt și eu cu minunățiile de la Blois?

Façada cu logii a lui Francisc I

Deci, iată că această dorință mi s-a împlinit, în ziua de 8 august 2022, când, pentru câteva ceasuri, am devenit oaspetele renumitului oraș. Descinzând în preajma castelului, primul lucru care m-a impresionat a fost, desigur, aripa excesiv de impunătoare, a edificiului construit, în timpul lui Francisc I, chiar deasupra stâncii ce marchează latura uneia din străzile importante ale așezării, și anume bulevardul Victor Hugo. Cele două șiruri de logii aliniate, dar care nu comunică între ele, preluate în mod cert de la marele arhitect Bramante, care le-a etalat la Vatican, dau un plus de frumusețe și de măreție acestei fațade.

După mai mulți pași făcuți în pantă, pe partea dreaptă, am pătruns deja pe platoul extins din preajma castelului regal. Pe sub șirul aliniat de arbori constat că s-au adunat mai mulți turiști care se înfruptau din umbra răcoroasă care îi proteja de canicula excesivă din aer. Imortalizez câteva flori din covoarele de verdeață ce încearcă să reconstituie câte ceva din parcul înfloritor de altădată. De pe margine, admir în voie peisajul verde, extins spre partea de răsărit, unde identific, cu ușurință, cele două poduri, din fier și de piatră, ce traversează Loara cea atât de liniștită.

Îndreptându-mă spre castelul emblematic observ că, în zona intrării cu vădite influențe gotice, nu departe de statuia ecvestră a lui Ludovic al XII-lea, s-au oprit două calești pe patru roți, cu cai puternici. În ele se grăbesc să urce, pe băncile înalte și protejate de o copertină, părinții și copiii ce-și încheiaseră programul lor de vizitare din castel, iar acum doreau să facă o plimbare plăcută, exact ca pe vremea bunicilor, pentru a cunoaște și orașul. Această întâmplare mi-a amintit de anii copilăriei pe care îi petrecusem în multe astfel de căruțe, prin satul natal.

După ce am plătit prețul biletului de intrare, am pătruns în curtea largă ce adăpostește, astăzi, trei dintre componentele acestui castel de mare preț al Franței.

Pasionat fiind de fotografie, nu aveam cum să ratez câteva compoziții cu elemente de arhitectură ce mi se ofereau parcă la pachet. Simțind nevoia de a nu mă grăbi, am studiat cu atenție oportunitățile, de-a dreptul surprinzătoare, am abordat, din mai multe unghiuri posibile, atât cu camera „Canon“, cât cu și telefonul mobil, întreaga suită a frumoaselor arcade, integrate parterului clădirii lui Ludovic al XII-lea și profilate pe prețiosul palat din curtea de onoare. Jocul de lumini și umbre, oferit de coloanele zvelte și încărcate de atâtea elemente decorative, ce fusese surprins tocmai în momentul după-amiezii, reușiseră să-i atragă și pe alți vizitatorii dornici să immortalizeze momentul.

Și pentru faptul că Blois întruchipează un fel de rezumat al arhitecturii franceze, mă simt nevoit să fac o trecere în revistă a câtorva din construcțiile care s-au edificat, aici, de-a lungul vremurilor, făcând precizarea că niciun alt castel, din această țară, nu este în măsură să ofere o asemenea succesiune de stiluri.

Prima dată, în acest loc, a prins contur, în secolul al VI-lea, o cetate medievală pe care, ulterior, conții de Blois au transformat-o într-o fortăreață, din corpul acesteia păstrându-se, până în zilele noastre, edificiul în stil gotic, ridicat încă din secolul al XIII-lea și în care s-au desfășurat, ulterior, reuniunile deputaților proveniți din Statele Generale de pe teritoriul francez.

Clădirea din cărămidă roșie și piatră, cu ușoară nuanță de gri, moștenită tot din perioada gotică, pe sub picioarele căreia

tocmai intrasem în curte, realizând și primele fotografii, a fost înălțată din ordinul lui Ludovic al XII-lea, cel care s-a și străduit să transforme orașul într-o capitală a regatului Franței. Chiar la intrare, deasupra portalului în stil flamboyant, văzusem statuia ecvestră a regelui, dedesubtul căruia, de o parte și de alta a simbolului său inconfundabil (un porc-spic), fuseseră încrustate cele două monograme, primul al lui Ludovic (în stânga) și, cel de al doilea (în dreapta), al Annei de Bretania, soția sa.

Drept în față, dar pe partea dinspre apus, se profila faimoasa aripă a lui Francisc I, arhitectura ca și ornamentațiile bogate reflectând, în mod evident, influențele Renașterii italiene. Bineînțeles că toți vizitatorii sunt de-a dreptul impresionați de celebra scară monumentală în spirală, adăpostită sub un turn, dar ieșită, cât mai vizibil, în exterior, ce a fost decorată cu pilaștri, salamandre și elemente vegetale. Scara ajurată, care se răsuțește de la dreapta la stânga, permițând accesul persoanelor, printr-un fel de colivie octogonală, în interioarele castelului, constituie o veritabilă îndrăzneală, pentru prima jumătate a secolului al XVI-lea, fapt ce ne determină să credem că ideea creării acestei piese, de factură arhitectural-sculpturală, nu ar fi putut aparține decât lui Leonardo da Vinci, cel ce fusese adus, chiar de către rege, la Clos Lucé. Cert este faptul că somptuoasele ornamente de gală continuă să stârnească admirația arhitecților de pretutindeni, iar vederea lor dinspre curte, îi determină pe mulți dintre turiștii descinși aici să-și facă neapărat câte un selfie pentru a-și impresiona prietenii ori rudele lor de acasă.

Ultima aripă se datorează lui Gaston de Orleans, cel care a fost fiul lui Henric al IV-lea și

Castelul lui Ludovic al XII-lea

al Mariei de Medicis. La materializarea acestui proiect de factură clasică, în care primează ordinea și simetria ritmică a fațadelor, atât de specifice Franței, a lucrat ambițiosul arhitect François Mansart cel care, respectând gusturile specifice secolului al XVII-lea, a ținut să introducă coloane, pilaștri, capiteluri, dar și frontoane, aducând, astfel, un omagiu arhitecturii grecești din antichitate care l-a inspirat. Poate tocmai de aceea, atunci când s-a întâmplat ca Victor Hugo, să treacă pe aici, a avut numai cuvinte de laudă.

Dacă, vreme de un secol, Blois jucase un rol comparabil cu cel al Versailles-ului de mai târziu, odată cu dispariția lui Gaston de Orleans, faimoasa Casă Regală a intrat într-o totală ruină din care motiv regele Ludovic al XVI-lea hotărâse să o demoleze. Ulterior, castelul a supraviețuit Revoluției din anul 1789, dar, pentru a nu fi cu totul lăsat în paragină, s-a decis ca să fie transformat într-o cazarmă militară. Clasificat, din anul 1840, ca monument istoric al Franței de către scriitorul și arheologul Prosper Mérimée, regele Louise-Philippe, penultimul monarh al Franței, a dat undă verde începerii lucrărilor de restaurare.

Salvarea monumentului a condus la consolidarea complexului de clădiri, majoritatea încăperilor, inclusiv apartamentele regale, fiind restaurate, mobilate ori ornate cu decoruri policrome, specifice secolului al XIX-lea. O contribuție notabilă la revigorarea lor a avut-o, în mod cert, arhitectul Félix Duban. Doar aripa lui Gaston de Orleans, din cauza amplelor lucrări din interior, neterminate nici până astăzi, nu poate fi încă vizitată de către public.

* * *

Voi încerca să prezint, în rândurile ce urmează, o parte dintre comorile de ordin artistic ce sunt adăpostite, cu preponderență, în aripa care se datorează regelui Francisc I.

Castelul lui Ludovic al XII-lea

Dacă parterul îl inițiază pe vizitator cu etapele evoluției construcției castelului, cu restaurările întreprinse ori îi prezintă admirabile mostre de sculptură, primul etaj debutează cu faimoasele apartamente regale, dispuse, în special, pe partea de vest a clădirii, în care decorurile de pe pereți lucrate, de regulă, în culori temperate ori mate, au fost inspirate din prețioasele cărți, așa-zise iluminate, din perioada Renașterii.

Bineînțeles că m-a surprins, în mod cât se poate de plăcut, apartamentul lui Francisc I care include mai multe piese: o sală de intrare, camera propriu-zisă a regelui, garderoba, un cabinet lambrizat la care s-a atașat și o galerie. Aici am descoperit celebrul portret din marmură albă al lui Francisc I, tronul său cu baldachinul decorat cu flori de crin, ce amintește de audiențele acordate, cât și patul în care monarhul obișnuia să se odihnească. Șemineele, cu frumoasele lor decorații aurite ale însemnelor regale, reușesc să mă ținuiască locului. Într-adevăr, nu mi s-a mai întâmplat să pot vedea reprezentări similare prin altă parte! Casa de Valois - Orleans, aflată în continuare, înfățișează o suită de busturi ale tuturor regilor care s-au succedat prin castelul din Blois.

După ceva timp ajung și în Galeria Reginei decorată cu o suită întreagă de tablouri. Dalele din teracotă lăcuită de pe jos constat că se armonizează cu atmosfera sărbătorească de pe pereți. Rămân stupefiat și de înfățișarea Sălii consacrate reginei Caterina de Medicis, soția lui Henric al II – lea. Monogramele acestora, H și C, sunt prezente peste tot. Camera următoare, ceva mai mică, dar înaltă și cu frumoase vitralii albastre, refăcute cu peste două sute de ani în urmă, aparține Oratoriului, adică spațiul cu adevărat sacru în care reginele (în special Anne de Bretania) obișnuiau să se refugieze pentru reflecție și rugăciune.

Ultima încăpere, de la acest etaj, adăpostește singurul Birou regal (studiolo) ce s-a mai conservat

Vedere spre curtea regală

Castelul renașcentist al lui Francisc I

În Franța din perioada renașcentistă. Spațiul de lucru și de lectură al lui Francisc I este decorat cu numeroase panouri sculptate în care predomină candelabrele și motivele florale. În cele patru dulapuri cu obloane, aflate sub cheie, se păstrau prețioasele obiecte de artă ale monarhului. Unii consideră că, în acest cabinet, s-ar fi ascuns, cândva, chiar și otrăvuri periculoase, de acest lucru fiind bănuită Marguerite de Medicis, cea care organizase numeroase festivități la Blois și se remarcase ca protectoare a artelor și literelor. Și apropo de evenimentele importante care s-au consumat aici: Pierre de Ronsard, la unul din balurile care se țineau la curte, a avut șansa, în aprilie 1545, să o întâlnească pe frumoasa Cassandre Salviati, care, la cei 15 ani ai săi, l-a vrăjit pe loc, motiv pentru care el avea să-i dedice celebra odă „Iubirile Cassandre”.

Urcând, pe scara interioară, la cel de al doilea etaj, am descins în apartamentul regelui Henric al III-lea, cel care-și dorise să se ia la întrecere cu faimoasele curți nobile din Italia. În patul său cu baldachin se crede că ar fi dormit însuși ducele de Guise, reprezentantul catolicilor intransigenți care dominau Statele Generale ale Franței din perioada secolului al XVII-lea. În partea dreaptă se află expus tabloul pictorului Paul Delaroche ce

Șemineul aurit din camera lui Francisc I

Camera lui Henric al III-lea

reconstituie scena evenimentului. Participând la întâlnirea deputaților din regat, Guise ar fi petrecut noaptea de 22 spre 23 decembrie 1588 cu o persoană frumoasă din suita de curtezană a reginei Catherine de Medicis din care motiv se pare că el nici nu prea s-a odihnit. Cum, dimineața, Consiliul urma să-și reia lucrările, în marea Sală gotică, fu înștiințat de un sol că regele dorește ca să treacă, mai întâi, prin cabinetul său de lucru. Pe traseul bine gândit, i-au ieșit în cale opt membri din garda de corp, care fuseseră pregătiți dinainte. În ciuda riposteii hotărâte a ducelui de a face față agresorilor, aceștia, fiind mai mulți, au reușit să-l pună la pământ, înjunghindu-l cu pumnale și săbii. După ce s-a târât cu greu, până la picioarele patului regal, ducele s-a văzut nevoit să-și dea duhul. Regele, care-l tratase întotdeauna ca pe un rival politic, a venit să-și „contemple” adversarul suprimat într-un mod atât de brutal, spunând în derâdere: „Doamne, Dumnezeule! El este mare, dar pare încă și mai mare mort decât viu!”.

La acest ultim etaj, am constatat că suita sălilor continuă, aici aflându-se încăperea destinată războaielor religioase din secolul al XVI-lea, Sala de Consiliu ce expune numeroase tablouri, Cabinetul cel nou în care a locuit Gaston de Orleans, Galeria arhitectului Felix Duban, o frumoasă Belvedere spre grădinile din exterior și Sala neorenescentistă unde am întâlnit exponate nu numai cu ceramică italiană, ci și produse similare realizate, cândva, la Blois.

Coborând spre parter, scările m-au condus direct spre Aripa Gotică, construită în anul 1214, dimensiunile sale interioare, de 30 x 18 m, reușind să atingă o înălțime de 12 m. În acest spațiu vast, am remarcat, în zona de mijloc, cele șapte coloane grațioase pe arcurile cărora se sprijină cele două cupole decorate în albastru. În anii 1576 și 1588, aici s-au ținut adunările Statelor Generale,

convocate de regele Henric al III-lea, după care, mult mai târziu, conții din Blois au folosit încăperea ca sală de judecată.

Trebuie să precizez și faptul că, în cadrul castelului lui Ludovic al XII-lea, după ce vizitatorii parcurg, la parter, expoziția de artă religioasă, ei urcă în zona destinată etajului, unde se află amenajată colecția permanentă a Muzeului de Arte Frumoase. Sălile acestuia înmănușează o varietate de creații artistice din secolele XVI – XIX. Aici sunt expuși pictori francezi, italieni sau flamanzi din perioada Renașterii (Francisco Melzi - „Flora”, Lavinia Fontana - „Portretul Antoanettei”, Cornelius van Cleve - „Fecioara cu Pruncul” etc.) În cadrul cabinetului de portrete, am identificat „Alegoria bunei guvernări” a lui Rubens sau „Portret de femeie” a lui Pierre Maignard care îi fusese dedicat Mariei de Medicis.

Bineînțeles că celelalte săli prezintă alte realizări din secolele XVII-XVIII, cum este cazul „Sfântului Francisc din Assisi rugându-se” de Claude François, „Cresus și Solon” de Cornelis de Vos. Nu lipsesc, de aici, nici Jan Fyt, François Boucher ori Jean August Dominique Ingres cu „Madona candelabrelor”. Acestora li se adaugă și o suită de sculpturi realizate de artiștii francezi.

Înceind acest periplu, care m-a ajutat să completez unele din informațiile referitoare la trecutul Franței, dându-mi și un plus de satisfacție pe plan personal, trebuie să remarc faptul că orașul Blois știe să-și păstreze cu sfințenie și multă mândrie comorile sale, el afirmându-se, în ultimii ani, și ca un principal punct de plecare, pentru turiștii francezi, dar și străini, interesați să descopere și celelalte castele menite să întregescă salba atâtor nestemate răspândite de-a lungul Loarei.

(<https://www.youtube.com/watch?v=v58xBRbS3NQ>;

<https://www.purefrance.com/en/blog/chateau-royal-de-blois>)

Galeria reginei Catherine de Medicis

Oratoriul Annei de Bretania

CORRESPONDENȚĂ

DOUĂ SCRISORI ADRESATE DE IOAN BIANU, VICEPREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE, PROFESORULUI CONSTANTIN SOLOMON, DIRECTORUL ȘCOALEI COMERCIALE DIN TECUCI

► Ștefan ANDRONACHE

În aprilie 1969, împreună cu fostul coleg Tudorel Diaconiță, de la Biblioteca Raională, ne-am implicat în activitatea de identificare, selectare și achiziționare a cărților din biblioteca personală a venerabilului profesor Constantin Solomon, istoric și cercetător literar, cel care, de-a lungul timpului, îndeplinise și funcțiile de director al Școlii Comerciale de băieți sau Liceului „Dimitrie A. Sturdza” din Tecuci. Cu acel prilej, domnia sa, mi-a pus la dispoziție câteva scrisori și cărți de vizită ce-i fuseseră adresate de unele personalități din perioada interbelică. Printre ele am descoperit și două ce cuprindeau mesaje expediate de Ioan Bianu, cel care, anterior, din cauza implicării sale în politică, ca deputat în Parlamentul României, avusese legături strânse cu județul Tecuci.

Dar înainte de a comenta conținutul acestor scrisori, s-ar cuveni să aducem, în atenția cititorilor revistei noastre, câteva informații despre persoanele evidențiate în titlul prezentului articol.

Ioan Bianu (8 septembrie 1856 – 13 februarie 1935) a fost un important filolog și bibliograf român. După o perioadă de profesorat în Capitală, inclusiv la Universitate, el a devenit arhivist-bibliotecar al Bibliotecii Academiei Române pe care a slujit-o între anii 1884-1935. Cu acest prilej s-a remarcat ca organizator și culegător de documente vechi și cărți rare. Din 1902 devine membru al Academiei Române, iar între anii 1929-1932, a fost și vicepreședintele acestui important for al țării. El s-a remarcat și ca editor al prestigioasei colecții „Bibliografia românească veche” și al „Catalogului manuscriselor românești”.

(https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Bianu / <http://galeriaportretelor.ro/item/ioan-bianu-2/>)

Constantin Solomon (27 ianuarie 1899 – 17 decembrie 1991) a absolvit Facultatea de Litere a Universității din București și a debutat ca profesor la Școala Normală și, respectiv, Școala Comercială, ambele din orașul Tecuci. Ulterior, transferându-se, avea să îndeplinească funcția de director la Liceul de băieți „Dimitrie A. Sturdza” din aceeași localitate. A devenit cunoscut datorită publicațiilor: „Biblia de la București (1688), Contribuțiuni nouă

istorico-literare”, premiată de Biblioteca Academiei Române, în anul 1932, și „Documente tecucene” (III volume în colaborare cu C. A. Stoide). Este autorul unor antologii și manuale școlare. Între anii 1941 – 1943 a făcut parte din conducerea revistei „Analele Moldovei”. (Șt. Andronache, „Tecuci: repere istorice, obiective turistice, personalități culturale”. Ediția a doua revăzută și completată, Biblioteca Municipală „Șt. Petică”, Tecuci, 1997, p. 132)

Revenind la cele două misive, ce poartă amprenta inconfundabilă a academicianului Ioan Bianu, trebuie să menționăm faptul că ele au fost determinate de trimiterea a două dintre lucrările elaborate de profesorul Constantin Solomon care ajunsese într-o perioadă de vârf a activității sale profesionale și creative petrecută la Tecuci.

În prima dintre ele, expediată pe 26 decembrie 1931, fostul său profesor de la Universitatea din București, îi comunică faptul că i-a citit „pe nerăsuflăte studiul (...) despre Biblia lui Șerban Vodă din 1688” pe care îl apreciază „pentru luminarea originii și modului cum a fost făcut acest măreț monument al vechei noastre culturi și dezvoltării limbei literare a întregului neam”, laudându-l, totodată, „pentru sârguința și agerimea” cu care a reușit să arunce „lumină asupra activității și meritului Grecenilor și a lui Mitrofan, episcopul moldovean pribeag” din acea perioadă îndepărtată.

Autorul scrisorii recunoaște că, atunci când colaborase cu Nerva Hodoș, din neatenție, i-au scăpat „colaționările epilogurilor la diferitele exemplare ale Bibliei”, pe care Constantin Solomon a reușit însă să le scoată în evidență.

Ioan Bianu are, totodată, cuvinte de apreciere și la adresa Tecuciului, mărturisindu-i că se bucură că din „Tecuciul, care mi-a fost în tinerețe, câțiva ani, scaun politic, începe să iasă lumină pentru studiile vechilor noastre cărți” chiar din partea unui fost student.

Cea de a doua epistolă, ce datează din 10 februarie 1932, este ceva mai scurtă, ea referindu-se la „broșura de propagandă”, intitulată „Un muzeu regional în Tecuciu”, menită, după cum lasă să se înțeleagă Constantin Solomon, să determine

autoritățile județului să ia în considerare „colecția adăpostită în localul Școlii Comerciale de băieți” cu care „s-ar putea înfăptui cea mai frumoasă operă culturală din localitate”.

Ioan Bianu îi laudă „interesanta inițiativă” și-i dorește un „bun început”, exprimându-și opinia că, „alături de lecțiile auzite și spuse școlărilor”, să caute a invita și „pe cetățeni (...) la ocazii potrivite” pentru ca să le arate și, respectiv, să-i facă „să înțeleagă valoarea lucrurilor vechi și antice”.

(Conținutul scrisorilor:)

Academia Română
București 26 dec. 1931
Calea Victoriei, 125

Iubite Domnule Solomon,

Mă grăbesc să-ți trimit călduroase mulțumiri pentru prețiosul dar ce mi-ai trimis de sărbători.

Am citit ieri pe nerăsuflăte studiul D-tale despre Biblia lui Șerban Vodă din 1688 – studiu frumos pentru luminarea originii și modului cum a fost făcut acest măreț monument al vechei noastre culturi și dezvoltării limbei literare a întregului neam, al cărei temelii fusese așezate cu un secol înainte (1560-1582) prin cărțile lui Coresi Diamantul, târgoviștean.

Primește, te rog, nu numai mulțumirile vechiului dascăl, dar și laudele lui pentru sânguința și agerimea cu care ai aruncat lumină, asupra activității și meritului Grecenilor și a lui Mitrofan, episcopul moldovean pribeag, care fusese și colaboratorul Mitropolitului Dosoftei.

M-am simțit rușinat însă pentru mine și pentru răposatul Nerva Hodoș că nici nu ne-a trecut prin minte să colaționăm epilogurile la diferitele

exemplare ale Bibliei, colaționare pe care D-ta ai găsit-o prețioasă, informație nevăzută de noi.

Mă bucur că și din Tecuciul, care mi-a fost în tinerețe, câțiva ani, scaun politic, începe să iasă lumină pentru studiile vechilor noastre cărți, căreia i-am închinat cu drag partea principală a puterilor vieții mele.

Urări de sărbători și an nou cu fericire primește de la I. Bianu.

Domnului Profesor Const. Solomon,
La Liceul „Sturdza”
Tecuciu

Academia Română
București 10 febr. 1932
Calea Victoriei, 125

Iubite Domnule Solomon,

Am primit și am citit broșura D-tale despre Muzeul Regional din Tecuci. Nu te pot îndeajuns lauda pentru interesanta inițiativă și pentru buna broșură de propagandă ce ai publicat. Poți fi încredințat de mulțumirea și de laudele ce ți-ar fi făcut acele al cărui număr îl poartă școala în care lucrezi.

Bun început, trebuie să-l continuați prin conlucrarea celor care înțeleg, căci organizați astfel o școală pentru și, prin vedere, alături de lecțiile auzite și spuse școlărilor; ba chiar și pe cetățeni să-i chemați la ocazii potrivite ca să le arătați și să-i faceți să înțeleagă valoarea lucrurilor vechi și antice.

Astfel cultura istorică devine mult mai adâncă, mult mai consistentă.

Cu afectuase salutări, I. Bianu.

Gheorghe Petrașcu,
La culesul viei

PHILOSOPHICA

UN REPER ÎN FILOSOFIA ROMÂNEASCĂ: ACAD. ION PETROVICI

► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU

Într-un timp în care pozitivismul și concepțiile antimetafizice deveneau tot mai pregnante în mediile universitare, în care era clamată „zădărnicia„, speculațiilor metafizice și necesitatea stringentă a concentrării eforturilor asupra mijloacelor de cunoaștere, Ion Petrovici s-a aplecat asupra acestei ramuri a filosofiei ca o soluție izvorâtă din nevoia spiritului uman de a sesiza principiile prime ale lumii și de a cunoaște elementele constituente ale cosmosului.

Privită ca disciplină teoretică, metafizica are nevoie de o metodă practică, spune Petrovici, care să țină seama de datele experienței dar pe care să le depășească construind ipoteze și dând soluții asupra lumii transcendente. Deși este un raționalist și a învățat de la Kant că în filosofie atitudinea critică e cea mai indicată, Petrovici nu s-a oprit la litera acestuia ci a imprimat poziției sale ideea că deși rațiunea își are principiile ei *apriori* ea nu se poate totuși dispensa de materialul furnizat de simțuri, de experiență. Concluzia sa e că metafizica trebuie să iasă din starea de disciplină „tolerată, izbită la tot pasul de grija de a nu indispuie știința pozitivă, care e socotită ca ceva intangibil și sacru”.

Înzestrat cu o gândire clară și cu mult talent de expresie Ion Petrovici, se ocupă și de istoria filosofiei publicând prima monografie românească închinată lui Kant. Aceasta e însoțită și de studiile și cursurile de istorie a filosofiei moderne, ale celei germane și engleze din secolul al XIX-lea, de cel cu privire la parcursul filosofiei de la Renaștere la Kant sau de cel despre Artur Schopenhauer, toate aceste lucrări fiind transpuse într-o manieră organică în atmosfera filosofică românească. Conferințele sale din țară și străinătate i-au avut de multe ori ca subiect pe Hegel, Spencer, Bergson, Descartes, Schleiermacher,

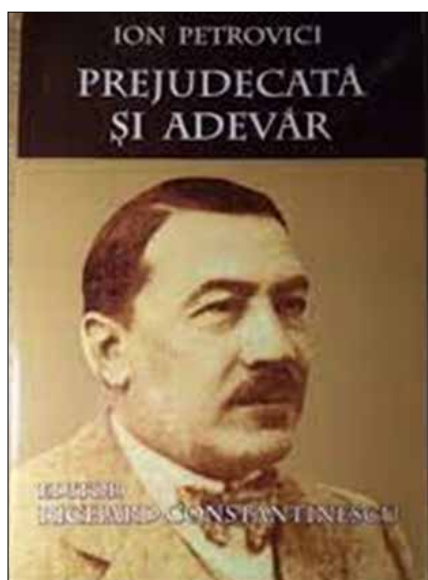
Spinoza, Fichte și alții. În același timp s-a ocupat și de studii de filosofie românească, ele având de cele mai multe ori un caracter comemorativ sau festiv: „Kant și cugetarea românească”, „C. Rădulescu Motru”, „Contribuții la filosofia lui Eminescu”, „Aforismele lui Titu Maiorescu”, „O privire ocazională asupra operei lui Lucian Blaga”, „Activitatea lui Nichifor Crainic”. În fapt tot acest demers fiind făcut după spusele filosofului „pentru a-i deprinde pe ucenici (...) să gândească prin ei înșiși, să nu ia ideile (...) fără control personal; să se poată degaja mai lesne din strânsoarea prejudecăților, a ideilor vetuste care cred că vechimea lor venerabilă le dispensează de necesitatea unui examen critic”.

Studenti dar și public venit din oraș asistau la cursurile sale. Îmbrăcat întotdeauna elegant dar fără ostentație, rostește binecunoscutul „onorat auditoriu” și așa cum spune Sorin Pavel

în *Revista de filosofie* dedicată lui Ion Petrovici, în anul 1938, el nu „ține” cursul ci îl oficiază într-un moment de devoțiune acordat metafizicii. Profesorul pledează într-o „cadență vitală, lentă și largă”.

Arta sa oratorică și-a găsit reflectarea nu numai în aulele universitare ci s-a manifestat și prin intermediul undelor radio, printr-o serie de conferințe ținute între anii 1932 și 1943, în acel timp având și meritul înființării Radioului Moldova, la Iași.

Ion Petrovici a parcurs perioada studiilor primare la Tecuci unde, așa cum spune chiar el „aerul avea arome de zaharicale, grijile erau ușoare și neprevăzutul aproape absent”, ajunge la București oraș în care începând cu anul 1899 frecventează cursurile Facultății de Drept, Litere și Filosofie, avându-i ca profesori pe Titu Maiorescu și pe Nicolae Iorga. În 1903 obține licența în drept cu teza „Noua școală penală” iar în 1904 pe cea

în filosofie cu lucrarea „O problemă de filosofie” apreciată mult chiar de Titu Maiorescu. În paralel desfășoară o frumoasă activitate literară scriind poezii în revistele vremii, poemul dramatic într-un act, „O sărutare” fiind elogiata ca „excelentissim” de Caragiale, jucându-se chiar la Teatrul Național!

1905 este anul în care obține primul titlu de doctor în filosofie din România, cu teza intitulată „Paralelismul psihofizic”.

După o scurtă specializare în Germania își începe cariera didactică de conferențiar la Univ. ieșeană. Cursul de logică, lăsat spre suplینire de P.P. Negulescu, devine punctul de pornire al unei serii întregi de cercetări în acest domeniu, unele din ele fiind chiar deschizătoare de drumuri. În „Teoria noțiunilor”, lucrare cu o solidă structură științifică, problema noțiunii e tratată în toată complexitatea ei, ea fiind în viziunea autorului „condensarea unei serii de judecăți cu subiect comun”. Valoarea silogismului asupra ipotezelor și sofismelor, definițiile nominale și reale, uniformitatea legilor naturii, alături de raportul dintre sferă și conținut sunt idei expuse într-un mod original în „Teoria cunoștinței și logica”, în „Metoda analogiei” dar și în „Manualul de logică pentru liceu”.

Cercetările de logică devin cu timpul mai restrânse și după această perioadă continuă investigațiile filosofice preocupat fiind de metafizică, teoria cunoașterii, istoria filosofiei, filosofia culturii, filosofia religiei, astfel că în 1908 își va susține examenul de docență cu lucrarea „Cercetări filosofice”.

*

Continuând seria colocviilor dedicate filosofiei, la Casa de Cultură din Tecuci a avut loc la sfârșitul lunii noiembrie omagierea ilustrului filosof tecucean, academicianul Ion Petrovici, la împlinirea, anul acesta, a 140 de ani de la naștere și 50 de ani de la sfârșitul său în 1972.

Au fost prezenți cercetători recunoscuți ai operei filosofului, dar și intelectuali pasionați de complexa personalitate a concitadinului nostru:

Acad. profesor univ. dr. Ștefan Afloroaei (profesor la Facultatea de Filozofie, catedra de istoria filozofiei și hermeneutică „Ernest Stere”, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”), **prof. univ. dr. Ștefan Munteanu** (distins, în 1999, de către Academia Română cu **Premiul „Ion Petrovici”**; membru al Uniunii Scriitorilor din România; profesor universitar doctor la Universitatea „George Bacovia”, Bacău.), **cercetător științific Dr. Dragoș Popescu** (de la Institutul de Filosofie și Psihologie „C-tin Rădulescu Motru” autor al zeci de studii de specialitate, traducător, coordonator și autor), **prof. Radu Vladimir** (Comisia de cultură a Consiliului Local Tecuci), **pr. Gheorghe Joghui**, **prof. Ionel Necula** (membru al Uniunii Scriitorilor), **prof. dr. Daniel Mazilu** (Colegiul Național „Calistrat Hogaș” Tecuci). Intervențiile și comunicările au expus fie filosofia, fie logica, fie literatura de călătorie ori groaznicele suferințe provocate de securitatea regimului comunist de după 1948.

Personalitatea lui Ion Petrovici este complexă, multivalorică, și nu poate fi abordată integral în câteva ore sau lucrări ale unui Colocviu. Nutrim speranța că, aici, în orașul său natal, vom contribui la recunoașterea deplină a statutului acestei mari personalități științifice și culturale românești. A fost ministru al Instrucțiunii Publice, al Educației Naționale și apoi al Culturii, director al Radioului. Atribuirea numelui său instituției noastre, Casa de Cultură, ar fi un gest reparatoriu, un firesc de recunoștință și omagiere deoarece reprezintă, în multe privințe, un model pentru generațiile de intelectuali, profesori, scriitori și cercetători în toate domeniile cunoașterii.

ESEU

MÂNJII SONORI AI CEAIRULUI

► Viorel COMAN

Mai mult decât Panait Istrati – cu care face o fabuloasă pereche –, total diferit de Ștefan Bănulescu și Vasile Voiculescu – mari băsmuitori ai câmpiei – Fănuș Neagu are o poveste specială a relației cu cuvintele.

Mai întâi se cuvine să precizăm că născut la Grădiștea de Sus, în miezul Bărăganului (la 5 aprilie 1932) și-a întemeiat aici un spațiu literar durabil, al lui, numai al lui, căruia îi este „unic proprietar și stăpân”, cum ar spune William Faulkner.

Cum este și firesc, în toată opera sa, fie povestiri sau romane, fie publicistică sau teatru, se vorbește „ca pe Bărăgan”. Aceasta, nu este totuși o expresie oarecare și nici întâmplătoare. „A vorbi ca pe Bărăgan” înseamnă să fii mai întâi un om liber, apoi mai înseamnă să spui întotdeauna doar ceea ce crezi și nu în ultimul rând să te bucuri de multele daruri ale pământului și că primești cu seninătate și împăcare dramele pe care ți le rezervă istoria.

Prin opera sa Fănuș Neagu demonstrează că și aici, ca și în alte locuri miraculoase ale pământului românesc, cuvântul e bătrân, mustește de sensuri ca o ființă care a stat de secole în bătaia crivățului istoriei și a captat enzime semantice subtile exprimând manifestările firii, de la ipostaze tragice până la cele ludice.

Necuprinse decât rareori din întâmplare în matricea unor opere literare, cuvintele au trăit din generație în generație, libere ca mânji de sunete pe ceair, adesea captate în expresii scăpărătoare, când bolovănoase, când diafane, cu sensuri noi, rare, pe care, ca-n lumile vechi, doar intonația unor inițiați le poate prinde. Așadar, pe Bărăgan, statornic în nestatornicia vremurilor a fost doar cuvântul.

Cu sate rare și devălmașe, adunate în jurul stațiilor de poștă spre Călărași, Buzău, Focșani sau Galați, sau cu târle ale mocanilor transilvăneni așezate pe vechile drumuri ale transumanței ce se țeseau între Munții Carpați și Bălțile Dunării, Bărăganul a fost considerat multă vreme un gol mitologic, un spațiu mai mult al trecerii decât al statorniciei. Cuvintele se lăfăiau aici în mari singurătați.

În tot secolul al XIX-lea avem, literar vorbind, doar trei reperi: un pastel de Vasile Alecsandri ce

dezvoltă un fior de spaimă a golului, a spațiilor surde, o descriere a lui Al. I. Odobescu – o pagină a rodului, a plinului existenței – și spre finalul secolului, un amplu roman – „Viața la țară” de Duiliu Zamfirescu – o poveste a iubirii pentru pământ. În rest, nimic. În primul deceniu al sec. al XX-lea, un contur al firii omului bărăganic realizează prozatorul Constantin Sandu Aldea.

De abia în urmă cu un secol, prin Panait Istrati, literatura umple și recuperează – chiar cu asupra de măsură – acest gol impunând o mitologie literară a sudului, a Dunării. După autorul „Chirei Chiralina” se afirmă Fănuș Neagu, Vasile Voiculescu, Ștefan Bănulescu, Constantin Țoiu, Nicolae Grigore Mărășanu, Paul Georgescu.

Prin opera lor Bărăganul a devenit ultimul mare spațiu literar românesc, adăugat Bucuvinei lui Eminescu, Moldovei lui Alecsandri, Creangă și Sadoveanu, Năsăudului lui Coșbuc și Rebreanu, Sibiului lui Goga, Blaga și Cioran, Olteniei lui Macedonski, Arghezi și Marin Sorescu, Ploieștilor lui Caragiale și Nichita Stănescu și Bucureștilor lui Anton Pann, N. Filimon, Mateiu I. Caragiale, G. Călinescu și Mircea Cărtărescu...

Un sunet special, unic, are în acest context opera lui Fănuș Neagu. E aici – operă masivă, formată din nouăzeci de povestiri, cinci romane, piese de teatru, jurnale, portrete, publicistică bogată, de la vitriolul pamfletului la sorcova cronicilor sportive – un mare festin lingvistic.

Dacă e să numim un prim element de originalitate al operei lui Fănuș Neagu vom spune că avem de-a face cu un scriitor care simte realul mai mult ca poezia. Observația aparține lui Nicolae Manolescu.

Fundamental, Fănuș Neagu este un senzorial. Această ipostază este realizată printr-o armonie simfonică a simțurilor cu care receptează lumea. Este, în tot ce scrie, o permanență foame de sunet și imagine, de gust și parfum (adesea de iz!).

Simțurile sunt tentacule mereu treze și încordate, care sorb cu voluptate semnalele lumii. I se potrivește mai ales lui Fănuș Neagu ceea ce G.

Călinescu scria într-un context analitic arghegian: scriitorul „are un cer al gurii dedat cu mirodeniile”.

Simțurilor esențiale li se mai adaugă simțul timpului (istoric!), al spațiului, simțul termic – mai ales al limitelor, frigul – iernile în proza lui Fănuș Neagu sunt miraculoase –, arșița – care aduce seceta pe care personajele o trăiesc până la starea de delir – simțul setei și al foamei evocate fabulos, ca-n „Povestea lui Harap Alb” de Ion Creangă.

De asemenea, cu simț special, mai greu de definit, prezent în destinul multor personaje – simțul buimăcelii.

Cuvintele au fost mereu marea patimă a lui Fănuș Neagu. Mereu le-a căutat, le-a îmbinat, le-a pus să scapere, impunând în literatura română contemporană *stilul Fănuș Neagu*. De dragul lor a părăsit adesea *scaunul singurătății* de la masa de scris și a practicat adevărate *scufundări* în medii sociale diverse. A ascultat țărani la cârciuma din sat, slobozi la gură, cu limba iuțită de țoi. A stat la masa presei, cu ochii la fazele meciului de fotbal dar cu urechea încordată spre vocea anonimă din potcoava stadionului. A zăbovit în saloane selecte dar și în mediile sordide ale mahalalelor din margine de lume.

Se zice că adesea poposea într-un birou al Gării de Nord – cu acordul autorităților, evident! – și asista la activitatea oamenilor legii: audierea manglitorilor, „peștilor”, bețivilor, vampelor, șuților care își făceau veacul prin acele locuri. O umanitate bolnavă, evadată dintr-un gorkian *Azil de noapte*. Cu pălăria trasă pe ochi, cu gulerul pardesiului ridicat *à la Jean Gabin*, retras în penumbră, cu un condei și hârtie la îndemână, asista tăcut la poveștile de libov, jurăminte, trădări, blesteme, cântece deocheate...

Sub un bec pistruiat de găze, înșurubat într-un abajur ca o scuiptoare întoarsă, se desfășura, de fapt, un spectacol halucinant al mucegaiului care, fără să știe, fără să vrea, se arunca în sămânța poeziei.

Cine a avut norocul să-i stea în preajmă a putut observa că întotdeauna avea în buzunare hârtii împăturite și un creion bont cu care, din când în când, scria un cuvânt, o vorbă de duh, o expresie, o împerechere rară de cuvinte, un cântec din folclor „nou”, întorsături de fraze. Acasă, în liniște, le transcria în „caiete”. Mărturisirea într-un interviu că în aceste caiete are notate sute de subiecte de povestiri. Caietele acelea există, evident. Când vor fi publicate ele vor lumina opera ca și „caietele” lui Eminescu, Rebreanu, Cioran... Aici mai întâi cititorii vor lua cunoștință de laboratorul unui alchimist al himerei.

De dragul unui cuvânt rar, ca și necunoscut, imagina o poveste, a lui, numai a lui *În zurzună*, publicată în revista „România literară” în miezul lunii decembrie 1989 este o astfel de povestire. Mai sunt și altele. Era bijutierul care, având piatra prețioasă, imagina forma și montura inelului pentru a o pune în valoare.

Stilul operei lui Fănuș Neagu – o aventură a cuvintelor în spațiul sud-estului românesc. Stil abundent, expresiv – o replică subtilă dată în anii comuniști *limbajului de lemn* dominat în publicistică și administrație. Nu e de ignorat faptul că în zeci de tablete, în interviuri, în cronici sportive a dus o bătălie pentru apărarea limbii române.

Este singurul scriitor român care duce o astfel de luptă, de la Arghezi încoace. Neînțelegând, unii i-au zis acestui stil *metaforită*, adică o boală a limbajului, rezultată din exces de frumusețe. Întotdeauna lăsa impresia că e în căutare de ceva, avea acel reflex vânătorească de om care stă la pândă, în așteptare, adesea camuflat. Era ca vânătorii care adulmecă pasajele păsărilor, seara. Unde era un vad al cuvintelor, acolo se așeza: stadionul, cârciuma, cenaclul, șezătoarea, întâlnirea cu prietenii.

Trăia șeherezadic. Umplea viața cu povești și parcă își asigura o amânare, un triumf, o biruință. Prin povestire, răzbătea în alt timp. După ce-i ieșea bine o povestire, trăia clipe serafice. Dorea la un moment dat să mai scrie 500 de povestiri și apoi să renunțe la scris, să se apuce de altceva, eventual de viticultură. Visa să scrie un *Decameron*. Se considera îndreptățit pentru această aventură.

De fapt, se mira cu aliat, lăsând impresia că de fapt el este cel vânat, că povestirea – o miraculoasă ființă de cuvinte – îi iese în cale, îl caută, nu-i dă pace până când el nu o salvează smulgând-o din maculatoarele zilei și o trece „pe curat”, cum se spunea în limbajul vechilor alumni.

În aparență, un om vesel, spontan, cu replică tăioasă, memorabilă – n-a rămas nimănui dator –, plin de harul vieții. Dar cine are acces la documentele din dosarul C.N.S.A.S. întâlnește un om ros de îndoieli, nemulțumit, adesea revoltat. Și avea destule motive.

Filmele al căror scenariu îl scrisese nu se difuzau, piesele de teatru, deși premiate de U.S.R., nu se jucau, adesea cronicile sportive, nevinovatele cronici sportive, erau scoase din pagină. Romanele depuse la edituri erau citite „cu boldul”, textele lui Fănuș Neagu parcă erau terenuri minate, care mișunau de „șopârle”, în care, vorba din Caragiale, „și nimica mișcă”. Redactorii vedeau peste tot „dedesubturi”, aluzii, fraze cu două tăișuri ca și cuțitul din tureatca cizmei omului din Bărăgan.

Acolo, în acele mărturii – unele otrăvite – e chipul unui alt om, un luptător pentru literatura sa, în luptă cu micimile vremii, în izbucniri de mânie teribile. Numai la Marin Preda am mai întâlnit așa ceva. Spart în cioburile informărilor de tot felul, urcă spre noi, chipul unui alt om, poate cel adevărat...

La un deceniu și ceva de la stingere, încă mai evocăm umbra omului asupra operei. Dar, cu timpul, ea se va resorbi în legendă și opera sa literară se va impune prin adevărurile ei tainice.

FESTIVAL DE POEZIE

MEȘTEȘUGUL CUVINTELOR POTRIVITE

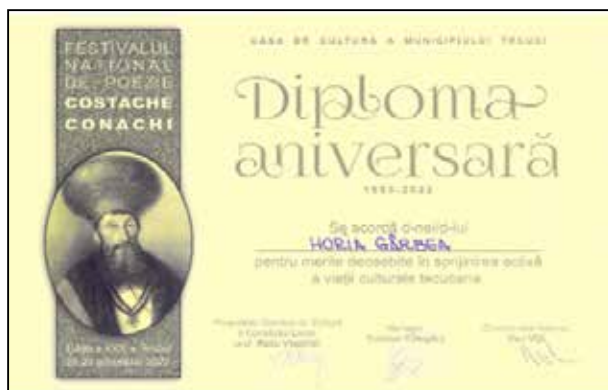
► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU

Importantă și benefică manifestare culturală a Municipiului Tecuci, inițiată în 1993 de directorul de atunci al Casei de Cultură, profesorul și scriitorul Ionel Necula, Festivalul de poezie „Costache Conachi”, îi avea în juriu, la prima ediție pe tinerii condeieri și critici literari Lucian Vasiliu, Sterian Vicol, Vlad Andrei, Ion Proca, și Sergiu Adam.

Timp pentru poezie era atunci, timp a fost și la a XXX-a ediție a acestui festival unic în peisajul cultural tecucean. Din numeroasele manuscrise primite din partea concurenților, au fost selectate nume care sperăm să devină unele de referință în poezia românească.

Aceștia au fost, la Secțiunea I - Grupaj poezie: Marele Premiu - Maruseac Ana Daria, Suceava; Premiul I - Dozescu Adelina Georgeta, Lugoj, Timiș; Premiul al II-lea - Pasanciuc Ana, Moldovița; Premiul al III-lea - Antonescu Tudor, Dorohoi, Botoșani; la Secțiunea a II-a - Debut Volum, Premiul I - Călin Dănilă, Suceava și Premiul al III-lea - Hurgheș Andrei, Iași.

Ediția a XXX-a a fost totodată și un prilej de emoționantă retrospectivă.

Prin intervențiile lor, scriitorii Lucian Vasiliu, Marius Chelaru și Sterian Vicol, care au fost nelipsiți de la aproape toate edițiile, au rememorat parcursul unic al acestui festival de poezie vestit în țară și dincolo de Prut. Nelipsit a fost și pelerinajul la mormântul patronului spiritual, poetul Costache Conachi, la Țigănești, lângă zidurile în ruină, încărcate de amintirea evenimentelor petrecute în umbra castelului bătrânei familii Conachi.

Dincolo de toate, felicitându-i pe câștigătorii acestei ediții aniversare, rămâne prezentă misiunea perpetuă a poeziei de a da noi sensuri cuvintelor, ca un balsam interior dar și exterior al vieții însăși. De fapt, așa cum spunea Ioan Mureșan, poezia este o relație între două realități, la fel de puternice: realitatea obiectivă și cea subiectivă. Subiectivitatea este o realitate. Poezia creează o legătură subtilă între ele și așa înțelegem că lumile sunt interdependente.

**Cristian Călugăru, manager și scriitorii:
Dan Văță, Lucian Vasiliu, Sterian Vicol**

„Meșteșug în permanentă evoluție”, „dans individual cu materia sensibilă”, cum este definită metaforic adesea, Poezia are și a avut întotdeauna puterea de schimba semnificațiile și de a reinventa motivațiile.

De aceea, pentru poet lumea onirică este un ferment al unei vieți noi, injectate în chiar centrul sistemului nostru nervos, ca o sursă a tuturor neprevăzutele ce formează inspirația. Însă fiecare are propria sa practică de a o folosi. Unii preferă liniștea meditației și reveria, iar alții sunt ca niște derviși rotitori. Și fiecare se poate apropia de o minune sau de un recif periculos.

Poetul Lucian Vasiliu, un permanent susținător al Festivalului de Poezie

Îndrăgostiții de poezie, de literatură, artă și cultură în general descoperă cu fiecare lectură noi universuri de viață spirituală, îmbogățindu-se sufletește La sfârșit de veac XVIII și începutul celui de-al XIX-lea, bătrânul poet de la Țigănești, Costache Conachi, alcătuieste pentru uzul tinerilor scriitori ceea ce el numise „Meșteșugul stihurilor românești”, un prim tratat de poetică românească. În aceste timpuri haotice pe care le trăim, expuse la complicate interese și acte economice și financiare, considerăm că poezia rămâne patria *in nuce* în care oamenii se pot întâlni și pot vorbi aceeași limbă, limba sufletului.

Rămânem convinși că, în ciuda marginalizării poeziei, aceasta este cu atât mai necesară, pentru a ne împlini postura umană, demnitatea și libertatea. Și dacă știe să parcurgă un zbor către libertate, sunt sigur că nu vom înceta să auzim vorbindu-se de ea, mai stins sau mai puternic, fie la Iași ori Chișinău, la Cluj-Napoca, la București, ori la... Tecuci.

„Trăiască Poezia și Marii Visători!”

Organizatorii și premianții Festivalului Național de Poezie în pelerinaj la mormântul poetului Costache Conachi de la Țigănești

IN MEMORIAM

110 ANI DE LA NAȘTEREA PREOTULUI, PROFESORULUI ȘI SCRIITORULUI VASILE G. POPA

► Ghiorghi GRĂDINARU

Într-o discuție cu maestra ELEONORA STAMATE - redactorul șef al revistei „Tecuciul literar-artistic”, domnia sa îmi relatează faptul că la Nicorești s-au născut multe personalități de seamă ale culturii românești: poeți, scriitori, pictori, publiciști, personalități care merită a fi evocate, fapt pentru care ne rezervăm spațiul necesar în paginile prestigioasei reviste.

După o analiză sumară, am constatat că această străveche vatră de pământ moldav se evidențiază printr-o bogată viață culturală, având în vedere impresionanta galerie de personalități creatoare, care sporește prestigiul culturii românești în mai multe domenii.

Sub influența „mustului reavăn” din solul fertil al Nicoreștiului, „mirabila samânță” a găsit condiții favorabile și a zvonit la lumină sub influența blândului „cer moldav”, odrăslind lăstari viguroși, cu roade pe măsură.

Prin rolul pe care l-au jucat în viața culturală, cât și prin legăturile de familie pe care le-au avut cu aceste ținuturi, mai pot fi considerați nicoreșteni și multe alte personalități.

Una dintre personalitățile nicoreștene născute în luna noiembrie este preotul, profesorul și scriitorul VASILE G. POPA

Vasile G. Popa s-a născut pe data de 23 noiembrie 1912 într-o familie de podgoreni din satul Mălureni, comuna Nicorești, fostul județ Tecuci, din părinți Gheorghe Popa în vârstă de 27 de ani și Profira Popa, născută Munteanu de 22 de ani.

Potrivit Actului de naștere No 230/25.11.1912 din REGISTRUL STĂRII CIVILE PENTRU NĂSCUȚII al comunei Nicorești, atât domiciliul părinților viitorului preot, profesor și scriitor Vasile G. Popa, cât și domiciliul martorilor Chiriță Pădure și Ion Vecinu este consemnat ca fiind satul Piscul Corbului din comuna Nicorești.

Aceasta pentru că, așa după cum precizează Marele Dictionar Geografic al României, alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe sub coordonarea lui George Ioan Lahovari – președintele Inaltei Curți de Compturi și președinte al Societății pentru învățatura poporului român, secretar general al Societății geografice române, comuna Nicorești era

formată la începutul secolului al XX-lea doar din șapte sate.

„*Nicorești, com. rur., în pl. cu același nume, jud. Tecuci, formată din 7 cătune: Nicorești, Coasta-Lupeii, Piscul Corbului, Fântânelele, Sîrbi, Grozavești și Dobrinești la 15 kil. spre N-V. de Tecuci. Aici este reședința plasei și a comunei*” (4, pag 501)

În acea perioadă, Mălureni, chiar dacă era o locație distinctă, făcea parte din satul Piscu-Corbului, astăzi fiind sat component de sine stătător al comunei Nicorești.

Din respect pentru cel care a fost Vasile G. Popa, care știa cel mai bine unde și-a petrecut primii 6 ani din viață, locul nașterii și copilăriei viitorului preot, profesor și scriitor, rămâne satul Mălureni.

Dupa Dicționarul de geografie fizică al județului Galați, satul Mălureni este situat în „...*Colinele Tutovei, pe dealul Priporul Lupei ... la 19 km față de Tecuci, și 97 km de Galați.*” (3, pag 161)

Din centrul comunei Nicorești se ajunge la Mălureni pe un drum asfaltat de 4 km.

Numele provine cel mai probabil de la piscurile de pe malul stâng al Siretului care pot fi asemănați cu niște „maluri uriașe” (20 -25 m) pe care este așezat satul. Priveliștea de pe piscurile din apropierea Siretului este superbă, putând fi observat chiar și Mausoleul Marașești, orașul Panciu și orașul Marașești.

Așa după cum își amintește scriitorul de mai târziu, Mălureni „*E un sâțuc modest alcătuit din câteva zeci de case, așezat pe malul stâng al Siretului, mal înalt și răpos, constituind o adevărată anomalie geografică.*

De aici de la Mălureni se deschide privitorului o priveliște deosebit de frumoasă. Spre apus se ridică plină de măreție și de mister culmea munților Vrancei, când albastră ca cerul, când vânată și posomorâtă, când de culoarea cărunță a ceței. În uriașul spațiu dintre Mălureni și munții Vrancei, se întinde, pe direcția nord-sud, valea Siretului, cu păduri și lunci de sălcii și ploi, cu numeroase meandre și brațe secundare, cu cirezi de vite și turme de oi. Când e senin și soare, se vede spre nord-vest apa Troțușului, ca o panglică argintie, venind dinspre munți și aruncându-se în Siret. Ochiul privitorului se oprește cu plăcere pe diferite târguri și sate ce i se aștern în față, dincolo de apa Siretului:

Pădureni, Pufești, Marașești... Iar mai în adânc: Panciu, Odobești, Străoani, Jariștea...Priveștiștea e odihnitoare și plină de măreție ” (6, vol I, pag 5)

“Anomalia” de care pomenește Vasile G. Popa a fost produsă în timp și este cauzată de curenții puternici ai afluenților de pe malul drept al Siretului și anume Bistrița sau Trotuș (“*Trotușul care vine ca un balaur alb dinspre munți*”- 6, vol I, pag 476), care se formează atunci când deversează apele învolburate colectate din Carpații Orientali.

Mai mult ca sigur că, această “anomalie” l-a inspirat și pe Gabriel Drăgan în cunoscuta poezie “Sub cer moldav”

*“Sub maluri mari de lut, în văi deschise,
Domol Siretu-și sapă matca-n vreme”* (1)

Datorită implicării statului român în cel de-Al Doilea Război Balcanic, în vara anului 1913, tatăl său Gheorghe Popa, este mobilizat și trimis peste Dunare în campania din Bulgaria. Ca urmare a condițiilor de igienă precară, în zona muntoasă a Balcanilor, cu precădere în județele Vrața, Plevna, Vidin și Târnovo se declanșează o epidemie de holeră. Evenimentele au fost parte a celei de-a șasea pandemii de holeră, declanșată în 1899, ce a afectat în perioada 1912-1913 toate statele participante la Războaiele Balcanice. Dacă foarte puțini militari români (circa 150 după estimările agreeate) au fost uciși în confruntările cu militarii, dar,

mai ales cu civilii bulgari, în schimb 1150 de militari au murit de holeră. Printre cei rapuși de holeră se numără și tatăl său, “sergentul complectăș” Gheorghe Popa, care a decedat în timp ce se afla în carantina impusă de statul român, fiind înmormântat în parcela eroilor din cimitirul central gălățean.

Din păcate, despre tatăl său Gheorghe Popa nu are prea multe amintiri decât din auzite.

„*Aici, în acest sătisor, a venit prin anul 1909 un flăcău din Fântâni. Il chema Gheorghe Popa (zis Gheorge Fuică), era feciorul mai mare al podgoreanului Enache Popa (zis și Enache Fuică), făcuse armata din care se eliberase cu gradul de sergent, era voinic și înalt și mai ales neobișnuit de curat și îngrijit. Fapt pentru care, în satul lui, Fântâni, era poreclit și spișterul.*” (6, vol I, pag 7)

Despre Gheorghe Popa însă, îmi amintesc cu plăcere și admirație cei ce l-au cunoscut “*Știi ce om de cuvânt era? Cum nu se mai află*” (6, vol I, pag 334)

Pe când eram elev în clasa a VII-a, cu 2-3 zile înainte de sfârșitul celui de-al doilea trimestru, în pauza mare, toți elevii au fost convocați în “careu”. Ne-am adunat cu toții în holul mare, aliniați pe clase, și am observat că, în timp ce așteptam directorul școlii pentru a ne anunța un eveniment, diriginta de la clasa mea, care era și profesoară de limba rusă, plângea. Am fost anunțați despre ce eveniment era vorba de către directorul școlii, iar la sfârșitul orelor am plecat acasă. Deoarece pentru a doua zi nu aveam teme de făcut, acasă am luat o carte și m-am cufundat în lectură, citind neîntrerupt până seara târziu. Aproape de miezul nopții, ceilalți doi frați mai mici, vădit nemulțumiți, mi-au zis “mai stinge dracului lumina și culcă-te, ți-ajunge cât ai citit”. Am fost nevoit să mă conformez și “cu gene ostenite” am suflat în lampă, după care m-am băgat sub plapumă. Trăgând plapuma peste ochi, am început să plâng și eu. La școală, în dimineața aceea, diriginta mea plângea pentru că murise Gheorghe Gheorghiu-Dej, iar eu plângeam pentru că citeam romanul “Singur pe lume” de Hector Malot și eram profund afectat de suferințele eroului principal Remi.

Peste ani și ani, m-am stabilit în satul Fântâni din comuna Nicorești. În satele comunei, dar mai ales în satul Fântâni, există familii cu numele Popa, unii chiar cu porecla “Fuică”, dar despre Vasile G. Popa nu auzisem. Abia prin anul 2007-2008 am citit romanul “DIN COPILARIE” tipărit în anul 2003-2005 la Editura Centrului Cultural “DUNAREA DE JOS” Galați.

Citind romanul, fără să vreau, am devenit din nou copilul emotiv de altădată, profund mișcat de micul orfan Remi, eroul lui Hector Malot și am rămas surprins de asemănarea dintre soarta acestuia și “chișcătura de om” Vasile G. Popa.

Dacă la familia unde creștea micul orfan Remi, exista o vacă, iar din puținul unt produs, “tușa Barberin” pregătea delicioasele clătite, în familia văduvei Popa exista o găina ouătoare, iar cu oul pe care îl făcea găina

*Actul de Naștere al profesorului și scriitorului
Vasile Gh. Popa*

se indulceau cei doi copii ” mititei” și mama bolnavă. În final ambele familii au rămas fără animalul îndrăgit de pe urma căruia se ”indulceau” în acele condiții vitrege.

„Era o găină care mai în fiecare zi făcea câte un ou. Noi copii o pândeam și îndată ce făcea oul îl luam și-l duceam la mama. O rugam pe mama să mănânce oul ca să se facă sănătoasă. Mama fierbea oul și ne chema și pe noi. Fiecare din noi gusta câte puțin din bunătatea respectivă. Dar într-o zi găina a dispărut. Ne părea rău la toți fiindcă era o găină blândă și deșteaptă. Când îi era foame, bătea cu ciocul în ușa și noi o hrăneam. Stăteam de vorba cu dânsa și ea ne înțelegea. Eram convinși că a tăbarât pe ea hultanul. O fi luat-o în ghiare și o fi dus-o în lunca Siretului, ziceam noi.

Mama era amărâta peste măsură. Pentru ea, un ou pe zi, sau măcar la două zile, era o adevărată comoară. Il împărțea cu noi și se bucura” (6, vol I, pag 12)

De asemenea, ambele personaje au fost supuse aproape ”la același șir de cazne”, nevoiți fiind, să muncească pentru a-și asigura traiul, de la o vârstă la care cei mai mulți copii abia încep școala.

Resimte din plin zbuciumul și ororile războiului.

Ca urmare a bolii și a lipsurilor, mama se stinge din viață la 2 martie 1918, fiind înmormântată în cimitirul de la Coasta-Lupeii pe o vreme rece, cu vânt și cu ninsoare.

„De ce a murit mama? Mi-a rămas în minte, probabil din cele avute, că a murit de tifos exantematic. Dacă e adevărat, exantematicul a fost ultima picătură în paharul durerilor. Mama a murit de fapt, câte puțin, începând din 1913, când a rățacit cu copilul în brațe prin cimitirul eroilor din Galați în căutarea bărbatului său. Atunci s-a prăbușit. Atunci s-au rupt resorturile sale lăuntrice. Cei cinci ani care au urmat nu au fost decât o lungă și înspăimântătoare agonie.

Când a închis ochii avea în jur de 27 de ani. La aceeași vârstă murise și Gheorghe Popa.

Noi am rămas singuri cu bunicul” (6, vol I, pag 14)

Rămas orfani de ambii părinți încă de la vârsta de 5 ani, împreună cu sora sa Mitrița, mai mare cu doi ani, singura sa ”mângaiere” de altfel, îndură cu stoicism realitatea crudă și amară a vieții, realitate care-l va căli și a cărei amprentă va lăsa urme ce nu se vor șterge toată viața.

„Luni de zile după aceea, am fost ai nimănui. Mâncam când la mătușa Chița, când la moș Sava Saghian, când la Chiriță Pădure. Ne umpluseră mizeria și păduchii. Am zăcut bolnavi, cu fierbințeală mare, singuri în odaia noastră. Eram slabi și zdrențaroși. A dat peste noi și râia. Ne scărpinam până la carne vie. Literele alfabetului le uitasem. Vecinii ne ajutau din când în când, dar nici ei nu puteau face mai mult, căci sărăcia și mizeria domnea peste tot. Fiecare avea necazurile lui. Bărbații în putere nu se întoarseră încă din război. Cum om fi înfruntat noi iarna lui 1918-1919 ?

Nu pricep. Un adevărat miracol. Cred că în iarna aceea sora mea a contractat reumatismul care a torturat-o apoi toată viața.

În primavara lui 1919, ne-a căutat dascălul Vasile Munteanu, vărul bun al mamei (feciorul lui Luca Munteanu). Se întorsese din război și aflase nenorocirea care se abătuse peste familia noastră. Ne-a luat și ne-a dus la el acasă. Nevasta lui ne-a spălat, ne-a uns cu pucioasă, ne-a imbrăcat cu albituri și haine curate. Se purtau frumos cu noi. Stăteau în aceeași ogradă cu bătrânul Luca Munteanu. Noi îi spuneam moș Luca. Nevasta lui moș Luca era o bătrânică mărunțică și bună ca pâinea caldă. Ne chema des în casă și ne dădea lapte cald cu mămăligă. Cât noi mâncam, se uita la noi și plângea.

Dragii mamei, dragii mamei! Ați rămas singuri pe lume! Cui o să mai

Spuneți voi, mamă și tată?”(6, vol I, pag 16)

Fără nici un sprijin, cu viitorul încă incert, copiii Vasile și Mitrița sunt infiați de unchiul lor, Costache E. Popa zis „Ion Fuică” din satul Fântâni, părăsind astfel, nu fără regrete, satul Mălureni. „Intr-o bună zi am plecat. Un capitol din viața noastră se încheia. Nu aveam însă să uităm niciodată malul înalt al Siretului, ograda noastră largă, nucul uriaș de lângă gospodăria lui moș Sava, bătrânul măr dulce din spatele casei noi, cei doi aguzi din spatele casei bătrânești cu agude mari, negre, cărnoase și dulci, butucii cu poamă văratecă și tămâioasă, războiul cu toate întâmplările lui și mai ales suferințele mamei, ale Tiței și ale bunicului” (6, vol 1, pag 16)

Desigur, s-a încheiat o perioadă din viața copilului Vasile G. Popa, și începea o nouă perioadă, un nou capitol al vieții ce va avea loc de astă dată în satul Fântâni.

Șase ani petrecuți la Mălureni, șase ani petrecuți la Fântâni, ani care nu vor fi uitați.

„În acest sat, Fântâni, în vara anului 1919, am poposit noi, cei doi orfani, fii ai sergentului complectăș Gheorghe Popa. De fapt cei doi orfani, mai cu voie mai fără voie, veneau în satul lor de baștină în care se găseau toți Fuiculeștii, neamurile lor după tata, de sute și sute de ani. Aici aveau să trăiască, să crească, să învețe carte, să trudească din greu, să blesteme sau să binecuvanteze, să se mire sau să tacă, să învețe o puzderie de lucruri... până în pragul tinereții împlinite. Apoi aveau să plece de aici pentru totdeauna. Dar de uitat n-aveau să uite niciodată nici Fântâni.” (6, vol 1, pag 20)

După descrierea făcută, „moș Ion” unchiul și tutorele lor „Era înalt, cu fața smolită, cu mustața răsucită, cu vorba aspră” (6, vol 1, pag 16), „... , ciudat, dar meschin nu era” (6, vol 1, pag 147)

De asemenea, „Moș Ion n-a fost un drept nici un sfânt. Dar avea din când în când niște manifestări de adâncă omenie care, am impresia, reflectau adevărata

sa natură opresată de împrejurări și de greutățile vieții. (6, vol 1, pag 246)

Ca fost combatant în Marele Război pentru întemeierea României Mari este nemulțumit de nedreptățile pe care le savârșesc politicienii vremii și este un vehement aparător al adevărului. *“Cum adică, dacă spune la școală adevărul, asta-i prostie? Cum de-ți veni în minte așa ceva. Foarte bine a spus! (6, vol 1, pag 47)*

„Măcar la școală să se spună adevărul! Așa că fata bine a făcut că a spus adevărul. Trebuie să-i învățăm pe copii să spuie adevărul. Trebuie să înceapă a se arăta o nouă epocă. O altă lume. Că nu degeaba a fost războiul de care abia am scăpat! Să înceapă o lume a adevărului! (6, vol I, pag 48)

În ceea ce privește munca, *“... moș Ion, motorul și creierul gospodăriei, înțețea mereu munca până aproape de epuizare” (6, vol I, pag 76)*. Fire orgolioasă, care nu se teme de nimic, voia ca tot ceea ce deținea să fie să fie dobândit prin muncă cinstită. *“Familia noastră nu-i învățată să primească pomană!” (6, vol I, pag 51)*

Cu toată asprimea sa, moș Ion nu a neglijat educația nepotului *“...moș Ion îmi explica tot ce era nou și necunoscut pentru mine. Era una din partile lui bune. Așa făcea întotdeauna” (6, vol I, pag 476)* și mai ales comportamentul în societate:

„– Tu nu te uita, îmi zicea, că eu îl mai sudui pe Gheorghe Nicolau! Il sudui pentru politică! li liberal! Da, altfel îi om de treabă, gospodar ba și oleacă de rudă cu noi. le și dă-i omului buăa ziua, că nu-i frumos să treci ca mutul pe lângă el. Ai înțeles? (6, vol I, pag 271-272)

Soția unchiului Ion, țața Maria *„era harnică, curată,, bună gospodină, de o desavârșită fidelitate conjugală (ca și moș Ion de altfel)” (6, vol I, pag 68)* fiind molestată numai pentru *“clanță”*

A avut o copilărie foarte zbuciumată cu multe lipsuri și frustrări. În loc de dragoste părintească, în loc de joacă cu copiii de vârsta sa, în loc de mers cu regularitate la școală, minorul Vasile Gh. Popa este pus la diferite munci de către unchiul său.

„Fiind noi cei mai mari dintre copiii, sora aproape de nouă ani, iar eu aproape șapte ani, am fost puși la treabă imediat. Sora avea griăa de cei doi copii, aducea apă de la fântână, mătura și scutura, iar eu tăiam cu securea curpeni” (6, vol I, pag 21)

Citindu-l pe Marin Preda, se regăsește în postura de Nicolae Moromete *“ Din tăietor de curpeni am fost făcut crescator de oi. Aveam de păscut vreo șase-șapte oi. Nu stiu cine le păscuse până atunci. Dar, de-acuma, până la toamnă, eu trebuia să răspund de ele. Exact așa ca în Moromeții.” (6, vol I, pag 25)*

La vârsta de 8-9 ani se simțea deja apt și destul de puternic pentru muncile pe care le efectua. *„Mi s-a recomandat cu blândețe și fermitate de către moș Ion, să am grijă, ca ochii din cap de vacă: să rânesc dimineața cu furca și lopata, bălegarul, să-l aștern pe jos paie uscate ca să nu se culce pe pământul gol și*

să răcească, să-i aduc apă cu căldarea de la fântana D.Balica și s-o adap, de doua ori pe zi, la prânz și seara, să smulg cu cârligul fân din stog și să-i pun în iesle ori de câte ori oi vedea ieslea goală. Seara trebuia să-i umplu ieslea. Pentru treaba asta umblam cu niște ciubote vechi și scrombaite și sparte de-ale lui moș Ion. Nu era o treabă prea grea. Eram băiat mărișor, trecusem de opt ani și simțeam în mâini destulă putere, fie la rânit dimineața, fie la smuls fânul. Ceva mai greu mi se părea la adusul apei cu căldarea. Din cauza greutății căldării, mă aplecam într-o parte și marginea de jos a căldării mi se hâșcăia de pulpa piciorului.” (6, vol I, pag 52-53)

Din această trudă avea și o umbră de satisfacție pentru recunoștința pe care o manifestau animalele față de grija cu care le îngrijea și se comporta cu ele *„Cum venea seara, eu aveam grijă să desham caii, să-i vâr în grajd și să le umplu ieslea cu luțarnă proaspătă. Stăteam apoi în întuneric și-i ascultam cum ronțăiau. Lucerna miresea frumos, mai ales când era înflorită, ronțăitul cailor era o muzică domoală, catifelată pentru urechi, iar patrupedele năzdravane cum nu se mai găseau altele în sat, ântorceau din când în când capul spre mine și ochii lor luceau ca niște nestemate uriașe la lumina slabă ce mai pătrundea prin ușă „(6, vol I, pag 119)*

Pentru neîndeplinirea sarcinilor, sau pentru „boroboațe” era uneori pedepsit. *„Hm! Bagă de seamă jupâne, că s-au mai adunat vreo câteva la turbincă. Vezi să nu se umple turbınca, măi jupâne, c-apoi eu ți-s nașul. Acesta era stilul lui moș Ion în aplicarea pedepselor. Nu te pedepsea la prima boroboacă, nici la a doua nici la a treia. Ci doar îți spunea <jupâne> și te avertiza. ... Când credea el însă că s-a umplut turbınca, ne înhăța ca o pasăre de pradă și ne bătea fără milă. Ne amintea toate poznele dinainte” (6, vol I, pag 119-120)*

Nu de puține ori era pedepsit și pentru firea sa „îndărătnică” *„Lăsați, domnule director... o să vedem... O să mai vorbim... E un băiat îndărătnic! Spusese adevărul. Asta eram: un băiat îndărătnic!” (6, vol I, pag 278)*

Face primele clase primare la Școala „Filimon Damian” din satul Fântâni, remarcându-se ca un elev eminent, chiar dacă nu are o frecvență satisfacătoare și timp disponibil pentru învățatură din cauza implicării la activitățile agricole, ori din lipsa încălzimintei. Totuși “țaranul cărturar” își dă seama de importanța învățământului și acceptă ca nepoții și copiii săi să meargă la școală, chiar dacă în sezonul de primăvară și toamnă sunt retinuți la activitățile agricole din gospodărie

„...Ce să fac... li dau pe toți trei... Trebuie să învețe carte. Că-n vremea noastră fără carte...(6, vol I, pag 213)

Visul unchiului și tutorelui său era acela de a avea în familia sa măcar un copil învățat și dotat din punct de vedere intelectual în așa fel încât să uimească

lumea. „...Așa ca să știe toți că și din neamul țăranilor se poate ridica cineva (6, vol I, pag 204).

Absolvă clasa a I-a, chiar dacă frecvența a fost deficitară, dar datorită cunoștințelor sale și inteligenței cu care era înzestrat, „Domnișoara învățătoare”, cu toată opoziția directorului școlii, îi acorda premiul I.

Urmează clasele II – IV avându-l ca învățător pe d-l Gheorge Rău, un om practic după cum își amintește mai tarziu.

„D-l Rău nu era un filosof. ... D-l era în primul rând un om practic” (6, vol II, pag 350)

„Eu, măi copii, am să mă țin de capul vostru, să știți! Nu mă las până când întregul sat n-are să aplice ce ați văzut voi aici...” (6, vol II, pag 350-351)

Se atașează foarte mult de învățătorul său, în special pentru modul de lucru cu copii și atașamentul reciproc dascăl-elev.

„De atunci am avut prilejul să mai am în viață mulți dascăli și mai învățați ai mai modești și mai în vârstă și mai tineri, dar nici unul, niciodată, nu mi s-a părut atât de apropiat, atât de deschis, de sincer, de prietenos, ca acest dascăl al meu din Fântâni Nicoreștilor, renumit ca aspru și neîndurat” (6, vol II, pag 334).

Datorită stilului pedagogic deosebit, cunoștințele transmise de d-l Rău erau însușite de majoritatea elevilor.

„Adevărul era că elevii nu se poticneau căci cu d-l Rău se făcea carte nu glumă...” (6, vol I, pag 273)

Atașamentul și dragostea dintre profesor și elev fiind tot mai evidente, constituie un motiv serios de atracție spre cunoaștere.

„Ridicam mâna, răspundeam frumos, citeam cel mai bine din clasă, rezolvam problemele repede...

vedeam bine că domnul Rău mă iubea. Mă simțeam tot mai legat de dânsul” (6, vol I, pag 273)

„Căci eu cunoșteam destul de bine, pe de rost aproape și cărțile de citire de clasa a III-a și a IV-a” (6, vol I, pag 100)

Recunoștința domnului Rău față de elevii săi este pe măsură „...bravo copii! Nu mi-i rușine cu voi!” (6, vol I, pag 101)

Fiind orfan de război, calitate ce i-ar fi adus unele facilități la admitere, visa „...să merg la liceul militar și să mă fac ofițer, ca apoi să ajung un mare căpitan de oști” (6, vol I, pag 269), fapt pentru care se înscrie la examenul de admitere la Liceul Militar din Targu-Mures, însă visul de a ajunge “un mare căpitan de oști” este spulberat definitiv, într-o clipă, pentru că este respins la vizita medicală.

La îndemnul unchiului său, se pregătește pentru a se înscrie la una din școlile gălățene. “repeată materia, jupâne, că dacă nici acuma nu intri, aliluia! lei matale sapa de coadă și chitonagul așa cum am făcut toți pâna acum din neamul nostru, de la începutul lumii! M-a avertizat moș Ion (6, vol II, pag 187)

Aici trebuie făcută o remarcă. A lua sapa de coadă și chitonagul pentru plantatul aracilor, nu era o rușine, ci un lucru de lauda pentru un podgorean, cultura viței de vie fiind considerată o activitate de frunte între celelalte activități agricole. “Blagoslovită-i via săraca. Un an bun dacă ai te scoate din toate nevoile.” (6, vol II, pag 201). Prin aceasta, moș Ion îi transmite nepotului că dacă nu reușește cu bursă, va scoate din el un bun podgorean, având în vedere familia din care provine. “Voi Fuiculenii sunteți oameni tari. Nu vă dați cu una cu două” (6, vol II, pag 296)

Școala din satul Fântâni, unde a învățat Vasile Gh. Popa (reparată în anul 2018)

De altfel în timpul vizitei medicale, probă eliminatorie, pentru examenul de admitere la Liceul militar din Targu Mures a răspuns: „...sunt orfan de război, dar tatăl meu a fost podgorean” (6, vol II, pag 296)

În cele din urmă, în toamna anul 1924 se înscrie la examen și este admis pe un loc fruntaș, fără taxe școlare (cu bursă) la Seminarul Teologic “Sfântul Apostol Andrei” din Galați.

La seminar, în perioada celor opt ani de studii 1924-1932 își desăvârșește educația, inclusiv prin lecturi particulare, fiind un neobosit cititor. Tot aici își descoperă marele talent oratoric, talent ce îi va fi de un real folos în perioada cât a profesat meseria de cadru didactic.

Absolvind seminarul „Sfântul Apostol Andrei” din Galați în anul 1932, se înscrie la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, fiind declarat admis în urma examenului. Având capacitatea și voința necesară, pe lângă cursurile Facultății de Teologie, mai frecventează și cursurile Facultății de Litere și Filozofie.

După absolvirea cursurilor universitare, continuă pregătirea profesională prin înscrierea la Seminarul Pedagogic Universitar la specializarea principală religie și specialitatea secundară limba română

La examenul de capacitate pentru catedra de limba română, este clasat primul pe țară, obținând cea mai mare medie, iar la teologie se clasează pe locul al doilea.

Potrivit Actului de căsătorie Nr 1/1937 (cf. *mențiune de pe Act de Naștere Nr 230/1912-Starea Civilă Nicorești*) din comuna Brusturi, fostul județ Baia, la data de 3 ianuarie 1937, se căsătorește cu Eva Varganici. Viitoarea soție era *“absolventă a Școlii Normale din Botoșani, fiica preotului Vasile și a prezviterei Elvira Varganici. Căsătoria s-a petrecut în satul Târzia, unde slujea preotul Vasile Varganici, situat la granița de nord-est a județului Neamț. În anul amintitei căsătorii, satul Târzia făcea parte din comuna Brusturii. Actuaalmente comuna de care aparține se numește Brusturii-Drăgănești”* (1)

După ce a fost hirotonit, funcționează ca preot paroh în județul Maramureș, parohia Sarasău și apoi la parohia Cișmănești, sat ce făcea parte pe atunci din comuna Mihălășeni, actualmente comuna Dobârceni, județul Botoșani.

Dându-și seama de calitățile cu care a fost înzestrat și simțindu-se atras de catedră, renunță la sutana de preot. Din anul 1946 este profesor de limba română și religie, la liceul “Nicu Gane” din Fălticeni, iar după reforma învățământului predă limba română și latina până în anul 1960. În perioada 1947-1948 a fost directorul liceului din Fălticeni.

Ca o întâmplare fericită, în același an în care se angajează ca profesor, la același liceu din Fălticeni, Eugen și Profira Labiș își înscriu fiul Nicolae în clasa I-a. În calitate de profesor și director al liceului “Nicu Gane”, Vasile G. Popa îl descoperă și îndrumă pe

viitorul poet Nicolae Labiș (clasa I-a și a II-a de liceu, apoi după reforma învățământului, clasele a VII-a, a VIII-a, a IX-a și parțial clasa a X-a)

La catedră, eruditul Vasile G. Popa a făcut cinste vocației îmbrățișate, datorită calităților esențiale cu care era dotat pentru a fi un bun pedagog. Poseda o pregătire aparte, completată de o perfecționare continuă, calități dublate de o excelentă abilitate de comunicare. A fost un pedagog flexibil, adaptabil, punând accent pe învățarea motivată, învățarea prin descoperire (ex. basmul “Lostrita” – o variantă românească a motivului oedipian) și lucrul în echipă (culegerea de folclor din nordul Moldovei). Era în același timp înțelegător și generos, exigent dar echitabil, pentru a realiza și consolida o legătură apropiată și sinceră cu copiii, calitate pe care, probabil, a preluat-o de la “domnișoara învățătoare” și domnul învățător Rău. Si-a pus în slujba celor pe care i-a instruit nu numai imensele sale cunoștințe, dar și o parte din sufletul său. Nu pregeta să-i ajute și să-i îndrume pe cei dotați, fiind respectat de colegi dar și divinizat de elevi.

Fiind un erudit, un intelectual de rasă, lecțiile sale erau pline de farmec.

Așa după cum spunea Mustafa Kemal Atatürk, *“Un profesor este asemeni unei lumânări. El se mistuie pe sine pentru a lumina calea altora”*. Deși arsă, jarul acestei lumânări mai licărește încă.

Stima și respectul de care s-a bucurat poate fi exemplificat de fostul său elev Nicolae Labiș, care deși plecat la Școala de literatură “Mihai Eminescu” din București, nu și-a uitat fostul dascăl ci dimpotrivă îl salută cu respect și îi dorește multă sănătate, după cum reiese din prima scrisoare adresată Margaretei, redactată la o săptămână de la deschiderea cursurilor Școlii de literatură “Mihai Eminescu” (datată 23.09.1952)

“... Salută cu respect pe toți profesorii care mă cunosc. Dacă te întâlnești cu tov. Popa ori d-na Scripcaru, spune-le că le doresc multă sănătate...” (9, pag 243)

Este demnă de luat în seamă aprecierea făcută de poetul Cezar Ivănescu *“Vasile Gh Popa, ca și Petre Țuțea, face parte din acea nobilă falangă de intelectuali români de rasă proveniți din rândurile țărănimii interbelice, țărănime care a participat la construirea României moderne cu arma în mână, în Războiul de Independență din 1877 și la Marele Război care a dus la întemeierea României Mari... Cu adevărat, tot ceea ce a așternut pe hârtie Vasile Gh. Popa merită să vadă lumina tiparului, căci fiecare rând scris e străbătut de o profundă vibrație morală înveșmântată într-o admirabilă rostire românească”* (8, pag 240)

Încă de când ajunge în satul Fântâni face cunoștință cu multe obiceiuri și tradiții populare. Îngroparea “loc” – ului (placentei) de la vacă, trebuie făcută *“în loc curat și destul de adânc ca să nu-l scoată câinii. Doamne frește!”* (6, vol I, pag 56). Nerespectarea acestei tradiții putea duce la deznodământe tragice.

Este profund impresionat de ritualul turtelor, colindul, steaua, plugușorul, sorcova, sau fel de fel de jocuri.

De la cel mai apropiat prieten și sfetnic, „moș Sandu”, ascultă și reține „Povestea Găinușei”, „Povestea viei”, „Povestea poamei albe”, Povestea lui Adam și Eva”, ritualul înmormântării, invocarea ploii prin „Caloian” sau străvechi formule și rituri, cu caracter magic pe care le rostea împreună cu ceilalți copii, convinși fiind că de seriozitatea cu care acționau depinde stăpânirea și mlădierea stihilor.

De la „moașa Ioana”, o figură a satului de atunci, ocrotitoarea tuturor fetelor și nevestelor care făceau copii în afara căsătoriei, reține cântece de leagăn, ritualul din „a treia noapte” (al ursitoarelor). Această *„Moașa Ioana era cunoscătoarea tuturor datinilor, a tuturor ritualurilor: la cumetrie și naștere, la nuntă, la înmormântare, la Crăciun, la Anul Nou, la Paști, la Sânzâiene, la Sfântul Ilie, la Sântămărie, la Ziua Crucii, la Sfântul Andrei, la Sfântul Spiridon. .... Era în felul ei tot un fel de moș Sandu. Amândoi, oameni ai vechimilor târând după ei niște lucruri, taine și minuni aduse, ca niște aluviuni fosforescente, din adâncul și negura timpurilor...”* (6, vol I, pag 460-461)

Chiar și moș Ion ținea cu dârzenie la niște rituri apucate din bătrâni (Boboteaza, Paști, Duminica Mare, Crăciun)

„Din anii aceia ai copilăriei mi-a rămas părerea că Duminica Mare strălucește printre celelalte zile ale anului ca un palat de cleștar printre niște chichinețe și bordeie. Mi se părea tot așa de strălucită ca și Duminica Paștelui. Stâlpii casei rămăneau împodobiți toată săptămâna. Cel care desfăcea frunzarii vestejiți și-i zvârlea cât colo era tot moș Ion. Mă durea. Mă gândeam că nici o frumusețe nu-i stătătoare și mereu proaspătă pe lumea asta! Deci moșul meu era iubitor al riturilor și știa să le dea fast și culoare.” (6, vol II, pag 449).

După cum mărturisește mai târziu, cei trei „cărturari țărani” din satul Fântâni, moș Ion – „cărturar al lumii acesteia, al prezentului”, moș Sandu – „un cărturar al trecutului, cu legende, povești și eresuri, cu vrăji și magii” și Dumitru Mereuță – „un cărturar al lumii de dincolo” și-au pus amprenta asupra operei sale.

Așa după cum relatează și George Enescu *„Folclorul nostru... nu numai că e sublim, dar te face să înțelegi totul”*, Vasile Gh Popa continuă tradiția înaintașilor săi, antrenându-se în această acțiune, înțelegând folclorul românesc, protejându-l și lăsându-l ca zestre urmașilor nemului românesc.

Pasionat de folclorul românesc, cu care ia contact, după cum am arătat, încă din primii ani ai copilăriei, dascălul Vasile Gh. Popa se preocupă îndeaproape de culegerea de folclor în vederea conservării și punerii în valoare a acestuia din regiunea de nord a țării și în special din bazinul fălțicenean. La această acțiune încearcă să antreneze și elevii săi,

cărora le transmite dragostea de folclor, inițindu-i și îndrumându-le totodată pașii.

Dealtfel, din bogatele și valoroasele culegeri de folclor, o bună parte au fost realizate și cu concursul elevilor.

Dintre toți elevii, cel care l-a surprins cel mai mult pe profesorul Vasile Gh Popa a fost viitorul poet Nicolae Labiș, pe care l-a apreciat, l-a îndrăgit îndrumându-i pașii spre această nobilă preocupare.

O legătură indisolubilă între profesorul Popa și elevul Labiș s-a definitivat în anul 1951 cu ocazia unui concurs național de limba și literatura română, concurs la care viitorul poet dorea să se califice la faza națională. Cunoșcându-i aptitudinile și înclinațiile, profesorul Popa s-a preocupat îndeaproape de pregătirea elevului său pentru acest concurs, sugerându-i ca temă un aspect al folclorului. Cu această tematică, Nicolae Labiș obține premiul I la faza națională, dar ulterior a fost contestat de o seamă de „binevoitori și atotștiutori”, printre care și fostul său coleg de la Școala de Literatură „Mihai Eminescu” din București, Lucian Raicu născut Bernard Leibovici, pe motiv că folclorul cules de Labiș nu ar fi autentic, ci dat fiind faptul că acesta era foarte bine dotat cu geniul improvizăției, Labiș ar fi inventat poeziile populare cu toate nuanțele pentru a ilustra temă concursului.

În aceasta situație, cel care s-a ocupat de pregătirea lui Labiș pentru acest concurs, urmărindu-l îndeaproape în toate etapele, nu pregeta să-și apere elevul, drept pentru care în ziarul „Zori noi”, (organul de presă al organizației județene PCR Suceava), publică un articol în care declara, printre altele

„Să fi inventat Labiș ceva? N-aș vrea să contrazic pe nimeni. Cât despre erudiția folclorică colosală pot însă afirma că nu era un mit ci o realitate” (9, pag 173)

Într-o scrisoare adresată doamnei Maria Luiza Ungureanu, Vasile G. Popa declara că s-a preocupat de culegerea folclorului *“...în decurs de 20-25 de ani, la îndemnul inițial al venerabilului Artur Gorovei, cu care, pe vremuri, am gustat ceasuri plăcute și seninătate moldovenească. Marele folclorist ne spunea că activitatea începută de el trebuie continuată. ...”* (7, Maria Luiza Ungureanu, Prefață la volumul Folclor din „Tara de Sus” de Vasile G. Popa, Ed Minerva, București-1983, pag VIII).

Folclor din Tara de Sus *“...este rezultatul dragostei pentru tezaurul național popular a unui erudit reprezentant al învățământului și culturii fălțicene, a profesorului Vasile G. Popa, fost slujitor la catedra de limba și literatura română a liceului <Nicu Gane> din Fălțiceni”* (7, pag VII-VIII)

„O anumită parte din folclorul cuprins în <Corpusul de folclor fălțicenean> a fost cules cu ajutorul elevilor mei, cărora am reușit să le inspir dragoste pentru inestimabilele comori ce zac în sânul maselor populare” (7, pag XI)

„...Culegerea masivă de aproape trei mii de pagini de folclor fălțicenean, osârdie și osteneală fără

plată și răsplată, de o viață întreagă, nu-i în definitiv decât o urmare a unor impulsuri primare în copilăria mea de la moș Sandu, de la Năstică, dar și de la domnu' Rău care, oarecum în mod paradoxal, îmbina practicisul, matematica, calculul oral, exactitatea științifică și darvinismul, cu fierbinte dragoste pentru folclor și mitologie, pentru datini și obiceiuri. Am văzut déjà cum, pentru a ne face să îndrăgim matematica, zgândăra, cu nuielușă, în vatra sufletului nostru, spuza mitică și sulfa într-însa pentru a face să dea în flăcări. Domnu' Rău era în felul lui o structură psihică complexă.” (6, vol II, pag 334-335)

Din păcate, politica de discreditare și desființare a intelectualității interbelice, practică de noul regim totalitar comunist, nu-l ocolește nici pe profesorul Vasile G Popa. Este arestat în anul 1960 sub acuzația de uneltire împotriva regimului cu tentativă de răsturnare a guvernului, ori pentru apartenență la mișcarea legionară.

Anchetat și torturat sălbatec luni de zile la Securitatea din Suceava pentru recunoașterea unor fapte imaginare, este în sfârșit judecat și

„La 29 septembrie 1960 este condamnat de Tribunalul Militar București, prin sentința nr. 133/1960 la 15 ani de muncă silnică și 7 ani degradare civică, cu confiscarea totală a averii, pentru uneltire contra ordinii sociale” (2)

Își ispășește pedeapsa prin diferite penitenciare, dar, cel mai sumbru a fost penitenciarul din Aiud, unde continua seria actelor de violență, fiind înfometat, schingiuit și umilit. Ura tortionarilor comuniști se abate și asupra copiilor săi care sunt dați afară din școli. Este eliberat de la penitenciarul din Aiud în anul 1964, odata cu majoritatea deținuților politici, ca urmare a Decretului de grațiere a deținuților politici, dar cu sănătatea mult subrezită.

După eliberare nu mai este primit la catedră, fiind nevoit să lucreze în alte domenii. Abia în ultimii ani este primit la catedră, dar ca suplinitor.

Lucrează în ultimii ani de viață la Congresul de folclor din Țara de sus a Moldovei.

Ca scriitor a avut o activitate laborioasă, dar din păcate majoritatea operelor sale au fost publicate postum.

În timpul vieții a colaborat la diferite reviste de cultură (Contemporanul, lașul literar s.a.) și la presa locală (ziarul Zorin noi).

De asemenea a scris și publicat proză pentru copii, colaborând la revistele Arici pogonici, Luminița, Cravata roșie.

În timpul vieții publică: Testament (1946), Ghici ciupercă ce-i (1957), Folclor fălticenean (1974), Fata noastră (1976)

Dintre lucrările publicate postum enumerăm: Folclor din „Țara de Sus”, Editura Minerva, București, 1983; Din copilărie, Vol I-II, Fundația Culturală „Antares” Galați, 2003, 2005; Nicolae Labiș, folclorist, Editura Lidana, Suceava, 2006; Mărturii. Convorbiri cu Vasile

Lovinescu, Editura Arianda, Galați, 2009; Convorbiri cu Virgil Tempeanu sau elogiul spiritualității Germaniei, editura “Grai și suflet-Cultura Națională”, București, 1998; Letopiseț fălticenean, ultima etapă, Fundația Culturală „Antares”, Galați, 2011; Teatru popular românesc, Editura „Grai și Suflet-Cultura Națională”, București, 2006; Bunica, Editura Junimea, Iași, 2006.

Din păcate, multe dintre ideile sale au rămas nepublicate.

Deși a trăit numai 63 de ani, Vasile G. Popa rămâne o personalitate marcantă, plină de demnitate a comunei Nicorești, cu precădere a satelor Mălureni și Fântâni unde și-a trăit anii duri și amari ai copilăriei. Dar, care copilărie? A avut, oare, Vasile G. Popa cu adevărat o copilărie? Destinul a fost nemilos cu el, frângându-i copilăria, încât s-ar părea că acest om s-a născut matur.

„Înțelegem în același timp că odata cu plecarea mea din sat și cu moartea Nasticăi mi-a murit și copilăria” (6, vol II,)

Se pare că Vasile G. Popa s-a născut matur, iar destinul nu i-a fost prietenos.

Cu sănătatea șubrezită, se stinge din viață pe data de 18 iulie 1976, la Spitalul Filaret din București, din cauza unei tuberculoze miliare galopante, nediagnosticată la timp, boală căpătată în închisoare. Își doarme somnul de veci în cimitirul Oprișeni din orașul care l-a adoptat, Fălticeni

A plecat din această lume cu mulțumire în suflet că și-a îndeplinit cu prisosință îndatoririle până la limita capacității sale intelectuale. Putem spune că a fost un adevărat Arhanghel de pământ, care și-a dat viața dar n-a murit. În semn de respect, drumul de la podul Olaru și până la intersecția cu drumul județean, drum parcurs de fostul elev Vasile G Popa de la casa lui moș Ion până la școala din satul Fântâni, cu o lungime decirca un kilometru poartă astăzi numele de Strada Vasile G. Popa.

BIBLIOGRAFIE

GABRIEL DRĂGAN – Trofee de Aur.Poezii, editura “Cugetarea”, București, 1937

Preot EUGEN DRĂGOI – Preotul profesor VASILE GH. POPA sau robia condeiului, în Teologie și educație la Dunărea de Jos – XIV, Arhiepiscopia Dunării de Jos

SORIN GEACU – Județul Galați. Dicționar de geografie fizică, Editura CD PRESS, București, 2007

GEORGE IOAN LAHOVARI – Marele Dicționar Geografic al României, Vol IV, alcătuit după dicționarele parțiale pe județe, București, 1901,

VASILE GH. POPA – Convorbiri cu Virgil Tempeanu sau elogiul spiritualității Germaniei, Editura “Grai și suflet – Cultura Națională”, București, 1998

VASILE GH. POPA – Din copilărie, vol I – II, Fundația culturală “Antares”, Galați, 2003, 2005

VASILE GH. POPA – Folclor din “Țara de Sus”, Editura Minerva, București, 1983

PETRE RĂU – Născut în zodia Nicorești, Editura InfoRapArt, 2017

*** Nicolae Labiș. ALBUM MEMORIAL, Editat de Secolul 20

IN MEMORIAM

ȘTEFAN SEVASTRE

► Ghiorgi GRĂDINARU

Intr-o frumoasa dupa-amiază de septembrie, anii 1990-1991, cand frunzele batranului tei din fața geamului filtrau razele soarelui, inundând încăperea cu o lumină caldă și plăcută, am ieșit pentru puțin timp din birou. Intorcându-mă, am găsit, așezat pe un scaun în fața mesei, un bărbat cu fata zâmbitoare, probabil și datorită nedumeririi mele, iar de sub lentilele ochelarilor m-au privit doar pentru o clipă doi ochi iscoditori. Ne-am salutat și s-a prezentat simplu, cu o voce blândă: „Sunt pictorul Sevastre”. Am fost foarte încântat de această vizită inopinată, deoarece auzisem de pictorul Ștefan Sevastre din satul Ionășești, dar până atunci nu avusesem ocazia să stau de vorbă cu maestrul. Am discutat circa 20-25 de minute, fără o temă anume, apoi s-a ridicat, mi-a întins mâna și dă să plece. L-am întrebat dacă pot să-i fiu de folos cu ceva. „Nu, am vrut să te cunosc”, și a ieșit din birou cu pași energici pentru un bărbat la vârsta aceea. Din păcate, a fost prima și ultima mea întâlnire cu maestrul Ștefan Sevastre.

Potrivit Actului de naștere nr 199/3 noiembrie 1926, în ziua de luni 02.11, orele 4 înainte de amiază, s-a născut la casa părinților săi din satul Ionășești, comuna Nicorești, un copil de sex masculin, căruia i s-a dat prenumele de Ștefan, numele de familie fiind Sevastre, fiu legitim al d-lui Dumitru Sevastre de 33 de ani, de profesie agricultor, domiciliat în comuna Nicorești și Olga Sevastre născută Bardau de 26 de ani casnică

Nașterea a fost declarată de tatăl copilului, în fața ofițerului de stare civilă, Alecu Mărcuță, care îndeplinea și funcția de primar al comunei Nicorești, martori fiind Costache Ștefăniu, de 46 de ani, funcționar în comuna Nicorești și Ioan Bărbuță de 26 de ani, funcționar domiciliat în Nicorești, jud Tecuci.

În anul 1958 se căsătorește cu PARĂ OLIMPIA (Act de căsătorie nr 2461 din 27.IX.1958, întocmit de Sfatul Popular al raionului V.I. Lenin – București).

Frecventează cursurile primare în comuna Nicorești, iar în anul 1945 a absolvit Liceul Dimitrie Alexandru Sturdza din Tecuci

Urmează cursurile Facultății de Arte Plastice “Nicolae Grigorescu” – clasa Jean Alexandru Steriade din cadrul Universității Naționale de Arte București, cursuri pe care le absolvă în anul 1951. Din această perioadă, are o frumoasă amintire despre cel care i-a fost profesor îndrumător, i-a deschis orizontul și l-a ajutat în momentul în care urma să fie exmatriculat ca urmare a faptului că părinții din Ionășești au fost declarați chiaburi.

După absolvire lucrează ca profesor de desen la Școala generală nr. 111 George Bacovia, sector 4 București, iar din anul 1962 funcționează ca profesor de pictură la Liceul „Nicolae Tonitza”, București. Având o extraordinară vocație a fost printre cei mai buni profesori ai prestigioasei școli, preocupându-se de imaginea liceului, programa școlară, introducând principia călăuzitoare și ipoteze de lucru. De asemenea a organizat expoziții cu elevii. Despre activitatea sa la Liceul „Nicolae Tonitza” presa vremii nu a pregetat să-i aducă numeroase elogii.

Incepând cu anul 1953 participa la numeroase expoziții de pictură în țară și în străinătate. Astfel în anul 1953, expune pentru prima dată la expoziția de la Sala Dalles, apoi participa la expozițiile de la Minsk (1959), Praga (1968), Franța (1971), Macedonia (1974), București (1977), Timișoara (1978), Belgia (1980), Berlin, Moscova și Sofia (1989), Belgia (1991), Veneția și București (1993), Timișoara și București (1994), Germania (1995), Germania, Italia, Ungaria, București (1996), București (1997, 1999, 2003, 2004, 2014)

În anul 1968, elaborează proiectul și executa lucrarea de artă murală „Portrete Istoric” în Sala Unirii din Alba Iulia. Realizează de asemenea și alte lucrări de artă monumentală în diferite orașe din țară.

Tot mai bolnav și istovit, în ultimii ani este prezent din ce în ce mai puțin.

Pentru realizări artistice remarcabile și pentru promovarea culturii, prin Decretul nr 524 din 1 decembrie 2000, privind conferirea unor decorații personalului din subordinea Ministerului Culturii (publicat în Monitorul Oficial nr 666/16.12.2000), pictorului Ștefan Sevastre i se conferă Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de comandor (art.3, anexa 3, lit „c”).

În anul 1999, pentru întreaga activitate artistică, primește Premiul Academiei Române.

De asemenea în anul 1990 primește Premiul de pictură al Uniunii Artiștilor Plastici, iar în anul 2001 Premiul Juriului la Salonul de Artă, București

În semn de recunoștință, Municipiul Tecuci îi acorda Diploma de Cetățean de Onoare.

A decedat în vârstă de 91 de ani la data de 23.12.2017 (Act de deces 2771 din 27.12.2017, Primăria sector 3 București)

BIBLIOGRAFIE

Ștefan Sevastre – Wikipedia

Arhiva Stare Civilă – Primăria Nicorești

Monitorul oficial nr 666 din anul 2000

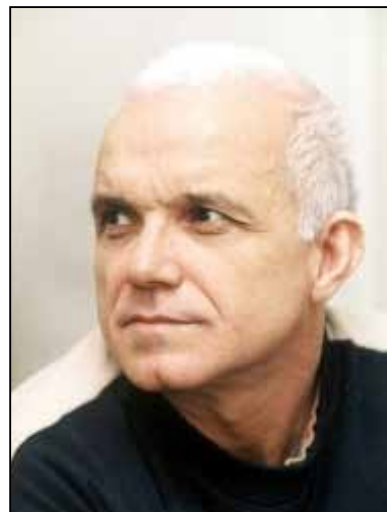
POESIS

LIVIU IOAN STOICIU

Unde am ajuns

Tot mai îndepărtat de mine însumi. Ce am căutat, ce am găsit? Arăt de ca și cum nimic n-aș fi pățimit. Tu decizi cine ești, de fapt. Închipuiește-ți, la cât ești de întunecat, azi, cu sufletul greu, ce lumină ar ieși din tine - de aceea ai venit la mine? N-o să-ți pară rău dacă rămâi. Nimeni nu-mi spune de ce mai sunt pe aici. Ești, nu e de ajuns? Ești, fiindcă așa trebuie. Am capul golit, n-ar fi trebuit să mă opresc? N-am voie să-ți zic: ridică ochii, lasă-te pe tine în urmă. Nu sunt stricat pe dinlăuntru? Ești asemenea întregii lumi: ai parte de cutremure, de inundații, de incendii, de fenomene meteorologice extreme. Întoarce-te acum la lucrurile simple, mângâie un câine vagabond, dă-i să mănânce, îngrijește o plantă în ghiveci, redescoperă bucuria vieții elementare, lasă idealurile pe mâna celor nou-veniți, fii ca mine, liber. Stai drept și pune întrebări îngerului tău, întâi o întrebare la care ai răspuns și el îți va răspunde cu da și nu, după cum te apleci în față sau în spate, depinde în ce parte îți plasezi da sau nu, întâi îl întrebi știind răspunsul, dacă e adevărat că te numești... Te simți bine? Treci mai departe - ce-i acolo? Văd cum le sfâșie abdomenul: pentru a le consuma ficatul, e sânge. Unde ai ajuns? Nu știu, pe aici sunt flori cât roata carului, cu miros de cadavru, care atrag muștele. Nu e bine! Extrage-te urgent din peisaj, întoarce-te! Într-o zi

tu vei fi auzul cu care eu voi auzi - când vei descoperi „dulceața raiului”. La fel de îndepărtat. Tot mai îndepărtat de mine însumi...

HYBERNALIA / POESIS

IONUȚ ALUPOAE

Hibernală

Și ningi frumos, cu-o nuntă diafană
Lăsând sub vraja ta poeți cărunți
Tu, vergura poemelor de iarnă
Rostind colindul îngerilor muți.

De-un sculptor orb îți sunt aprinși obraji
Cu mâini trudind în stânci de cer mereu,
Luceferi cu portrete de femeie
Cu chipul tău frumoaso..., chipul tău.

Și gura ta de fee liniști naște,
Nici zeii cruzi ai timpului nu strigă
Când ningi frumoasă printre stele caste
Feminizând deșertul din clepsidră.

Iar când în bradul de Crăciun legi globuri,
Planete mici cu străluciri de edeni,
Sui taina evelor cuprinsă-n jocuri
Pe-un cer cu stele ce miros a cetini.

Și ningi frumos și nimeni nu te-nfruntă,
Planetele răstoarnă în clepsidre
Tot Universul ce-a venit la nuntă
Încărunțit de-omături feminine...

În dalbul serafimic gând coral
Cununi etern nădejdea mea martiră
Cu-același neîntinat mister polar
Lubirii să te-așterni veșnic nubilă.

Tu ningi mereu, întroiend destinul
Și fulgi adorm cumiști pe-a mării tihnă
De parcă-mbeți ninsorile cu vinul
Din farmecul privirii de undină.

Transhumanțe polare

Asmute iarna lupii suri prin muguri
Hăițași asceți flămânzi mușcând din ornici
Gonind cu moartea iezii unicornici
Ce-mpung astenic pântecul tulburi,

Copita vieții a-nvățat săruturi,
Prin clipa răstignită-n depărtare.
Vetustul viscol dezbrăcând chemare
Tropism polar într-un mormânt de fluturi

Cu aripi moarte-mbrățișând o zare
 Petale de cicori, papiruși zorii.
 Lupoaicele lăuze și-adapă pușorii
 În ochiul cerbului ce linge-n ceruri sare

Sangvin încondeind lacteea-n bale
 Sub steaua florii de omăt cosită.
 Se-aprind din rumegarea înroșită
 Colții ascunși în țurțurii de soare

Prin zborul alăptând ninsori sugare,
 Umflata-n tril de cuci păscut din cuiburi,
 Cimpoaie-naripate-n somn de muguri
 Șoptesc metamorfoze hibernale.

Să stingem trocul cu iubiri secrete
 Prin nopți de toamnă strânse îndărăt
 Când vinul iernii dalb o să ne-mbete
 Destăinuind miresme de omăt.

Poate atunci ai să-nțelegi iubito
 Negustorind destinul alb al vieții
 Cum cern clepsidre presărând adio
 Și-n câte veacuri trec ningând poeții.

Și-o să te-aștept, cum nopțile vecernii
 La poarta vieții stele să-mi aprinzi
 Să vindem pe-o iubire târgul iernii
 Și să pășim în lumea din oglinzi...

Târgurile iernii

Să vii iubito-n târgurile iernii
 De vise, anotimpuri și amor
 Să spargi oglinzi reverberând decenii
 Dintr-o clepsidră care cerne dor.

Să-mi cântărești dintr-o privire firea
 S-o cumperi cu aceleași toamne reci
 Și peste ierni s-asmuți dumnezeirea
 Mocrind în nimbul mugurilor verzi.

S-ascunzi în târg destinul primăverii
 Vânănd suav zefiruri din ninsori
 Privind albastru-n tainele tăcerii
 Desăvârșind petale de cicori.

Dar luminând prin bezne absolute
 Și-nseninând poteci spre vechi iubiri
 Veni-vor precupeți din lumi mărunte
 Și frică mi-e c-o să le vinzi priviri.

Și totuși, eu te chem prin târgul iernii
 Nici să mă cumperi, nici ca să mă vinzi
 Te chem iubita mea prin vămi de suflet
 Unde ninsori de-un veac mor în oglinzi.

Gheorghe Petrașcu, *Portretul Marianeii*

POESIS

VIOREL ILIȘOI

ziarist pe stil vechi

Dumnezeu locuiește în Tecuci

Motto: *Un om din Tecuci avea un motor/ dar nu i-a folosit la nimic. (Mihai URSACHI)*

Vă amintiți de acel om din Tecuci care avea un motor și nu i-a folosit la nimic? Ei bine, despre acel om se spune că de fapt avea un mosor și nu i-a folosit la nimic, dar poetul a scris MOTOR în loc de MOSOR ca să ne ascundă un mare adevăr, acela că la Tecuci își are sălașul un zeu, cel ce ne măsoară viețile cu ața – și așa a rămas pe vecie pentru noi, fără sens, un meseriaș straniu, adept al inutilității absolute. Numai poeții, văzând nevăzutul, știu adevărul, dar îl exprimă pe dos sau îl ascund la vedere, în lucruri banale. În Tecuci, pe o străduță cu salcâmi cioturoși, în fața unei case de lut, cu perdele incerte, e o groapă în asfalt și când plouă, arar, cerul se face mic și coboară-n oraș, astfel încât maidanezii, bând apă, îl ling pe Dumnezeu pe obraz. Tot acolo, câteva case mai la vale am tras mai demult o beție cu doi poeți locali. Unul avea nevasta în Spania, celălalt în inimă, dar să lăsăm asta, mai important e că, beți fiind, au călcat pe rând în groapa aia din asfalt și brusc au început să le iasă din gură păsări diafane și să se înalțe la cer, nevăzute, numai fâlfâitul se auzea frumos ca niște poezii cum nu s-au mai scris, dând din versurile lor ca din aripi. Când s-au trezit poeții din beție, le erau și picioarele uscate de-acum, poezii nu mai puteau scrie decât tot așa, căldicele, ca înainte de a călca în azur. Tot la Tecuci, oprindu-mă odată să-mi cumpăr țigări, am văzut cum o scândură dintr-un gard vechi întindea către oameni un firicel de iarbă crescut nu știu cum din lemnul uscat.

Scândura avea o gaură sus, unde fusese un ciot, și privind prin acel ochi de lemn am văzut raiul plin de flori și de lumină, iar pe prispa casei un bătrân depăna ață sau raze de soare pe un mosor. *Dumnezeu locuiește în Tecuci*, credeți-mă! Altfel de ce fix acolo s-ar schimba locomotiva trenului de Iași? O vreme a stat și în Mărășești, dar nu i-a folosit la nimic.

29. 03. 2022, București

*Autorul nu scrie fără cafea.
Sustine acest viciu!*

De același autor: REPORTAJE, POEZELE, PROZĂ, CAREVASĂSCRIE, MOMENTE ȘI SPIȚE, GHIDUȘII, DIVERSE, PANOUL DE ONOARE, INTERVIURI, PAMFLETE, FOTOREPORTAJE, SEMNE DE CARTE

MEMENTO

AMINTIRI CU HAZ DESPRE OAMENI MARI...

► Viorel BURLACU

Într-unul dintre articolele mele recente despre Prof. univ. dr. Moisă Altăr aminteam printre altele că domnia sa a fost studentul și apoi o lungă perioadă de timp, colaboratorul acad. Grigore Moisil, un mare cărturar pe care academicianul și diplomatul Mircea Malița l-a numit „matematicianul total.” La un moment dat, în timpul discuției noastre, ilustrul universitar de la Catedra Monedă și Bănci din cadrul A.S.E. și-a amintit un episod din primii săi ani de studenție, pe care mi l-a povestit cu haz și îl relatez aici:

„Într-o zi bună zi, profesorul Moisil mă întreabă:

- Tu ești din Tecuci?... la care, evident am răspuns afirmativ.

- Îl cunoști pe profesorul Aurel Petică, de la voi din oraș? A fost studentul meu.

- Sigur că îl știu, l-am avut profesor în liceu.

Ceea ce nu i-am mai răspuns dascălului meu de la universitate a fost faptul că acesta, pe cât de bun era la catedră, pe atât de sever se purta cu noi elevii, dacă te prindea nepregătit.

- Când te duci acasă la Tecuci să-i spui lui Petică să-mi trimită o sticlă cu vin bun de Nicorești.

Evident, cu prima ocazie când am ajuns la Tecuci am trecut pe la domnul Petică și i-am transmis doleanța fostului său dascăl de la universitate. Mi-a dat să-i duc în dar profesorului, o damigeană mică de vreo 3 litri, îmbrăcată în rafie și sigilată. Când am ajuns în București, mi-am lăsat bagajele la cămin și m-am dus acasă la profesor ca să-i duc licoarea de Nicorești. A ieșit soția lui, care mi-a spus că domnul Moisil este plecat din țară și revine peste vreo săptămână. Nu am lăsat bagajul pentru că știam că doamna era împotriva acestor „stimulente” viticole.

Am mers la cămin și când am crezut că nu mă vede vreun coleg de cameră, am ascuns damigeana în dulapul meu printre haine. După un timp a revenit profesorul meu în țară, așa că m-am grăbit să-i duc darul de la fostul lui student. M-a primit în birou pentru că în sufragerie avea musafiri. Mi-a mulțumit și mie și lui Petică, iar din hol, la plecare l-am auzit pe profesor spunând invitaților că se vor bucura de un vin bun din Moldova. Eram bucuros la rândul meu că am putut să-i fac o seară frumoasă.

Când după câteva zile m-am întâlnit cu domnul profesor la facultate, am văzut că mă privea altfel de cât până de curând, parcă mă evita și nu știam de ce, în timp ce eu, chiar mă așteptam că va avea cuvinte de apreciere față de calitatea vinului...

Într-o seară, la cămin am văzut că niște colegi își cam dădeau coate și făceau aprecieri la vinurile din Moldova, mai cu seamă la „Băbeasca de Nicorești”, iar atunci mi-a picat fisa și mi-am amintit de damigeana adusă de la Tecuci. Și uite așa, din aproape în aproape am aflat că dragii mei colegi de cameră s-au cinstit bine cu vinul dosit de mine, iar la sfârșit, așa ca o glumă între prieteni, mi-au umplut damigeana cu apă, aranjând dopul ca să pară neumblat...

Parcă îmi venea și mie să râd, dar când mă gândeam la profesorul Moisil îmi pieria imediat cheful. Am căutat un moment în care să-l găsesc singur și i-am explicat metamorfoza vinului din damigeană. S-a amuzat chiar mai mult decât mine, iar viața mea de student și colaborarea ulterioară cu domnia sa, au fost dintre cele mai bune.

Fotografie de grup din anul 1969, de la Simpozionul „Cibernetica și dezvoltarea societății contemporane”, eveniment programat cu ocazia Conferințelor naționale „Cibertehnica Galați 69”.

Matematicianul A. Moisă este în centrul imaginii, în dreapta academicianului Grigore Moisil.

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

Fraților, seara trecută, pe când mă rugam, mi s-a arătat chiar necuratul. Acesta, cu chipul lui înspăimântător, m-a anunțat că o să vină la biserica noastră, peste trei zile, după-amiaza, la 5.

„Peste trei zile, la amiază, biserica deja dădea pe afară. Înăuntru nu mai aveai unde să arunci un ac, curtea gemea, lumea stătea agățată pe garduri. Părintele înăuntru, în altar. Din când în când, ieșea pe ușile diaconești, își privea cu îngrijorare ceasul, dădea din cap preocupat, apoi intra din nou la adăpost, în sfântul altar. Pe la cinci fără un sfert, tensiunea atinsese cote de avarie. Se putea auzi musca în zbor; cu toții își țineau răsuflarea, parcă pentru a nu speria duhul ce urma să se arate în mijlocul bisericii lor. Părintele își face apariția pentru ultima dată. Lac de apă, uitându-se tot timpul la ceas, ridicând iscoditor ochii spre cer, încet, pe ușă, s-a strecurat și preoteasa lui. Pendulul bate de cinci. Cu tonalitatea obișnuită, ca de obicei, dar celor prezenți le bubuiau deja urechile. O bătrână a leșinat de emoție, un copil a izbucnit în plâns. Doi tineri râdeau nervos, într-un colț. La cinci și un sfert, atmosfera se detensionase ușor. Chiar dacă cei prezenți veniseră să îl vadă pe dracul gol, absența lui parcă i-a ușurat. Într-un târziu, de după catapeteasmă a apărut părintele. „Fraților, după cum vedeți și voi, dracul tot nesperios a rămas. N-a apărut, așa după cum a spus. Și voi, care ați venit așa de mulți să-l vedeți... Dar știți ceva? Dacă la întâlnirea cu „Ucigă-I Toaca“ sunteți prezenți într-un număr așa de mare, de ce nu veniți toți atâția și la Dumnezeu, că doar suntem în casa Lui? Șade frumos?”.

„Mes frères, hier soir, pendant que je priais, l'être immonde m'est apparu. Celui-ci, avec son visage effrayant m'a annoncé qu'il: viendrait à notre église, dans trois jours, l'après-midi, à 5 heures”.

Trois jours plus tard, à midi, l'église était déjà pleine à craquer. Il n'y avait pas de place pour jeter une aiguille à l'intérieur, la cour gémissait, les gens s'accrochaient aux clôtures. Le prêtre était à l'intérieur, dans l'autel. De temps en temps, il franchissait les portes du diacre, il regardait anxieusement sa montre, il hochait sa tête avec inquiétude, puis il se réfugiait à nouveau dans le saint autel. À cinq heures moins le quart, la tension avait atteint le point de rupture. On entendait la mouche en vol; tous les gens retenait tous leur souffle, comme pour ne

pas effrayer l'esprit qui allait apparaître au milieu de leur église.

Le prêtre fit son apparition pour la dernière fois. Plein de sueur, regardant tout le temps l'horloge, levant les yeux avec curiosité vers le ciel; sa prêtresse s'est glissée lentement, elle aussi, par la porte,

Le pendule sonna 5 heures. Avec la tonalité habituelle, comme d'habitude, mais les oreilles des personnes présentes sonnaient déjà. Une vieille femme s'évanouit d'émotion, un enfant éclata en sanglots. Deux jeunes riaient nerveusement dans un coin. À 5 heures et quart, l'atmosphère s'était un peu détendue. Même si les personnes présentes étaient venues voir le diable en personne, son absence semblait les soulager. Plus tard, le prêtre est apparu depuis l'iconostase. « Mes frères, comme vous observer, le diable n'est toujours pas sérieux. Il ne s'est pas présenté comme il l'avait dit. Et vous, vous êtes venus si nombreux le voir... mais vous savez quoi? Si vous êtes tellement nombreux à la réunion avec l'être immonde, pourquoi ne venez-vous pas tous à Dieu, parce que nous sommes juste dans sa maison? Est-ce que ça vous plaît? »

REFLECȚII

CĂLĂTORIND, CĂLĂTORIND...

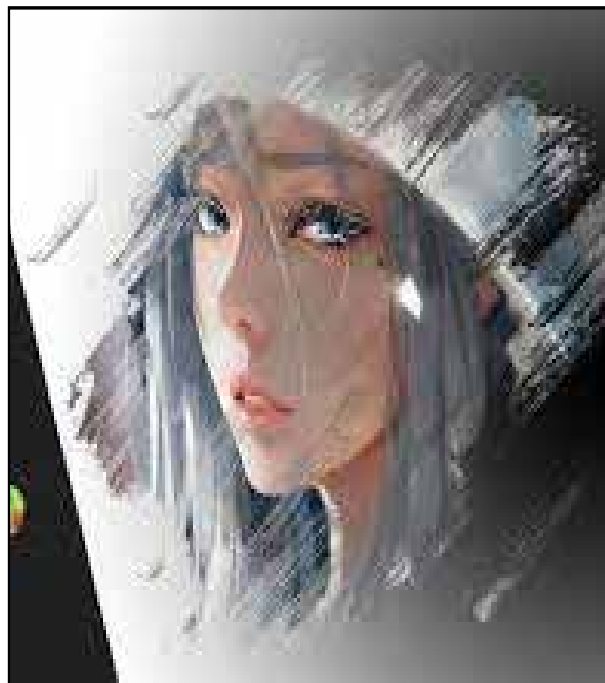
► Nona NISTOR

Când am plecat atunci la drum, cu toată zarea nesfârșită-n față, lumina capătului nu sentrezărea, domnind ascunsă în umbra-ntunecată a munților. În zbuciumul firesc al inimii, ce aștepta dorința nerăbdării, iarba devenea copac, iar copacul pădure, și-apoi munte, urcând spre unghiul unde creștetul devenea imensul ce-l priveam.

Înmiresmați în incotrolabila euforie, umpluți în așteptarea noastră, căutam un loc...ruptura dintre fizic și ceresc, acolo unde bagajul sufletelor ce le căram greoi, să-și odihnească viețuirea. În liniștea tulburătoare, ce amesteca în ea plăcerea sunetelor cristaline, ruptura se produse: suflet după suflet își dezlipea acum esența de pământ, magnetizând teluricului referința lui. Nu percepeam să plec din nou...din nou călătorie, din nou bagaj, din nou efort, din nou necunoscuți...Am așteptat să plece ea, dar n-a plecat, ba trupul sufletului meu, purtat mereu în griji, dansa acum dictarea simțurilor ei...alinia cu ea, trăirea încarnată a pasiunii, a declupării iminente, ce se rostea la fiecare gest...Era călătoria pe care am auzit-o nu demult, călătoria omului în el, în ființa aceea care a făcut-o insipidă și insignifiantă...descoperea noul eu, descoperea, într-un final, ușa EULUI.

Nu reușisem să aflu, să întregesc ideea răspândirii călătoriei printre oameni, să figurez entitatea care o alcătuia, dar aveam ciudatul simț că puteam fi furată... Furată în necunoscutul adâncului eu, în care intenția nu scapă instinctul, iar aceasta, la rândul ei, nu neglijează implicarea, în care lupta continuă în călătorie și aseamăna atât de mult visul de realitate, simțeam că ceea ce plăsmuiam, se întâmpla...Călătorisem atât de des, atâtea țări, atâtea peisaje, atâtea cadre, atâtea analize, și nimic nu imagina călătoria atât de amplă a unui călător înnăscut, în el; fugisem de identificare, de zisul și prezisul lucrurilor, anonimatul adusesese liniștea atât de sfântă unui mediocru, care rezolva mulțimea gălăgiei dimprejur.

Călătorisem atât de mult, atât de mulțumitor pentru un mediocru, încât credeam simplist în raționalul faptului de-a merge...nu descopeream

înaintarea, perpetuarea și concretizarea lucrurilor, ci relativul, incoerentul și inconsistența viitorului, ce mi-l doream atât de mult.

Sub încâlcirea firelor nedefinite ale amintirilor, sub praful disipat al gândurilor, mintea, sufletul se decuplau de terestru-purtate de vântul circular al repetiției unite în dictonul, acoperite de dorința locului, ceva pleca la cer...se contopea în golul imens al predistinării, atingea culmea florului și pleca...mai departe, mai lung, mai în șoapta *nu*-ului pe care îl rosteam.

Să-mi fi căutat sufletul, știam că voi eșua...era undeva mai bine păstrat; să-mi fi căutat amintirile, știam că voi ezita...erau undeva mai bine ținute; să-mi fi căutat dorința, știam că voi greși...era în mine și n-o vedeam, nici chiar atât de aproape...dezamăgirea, ce altădată nu exista, făcea acum atât de rău inimii de carne, în care credeam; fusese bună, loială, și neconținut acolo, să bată pentru ceva ce nu vedea, dar din pricina ei, nu o puteam vedea pe cealaltă...inima transcendentă, abstractă, pură, neatinsă și nevăzută, pe care aș fi putut-o simți mai devreme [...]

Călătorisem mult, obositor, necontrolat, mâncând și înghițind bucata drumului ce se vedea, aflasem că-n golul atotțitor zăceau, stârnite doar de vânt, scopul și chemarea, atât de sfinte înclinării noastre...rătăcisem neștiința cunoștinței atât de mult, încât prea osebită se găsea în locuri împânzite de primejdii.

Știam ce-nseamnă căutarea, chemarea și chinuitorul glas al rugii neînsemnate?! Știam de unde să salvez ceva, când nu știam de unde începusem?! Știam să merg în ascultare, în visul liniștii perfecte, atinsă de îmbrățișarea sufletului, când nu știam de ce să merg, de ce să lupt?! Știam de ce mă zbat, de ce cotrobăiesc narcoticul amărăciunii proprii, când nu știam de ce fusesem ruptă?! Știam în cine, pentru cine și de cine să mă leg, să-mi pot umbla iar pașii în urma neființei vieții, când însăși viața m-a trădat de atât de multe ori...a fost un preț, o achitare, și în final, chemarea s-a redus la vindere.

Aș fi putut fi iar copil, cu vise, zâmbete și flori încununat-n fericirea mea, dar viața m-a lovit

în fericire, furându-mi luciul nerăbdării, cutezarea frământării, și m-a aruncat în fuga El... a călătoriei întreite în invocări, ce-și poartă glasul neant ascunsă-n forma timpului, ce umblă, pleacă și descoase zarea caldă-a amintirilor din noi.

Fugeam de călătorie, de fiorul rușinat al pornirii, de scăparea prea umană a scuzării binelui în rău, fugeam de ea...fugeam de ea, însă ea nu s-a rupt de fugă, ba mersul pașilor și l-a grăbit vertiginos, în lumea unde viața bate atât de vlăguită de suflare. M-am mulțumit atunci, am destrămat cu împlinire, bucata mea de adevăr, am strâns-o între palme și am dus-o către EL, magnetizându-se în fericirea lui... și viața mă-nvăța, din nou, ceva - era ceva-ul existenței noastre.

Mai devreme, când aveam ceva de salvat, când aveam pentru ce lupta, când dorința și scopul se uneau într-una, deschizând universului vrutului, independent de impulsuri și condiționări...dar poate așa a fost, să vin, să călătoresc, să caut ce nu căuta nimeni, iar rezolvarea să vină din spatele vieții, dintr-o inimă din spatele inimii, din ceva nevăzut în urma a ceea ce este văzut...acum da, acum am început să călătoresc... doisprezece ani mai târziu. Călătorind... călătorind...

Gheorghe Petrașcu,
Toamna la Nicorești

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

O NOUĂ EDIȚIE A DICȚIONARULUI ORTOGRAFIC, ORTOEPIC ȘI MORFOLOGIC AL LIMBII ROMÂNE (DOOM3)

► Gh. N. VASILACHE

„Lumea se schimbă, se schimbă
și cuvintele”. (Pierre Larousse)

Libertatea de exprimare obținută în urmă cu mai bine de 30 de ani, întărește adevărul incontestabil că limba este un organism viu, într-o permanentă dinamică și că e normal să se modifice odată cu schimbările economico-sociale care au loc în viața noastră cu evidente urmări, mai ales în compartimentul ei cel mai deschis inovațiilor și anume în vocabular. Schimbarea structurilor sociale, a mentalității, libertatea de gândire, de acțiune și de exprimare sunt elemente care duc la îmbogățirea vocabularului cu termeni ce țin de noul mod de viață.

Pentru a norma nivelul ortografic și ortoepic al limbii române în diferitele etape ale dezvoltării sociale, au apărut mai multe ediții ale *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație (ÎOOP)*, iar în 1982 era editat **DOOM1**. În condițiile unei mai largi deschideri lingvistice, a fost publicată în 2005, după 23 de ani, ediția a doua revăzută și adăugită (**DOOM2**), iar la sfârșitul lui 2021, a văzut lumina tiparului ediția a treia (**DOOM3**), *integral revăzută și substanțial adăugită*, apariție impusă în primul rând de realitatea stringentă a unei societăți confruntate cu mari schimbări în toate domeniile. Între primele ediții ale *DOOM-ului* s-au scurs 23 de ani, iar între următoarele, doar 16 ani. Între toate aceste ediții există diferențe, începând cu materialul lingvistic inserat, pe care DOOM2 și apoi DOOM3 îl îmbogățesc față de prima ediție. Unii termeni au modificări ortoepice, ortografice sau morfologice (forma, accentuarea, silabația) față de edițiile anterioare, indicate cu semnul exclamării (!) înaintea cuvântului-titlu din dicționar.

Ce s-a păstrat?

În DOOM3 s-au păstrat, în general, corpusul DOOM2 și majoritatea schimbărilor din DOOM2 față de DOOM1 **validate de uz**. De asemenea, s-au respectat, în linii mari, concepția, principiile generale și majoritatea detaliilor normării din DOOM2, precum

și structura *Dicționarului*, ordinea informațiilor și convențiile de tehnică lexicografică. S-a ținut seama de sugestiile din recenzii la ediția precedentă și din studii despre unele aspecte ale limbii române actuale, precum și de anumite interpretări din gramaticile apărute în ultima vreme: 2008, 2016, 2019. Ca și precedentele ediții, DOOM3 este destinat în principal publicului larg, cu precădere școlar și, de aceea, urmează, în linii mari, opțiunile gramaticii tradiționale, parțial modernizate, așa cum se predă acum în învățământul de cultură generală, dar, în același timp, oferă și unele informații și interpretări utile și specialiștilor.

Ce e nou în DOOM3?

Diferențele față de DOOM2 – care **nu reprezintă o reformă ortografică** – sunt de ordin **cantitativ și calitativ**. În DOOM3 sunt peste 3.600 de articole noi, marcate prin semnul (+) înaintea intrării în dicționar; multe sunt în circulație frecventă, dar altele nu sunt vorbite la fel de mult, pe teritorii la fel de vaste. Toate însă au fost verificate în dicționarele generale și specializate ale limbii române, precum și în unele dicționare ale limbilor implicate sau în unele articole de pe internet. Unele cuvinte nou introduse s-au format prin derivare de la termeni cunoscuți: *aberație, acceptabilitate, accesoriza, acidifiant, adaptiv, adresabilitate, ambulanțier, a anonimiza, anvelopa, aparținător, băscuță, băsmăluță, a bugeta, capabili-tate, a carantina, decident, editabil, formularistic, infralegal* etc.

Sunt incluse **locuțiuni adjectivale** (ce fel de), **adverbiale** (pe șleau), **conjuncționale** (astfel că), **interjecționale** (ei bine), **prepoziționale** (în stânga, la stânga, în dreapta, la dreapta); **pronominale** (cine știe ce, cine știe cine). S-au introdus, de asemenea, o serie de **omonime** ale unui cuvânt-titlu existent: **+marker** (genă) s.m.; **+ a scăpăta** (a apune), alături de **marker** (creion) s.n., **a scăpăta** (a sărăci), precum și **unele verbe** cu valoare reflexivă

care implică o diferențiere semantică: **+a se înnopta** (*a se face noapte*), **+ a se prinde** (*a se coagula, a se pricepe*), **+ a se revărsa** (*a se răspândi*), alături de **a înnopta** (*a petrece noaptea*), **a prinde** (*a apuca*), **a revărsa** (*a împrăști*) ș.a. Un spor cantitativ substanțial în îmbogățirea *Dicționarului* îl aduc împrumuturile recente din alte limbi, cu precădere din engleză, care sunt utilizate tot mai frecvent, inclusiv în vorbirea curentă, chiar dacă unele au corespondente în limba română: *backup, bungee-jumping, copy-paste, cashflow, couch, couching, fake news, feeling, handling, handout, network, outdoor, outlet, phishing, review, shopping, showbusiness, shutdown, take away, vlogger, vlogging* ș.a. Dincolo de modă și de imitația facilă, multe dintre acestea denumesc realități noi, îmbogățesc limba cu sinonime și au avantajul conciziei și al univocității; pe de altă parte, ele prezintă anumite probleme de grafie, de pronunțare sau de comportament gramatical.

Obs. Despre abuzul de anglicisme în limba română vezi articolul nostru *Influențe ale anglicismelor în lexicul românesc* în *Tecuciul literar* nr. 61, p. 117. Incluziunea în DOOM3 a unor asemenea cuvinte și expresii nu echivalează cu **recomandarea** folosirii lor. Ea reflectă numai **posibilitatea** utilizării acestora în anumite contexte și are scopul de a consemna, pentru asemenea situații, scrierea, pronunțarea sau și comportamentul lor gramatical considerate corecte, care interesează pe mulți vorbitori și față de care se fac adesea greșeli.

S-au mai adăugat în DOOM3 și unele elemente depășind sfera limbii standard actuale, care sunt mai mult sau mai puțin frecvente: *făloșenie* (pop.), *a gâta* (reg.), dar și o serie de cuvinte și expresii întâlnite în vorbirea familiară sau în spațiul public, precum *ca dus și întors, habarnist* ș.a.

Ce s-a modificat în DOOM3?

Normele ortografice, ortoepice și morfologice de bază nu au fost modificate în DOOM3; s-au făcut însă, punctual, unele **recomandări** normative noi., marcate (ca și în DOOM2) prin semnul ! înaintea intrării în dicționar.

1.Reducerea variantelor

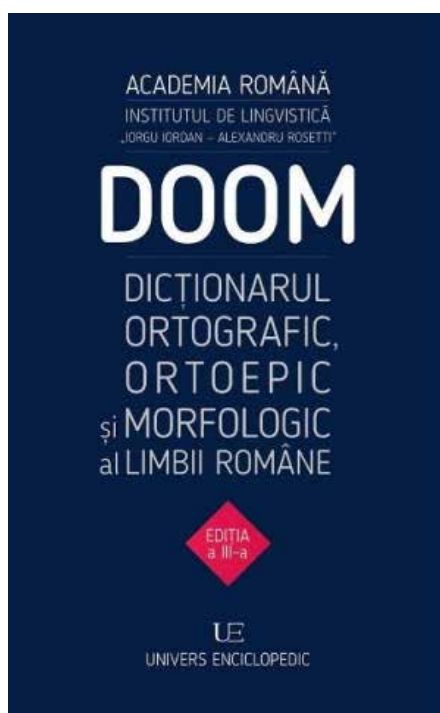
Problemele cele mai complexe le-a pus **tratatamentul variantelor** unor cuvinte-titlu și ale unor forme flexionare.Cele mai ample modificări cu efect normativ efectuate în DOOM3 constă în **eliminarea**, la mai multe cuvinte sau forme, a unor **variante**, a căror prezență în număr mare era resimțită ca un neajuns de către utilizatori, care, de fapt, sunt interesați să se indice precis cum trebuie să se scrie, să se pronunțe și să se folosească din punct de vedere gramatical fiecare cuvânt sau formă. Prin reducerea semnificativă a numărului variantelor se corectează și imaginea asupra românei ca limbă insuficient normată, cele eliminate neîncadrându-se printre recomandările academice. Aceasta nu înseamnă că folosirea **variantelor** care nu se regăsesc în DOOM3 ar fi total inacceptabilă: unele **pot** fi utilizate în anumite contexte și în diverse scopuri.

1.1 Reducerea formelor lexicale duble

În conformitate cu DOOM3, sunt socotite în afara normelor literare toate variantele marcate cu (*) din lista următoare: *aconț/ *aconto, alică/ *alice, apocalipsă/ *apocalips, asemenea/ *asemeni, balebă/ *baligă, benghi/ *zbenghi, bodaproste/ *bogdaproste; bul-găre/ *bulgăr; calamar/ *calmar canea/ *cana, cartilagiu/ *cartilaj, cheutoare/ *cheo-toare; chimonou/ *chimono, ghiorăi/ *chiorăi; chiulasă/ *culasă; cofeină/ *cafeină; cotineată/ *coteneață; delcou/ *delco; decofeiniza/ *decafeiniza; extroversiune/ *extra-versiune; extrovertit/ *extravertit; ghimbir/ *ghembir, hilar/ *ilar; incot/ *incot; lețcaie/ *lăscaie; mânăstire/ *mânăstire; moliftă/ *molitvă; muschetar/ *mușchetar; nacafa/ *nacafală; obroc/ *oboroc; percheziție/ *perchiziție, pieptăn/ *pieptene, postată/ *postată; pricopsi/ *procopsi; sarsana/ *saxana, răzătură/ *răsătură, tăieței/ *tăitei, ș.a.*

1.2. Reducerea dubletelor accentuale:

În DOOM3 se recomandă numai una dintre cele două variante accentuale în lista de mai jos; cele marcate cu asterisc (*) sunt în afara normelor literare: *acatișt/ *acatișt, agriș/ *agriș; agrișă/ *agrișă; anost/ *anost, antic/ *antiț; aripă/ *aripă, asfixie/ *asfixie; avarie/ *avarie, axilă/*

*axilă; balonzaid/*balonzaid; blestemă/ blestemă; bolnav/ *bolnav, bulldog/ *buldog, butelie/ *butelie, calcar/ *calcar, candid/ *candid; caracter/ *caracter, călugăriță/ *călugăriță, dihor/ *dihor; Dobrogea/ *Dobrogea, dumiță/ *dumiță, duminică/ *duminică, dușman/ *dușman, fenomen/ *fenomen, firav/ firav; furie/ *furie, găngav/ *găngav; gingaș/ *gingaș, întim/ *întim; jilav/ jilav, mijloc/ *mijloc; miros/ *miros, pegas/pegas; penurie/ *penurie; picnic/ *picnic, pilotă/ *pilotă; pojghiță/ *pojghiță; precaut/ precaut, profesor/ *profesor, prognostic/ *prognostic; puber/ *puber, protector/ *protector; radar/ *radar, regizor/ *regizor, rolfilm/ *rolfilm; satiră/ *satiră; sever/ *sever, simbol/ *simbol, sinecdocă/ *sinecdocă; suburbie / *suburbie; serve/ *șervet, trafic/ *trafic

1.3. Reducerea dubletelor flexionare:

- Se recomandă doar o singură formă de plural la substantivele de genul neutru din lista următoare; formele marcate cu asterisc sunt nerecomandabile:

acoturi/*acotouri, cerdacuri/ *ceardace, chipie/ *chipiuri; cicatrice/ *cicatrice; cocoloașe/ *cocoloși; corpusculi/ *corpuscule; crucifixe/ *crucifixuri; debușee/ *debușeuri; esofage/ *esofaguri; găluști/ *găluște; guturairuri/ *guturaie; hamace/ *hamacuri; itemi/*itemuri, *iteme; jerseuri/ *jersee; ligheane/ *lighene; madrigale/ *madrigaluri; maratoane/ *maratonuri; marochine/ *marochinuri; piedestaluri/ *pedestale; țintirimuri/*țintirime.

- Este corectă doar o **singură formă** flexionară (nemarkată cu asterisc), în cazul **verbelor** următoare:

anticipează/ *anticipă; bocăne/ *bocănește; ciocănește/ *ciocăne; cotrobăie/ *cotrobăiește, destăinuie/ *destăinuiește; dezbar/ *dezbăr, huiduie/*huiduiește, împuie/*împuiază; înjghebează/ *îngheabă; se învârte/ *se învârtește; se înveșmântează/ *se înveșmântă; (apa) se învoburează/* se învobură; se preliminară/ *se preliminară; se rășchiră/ *se rășchirează; se tânguie/ *se tânguiește mereu;

-Dintre formele diminutive feminine (inanimate) terminate în **-ea/-ică** s-au pstrat mai ales cele în **-ică**: alunică, brândușică, cărticică, floritică, legăturică, micșunică, pielicică scândurică; tot la fel și în cazul formelor de feminin ale adjectivelor/ substantivelor cu masculinul în **-el**: mielușică, sprintenică, subțirică, tinerică, turturică, vițică ș.a.

2. Adăugarea unor variante

- La numele de ocupații terminate în **-logă** s-a introdus și varianta cu diftongare, dar cu adaosul descriptiv (livresc/ colocvial): **dermatologă** (livr.)/ **dermatoloagă** (livr.), **endocrinologă** (livr.)/

endocrinoloagă (colocv.), **filologă** (livr.) / **filoloagă** (colocv.) ș.a.

- La anumite neologisme cuprinzând pe **s** etimologic, s-au adăugat și variantele cu **z** sonor: **disertație** (colocv.) **dizertație**, **disident** (colocv.) **dizident**, **filosofie** (colocv.) **filozofie**, **teosofie** (livr.)/ (colocv.) **teozofie**.

- La unele cuvinte s-au adăugat variante de forme flexionare:

-de plural (și de gen) la anumite substantive: **reactoare** s.n.pl./ **reactori** s.m.pl., **suporturi** s.n.pl./ **suporturi** s.m.pl. (în concordanță cu tendința extinderii masculinului la termenii tehnici);

- fără sufixul verbal **-esc, -ez**, în cazul verbelor la care se dădeau numai forme cu sufix: **să excedm**, dar și **să excedez**, **să răzui**, dar și **să răzuiesc**;

3. Alte modificări de norme ortografice/ ortoepice

-Se generalizează atașarea fără cratimă a articolului hotărât **-(u)** și a desinenței de plural **-uri** la împrumuturile terminate în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română (inclusiv **y** și **w**). Ca atare vom scrie: **bodyul/ bodyuri**, **derbyul/ derbyuri**, **hobbyul/ hobbyuri**, **whiskyul/ whiskyuri**, dar și **basedowuri**, **drinkuri**, **rockuri** ș.a. Articolul hotărât se leagă cu cratimă de substantive românești numai dacă acestea sunt greu flexionabile: **pH-ul, x-ul, 11-le**, iar de unele substantive străine dacă **finala** lor **se pronunță altfel decât se scrie**: **Bruxelles-ul, bleu-ul, bungalow-ul, chardonnay-ul, display-uri, flash-uri, kitsch-uri, show-uri, scotch-uri, speech-uri etc.**

-Se admite pronunțarea **privilegiată** cu diftong descendent a adjectivelor neologice terminate în **-uū** de tipul: **ambiguū, continuū, ingenuū perpetuū**, în detrimentul rostirii cu hiat. În consecință, sunt recomandate două modalități de silabisire: **in-ge-nūu/ in-ge-nu-u**. Astfel de adjective se încadrează în tiparul adjectivelor din fondul lexical vechi de tipul **noū, noūă**. În schimb, se pronunță doar cu hiat substantivele **continuum, perpetuum** (mobile), **vacuum**, ca și verbul **(el) continuă**.

-Scrierea cu **inițiale majuscule și fără cratimă** a locuțiunilor pronominale **Domnia Ta, Domnia Lui, Domnia Sa, Domnia Voastră** este recomandată numai în contexte care fac referire la un **domnitor** sau la un **boier**. În alte situații de adresare/ de referire, acestea devin noi **pronume de politețe** și se recomandă a fi scrise cu **cratimă** și cu **inițială mică** la ambele componente: **domnia-ta, domnia-voastră, domniile-voastre, domnia-sa, domniile-lor**, fiind sinonime cu tradiționalele pronume de politețe **dumneata, dumnealui, dumneavoastră**.

- Sunt interpretate drept cuvinte compuse și se scriu cu cratimă următoarele două semne de punctuație: *!două-puncte*, *!punct-și-virgulă*.

-Admițând opinia din *Gramatica limbii române pentru gimnaziu* (coord. Gabriela Pană Dindelegan, 2019), în care sunt recunoscute ca numerale doar cel cardinal și cel ordinal, DOOM3 schimbă încadrarea **lexico-gramatică** a celorlalte tipuri de **numerale**, care primesc alte interpretări. Astfel, **numeralele colective** sunt considerate **pronume/ adjective pronominale**: *!amândoi*, *!ambii*, *!tuscinci*, *!tuspatri*, *!tusșapte*, *!tusșase*, *!tustrei*, *!câteșitrei*, *!câteșipatri*, cele **adverbiale** sunt socotite **locuțiuni adverbiale**: *! întâia oară*, *! o dată (o singură dată)*, *! de două ori*, *!întâiași dată*, cele **multiplicative** (*îndoit*, *întreit*, *încincit*, *înzecit* și sinonimele neologice *dublu*, *triplu*) sunt trecute în clasa adjectivelor/ adverbilor de mod), iar **cele fracționare** sunt interpretate ca substantive feminine (*doime*, *treime*, *optime*).

Acestea sunt principalele modificări/ precizări cu consecințe directe în exprimarea orală sau scrisă a vorbitorilor. Alte precizări, mai ales cu impact teoretic, pot fi găsite în partea introductivă a **Dicționarului** (primele 200 de pagini). Consultarea și respectarea acestuia sunt în măsură să contribuie la îmbunătățirea utilizării limbii române.

Avea mare dreptate academicianul Eugen Simion, care, referindu-se la importanța apariției unei lucrări precum DOOM-ul, făcea în 2004 următoarea constatare de o mare actualitate în vremurile noastre:

Nu trebuie să fii lingvist ca să-ți dai seama că limba română s-a urâțit sau, mai bine zis, este urâțită, simplificată, traumatizată de unii vorbitori fără carte și fără bun-simț. Nici limba scrisă nu dă totdeauna semne de inteligență și corectitudine. Ce-i mai grav este faptul că nici limba oamenilor așa-zisi culti nu este totdeauna armonioasă, corectă, frumoasă. Este suficient să ascuți într-o seară „vedetele” de la TV pentru a-ți da seama cu câtă grație „jupoaie”biete noastre cuvinte și cu câtă importanță plasează ele accentul în interiorul unui cuvânt oarecare... Este chiar o modă, combinată cu o mișcare nefirească a capului, ceea ce produce un efect hilar.”

Perioada actuală, își exercită influența și asupra lexicului românesc., îmbogățit, în ultima vreme, cu numeroase neologisme, mai cu seamă anglicisme, adică acele împrumuturi recente de cuvinte, unități frazeologice sau sen-suri, preluate din engleza britanică sau americană și aflate în curs de adaptare la sistemul limbii române.

Gheorghe Petrașcu, *Clopotniță la Târgoviște*

► Violeta IONESCU

PROZĂ

STRADA SPITALULUI FĂRĂ SPITAL...

M-am întrebat de multe ori de ce i s-a spus „strada Spitalului”, dacă nu are niciun spital pe ea? Bine, nu are acum, în timpurile noastre. Dar a avut?

Ar trebui să aflăm...

... Suntem chiar la începutul secolului XX, mai exact pe 3 ianuarie 1903, o zi frumoasă, ca de primăvară, cu soare blând și speranțe reînnoite, când printre pasagerii care se grăbeau să coboare din trenul de București ca să ajungă mai repede la trăsurile din fața gării a coborât și un tânăr de vârstă mijlocie, înalt solid, o namilă de om, cu palton cu guler de blană și cizme îmblănite, de parcă venea din stepa Calmucă. Pășea rar, dar sigur, și căra după el o geantă de voiaj cât roata carului de mare. Avea fața acoperită de pistru, părul blond-castaniu și mustață bogată. S-a oprit pe peron, a clipit de mai multe ori din ochii lui albaștri, ca și cum atunci vedea lumea pentru prima oară, s-a uitat în jur și, până să se dezmeticească, până să traverseze clădirea gării, s-a trezit că toate trăsurile care așteptaseră acolo porniseră deja. Na, ce să faci, trebuia să aștepte până să se întoarcă una, să-l ia și pe el. Și a întrebat:

-E departe orașul?

-Nu, domnule!... Galațiul e mic, urci vadul, dai colțul la stânga și ești în oraș.

-A, păi dacă-i așa...

Și „namila” și-a luat inima-n dinți și bagajul la spinare și a pornit cu pași vioi să urce vadul. Dar pe la jumătate a simțit că i se taie respirația. S-a oprit și și-a zis: „Fie ce-o fi, eu aștept totuși o trăsură”.

N-a așteptat mult.

-Unde mergem, domnule?

-Du-mă la Galați.

-Păi, suntem la Galați. Unde să vă duc?

-A, da? Du-mă la cel mai bun hotel, dacă există așa ceva pe aici.

-Există, domnule, cum să nu existe! Sunt mai multe, da' am să vă duc la unul prima-ntâia, pe Domnească.

-Hai, grăbește-te.

-Am înțeles, să trăiți, a răspuns vizitiul. Sunteți în vizită sau cu afaceri?

-Mmm, n-ai nimerit-o. Dar să zicem cu afaceri, ca să fii mulțumit.

Vizitiul n-a mai întrebat nimic și l-a debarcat pe platou, în centru, chiar în față la Hotel „Metropol”.

Personajul care venea incognito în Galați, fără să-l aștepte nimeni la gară, dădu o privire roată peste parcul și clădirile din centru și se declară mulțumit: „Hm, nu e rău deloc!” Intră în hotel, se înregistrează la recepție și ceru o cameră.

-Pentru o lună, dacă se poate, și cu baie alăturată.

-Baia este imediat pe hol, i se răspunse.

I s-a dat o cameră „de 60 de lei pe zi”, la etajul I, cu vedere spre parc. Plăti și dădu s-o ia în sus pe scări, însoțit de feciorul care îi căra bagajul. Dar se întoarse și se adresă din nou recepționarului, care se întâmpla să fie în ziua aceea chiar domnul Hangiof, patronul hotelului:

-Domnule, ați putea să-mi comandați o trăsură să mă ducă la spitalul de pe strada Spitalului? Se poate?

-Bineînțeles, domnule, cum să nu, o chemăm imediat.

-E departe?

-A, nu, de aici cu trăsura vreo cinci-zece minute.

-Bine. Să vină în jumătate de oră.

-Am înțeles.

N-a spus dacă vrea să se interneze, dacă are pe cineva internat acolo sau ce treabă are la spital, iar domnul Hangiof, discret, cum îi era obiceiul, nu l-a întrebat ce caută, pe cine și cu ce scop. A trimis un băiat să-i aducă trăsura din față de la Biserica Greacă și când vizitatorul a coborât i-a spus vizitiului să-l ducă pe strada Spitalului, la spital.

Spitalul Spiridoniei, la care vroia să ajungă călătorul nostru se afla undeva, la intersecția dintre strada Spitalului și strada Lascăr Catargi (Gării de mai târziu). N-o să vă vină să credeți, dar acest om, care era o somitate chiar din tinerețe, încă necunoscută pe malurile Dunării, a intrat pe poarta așezământului de sănătate pe care avea să-l conducă 21 de ani de acum înainte, ca un om

oarecare. Ușa de la intrare era deschisă, a intrat fără să-l oprească nimeni ori să-l întrebe cineva ceva. Erau orele 11, 30, se pregătea masa de prânz, pe holuri mirosea a ciorbă de fasole cu leuștean, semn că bucătăria era aproape sau că nu avea aerisire suficientă. A căutat ușa pe care să scrie „Cameră de gardă” și când a găsit-o a bătut discret.

Numai că dinăuntru se auzea o larmă de nedescris, voci, râsete, clinchet de pahare, zaiafet.

N-a mai așteptat. A deschis și s-a prezentat:

- La mulți ani, tuturor!

Mă scuzați... Eu sunt doctorul Carnabel, noul dumneavoastră șef! zise el, cu voce baritonală.

Tot personalul strâns acolo pentru ziua unui sfânt Vasile trecut și neaniversat, amuți. Prinși cu mâța-n sac, nu mai aveau ce spune, decât...

-Bine ați venit, domnule doctor! La mulți ani și dumneavoastră! Știți, noi...

-Nu vă faceți griji. Cine e sărbătoritul?

-Nu e niciun sărbătorit, dar știți... Așa e tradiția... A fost Anul Nou și, vorba ceea... Nu ciocniți cu noi un pahar cu vin, de bun venit?

-Cu bucurie! Dar numai unu, fiindcă vreau să fiu treaz când îmi predați spitalul...

Și, după o înghițitură, spuse:

-Ei, și acum, gata, să trecem la treabă!

Așa a început prima zi de lucru a medicului primar Alexandru Carnabel, chirurgul-șef al spitalului Spiridoniei de la Galați, care venise prin concurs pe postul doctorului Aristide Serfioți, după ce acesta se retrăsese din funcție. Cu mersul lui deșirat și cu ținuta lui aproximativă, nu ghiceai din prima cine ar putea fi. Dar ochii lui emanau atâta bunătate și mâinile lui voluminoase mânuiau instrumentele în plagă cu o delicatețe fără seamăn, încât nu se putea să nu-l îndrăgești și să nu-l respecti. Îl avusese profesor pe renumitul chirurg Toma Ionescu, de la care a învățat că specialitatea chirurgiei este o artă, nu o meserie. Și opera într-adevăr ca un desăvârșit artizan.

Primăria răscumperase Spitalul Spiridoniei și moșiile Brateș și Bădălan de la Spitalul „Sf. Spiridon” din Iași, care le primise prin danie tocmai de la domnitorul Cehan Racoviță, așa că era momentul pentru schimbări mai de substanță. A dublat numărul de paturi, a desființat sala de operații care era la capătul unui hol, despărțită de restul lumii doar printr-o perdea și a amenajat alte două săli de operații moderne, dintre care una pentru cazuri

septice, a adus aparatură nouă, din străinătate, a format oameni, i-a ajutat, i-a înzestrat... Și-a apropiat personalul, cu care era și sever, dar și mărinimos. Iar printre pacienți i se dusese buhul și veneau la el nu numai din Galați, dar și din localități și regiuni îndepărtate. Se făcea coadă dis-de-dimineată la poarta spitalului, „pentru doctorul Carnabel”!

Nu era nicio activitate medicală, filantropică sau literară care să-i scape. Așa a cunoscut-o și pe fiica doctorului Macridescu din Focșani, viitoarea doamnă Ecaterina Carnabel, la un bal de caritate, la care ea venise cu comitetul care strângea bani pentru un spital de copii. Era o domnișoară atât de frumoasă, de fină și delicată, încât nu știa cum să se apropie de ea. S-a gândit că ar putea s-o impresioneze printr-o donație generoasă. Și nu s-a înșelat. I-a atras atenția și... în scurtă vreme i-a cerut și mâna și s-au căsătorit. Au locuit mai întâi pe Lahovari 6, în casele domnului Hangiof, până ce a fost să se ridice pe locul acela Palatul Poștelor, după care s-au mutat undeva, pe strada Romulus.

Când orașul a fost amenințat de holeră, a procurat etuve, pulverizatoare, brancarde, prin Casa „Geneste Herscher” din Paris, recomandată de Direcțiunea Generală Sanitară. Primăria a mai plătit atunci pentru o trăsură-ambulanță pe patru roate, construită în Galați pentru transportul bolnavilor contagioși, și a mai fost adusă încă una, de la Viena, și un brancard pe care le-a plătit și donat Cercul „Intim Club”, al cărui președinte devenise doctorul Carnabel. Datorită lui s-au reparat barăcile Spitalului holeric, s-au construit noi anexe, s-a adus apă filtrată în toate încăperile...

A fost și animatorul acțiunilor organizate de „Societatea pentru profilaxia tuberculozei și Asistența Tuberculoșilor săraci din județul Covurlui” și la insistențele lui repetate s-a înființat Spitalul TBC.

Dar a venit războiul, Marele Război. Doctorul Carnabel era atunci medicul șef al tuturor spitalelor din Galați. Și cine să se implice mai mult decât el și soția lui, care era președinta Crucii Roșii gălățene!

Toți cei grav răniți au trecut prin mâna neobositului chirurg Carnabel, care din zori și până în noapte opera, scotea gloanțe, schije, din trupurile mutilate, cosea plăgi, desinfecta răni... Asta sub amenințarea bombelor care cădeau cu neîntrerupere în oraș.

Doctorul Carnabel

► Elena NETCU

FRAGMENT DIN ROMANUL „KRAINA”

UMBRELE SFÂRȘITULUI

„Oare să fie adevărat? S-o fi întâmplat întocmai?” se întrebă Pantilei, încercând să deslușească dacă se luminează de ziua.

Privi în jur și nu-și dădu seama unde se află și ce caută el într-un loc ca acesta, o cămăruță sărăcăcioasă, cu obloanele întredeschise prin care pătrundea lumina, ceea ce-l duse cu gândul că e dimineață.

Încercă să se ridice, dar constată că piciorul nu-l ascultă. Apoi văzu bastonul și-l trecu fiori pe șira spinării. „Suntem în război!” Oare cum am ajuns aici? Își luă fața în palme și rămase așa neclintit, încercând să-și adune gândurile. Prin ochii minții se perindau scene cumplite, iar el alerga ca un bezmetic. Străzile se terminau brusc într-un hău. Mai departe o casă era pe jumătate cu pereții culcați la pământ, iar în mijloc o grămadă de moloz.

Imaginile erau fără sonor.

Ca într-un film mut.

Apoi începură să-i țuie urechile.

Auzi vocea unui copil în mijlocul unor mașini carbonizate: „*Tati! Mami! Unde sunteți?*”. Privirea îi rămase pe trupurile unor tineri îmbrățișați, aproape sfârtecați de obuze. Femeia purta în pântec un prunc. Moartea i-a răpus nemiloasă, sau poate rușii nu și-au dat seama că sunt tineri, că sunt vii, că erau fericiți și, din greșeală, au lovit unde nu trebuia în oameni nevinovați. „*Pentru cine e acest război? În cine lovește oare el?*”

Ar fi vrut să vadă mai multe, dar filmul se rupse, în cameră intră Stepanovici, însoțit de o femeie.

– Slavă Domnului că te-ai sculat viu. Ciupercile de acum o lună erau să te arunce în „*pa! pa! ptru, ptru!*”, îți mâncam coliva.

Pantilei o privi pe Olena și-și aminti totul. Obrajii îi ardeau, iar inima o luă din loc ca o nebună.

– Olena, suntem în Polonia?

– Nici vorbă! Am ajuns împreună la Irprin. S-a mai găsit o groapă comună. Sunt vreo câteva! Aproape în toate orașele mari și mici din estul țării sunt gropi comune. Sub teatrul din Herson sunt o grămadă de morți. Au fost împușcați și lăsați la subsol. Alte cadavre au fost adunate de pe străzi de ruși și îngrămadite în instituții de cultură bombardate,

lăsate acolo în poziții nefirești, în bătaie de joc. Suntem căsăpiți încet și sigur, Pantilei! E Apocalipsă în țara noastră!

Pantilei își pipăi buzunarele, căuta actele și nu le găsea.

– N-am la mine nici un act de identitate. Cine o să mă creadă că sunt ucrainean? N-am murit în luptele de la „Azovstal” și voi fi împușcat fără milă, poate chiar de-ai mei, drept spion. Foarte ușor îți pierzi identitatea în război.

Olena îi urmărea mișcărilor încete, dar nu avu curajul să-l întrebe ce s-a întâmplat cu acest bărbat drag inimii sale, neștiind cum să vorbească cu el ca să nu se dea de gol. De aceea prefera să tacă.

– Olena, tu ce cauți în Irprin?

O privi insistent de parcă ar fi vrut să-i rămână întipărită în minte chipul ei blond, sprâncenele închise, cafeniu închis, în contrast cu nuanța părului natural, un blond cu reflexe aurii. N-avea nici un rid, pielea netedă îi strălucea, iar pomeții obrazilor erau îmbujorați. Buzele de fetiță bosumflată erau umede, tremurau ușor, când vorbea.

Pantilei simți că are emoții. O cunoscuse și după efortul ei de a-și ascunde privirea, oricât de mult ar fi încercat să-i surprindă culoarea ochilor pe care îi bănuia albaștri. Așa credea că sunt, așa a reținut el de când a cunoscut-o în spitalul din Polonia.

Regreta că a plecat brusc, fără s-o anunțe. Se simțea buimac, derutat, prin minte îi treceau gânduri disparate, imagini încâlcite, îi vuia capul, nu știa ce se întâmplase cu el. Își aminti că s-a întâlnit cu Stepanovici. O privi pe Olena, avea imaginea ei din Polonia, dar acum descoperi o altă femeie, mult mai tânără, nu îndrăzni să-i ceară detalii. Se întrebă în sinea lui unde ar putea fi prietenul Stepanovici și ce caută el în această casuță cu ferestre mici și obloane maronii.

– Olena, iartă-mă că te întreb, cine te-a adus la mine?

– Eu sunt în Irprin înaintea ta. Tu ai venit după mine. Te-am urmărit. Ai venit cu un prieten care a plecat a doua zi. A fost adineaori aici. Cred că s-a dus la spital să anunțe că te-ai trezit.

– Cine este acest Stepanovici? Nu-l cunosc.

– E prietenul tău, Pantilei, cu el ai venit aici.

Pantilei privi în tavan apoi spuse câteva vorbe din care Olena nu înțelese nimic.

– Bătrâna mi-a spus că dormi. Că ai mâncat, flămând fiind, ciuperci pe care le-a adunat de pe coclauri. E o pădurice în apropiere, singura neumblată și nebombardată de ruși. Localnici au rămas puțini, doar cei din căsuțele de la periferie. Rușii nu s-au dat în vânt după atacuri inutile. Au țintit școlile, spitalele și civilii. Când au dat de femei, le-au violat, apoi le-au tras câte un glonț în cap, ca să nu mai aibă martori la toate grozăviile pe care le-au făcut. Numai că au fost filmați și documentele rămân.

Pantilei își astupă urechile și începu să țipe să se oprească avioanele, să adune morții din fața lui, că nu mai rezistă. Apoi se liniști brusc și o privi pe Olena cu un zâmbet tâmp:

– Tu cum ai scăpat?

– Noi am venit după retragerea lor, Pantilei, chiar nu-ți aduci aminte?

– Iartă-mă, dar sunt buimac. Cred că e ceva în neregulă cu mine.

– Pantilei, trebuie să mergem la spital. În Irprin nu mai e nici un spital în picioare. Numai la Kiev, dar cu ce ajungem acolo? Parcă am fi în evul mediu. Suntem înfometaji, fără mijloace de transport, ciunțiți sufletește, fără speranțe. Uneori nu avem lumină, sunt zone paralizate în țară. Rușii fac planuri diabolice. Multe nu știi tu, s-au întâmplat lucruri oribile. Am stat ascunsă sub pământ de teama bombardamentelor. Un oraș a fost bombardat într-o zi de 70 de ori. Unii trăgeau dintr-o parte, alții din altă parte. N-a mai rămas nimic în picioare.

Pantilei o privea cu ochii dilatați de nedumerire.

– Cum? A început războiul?

– Pantilei, omule drag, trezește-te! Te-ai trezit. Trebuie să intri în normalitate. Gata ! Tu nu mai ai de-a face cu războiul. Ești liber să pleci unde vrei, să faci ce vrei. Hai, te rog, revino-ți în fire!

– Olena, aș vrea să plec departe, nu știu unde, poate în stepa pe care am visat-o, poate aș întâlni acolo pe cazacii mei zaporojeni, m-aș întoarce cu totul în trecut. Prezentul e un pustiu, în curând vom intra în agonie cu totul, pentru mine, pentru noi este începutul sfârșitului.

– Nu e simplu. E una să dorești și alta să se întâmple. Nu cred, Pantilei, că vom scăpa prea curând de iadul în care suntem acum. Nici nu vreau să mă gândesc la ce va urma.

Pantilei ieși în curte, târându-și piciorul bolnav, ușor jenat, nu putea accepta condiția de invalid. Capul îi ardea, simțea un cerc în jurul capului. Îl durea capul îngrozitor. Simți o durere acută în piept, o strigă pe Olena, apoi nu mai auzi nimic.

A doua zi se trezi pe un pat de spital în perfuzie, cu Olena lângă el și cu Stepanovici, care se

simțea vinovat pentru starea prietenului lui. Umbla nebărbierit, slăbit, stătea în picioare ca o stafie lângă Pantilei.

– Amice, era să ne spui adio, dar bine că te-ai trezit. Am crezut că ne părăsești. Ai avut halucinații, vorbeai despre cazaci, te credeai hatmanul Stepan Razin. jurai că le vei veni de hac boierilor. Ce se întâmplă, prietene?

– Tot o să-i dobor eu odată și odată pe boieri. Eu și cazacii mei.

Stepanovici nu mai înțelegea nimic. Își privi prietenul cu îngrijorare, ieși imediat din salon și chemă doctorul la patul lui Pantilei.

Olena îl privi îndurerată, nu știa ce să mai creadă. Nu-și explica ce s-a întâmplat cu bărbatul pentru care a așteptat atâta timp să se trezească din somn, mai mult de o lună, deși chemase de mai multe ori medicii la patul lui în această perioadă. Era asigurată că e vorba de un somn profund, nu de comă și să aibă răbdare. Au mai fost cazuri, îi explicau ei, se poate trezi mai devreme sau mai târziu. Apoi urma să-l aducă la spital pentru investigații.

Un medic cu ochelari fumurii intră în salon, îl consultă, apoi se adresă lui Stepanovici.

– Este un caz grav de intoxicație cu ciuperci, are încă în corp substanțe halucinogene care se pare că i-au afectat neuronii. Este o chestiune de luni de zile pentru recuperare. Problema este că noi nu putem să-l ținem internat mai multe zile. Capacitatea spitalului nostru este limitată, avem răniți mulți, vin din ce în ce mai mulți. De cazul acestui bolnav nu avem cum să ne ocupăm. Încercați să plecați cu el într-o țară din Occident pentru tratamentul adecvat. Noi nu avem aparatura necesară, totul a fost devastat, aruncat pe fereastră de către soldații ruși. Au lăsat un spital fără resurse. Părerea mea este să plecați cât mai repede să nu apară leziuni pe creier ireversibile.

Olena ieși pe hol pentru a vorbi cu doctorul:

– Vă rog, nu ne lăsați! Dați-i o șansă. Vă rog, mai încercați o perfuzie, poate mai sunt speranțe.

Medicul îi promise că va face tot ce-i stă în putință.

– O să încercăm cu altceva. Problema este să reziste la tratament.

Olena intră în salon cu un sentiment de neputință. Îi era teamă că o altă medicație i-ar putea fi fatală.

Se așeză lângă el, urmărindu-i șirul de cuvinte incoerente, susținând sus și tare că mai are de făcut multe pentru a restabili dreptatea în țara lui. Era convins că este singurul care va găsi soluții pentru ca toți ucrainenii să fie liberi, că el este izbăvitorul, el Pantilei Demiurgul, el Adam al începutului de lume.

Ridică capul de pe pernă, se așează pe marginea patului, îi prinse mâinile în ale lui și-o privi în ochi.

– Sunt bolnav, nu-i așa. Văd asta în ochii tăi. Mă sfârșesc, nu-i așa?

– Aș vrea să putem pleca de aici, aș vrea să mergem departe, undeva unde să fim numai noi doi.

Nu apucă să termine ideea că doctorul intră în salon, însoțit de două asistente, îi pregăti injecția și o altă perfuzie cu alte substanțe pentru a detoxifia creierul.

– Încercăm și această formulă. E un medicament nou, experimentat în America. L-am primit de curând.

Pantilei se așează cuminte, nu mai scoase o vorbă, căzuse într-o muțenie totală, încât Olena se sperie:

– Dle, Doctor, de ce tace? Nu e în firea lui. De ce ai amuțit, Pantilei? Dar bărbatul se lăsă moale pe pernă și adormi imediat:

– Lăsați-l să doarmă. Își va reveni.

Noaptea i se părea nesfârșită Olenei, veghindu-l pe bărbatul pe care îl credea al ei pentru totdeauna.

Deși trecuseră doar câteva luni de când îl cunoscuse pe Pantilei, Olenei i se părea că a trecut o viață. N-o mai interesa ce se întâmplă în țară. Luă decizia să nu mai asculte nimic de la nimeni. Își dădea seama că orice veste putea fi o alarmă falsă, că războiul ascunde multe capcane, că nimeni nu știe ce-a fost și ce va mai fi. „Noi, oamenii, n-am venit pe Pământ pentru război! Dumnezeu n-a făcut lumea ca să ne omorâm unii pe alții”.

Trebuie să trăim liberi, fără nici o barieră, într-o lume fără frontiere. În tot acest timp, secundele se scurgeau lent, cu încetinitorul, așa i se părea Olenei, că există cineva care numără aceste clipe și le lungește înadins ca bărbatul acesta care va fi al ei să renască, să se ridice în capul oaselor, lucid, așa cum l-a cunoscut ea printre răniții din acel spital din Polonia.

Spre ziuă, Pantilei deschise ochii. Transpira întruna, era lac de sudoare.

Olena îi ștergea fruntea și-i duse de mai multe ori paharul la gură ca să bea cât mai multă apă.

– Bea, Pantilei, bea apă! O să-ți scoată toată otrava din tine.

Se lumina de ziuă. Olena aștepta încordată să se petreacă vreo minune. Pantilei delira:

– O să plecăm undeva... undeva departe, pe o insulă, unde nu miroase a fum... văd un drum spre lumină, ... uite pădurea... mai e mult de mers, cât oare? Se vede luminișul, Olena? Se vede zariștea...

Femeia zâmbi și întoarse capul ca să-și ascundă lacrimile.

– Lumea e largă, acolo la capăt suntem noi, orizontul este infinit, acolo suntem noi, un început de lume.

Olena îl privi fără să adauge ceva, să nu-l tulbure, să se trezească singur din această agonie. Ea îl va aștepta aici lângă patul lui, supusă și răbdătoare, știa sau nu știa dacă va pleca cu el sau nu, dar îi plăcea să viseze ce e mai frumos...

Olena rămase în noaptea aceea lângă patul lui Pantilei, numărând picăturile perfuziei ...una ...două ...o sută ...o mie ... clipe de viață care vor aduce surâsul pe buzele bărbatului iubit. Îi privea insistent ochii închiși și văzu un tremur ușor... Aștepta să se deschidă, să-i privească albastrul cu reflexe argintii precum cerul Ucrainei și chiar i se păru că se deschid, i se păru că acolo sunt norii zdrențuiți ai destinului, chiar văzu cum fumul devastator al avioanelor de război scia pe cerul țării sale cuvinte cu litere de foc: *”Nu vom fi învinși, vom lupta cu ultimele puteri, cu pietre, cu greble, cu furci, dar vom lupta! Vom mânca rădăcini, pământ, dar vom lupta! Îi vom alunga și, dacă vom rămâne fără arme, vom trece la lupta de partizani și, dacă partizanii vor fi învinși, vom trece la sabotaje și, dacă ne vor ucide pe toți, iarba va crește și va sugruma și ultimul ocupant.*

Să fie acestea umbrele sfârșitului sau un început fără de sfârșit?

Gheorghe Petrașcu, *Case la Vitre*

► Ion MANEA

PROZĂ SCURTĂ

LUMEA LA CARE ȚIN ATÂT DE MULT

leri, pe la ora prânzului, mi-a dispărut portofelul în troleibuzul 88. Ploua și eu priveam liniștit cum se strecurau zgribuliți pietonii pe sub copaci sau acoperișurile din fața vitrinelor, strângând în mâini mânerele reci ale umbrelor asaltate de vânt. Căzusem într-o visare mohorâtă, iar simțurile mele erau gata să cedeze unei ațipeli itinerante.

- Coborâți la prima? m-a întrebat candid o doamnă blondă în pardesiu gri, care tocmai se strecurase lângă mine..

Trezit parcă dintr-un vis lacustru, mă străduii să dau un răspuns cât de cât original:

- Credeți că aș putea merge mai departe după o asemenea suavă nedumerire a unei frumoase doamne?

Doamna m-a privit nedumerită („Ăsta e dilui, nu e în toate mințile”, părea că gândea) și a pornit precipitat spre ușa din față.

Eram mândru de replicile mele oferite în public ori de câte ori mi se ivea o ocazie. Odată, un tuciuiriu mititel m-a întrebat, „Nene ai un bănuț?”, iar eu am răspuns, „Am”, și am plecat mai departe. Dar câte exemple nu v-aș putea da?

De data aceasta însă, parcă ceva nu era în regulă. Simțeam un fel de neliniște, ca atunci când o presimțire rea se strecoară spre inimă precum un pui de șarpe în gura unui adormit la umbra unui pom.

Presimțirea a prins și mai mult curaj când, acasă, am descoperit locul gol și deloc dătător de speranțe în care stătuse dintotdeauna portofelul meu. Acte și bani, cartea de identitate, în sfârșit, toate card-urile, legitimații, cinci milioane lei românești, 100 euro, trei ruble și zece leva dispăruseră. Forinți n-aveam. Și nici permis de conducere. Pentru prima dată în viață, m-am bucurat și eu că nu reușisem niciodată să-l obțin.

Am fugit la Poliție și am reclamat furtul. „Subsemnatul...” și toate cele, mai puțin chestia cu permisul de conducere. Au trecut vreo șapte zile și niciun semn din partea organelor de ordine.

Azi, pe la ora 16, îmi bate cineva în ușă. Deschid. În fața mea, un tip bărbos, înalt cât

șifonierul din dormitor și cu un zâmbet ferm pe restul chipului neacoperit de păr.

- Bună ziua, domnule profesor! mi-a zis el plin de o bucurie aproape sinceră.

- De unde știi dumneata că sunt, mă rog, am fost profesor? I-am luat eu tare.

- De la școală, m-ați lăsat corigent la română în clasa a VII-a...

- Și nu cred că am făcut rău. Ce dorești?

- Să vă înapoiez portofelul. Iată-!

În aceiași clipă l-a scos din buzunar înmânându-mi-l cu o anumită solemnitate, ca și cum mi-ar fi oferit un semn al vreunei înalte competențe pe care aș fi probat-o cu prisos.

- Nu e nevoie să verificați, sunt toate la locul lor, a adăugat el, în timp ce eu îmi consumam cu voluptate uimirea. O singură leva lipsește, mi-am permis s-o rețin pentru că port o anumită simpatie bulgarilor. Mai ales nevastei mele, care-i din Ruse...

Și, zicând, o și zbughi pe scări, cu o viteză greu de așteptat la masivitatea lui. Mi-am verificat imediat portofelul și am constatat că totul era în regulă. Acum nu-mi mai părea bine că picasem la examenul de conducere auto...

Devenisem dintr-o dată vesel și eram aproape gata să desfac o sticlă de bere pentru a sărbători reîntoarcerea portofelul spre proprietarul lui de drept, când aud din nou soneria.

O superbă blondă stătea la ușa mea și, din prima clipă, mi-am dat seama că o cunosc de undeva.

- Bună ziua, domnule profesor!

- Și tu, fiica mea?

- Sunt soția hoțului, bulgăroaica...

- Nu ești femeia din troleu care m-a întrebat de coborâre?

- Ba da, eram cu soțul, eu puneam tot felul de întrebări, iar el opera...

- Bine, bine, presupun că sunteți lihnii de foame, de ce atunci mi-ați înapoiat portofelul?

- Știți, soțul meu e inginer de meserie, dar nu găsește nicăieri de muncă, iar eu sunt profesoară de limba rusă. Vă dați seama ce catastrofă!

- Și v-ați apucat de furat!
- O, nu! Doar că, până ne găsim și noi vreo slujbă, ne servim direct din buzunarele semenilor noștri.

- Și nu v-a arestat nimeni până acum?

- Nu, deocamdată. Bărbatul meu spune că există un Dumnezeu al hoților, care ne veghează și ne îndrumă.

- Probabil că tot el v-a îndreptat pașii și spre mine... Dar nu înțeleg de ce v-a pus să renunțați la pradă.

- S-a întâmplat ceva nemaipomenit, domnule.

În ziua aceea, hoțul meu drag șterpelise vreo opt portofeluri și am observat că pe unul dintre ele, după ce l-a verificat, l-a pus deoparte.

- De ce faci asta? l-am întrebat consternată..

- Fiindcă portofelul ăsta aparține celui mai bun profesor de limba română din lume. M-a lăsat el corigent, dar acum știu carte!

Am simțit cum o lacrimă de emoție îmi caută timidă drum din colțul ochiului meu drept.

- De aceea am venit, ca să știți și dumneavoastră pățania noastră. Trebuia musai să știți asta! Vorbesc în numele soțului meu, el e prea emoționat ca să mai poată spune ceva.

M-am înroșit puțin la față, exact cât i-a trebuit blondei să dispară pe scări, nu înainte de a-mi zice cu un glas mult mai suav și mai melodios decât cel pe care-l auzisem în troleu în ziua aceea rece și ploioasă în care priveam cu tristețe prin geamul aburit lumea la care țin atât de mult:

- La revedere, colega!

JĂRATIC STINS CU BERE

Domnul Ionescu se visează tot mai des cal. În vis, îi apar, noapte de noapte, Făt-Frumos, grajdul împărătesc, cursele nebunești peste munți și văi, figura rece a potcovarului, iepele falnice și mânăjii jucăuși zburdând pe tărâmul natal plin cu căpițe de fân.

- Iată, azi noapte, începe el să povestească doamnei Ionescu, se făcea că eram în grajd și nu mi ardea nici de fân și nici de apă. Abia mă țineam pe picioare, iar coastele aproape că îmi ieșeau prin piele. Sufeream cumplit, dar nu știam din ce motiv. Atunci, a intrat Făt-Frumos. Era așa de frumos încât, nici n-a mai trebuit să aprindă becul mare din tavan, că lumina risipită de el făcuse din încăperea o adevărată feerie. S-a uitat la fiecare cal în parte, unora le-a deschis gura, să le vadă dinții, și a dat să plece. Părea nemulțumit. Atunci a aruncat o privire și m-a zărit.

- Ei, aici te ascundeai, Murgule?

- Nu mă numesc așa, stăpâne. Ionescu e numele meu!

- Murgu ai să te numești de acum încolo. Hai cu mine!

L-am urmat cum mi-a zis, reveni domnul Ionescu cu povestea. Inima îmi bătea foarte tare și mă întrebam ce are de gând să-mi facă. „Să nu mă ducă la abator!”, m-am rugat în gând.

- Doamne ferește! interveni doamna Ionescu, închinându-se.

- Stai aici și așteaptă-mă! mi-a spus Făt-Frumos.

A luat-o spre cuhniile împărătești și a venit destul de repede de acolo cu o găleată plină. Din găleată ieșea un fel de fum și am observat că Făt-Frumos purta o mănușă termo în mâna dreaptă. Atunci mi-am dat seama că acolo era jăratec!

- Ia și mănâncă, Murgule! mi-a poruncit el.

Am băgat imediat botul în găleată și am început să înfulec în grabă. Trosnea jarul în gura mea ca oasele savurate de Bobiță, câinele vecinului. În câteva secunde, găleata era goală. Făt-Frumos a luat-o și s-a dus s-o umple din nou.

- Ia, Murgule, suplimentul!

Pe a doua am golit-o mai încet, savurând fiecare cărbune încins. Am sorbit ultimele scântei din fund, apoi am lins și pereții găleții, până s-au răcit.

Între timp, Făt-Frumos a venit cu un frâu și o șa pe măsură și mi le-a așezat în locurile potrivite.

- Și acum la drum, năzdrăvanule! Cunoști Palatul Zmeului?

- Cunosc, stăpâne, nici nu e nevoie de GSP!

În fața Palatului, Făt-Frumos a format numărul pe interfon și a așteptat.

- Cine îmi tulbură liniștea? se auzi glasul dogit al Zmeului.

- Sunt eu, Făt-Frumos! Am venit să ți-o iau pe Ileana Cosânzeana.

- N-am zi de audiență azi, vino miercuri, între orele 12 și 16!

- Ba să mi-o dai chiar azi pe Ileana!

- Pune-ți pofta acolo unde îmi pun eu buzduganul!

- Am să reclam la Poliție că deții arme albe!

- Boule, buzduganul meu e de aur! Cum sa fie armă albă?

Atunci se auzi chiar glasul cristalin al Ilenei Cosânzeana:

- Ascultați amândoi la mine și lăsați-vă de prostii! Pe mine nu mă întrebați? Nu vreți să știți ce gândesc eu?

- Ba da! strigă Făt-Frumos. Dar unde facem nunta?

- Nu facem nicio nuntă!

- Cum așa?

- Nu vreau să merg cu tine, Făt-Frumos! Eu rămân cu iubitul meu, Zmeul!

- Mai vedem noi!

- Nu mai pierde vremea, stăpâne! am intervenit eu, provoacă-l la luptă și bagă-l în pământ până la brâu, merge și până la gât, că a plouat trei zile la rând...

- Patru, că de miercuri a început să picure, interveni prompt doamna Ionescu, care asculta cu sufletul la gura visul soțului ei iubit.

- Auzi, Făt-Frumos, chiar patru, așa că bagă-l de tot în pământ!

- Ești nebun, Murgule? Cum să mă bat eu cu Zmeul, e de cinci ori mai mare decât mine și merge și în fiecare zi la sală...

- Și-atunci, cum procedăm? am întrebat eu.

- Mergem acasă și mai vedem noi...

Ce era să fac?, l-am luat în spate și l-am adus înapoi în câteva clipite. Dar eram total dezamăgit. Cum să-și abandoneze el iubita, cum să nu se lupte cu Zmeul? Ce fel de Făt-Frumos era el?

- Ehei, bărbate, așa sunt Feții-Frumoși din ziua de azi, glosă doamna Ionescu...

- Dar eu mi-am făcut datoria, nu-i așa?

- Cu vârf și îndesat, sunt mândră de tine, dar acum hai să mâncăm, că e ora prânzului!

Domnul Ionescu se așeză la locul lui știut, dinspre fereastră, iar doamna, în picioare, umplu generos cu polonicul cunoscutul castron de metal al soțului.

- Poftă bună, armăsarul meu!

- Mulțumesc, Ileană!

(Acesta era numele mic al doamnei Ionescu).

Îmbujorat la față, bărbatul luă cu lingura bucăți mari de jăratec roșiatic și le băgă cu abilitate în gură. Sute de scânteii săreau de sub dinții lui sănătoși direct spre cerul gurii și un fum subțire albăstrui se ridica deasupra mesei. Câteva dintre firimiturile de jar căzură pe mușamaua cu veverițe jucăușe de pe masă, sperându-le.

- Cu ce vrei să stingi, cu bere sau vin? se interesa doamna Ionescu, care nu mânca, pentru că ținea regim de slăbire

Cu gura plină de jar, domnul Ionescu arăta extrem de hotărât spre bidonul cu lichid blond și amărui care străjuia pe pervazul ferestrei, alături de o butelcă de Dealurile Bujorului.

Atunci se auzi soneria.

- Deschide tu, nevastă, vezi că e Făt-Frumos, spune-i că nu mă mai duc cu el, azi am o cursă cu Zmeul, îl duc la sala de forță...

Gheorghe Petrașcu, *Târg la Sighișoara*

► Marin NĂSTASE

PROZĂ

METAMORFOZELE LUI MOȘ CRĂCIUN

Un arhetip original

Moș Crăciun este unul dintre cele mai controversate personaje ale mitologiei noastre. Există multe teorii contradictorii care produc confuzii cu privire la originea sa, etimonul său, precum și la caracteristicile, atribuțiile și funcțiile sale.

Astfel, unii consideră că sărbătoarea Crăciunului își are originea în Saturnalele romane, iar Moș Crăciun ar fi echivalentul românesc al zeului Saturn.

Istoricii noștri dacologi acceptă echivalența dintre Moș Crăciun și zeul Saturn, cu precizarea că a fost un zeu al pelasgilor, strămoșii dacilor, care au trăit pe teritoriul țării noastre cu mii de ani înainte de Hristos, zeu adoptat ULTERIOR de romani (să nu uităm că Roma a fost întemeiată abia în anul 766 î. Hr.).

În vol. „Adevărata obârșie a poporului român”, la pg.27, autorul Valeriu Popovici-Ursu spune: „De la Saturn ne-au rămas și sărbătorile de Crăciun. Crăciunelele erau crengile de brad și de vâsc cu care se împodobeau casele în străvechime, la solstițiul de iarnă”. De aici identitatea lui Moș Crăciun cu zeul Saturn. (Crăci-un).

Se mai spune că Moș Crăciun ar fi un zeu solar de origine iraniană, respectiv zeul Mithra, adoptat de geto-daci de la mercenarii romani, originari din Asia Mică.

Legenda creștină ne spune că Moș Crăciun este acel cioban biblic morocănos și răutăcios care a refuzat adăpostirea Fecioarei Maria când trebuia să nască pe Iisus. Mai mult, are un caracter de criminal atunci când află că soția sa, Crăciuneasa, a adăpostit pe Maica Domnului în grajd. De furie îi taie brațele.

Astăzi ni se spune că Moș Crăciun este... un străin, finlandez, proprietar de reni și sanie, care colindă lumea în noaptea de Crăciun ca să împartă cadouri copiilor. Probabil tot din import.

Tot în anii noștri, aflăm cu stupeoare de la televizor că Moș Crăciun este un agent de

marketing, probabil proprietarul unei agenții de publicitate.

În mod firesc, te întrebi derutat: cine este Moș Crăciun?

Cred că o clarificare pertinentă, logică, în această problemă o dă prof. Olimpia Cotan Prună în articolul „Datini străvechi de Crăciun”, postat de curând (4 dec.2014) în „Etnologie, Folclor și Lingvistică”: „Crăciunul este de origine traco-geto-dacică cu caracter agrar, neolitic și s-a păstrat la toate popoarele din centrul și estul european, ce își are numele de la crăcile, crenguțele aprinse de pe vatra Hestiei, Crăciuniței, prin care vestele și (ne) vestele duceau focul pe vetrele din jur, semnalând Noul An”. Ipoteză plauzibilă, dacă avem în vedere și observația autoarei că Moș Crăciun este un zeu solar, celebrat prin stingerea surselor de lumină și reaprinderea lor, care invocă solstițiul de iarnă, când “se stinge soarele” (ziua devine cea mai mică) și se “re-aprinde” (ziua începe să crească și soarele să urce pe boltă). Oare din acest ritual de împărțire a flăcării (luminii) sacre la fiecare vatră (casă), în noaptea de Crăciun, s-au inspirat creștinii ortodocși pentru ritualul din noaptea de Înviere?

Pentru a confrunța teoriile controversate cu alte surse care să-mi “dovedească” realitatea lor, fac o incursiune în mitologia românilor, dar și în istoria credințelor religioase ale neamului nostru, ca să mă lămuresc. Din păcate, rămân complet dezamăgit când nu găsesc nici un document scris ori epigraphic care să clarifice această chestiune. De la strămoșii noștri geto-daci nu avem nimic scris, nici documente, nici inscripții epigrafice sau oarece dovezi arheologice. Muțenie totală.

De asemenea, scriitorii antici n-au lăsat nici cea mai vagă aluzie la acest subiect. Despre credințele religioase ale geto-dacilor nu avem decât acele însemnări ale lui Herodot, urmare a convorbirilor cu locuitorii Helespontului. Dar și acestea se refereau numai la Zalmoxis. Mai avem referirile lui Strabon la ceremoniile de pe muntele Cogaionon. Și acelea destul de vagi și interpretative. Despre Moș Crăciun... nici atât.

Să ne resemnăm și să apelăm doar la colindele și obiceiurile sărbătorilor de iarnă transmise de tradiția orală, prin care ritualurile precreștine s-au împletit și coabitat cu cele creștine.

Mircea Eliade în „*Istoria credințelor și ideilor religioase*” (Ed. Șt. Buc. 1992) precizează în volumul III, pagina 218: „**Convertirea la creștinism a dat loc la simbioze și sincretisme religioase care ilustrează cu strălucire creativitatea specifică culturilor „populare agrare sau pastorale”**”. Și dă câteva exemple cu zeii furtunii integrați în legendele despre sfântul Ilie, eroii învingători de balauri asimilați cu sfântul Gheorghe, cultele diverselor zeițe integrate în folclorul religios al Sfintei Maria.

Referitor la Moș Crăciun să consemnăm coabitarea obiceiului „*pomana porcului*” cu postul creștin al Crăciunului.

În privința asemănarilor unor obiceiuri de Crăciun cu unele Saturnalii putem spune doar că sunt asemănări, cu observațiile semnalate mai sus, care presupun că romanii le-au preluat de la populațiile descendente ale pelasgilor, probabil de la etrusci. Chiar prof. Olimpia Cotan Prună face precizarea: „sărbătoarea este precreștină și a fost asimilată în sec. IV î.Hr. și de către romani”.

Deci, Moș Crăciun este creația spirituală a pelasgilor, strămoșii geto-dacilor, așa cum ni l-au transmis colindele și tradiția orală multimilenară, cu toate ritualurile și obiceiurile ocazionate de celebrarea sa. Deși... nimeni nu poate afirma cu CERTITUDINE de ce se numește așa, ce semnifică numele său, când a apărut în spiritualitatea strămoșilor și care au fost caracteristicile sale primordiale.

În privința afirmațiilor că Moș Crăciun este un zeu solar indo-european asimilat zeului iranian Mithra, se poate spune că într-adevăr este o zeităate solară, câtă vreme moare și se naște pe 25 decembrie (ca alți zei solari: Mithra, Sol Invictus, Helios ș. a), dar nu are nicio legătură cu acesta. Mai întâi că etimonul său conține denumirea de “Moș”, care conferă acestei zeități alte caracteristici și atribute specifice mitologiei române, diferite de cele consemnate de Mircea Eliade în „*Istoria religiilor*” pag. 321, specifice zeului Mithra. Este adevărat că a apărut și în Dacia cultul acestui zeu solar practicat de soldații și mercenarii romani originari din Asia Mică, ca de altfel ca de majoritatea soldaților romani din imperiu. Însă cultul lui Crăciun ca strămoș și Moș este mult mai vechi.

Voi încerca să-i fac o sumară caracterizare, bazându-mă atât pe indiciile colindelor și obiceiurilor de Crăciun ale românilor, cât și pe afirmațiile unor specialiști și etnologi de marcă ai mitologiei românești, precum: Victor Kernbach („*Dicționar de mitologie generală*”), Romulus Vulcănescu

(„*Mitologia română*”), Ion Ghinoiu („*Obiceiuri populare de peste an*”), dar să țin cont și de ultimele teorii ale prof. Olimpia Cotan Prună, citată mai sus.

Moș Crăciun primordial

În cap. „*Gerontolatria*” (pag. 215-218) din „*Mitologia română*”, Romulus Vulcănescu precizează: „**Moș Crăciun a apărut în spiritualitatea neolitică a populațiilor de pe teritoriul țării noastre ca un zeu gerontolatric, o divinitate arhaică care marchează pe pământ hierofania timpului sacru în solstițiul de iarnă, la răstimpul dintre doi ani.**” La pag. 326 mai spune: „**Moș Crăciun face parte din categoria arhaică a moșilor din calendarul popular unde sunt stabilite sărbătorile pentru cultul morților.**”

Ion Ghinoiu, în „*Dicționarul obiceiurilor populare de peste an*” spune: „**Crăciunul a apărut ca o sărbătoare solstițială când oamenii celebrau divinitatea solară cu acest nume. Determinativul de „Moș” indică ziua zeului adorat care trebuie să moară și să renască împreună cu timpul calendaristic la Anul Nou.**”

Prof. O.C.Prună vine cu noutatea apariției acestui etimon în spiritualitatea neolitică a matriarhatului, cu observația „Marea Preoteasă CRĂCIU(NIKA) patrona cumpăna dintre ani, asigurând echilibrul energiilor ce se stingeau pentru vechiul An, dar mai ales, păzea lângă butucul de jar(stă-jarul) simbolul de conservare a energiilor necesare unui Nou început, de la care vestelele aprindeau crăciunelele(crenguțele) pe care le duceau aprinse la vetrele caselor”.

Nu se face, totuși, nicio referire la transformarea în spiritualitatea neolitică de la etimonul CRĂCIU(NIKA) la cel de MOȘ CRĂCIUN. Ar fi fost prima metamorfoză arhetipală a celebrului personaj mitologic românesc.

Colindele și tradiția obiceiurilor îl imaginează pe Moș Crăciun ca pe un cioban bătrân cu barba albă de omăt, de o vârstă nedeterminată, pe chipul căruia timpul a încremenit, cu sarica miștoasă pe umeri, proiectat cu turma sa pe văile cerului troienite. El reprezenta curgerea eternă a timpului prin ciclurile anuale, dar și prin ciclurile duale: întuneric-lumină, naștere-moarte și moarte-renaștere, haos-creație, disperare-speranță.

Pe 25 decembrie el moare, reprezentând Victoria Întunericului, dar în același timp el se naște, reprezentând Victoria Luminii asupra Întunericului. El era strămoșul care simboliza echilibrul elementelor de viață în stadiul facerii lor. Avea puteri miraculoase specifice zeilor și eroilor din basme, dar și calități și defecte omenești. Era ultimul “moș” din calendar,

deci cel mai bătrân dintre moșii anului, respectiv Moș Andrei, Moș Nicolae și fratele său mai mic, Moș Ajun.

În perioada sărbătorilor sale extinse (21 dec.- 7 ianuarie) au loc unele evenimente faste și nefaste, la care corespund următoarele ritualuri și obiceiuri:

- imediat după solstițiul de iarnă (noaptea de 21-22 dec.) moare Moș Crăciun: are loc ritualul sacrificării porcului, adus ofrandă zeului misterios al Întunerului (posibil numit "Ignat", care nu are nicio legătură cu sfântul Ignatie Teoforul). Ofranda adusă acestui zeu ca și pomenirea Moșului Crăciun se materializează în "pomana porcului".

- în noaptea lui Moș Ajun (24-25 dec) se vestește re(nașterea) lui Moș Crăciun de către copiii colindători. Copiii sunt răsplătiți cu colaci antropomorfi în forma cifrei 8, reprezentând pe Moș Crăciun, dar și colaci rotunzi, simbolizând soarele, ceea ce semnaleză că Moș Crăciun era un zeu solar.

Tot în noaptea de 24-25 decembrie se deschid mormintele din cimitire iar sufletele morților se întorc "acasă". Femeile dau de pomană, ca să astâmpere foamea morților întorși.

Dar perioada nefastă se extinde până la Anul Nou (considerat în Banat "Micul Crăciun"). În această perioadă Universul intră în haos și au loc o serie de obiceiuri și ritualuri specifice: orgii dionisiace, cu exces de mâncare, băutură și distracție, aruncarea roții aprinse din deal însoțită de strigatul peste sat, stingerea și aprinderea luminilor, ritualuri magice diverse, previziuni meteorologice, încercarea norocului, alungarea de acasă a spiritelor morților, dar și a spiritelor malefice apărute în zilele de haos universal. În acest scop se folosesc pocnitori, bice, chioțe, strigăte, în ritualurile zoomorfe: buhaiul, ursul, capra, vasâlca. Se colindă cu sorcova, semănatul și plugușorul pentru a se transmite celor colindați urături magice de sănătate și prosperitate.

Prima metamorfoză: Moș Crăciun-sfântul creștin

După creștinarea dacilor, arhaicul cioban coboară din rangul său de zeu-Moș în cel de semidivinitate creștină de sfânt.

Romulus Vulcănescu spune la pag.329 din „Mitologia română”: **„Ca semidivinitate arhaică decăzută din rangul și funcția de zeu gerontocratic, în perioada daco-romană de creștinism primitiv, a fost transfigurată în galeria de „pseudosfinți tolerați”, pentru că prin structura și funcțiile lui nu tulbura, ci facilita înțelegerea noii religii în ascensiune social-istorică”.**

Și în colindele străvechi s-au introdus elemente creștine, așa cum rezultă prin cuvintele din substratul lor.

La pag.118 din „Dicționarul de mitologie generală” (Ed. Șt. și Did., Buc. 1989), V. Kernbach citează pe N. Densușianu cu un colind dobrogean: **„Sus în dalbe mănăstiri/ Șede Bunul Dumnezeu/ Lângă Bunul Dumnezeu/ Șede Maica Precesta/ Lângă Maica Precesta/ Șede bătrânul Crăciun/ Lângă bătrânul Crăciun/ Șede Ion Sânt –Ion/ Lângă Ion Sânt-Ion/ Șed toți sfinții de-a rândul...”**, de unde rezultă că în creștinism i s-a rezervat lui Moș Crăciun cel mai important rol de sfânt după Maica Domnului.

Mai trebuie precizat că, inițial, în creștinismul primitiv nașterea Lui Iisus nu se serba. Ulterior, părinții Bisericii au fixat dubla naștere a Mântuitorului, fizică și spirituală, în a șasea zi a Creației, numărată de la Anul Nou celebrat la calendele lui Ianuar (1 ianuarie). Mai târziu au lăsat pe 6 ianuarie Botezul Domnului (Nașterea spirituală) și au mutat Nașterea Sa fizică pe 25 Decembrie, peste ziua de naștere a lui Moș Crăciun.

Nu voi comenta această măsură a sfinților părinți ai Bisericii. Voi face doar unele observații cu privire la transformările din spiritualitatea creștinilor acelor vremuri, în conștiința cărora personajul Moș Crăciun avea să sufere acea transfigurare din zeu gerontocratic în pseudosfânt creștin. Probabil că atunci s-a creat legenda lui Moș Crăciun creștin, pentru că în Noul Testament nu a fost consemnată existența ciobanului Crăciun și a soției sale Crăciuneasa în orașul Betleem. Întâmplările cu refuzul adăpostirii Maicii Domnului, tăierea mâinilor soției sale când a aflat că a adăpostit-o în staul și a moșit-o, au fost motivele în conștiința acelor creștini, de supărare a zeului arhaic că i s-a luat ziua de naștere și atributul esențial al trecerii Timpului la răscrucea dintre ani. Altfel, asemenea comportamente demonice apar cu totul nefirești la blândul cioban-zeu. De aceea, probabil, este așa de repede absolvit de acele grave păcate, punând-o pe biata Crăciuneasa să-l scoată din încurcătură (când îi arată minunea Maicii Domnului cu "lipirea" mâinilor"). Adică: nu te supăra! Mântuitorul te iartă, dacă te căiești pentru faptele făcute la mânie. Și Moș Crăciun cel blând se căiește, își cere iertare, aducând daruri pruncului Iisus și Maicii Domnului. În acel moment când Mântuitorul îl iartă și-i acordă prerogativele darurilor pentru toți copiii lumii, Moș Crăciun devine cel mai important sfânt al creștinătății, așa cum rezultă din colindul citat mai sus. Așa este acceptat în conștiința creștinilor și „bunul Crăciun” este așezat lângă Maica Domnului.

El transfigurează și darurile biblice ale magilor și păstorilor, câștigând cea mai importantă caracteristică: adorația Nașterii Mântuitorului. Și poate în asta constă unicitatea lui Moș Crăciun cel românesc, unicitatea sufletului neamului nostru. Poate numai la noi vechiul mit al lui Moș Crăciun s-a continuat într-o formă spirituală nouă, pentru că tradițiile sale arhaice au fost menținute în continuare, dar îmbogățite cu elemente rituale creștine. Colindele se preschimbă și ele, aducând în prim plan steaua, care „sus răsare”.

De asemenea, în „noaptea

Bunului Crăciun” cerurile se deschid și îngerii vestesc Nașterea Mântuitorului,

rămânând deschise și în ziua

de 25 Decembrie, când toate spiritele malefice dispar de pe pământ. Chiar și lupii încetează să atace vietățile lipsite de apărare. Pentru că iubirea și Lumina se revarsă din cer peste umilul staul pământesc.

Iar sfântul Crăciun adună oamenii în Biserică și împreună cântă frumoasele colinde de Adorație a Noului Născut. Așa își continuă Moș Crăciun atât vechile tradiții de cinstire și pomenire a morților, rugându-l pe Mântuitor să le ierte păcatele, cât și îndeplinirea noului și onorantului rol de „Moșul care aduce daruri”, atât copiilor, cât și oamenilor mari. Este cea mai frumoasă metamorfoză a lui Moș Crăciun. Spre bucuria tuturor nefericiților, când fiecăruia i se dăruiește un strop de Lumină și un bob de Speranță.

A doua metamorfoză: Moș Crăciun american

Este acel Moș Crăciun universal, cunoscut în toată lumea cu actuala sa înfățișare: bătrânul rotofei cu barbă albă, obrații rumeni, cu o manta roșie tivită cu alb, căciula frigană, dar cu moțul lăsat pe spate, tivită și ea cu alb, cu toiag și sac de cadouri.

Inventatorul respectivului personaj a fost Thomas NAST, un german emigrat în Statele Unite, ajuns desenator la o revistă din New York. În timpul războiului de recesiune a fost trimis pe front, unde a creat două imagini: prima, o mamă tânără lângă copilașii care dorm în pătuț și a doua, soțul ei bărbos pe front. Desenele purtau titlul „De ce ne batem”. Aceste imagini au fost însoțite de alta, intitulată „Santa Klaus în tabără” cu chipul personajului pomenit mai sus: bătrânul durduliu împărțind daruri în tabăra soldaților. Așa a devenit acel SANTA KLAUS simbolul fericirii în familie, adoptat

de întreaga Americă într-un sfârșit de decembrie încărcat cu maxime emoții omenești. Mai târziu simbolul American a fost adoptat de întreaga lume, care avea tot mai mulți nefericiți la răscruce de an.

Moșul lui Nast era o amintire vagă din Renania sa natală, unde un moșuleț numit Pelze Nicol i-a imprimat amintirile cu bomboanele dăruite copiilor cuminți și bucăți de cărbune celor obraznici (izbitoare asemănarea cu Sfântul Nicolae al nostru – preluat și el de către alte nații?). Nu știu când și cum a ajuns acest Santa Klaus pe meleagurile noastre. Cert este că a fost adoptat și de românii noștri, care au exclamat uimiți: ăsta este Moș Crăciun al nostru! Uite-așa l-au dezbrăcat pe bietul Moș de sarica sa, precum și de cioarecii și opincile lui multimilenare. Ce era să facă sârmanul? A îmbrăcat straiile americanești ale burtosului Santa Klaus, a luat toiagul și traista în spinare și... la drum, Moș Crăciun!

Dacă nu l-a pictat și pe el cineva, așa cum l-au văzut strămoșii noștri!.. Însă a acceptat repede înfățișarea sa de american fără pașaport pentru că își îndeplinea tot arhaicele atribuții, plus împărțirea darurilor, funcție căpătată în creștinism. În continuare, murea și se naștea tot pe 25 Decembrie, fiind cel mai important sfânt, alături de Maica Domnului. De asemenea, își va păstra întreaga recuzită și scenariile tradițiilor cu vechile obiceiuri, ritualuri creștine și cu tot „inventarul porcului” (sarmale, șorici, caltaboși, cârnați etc), plus colindele și colacii tradiționali, la care mai adăugăm cozonacii și plăcintele cu răvaș.

Acest Santa Klaus mai aducea în casele oamenilor și pomul de Crăciun, considerat tradiție germană (deși relația dintre ciobanul nostru mitic și bradul sacru era în tradiția noastră mult mai veche, având cu totul alte semnificații, Moș Crăciun al nostru l-a lăsat acolo, în codru, nu l-a luat acasă, dăruind doar crenguțe de brad).

Mai trebuie spus că un scriitor american a inventat pentru copilul său altă poveste cu Santa Klaus, care trăia la Polul Nord și în noaptea de 24-25 decembrie colinda lumea într-o sanie trasă de reni ca să aducă daruri copiilor. Povestea asta i-a plăcut și lui Moș Crăciun al românilor, care a început să facă „turism mondial” în comoda sanie trasă de reni. Deși moșul „turist” cam pierdea din sacralitatea sa. Dar, chiar așa, ușor demitizat, și-a păstrat, totuși, farmecul și misterul celor mai nobile sentimente omenești.

A treia metamorfoză: Moș Gerilă

Comuniștii atei au considerat că Moș Crăciun, sfântul creștin, nu are "origine sănătoasă". De aceea l-au concediat și l-au dus la Închisoarea Spirituală. Lor nu le trebuia un "Moș" spiritual, aveau nevoie de unul material, natural. Atunci "Marea Prietenă" de la răsărit ne-a dăruit un moș foarte natural, de pe coclaurile înghețate ale Siberiei, numit Moș Gerilă. Comuniștii i-au dat veșmintele, atribuțiile și tradițiile jefuite de la bietul Moș Crăciun cel închis, declarat dușman al regimului pentru că a fost un zeu mitologic convertit la creștinism și ajuns sfânt.

Cine știe cât ar mai fi stat închis, furat de identitate, atribuții, tradiții și obiceiuri. Dar s-a rugat Domnului pentru iertarea lui Moș Gerilă, întrucât acesta nu avea nicio vină. Moș Gerilă și-a îndeplinit conștiincios atribuțiile furate de la Moș Crăciun, chiar dacă erau lipsite de sacralitate. Stropii de bucurie și (mai ales) speranță, ajungeau, totuși, la cei care aveau nevoie de ele.

A patra metamorfoză: Moș Crăciun- afacerist

După revoluția din decembrie, când Moș Crăciun și-a recăpătat drepturile spirituale, a auzit de la Santa Klaus-americanul că acesta are contract cu firma Coca Cola să-i vândă produsele. Intrat în plin capitalism sălbatic, Moș Crăciun i-a cerut lui Santa Klaus să-i cesioneze și drepturile acestui contract, câtă vreme îi poartă veșmintele. Cum Santa Klaus era mai demult un prosper om de afaceri, l-a învățat și pe Moș Crăciun tainele comerțului publicitar. Uite-așa, moșul nostru autohton, cel blând și sfânt, a înființat o firmă de marketing cu mii de moși-crăciunei agenți comerciali. Pentru că, nu-i așa, în capitalism și cadourile costă. Iar plasarea cadourilor la toți tăticii, bunicii și mămicile din lume, la fel... costă. Comision pentru ofertă, comision pentru distribuție până la rădăcina pomului de Crăciun sau/ și cadou de Crăciun cu pom inclus la pachet... ehei! Toate astea costă!

Și harnicii crăciunei-agenți comerciali nu mai prididesc în Luna Cadourilor cu ofertele, alergătura pentru plasarea cadourilor, încasarea comisiunilor, aducând astfel fericire tuturor: părinți, bunici, copii, soți, soții, iubite, iubiți... munți de cadouri... pachete peste pachete, pline de fericire și bucurie, toate învelite în hârtie poleită... dar și mulți bani în conturile burdușite ale lui „Moș Crăciun”.

Iar Moș Crăciun - afaceristul, zeul și sfântul, ce face în acest timp? Ce să facă?... Și el, cu afacerile! Tot pe la televiziuni, ziare, reviste... că s-a ajuns... Acum are și o trupă de secretare-crăciunițe, care

se fâțâie pe sticlele televizoarelor oferind copiilor daruri de la diferite firme. Au picioare lungi, fuste ultrascurte și buric îmbelciugat. Zâmbesc tâmp, fâțâindu-se, spre deliciul tăticilor și furia mămicilor. Iar sacralitatea lui moș Crăciun... tradiția... obiceiurile... Care sacralitate?! Să fim serioși, domnilor! Afacerile sunt afaceri! Moș Crăciun nu se încurcă cu mofturi spirituale! Dacă le vreți, vi le dă Moșul și pe astea. Bineînțeles, la pachet. Dar... contra cost. Aud că acum s-ar ocupa de niște afaceri cu etnobotanice. Încearcă să-i convingă pe legiuitori că sunt cele mai frumoase cadouri pentru tineri. Speră să-i determine ca să-i legalizeze afacerea. Eu sper să-l văd din nou transformat la Școala de Corecție Spirituală, ca să se purifice. Să se căiască a doua oară pentru aceste grave păcate lumești, ca să-l ierte din nou Mântuitorul și să-l repună în atribuțiile de care s-a lepădat.

Purificarea lui Moș Crăciun

Toate metamorfozele lui reflectă schimbările și transformările din credințele și conștiința noastră. Deși nu s-a scris nicio poveste despre Moș Crăciun al nostru, el a fost mereu viu în viața și credințele generațiilor care au trăit pe meleagurile românești. Este bine să știm că Moș Crăciun s-a născut pe pământ românesc și este unic în lume.

În „Mitologia română” Mircea Vulcănescu spunea: **„Locul de baștină al Crăciunului este domeniul etnic românesc. În afara granițelor etnice nu se găsește decât la slavii din imediata apropiere: bulgari, ucraineni, cehi. Pretutindeni cuvântul este împrumutat de la români”**. Chiar așa! Căutați la toate națiile pământului și nicăieri nu-l veți găsi pe Moș Crăciun. Pentru că el, aici este „acasă”.

Cercetătoarea Aurora Peșan spunea: **„Crăciunul românesc este unic în lume... este mai mult decât cadouri și beculețe colorate, este chiar mai mult decât celebrarea Nașterii lui Iisus... este sărbătoarea Vieții și a Luminii, a soarelui invocată în cea mai lungă noapte a anului... pentru a căpăta puteri și a învinge Întunericul...”** Aș completa spunând că el este simbolul nădejzii românești, că ziua noastră va începe din nou să crească.

Să-l purificăm de murdăriile Întunericului cu focul credinței noastre și să-l facem să strălucească tot așa ca în credințele strămoșilor noștri.

Iar pe Moș Crăciun să-l lăsăm să facă ce-a făcut el de atâta vreme: să dăruiască!... să dăruiască!... să dăruiască!... raze de Lumină din nimbul Pruncului născut odată cu el.

Să auzim din nou glasurile cristaline: **„Steaua sus răsare/ ca o taină mare!..”**

► Ionel NECULA

CRONICĂ LITERARĂ

ELEONORA STAMATE - ÎNCERCARE DE ZBOR PLANAT

A fost o mare surpriză pentru mine să aflu că Eleonora Stamate s-a refugiat în proză și că este autoarea unui micro-roman. Este vorba de volumul **Reverberații cotidiene**, apărut la Editura *Olimpias* din Galați în 2022 - după știința mea, prima descindere a autoarei în trudnicia imaginarului narativ și gestul trebuie subliniat ca atare. Un poet care nu se încearcă și în domeniul narativ trece drept un scriitor neîmplinit. Și la fel de adevărată este și reciproca. Nu ascund că în privința poeziei sale îmi formasem niște convingeri și chiar mi-a fost teamă că aceste încredințări cumulate anterior pot deveni prejudecăți și să influențeze nefiresc lectura noii sale dispuneri epice.

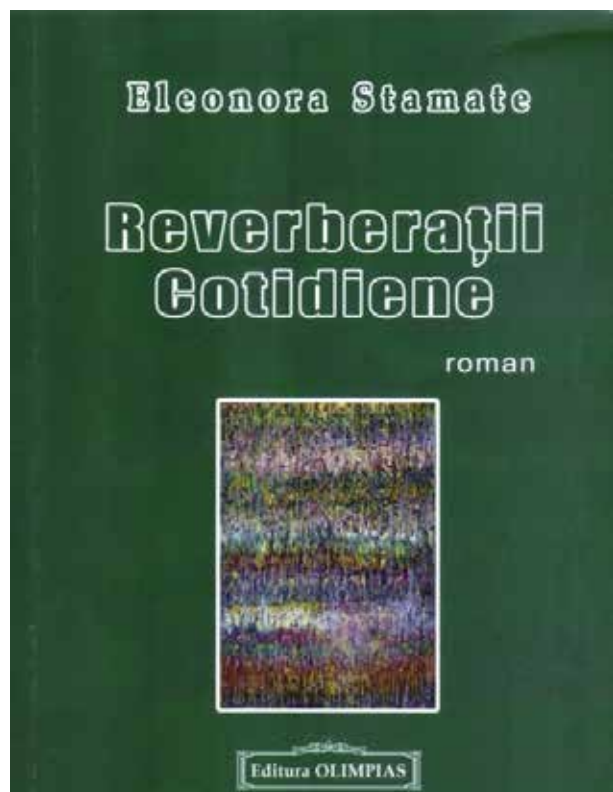
Sper să fi reușit acea detașare necesară și să-mi spun opinia deschis, detașat, la obiect și fără parti-pris-uri la cheie. O carte prefațată de Petre Isachi și postfațată de Petruș Andrei chiar merită un tratament calofil, rubicondic și cu toată buna credință în active deontice. Totdeauna am

avut pentru prozatori un respect precumpănitor în comparație cu poeții, deși m-am ferit cu prudență de discriminări nepotrivite. Poezie se poate scrie și pe stradă, mergând spre centrul de pâine, în timp ce proza reclamă o așezare mai îndelungată la masa de lucru, uneori luni de zile și chiar ani. Poezie poate scrie și un electrician, tractorist sau mecanic dacă știe toate buchile, în timp ce proza presupune o bază teoretică solidă, o mai confortabilă așezare în cultură, în principii și-n rigori imperative.

Recunosc că proza oferită de d-na Stamate este mai greu de încadrat într-un curent literar, într-o direcție, într-o mișcare și nici nu cred că autoarea și-a propus așa ceva, că a fost influențată de vreun prozator aparținând unei direcții anume. Petre Isachi crede că prin ideea de singurătate și prin destinul orb rezervat personajelor este mai apropiată de tendința existențialistă, ceea ce e posibil. Absurdul, nonsensul existenței umane, moartea sunt dominante în proza autoarei. Toate personajele cărții intră și ies din scena viețuirii cu o nonșalanță tragică greu, de nu cumva imposibil de explicat într-o logică riguroasă. Dar acesta este chiar esența existențialismului, a celui francez mai ales, cel puțin așa cum s-a conturat în romanele lui Camus sau Simone de Beauvoir.

Nu știu în ce măsură autoarea este la curent cu literatura existențialistă, dacă a trecut prin Camus sau Jean Paul-Sartre, dar destinul uman nu este un subiect confiscat doar de existențialism, el poate fi transfigurat la fel de bine și de cei ce n-au auzit de existențialism, impresionism sau expresionism.

Încă un aspect prealabil care privește exigențele prozei contemporane; Viața, existarea își are nebuniile ei, iar prozatorul trebuie să se plieze pe această realitate, din care își ia pretextele narative. Sunt mai multe mijloace de a se conecta epic la ea. O poate face ca Sadoveanu, ca Marin Preda, ca Augustin Buzura, ca Fănuș Neagu, dar problema ce și-o pune orice prozator contemporan este să găsească o fisură în realul monolitic prin care să-și strecoare propria sa subiectivitate sub forma fabulosului, a ficțiunii. Aici se vede arta prozatorului. Emilian Marcu o face prin mutarea acțiunii în tărâmul siberian, Mircea Eliade prin apelul la mijloacele oculte,

Ana Dobre prin preluarea personajelor lui Mircea Cărtărescu, nemulțumite de tratamentul ce le-a fost administrat de autorul **Solenoid**-lui și tot așa, fiecare prozator caută cangrena din carnea realului pentru a-și insera propria sa subiectivitate. Nu se poate face loc fabulosului dacă nu se destructurează ceva, cel mai adesea intelectul, sensibilitatea umană, mai exact cele două forme apriorice ale sensibilității umane - Spațiul și Timpul. Aici se irizează abilitățile epice ale autorului și capacitatea lui de a clătina statu quo-ul dat, care să motiveze și să confere demersului narativ un curs neașteptat și neexplicabil.

Revin acum la micro-romanul d-nei Eleonora Stamate. Acțiunea se petrece în Canada, dar continuă în Elveția și, în cele din urmă, pe tărâm african, în Yemen. Personajul principal, Fredy, este medic chirurg la un spital militar din Canada - tânăr, bun profesionist, respectat, era mândria familiei și se bucura de stima întregului colectiv medical. De la soția plecată în Italia, fără nici o șansă de refacere a cuplului, rămăsese cu un copil, de creșterea căruia se ocupa, cu o devoțiune exemplară, bunica, mama lui Fredy.

Totul anunța o familie fericită, numai că la un moment dat copilul și bunica suferă un cumplit accident de circulație și medicii sunt nevoiți să le declare decesul. În același timp primește vestea cumplită că și tatăl, bolnav de un cancer galopant, a pierdut lupta cu viața și este depus la morga spitalului. Urmează, firește, o triplă înmormântare, așa că Fredy este amenințat de o singurătate prăpăstioasă.

Destinul însă le aranjează pe toate cum știe mai bine. Detașat la un spital din Elveția se îndrăgostește de o pacientă și între ei se înfiripă o frumoasă relație pasională, care se continuă și în Yemen, unde medicul și echipa sa este detașată. *Ce mult își doreau amândoi să fie aproape. Își deteră drumul sentimentelor pe care și le nutreau unul pentru celălalt. Nimeni și nimic nu i-ar fi despărțit, erau o singură trăire, o singură tandrețe (p.36).* Noua sa iubire, Eliane, este o fire romantică, îndrăgostită de *Nocturnele* lui Chopin și de *Anotimpurile* lui Vivaldi și chiar cochetează cu poezia, spre admirația prietenilor lui Fredy. *Și ce cântec plânge marea,/ Și ce tineri noi eram/ Ce adânc ne sărutam.../ Câtă lume ne privea!/ Umărul mi-l sărutai/ Cu tot gustul lui de sare (p.47).*

Apare destul de frecvent în textul narațiunii un perfect simplu supărător și un mai mult ca perfectul mai puțin folosit a verbului *a da*. Îl întâlnim la pag. 12, 36, 59,81. Nu spun că este o dramă, spun doar că sub forma aceasta, *dete, deteră* în loc de *dădu, dădură* este mai puțin utilizat în limbajul uzual.

Altfel, ce să spun? - acțiunea cărții este bine construită, există o logică a celor trei locații prin care este purtată acțiunea - Canada, Elveția, Yemen - și lucrul acesta i-ar fi permis o anumită structurare, pe

care autoarea o evită și preferă curgerea-fluviu a dispunerii epice. Menit nenorocului, Fredy pierde și el lupta cu viața în Yemen. Doar Eliane duce povara vieții mai departe prin copilul rămas de la Fredy. Așadar, viața - mai lin sau mai hurducat - nu se inhibă de continuă într-o formă reînnoită, primenită.

Aceasta e cartea și aici ar trebui să se oprească și comentariul nostru. Doar că, așa cum am intitulat acest comentariu, consider că această carte este doar începutul unui zbor planat într-o direcție nouă, după știința mea neîncercată de autoare până acum și mai adaug câteva considerații aleatorii. Autoarea este profesoară de franceză și, în cazul c-a avut drept completare de catedră și ore de limba română, sunt sigur c-a cerut copiilor să realizeze caracterizarea unor personaje din programă. Or, exact acest lucru este puțin realizat în acest micro-roman. Personajele nu sunt suficient de bine tipizate. În eventualitatea că le-ași întâlni pe stradă - pe Fredy sau pe Eliane - eu nu le-ași recunoaște după descrierea autoarei. Și nici un pictor nu le-ar putea trasa liniile configurative, după semnele oferite de autoare. Un prozator, poate pretinde c-a atins o maturitate de creație atunci când reușește să descrie un personaj care n-are o cicatrice pe față și nici alte semne de distincție.

Altceva. N-am întâlnit în toată textura cărții o descriere de peisaj, un indiciu privind anotimpul și cadrul natural în care se petrece acțiunea cărții. Sunt lucruri care trebuiesc remediate, dar, firește, nici sugestiile noastre nu sunt obligatorii și cu atât mai puțin imperative.

Cartea se încheie cu niște îndemnuri eseistice, îndemnuri transplantate, într-o formă ușor modificată și pe coperta 4 a cărții: *Când alegi speranța, totul este posibil! Și legăturile celor doi începură să culeagă roade Dacă iubești viața, și ea te va iubi pe tine. A trăi înseamnă să simți și să gândești, să suferi și să te bucuri! Visează, speră. Visătorii nu mor niciodată! Noi vom trăi, moare doar timpul Viața ne dă un nume, moartea ni-l ia! (p. 91-92).*

Concluzii provizorii. Un nou prozator în arealul nostru provincial și uitat de lume reprezintă, totuși, un eveniment. Eleonora Stamate a avut acest curaj și faptul în sine trebuie subliniat și încurajat. Este, cum bine a subliniat și Petruș Andrei în postfața sa, un roman *reflexiv și exotic*. Poartă, într-adevăr, semnele începutului, dar abilitatea pentru proză se poate perfecționa, dacă există voință, dăruire, perseverență și multă lectură. Un lucru e sigur, că-i voi urmări evoluția în continuare și voi da seama, tot așa, sincer și deschis despre ceea ce ne va propune în viitor. Într-un fel, a recunoscut singură: *Visătorii nu mor niciodată* și nici nu vor înceta să viseze.

► Aristotel PILIPĂUȚEANU

CRONICĂ LITERARĂ

LA VADURILE NISTRULUI

Aniversările și comemorările scriitorilor noștri ne-au obișnuit cu evocări encomiastice, scrieri omagiale, manifestări cu caracter mai mult sau mai puțin formal. Uneori însă avem parte de plăcute surprize, așa cum se întâmplă cu volumul intitulat „La vadurile Nistrului”, apărut la Editura „Sfera” în 2021. Menită să marcheze veacul scurs de la trecerea în neființă a lui Tudor Pamfile, cartea pune în evidență o latură mai puțin cunoscută a creației scriitorului. Pentru iubitorii de cultură în general, Tudor Pamfile reprezintă un bun etnograf și folclorist. Pentru cei din aria sudică a Moldovei este o cunoscută și, cu mândrie, revendicată personalitate. Dintre aceștia, mulți știu că scriitorul a urmat o carieră militară, dar puțini au cunoștință că a fost și un bun prozator. Este meritul lui Ștefan Andronache, îngrijitorul ediției, de a fi adunat 20 de povestiri din revistele vremii, ducând la capăt intenția scriitorului de a publica în 1921, cel de-al 39-lea și ultimul an al scurtei sale existențe, un volum sumativ. Titlul se justifică prin faptul că majoritatea prozelor au fost concepute și scrise în perioada când Tudor Pamfile îndeplinea din partea Guvernului României o înaltă misiune în Basarabia, implicând atribuții în domeniul învățământului și culturii.

Cu subiect istoric din vremea lui Ștefan cel Mare, povestirea titulară se remarcă mai puțin prin tramă (colonizarea unor teritorii de dincolo de Nistru) și mai mult prin maniera stilistică. Gândul trimite la Sadoveanu. Dar pe când acela nu-și părăsește constanța ritmului narativ, tihna specifică, paginile scrise de Tudor Pamfile se remarcă printr-o inserție de dinamism glazurat emoțional. Termeni precum „înturnat”, „oblicind”, „ocină”, „socotință” sunt încastrași firesc în dialogul personajelor, sporind senzația de vivacitate. Portretizarea face apel inspirat la expresii bine ticluite: „*vulpe vicleană și hain suflet ce ești*”.

Paremiologia cade bine, mai ales că vine de la un specialist în materie, și boierii așezați peste Nistru fac servicii domnitorului „*precum câinele păzește de departe turma stăpânului său*”. La fel în povestirea „Elisei” („*Primejdia călește sufletul omului*”), axată pe o temă preferată a scriitorilor romantici din literatura noastră: haiducia. Deși om avut („*Cincizeci de deseatine de loc, și vie, și iezăr; turmă de oi, tamazlâc de vite*”), Elisei Donose practică furtul de cai, un hobby născut din spirit de aventură. Culpabil în raport cu legile stăpânirii, el își are propriile principii justițiare: „*Omul să fie om, cu cei de omenie mai omenos ca orișicare; cu tâlharii mai tâlhar ca cel mai meșter dintre tâlhari*”. Depășindu-și condiția prin complexitatea gândirii, întâmpină filosofic moartea: „*Poate scap, dragii mei, poate nu, dar mai degrabă nu mai scap... La nouăzeci și doi de ani, o mână de oase ca ale mele, vor fi având și ele dreptul să se frângă și să meargă acolo unde trebuie...*”

Testamentul verbal este, pentru un hoț de cai, ireproșabil moral: „*Să vă împărțiți averea rămasă ca niște frați... Să trăiți ca oamenii, să țineți sus frunțile, la soare, la vânt, la vederea tuturor, la Dumnezeu...*” Descrierea înmormântării se bucură de ochii unui specialist: „*Năsălia era îmbrăcată și pocrișul sicriului sta rezemat de dânsa; patru năsălii cu capete... Preoții îmbrăcară odăjdiile, cântăreții pregătiră cădelnițele și slujba începu...*” Observațiile etnologului se extind la întreaga asistență: „*Bărbații așteptau; povesteau cu glasuri scăzute; purtau ilice, cămeși albe cu râuri, legături la gât, brâie roșii, brâie verzi, ciobote negre. Femeile, cu lumânări și mănunchiuri de flori de măr, singurele podoabe ale firii în luna morții lui Elisei*”. Nici în celelalte povestiri folcloristul nu se dezmente. Delegații de la Epurenii vin la vlădica din Chișinău cu reclamații infantile, care nu conferă consistență textului. Însă descrierea straiului local

este admirabilă: „*Mare ceată de răzăși din ținutul Orheiului; purtau cu toții ciubote mari cu turețe rășfrante, bernevigi încrețiți pe bârneț, bondițe albe fără flori, sumane sărăduite cu fir negru, lucios, de țigaie și căciuli puțin teșite pe-o parte*”. Aria în care se petrec întâmplările istorisite în zece dintre povestiri este pitorească demografic prin amestecul națiilor: moldoveni, tătari, găgăuzi, cazaci, lipoveni, chiar și nemți. O lume altfel, în care se simt consecințele stăpânirii rusești, păstrătoare de urme arhaice în rostire, respectând obiceiuri și datini particulare. Dar arealul întâmplărilor este mai amplu, de la dealurile Botoșanilor până la viile Vrancei. Mai ales că manevrele militare și războiul determină migrări masive și întâlniri neașteptate, precum cea dintre câțiva soldați olteni din idilicul sat Amaradia, model de cinste și corectitudine și suspicioasele femei din Gârbovana, pe Valea Trotușului.

Unele povestiri au drept subiect mici anecdote („Spion”), altele conțin încercări de a creiona personaje enigmatice („Barba lui Ali”), finaluri care se vor, dar nu sunt, surprinzătoare („Zamfirița”), coincidențe discutabile ca semnificație („Sărbători”). Dar talentul de a transfigura atmosfera epocii intervine recuperator: tocmeala pentru vânzarea unor cai, ceremonialul aldămașului („*Negoțul are nevoie de omenie. Te tocmești cu un vrăjmaș și închei târgul cu un prieten*”). „Tatarskaia ulița” și interiorul unei locuințe turcești sunt inventariate la modul balzacian. În piața vechiului Chișinău se grămădesc jidani și creștini care vând și cumpără lucruri vechi. Prozatorul înșiră în maniera lui Creangă nu mai puțin de 35 de obiecte, obținând efectul scontat: vermuiala bazarului. Printre negustori, Ihlil Broitzus, tipul păgubosului, surprins admirabil prin monologul interior.

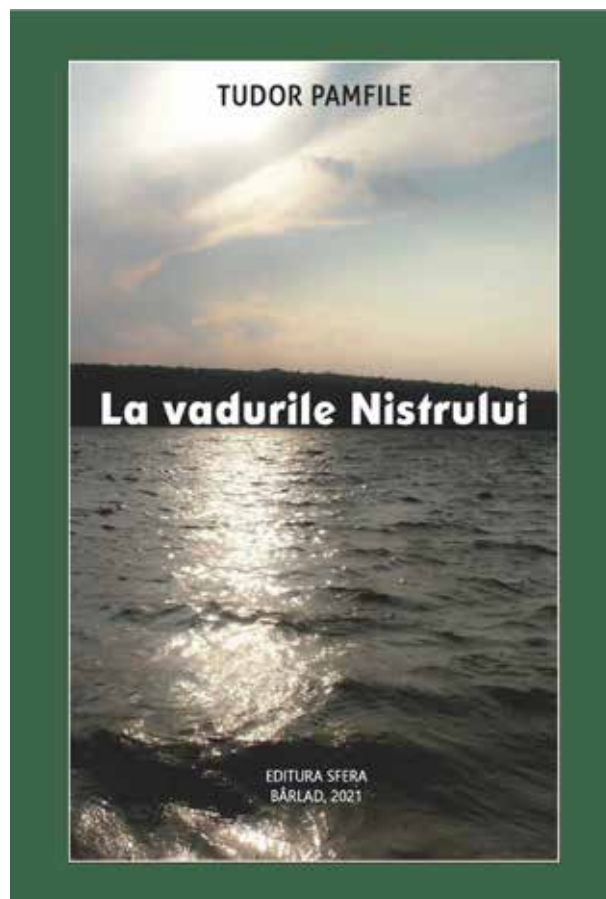
Necomplexat, scriitorul atinge situații revoltătoare (rusificarea numelor românești), impregnate de falsitate (o comandată „revoluție” bolșevică scoate la iveală într-un sat gunoarie umane și ispitește la păcat oameni îndeobște chibzuiți; un vânt de nebunie) sau delicate (raportul dintre populația basarabeană și funcționarii trimiși de la București imediat după 1918).

Mărunte drame, tratate în stilul lui Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, reușesc să tulbure cititorul sensibil. Un copil nu poate redacta o compunere despre începutul anului școlar, „când se sfințesc abecedarele”, fiindcă fusese reținut acasă de superstițiile bunicii și ale mamei (era o zi de sâmbătă, când „*nu se cade a începe nimic, a se sfârși nimic...*”), iar apoi de tată care avea nevoie de grabnic ajutor în gospodărie. Un odăiaș (om de serviciu într-o școală) citește împreună cu elevii

pedepsiți a rămâne „la post” lucrarea lui Aricescu despre „zavera de la 1821” și constată mari diferențe față de ceea ce știe el din înfloriturile care circulă din gură în gură. Ca și Domnu Trandafir, un dascăl de țară este inspectat de ministrul învățământului sosit incognito. Debitul verbal, fără importanță, al unui căprar este transcris cu lux de amănunte numai de dragul exprimării neaoșe. Pentru multele regionalisme prezente în carte („doclad”, „haoliu”, „imineș”, „storj” etc.) ar fi binevenit un glosar.

În rest, aflăm că năravurile de azi erau frecvente și în democrația românească interbelică, pe care, cu multă nostalgie, o evocă unii. „*Și toți inspectorii, și toți revizorii care au venit cu toate guvernele, și-au stat până i-au dat afară ceilalți*” stârnesc mirarea omului simplu: „*De ce v-duce așa, și pe urmă vă dă afară?... Doar, tot revizori sunt și unii, și alții, tot inspectori, tot slujbă fac și tot o leafă au...*”

Valoric, prozatorul Tudor Pamfile se înscrie în seria povestirilor de la „Viața Românească” a începutului de secol XX. Fără să atingă măiestria lui Sadoveanu, într-o oarecare măsură contaminat de sămănătorism, el pendulează între anecdotele narațiuni ale lui I. I. Mironescu sau Spiridon Popescu și tulburătoarele istorisiri despre mărunții eroi din prozele lui Emil Gîrleanu sau Ioan Alexandru Brătescu-Voinești.

CRONICĂ LITERARĂ

O ANTOLOGIE CU RĂDĂCINI PE MELEAGURI TECUCENE

► Iulian BOSTAN

A apărut anul acesta o carte grea, densă, esență spirituală, un concentrat, extract mental de mare profunzime, din scrieri a unor gânditori clasici sau contemporani, aplecați asupra acestui gen literar care spune *multum in parvo* (mult în puțin). E vorba de Antologia dedicată FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL AL AFORISMULUI PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI Ediția a VI-a, Tecuci 2022.

Volumul se deschide cu „Cuvintele înaripate: între aforism și diplomație”, amplu interviu luat de scriitorul Vasile Ghica, inițiatorul acestui festival de anvergură, d-lui Petru Dumitriu, președintele de onoare a celei de VI-a ediție. Veți întâlni în paginile volumului articole de studii, recenzii și eseuri despre aforism și epigramă, de autori consacrați în domeniu. Un spațiu generos este dedicat concursului ediției VI-a care i-a avut ca membrii ai juriului pe scriitorii Vasile Ghica, Teodor Parapiru, Traian D. Lazăr și Constantin Tudorache. Au fost mulți concurenți premiați, dovedind că aforismul a prins în rândul creatorilor și al cititorilor, gen care „prin economia de cuvinte, comprimă o idee așa cum o telegramă, prin scurtimea ei condensează o scrisoare.” (Aristotel Pârvulescu) „Aforismul ar trebui să fie statuia unui gând” (Vasile Ghica) „Cu cât ceva este exprimat mai scurt, cu atât este exprimat mai puternic”. (Garabet Ibrăileanu) „Să spună mai mult decât spune” (Lucian Blaga). Sunt menționați în articole mari scriitori care s-au aplecat cu succes asupra genului, ca marele istoric Nicolae Iorga, Lucian Blaga și Vasile Voiculescu. Într-un număr mare de pagini sunt publicate cugetări ale premianților sau autorilor hors concurs, și onorant gest, sunt publicați în traducerea Alinei Breje, trei autori italieni prezentați de scriitorul Vasile Ghica. Treizeci de pagini au fost acordate prietenilor epigramiști, tot atât ca număr, cu câte 5 epigrame.

Un cuvânt de prețuire și apreciere se cuvine și colectivului redacțional alcătuit din Eugen Doru Pelin (un adevărat mecena al culturii tecucene)

Motto:

„Aforism: Un gând care te pune pe gânduri.”

Teodor Parapiru, Vasile Ghica, Traian D. Lazăr și Constantin Tudorache.

Antologia e un volum care își merită din plin atenția cititorului, Cugetarea e o perlă literară menită să-l înfrumusețeze spiritual pe cel care o gustă, căutând în condițiile unor vremuri, parcă tot mai grăbite, să intre în cadența ei.

RONDELUL AFORISMULUI

E aforismul un extract mental,
Un concentrat sublim de-nțelepciune,
Ce se distinge-n mod esențial,
Că în puțin el mult îți poate spune!

Eliminând orice surplus banal,
Pe gânduri e în stare a te pune;
E aforismul un extract mental,
Un concentrat sublim de-nțelepciune!

Mulți înțelepți l-au pus pe pedestal,
Vorbă de duh mai e ca noțiune,
Pune-n lumină omul cerebral,
Prin profunzimea lui respect impune,

E aforismul un extract mental.

CRONICĂ LITERARĂ

Theodor Codreanu

O SUTĂ ȘI UNA DE POEZII

Volumul a apărut la Editura Academiei Române, în anul 2022, cu o selecție, schiță biografică, notă asupra ediției și culegerea referințelor critice de Livia Andrei, iar prefața aparținând profesorului doctor Theodor Codreanu (din care reproducem un fragment) cu titlul

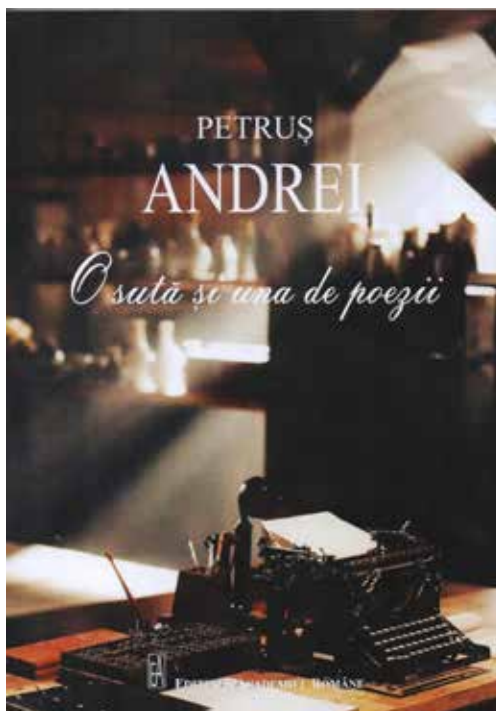

Petruș Andrei

MIEREA CUVINTELOR

Petruș Andrei (n. 1 iunie 1946, în satul Bărc-Goșmani, comuna Români, județul Neamț), poet, eseist, publicist, umorist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, este autorul a peste 30 de cărți, între care predomină cele de poezie¹, o poezie așezat tradiționalistă, ceea ce, să recunoaștem, în plin postmodernism textualist nu este o cale de succes imediat, chiar dacă întoarcerea la formele tradiționale constituie și o practică a postmodernismului premodern, cum l-a numit, imprevizibil, newyorkezul Constantin Virgil Negoită². Cine n-a copilărit la țară nu știe că miera cea mai bună

și mai parfumată (în granule) o lasă albinele în trestile de la streășina casei, acele case țărănești dispărute, învelite cu stuf, ocrotitor de frig, iarna, și răcoritor în zilele caniculare ale verii. Deși inegală ca valoare, originalitatea poeziei lui Petruș Andrei, sub aparențele ei neotradiționaliste, vine dintr-o hărnicie de albină care adună în trestile cuvântului polenul și dulceața conservate cu doza cea mai potrivită a veninului vieții. El ar putea să spună, ca Arghezi, chiar dacă, fatalmente, epigonic, că a preschimbât veninul strâns, o viață întreagă, în miere. Din miere pare croită și ființa umană a lui Petruș Andrei. Altfel zis, el e un sentimental neoromantic, nu lipsit de tristeți și melancolii bacoviene, trăitor într-o provincie care te poate condamna la anonim. Și-apoi dulcele, cum a demonstrat Edgar Papu în studiile despre Eminescu și despre ontologia romantismului, e o „categorie” estetică prin excelență romantică. Într-o viață

literară în care toată lumea e „postmodernistă”, vrăjită de experimente textualiste sau, mai nou, de patima pornofilă și scatofilă, în numele „omului concret”, Petruș Andrei pare un „mohican” întârziat, rămas rătăcit din alte vremi și din alte țărâmurii, desigur, dispărute. Dar după sașietatea neozolistă s-ar putea ca miera din trestia cuvântului să fie redescoperită. De observat, la Petruș Andrei, multitudinea ipostazelor mierii din trestii de cuvânt. Poate fi dulceața sărutului dintâi (De juventute) sau, firește, umbră-lumină a mamei: „– Umbră, dacă-o iei cu tine,/ Mama cum de e Lumină?” (Întrebări fără răspuns). Poetul se nutrește din toate vârstele trecutului:

„Întâmplător, în trestii mai ai miere/ Dar vremea care-a curs a înnegrit-o” (Trecutul meu îți flutur o batistă). De aceea, viitorul îl „condamnă” pe poet la visare și la înălțare: „Să renunț la visuri/ nu se poate,/ De-aș urca pe munte/ numa-n coate” (Spre înălțimi). Ceea ce într-o lume pragmatică ține de domeniul nebuniei, căreia Petruș Andrei îi aduce un elogi donquijotesc, cu un titlu preluat din Erasmus: „Un ultim cavaler rătăcitor/ În lumea noastră plină de mizerii/ Și sar în luptă fără să mă sperii/ Și sunt, cu toate astea, visător”. (Elogiul nebuniei). Cu alte cuvinte, întoarcerea spre izvoare stă suport pentru plinătatea vieții, pentru frumusețe: „Mai este timp pentru un vis/ Și pentru-a răsădi o floare/ Cât ne întoarcem spre izvoare/ În primul nostru paradis” (Și iarăși s-a făcut târziu). Imaginea bunicului, ca și aceea a copilului, este imaginea arhetipală a nostalgiei paradisului: „Bunicu-și duce anii-n spate/ Și bunătatea în priviri/

În templul marilor iubiri,/ El seamănă c-o zeitate” (Rondelul bunicului). Rostul prim al poeziei este să redescopere „aroma și dulceața mieri” pe care literatura modernă și postmodernă pare s-o fi pierdut (Poesis). Aceasta din urmă e aducătoare de frig: „Mă-ndepărtez de partea unde-i frig/ Ca-n cele patru zări să nu mai strig/ Și partea însorită să câștig” (Ars poetica). Poetul e cel ce hrănește mintea și inima: „Ademenești cuvinte/ când te-amăgesc himere/ Iar hrana pentru minte/ E-a trestiiilor miere” (Poetul). Numele acestei hrane este chiar nostalgia, căreia Petruș Andrei îi închină una dintre cele mai izbutite poezii ale sale, din care citez: „Ești lacrima din amintire,/ Zeița căreia mă-nchin,/ Tu ești paharul meu de vin/ Și ești o floare de iubire/ Crescută-n vârful unui spin” (Nostalgie).

NOTE:

1. Descânțece de inimă rea (1995), Floarea de jar (1996), Flacăra de veghe (2000), Dulcea mea Doamnă./ Eminul meu iubit (2002), Cântecul toamnei (2003), Mierea din trestii de cuvânt (2005), Poeme târzii (2006), 101 sonete (2007), Taina feciorului de împărat (2010), Crepusculul de miere (2010), Oul fermecat (2011), Și vremea vrenuește (2011), Cumpânind cuvinte (2011), Fântâna și izvorul (2012), Femeia, vinul, aurul și cântul (2013), Mihai Eminescu: Eterna fascinație (2013), Într-un crâng de neuitări (2013) Zâmbet de primăvară (2014), Călător prin timpul vieții mele (2016) Un dor nestins de nemurire (2016), Fabule, satire, parodii (2016), Când la stânga, când la dreapta (2017), Nemărginita iubire (2018), Umblăm, umblăm... Gelem, gelem, (2018, prefață de Lucian Strochi), Focul și cenușa: aforisme în versuri (2018), Vorbiți-mi despre Dumnezeu (2018), Pelin de mai (2019), Fată nebună, dulce femeie (2019), Tineretea fără bătrânețe a lui Mihai Eminescu și viața fără de moarte (2020).

2. Constantin Virgil Negoită, Împotriva lui Mango, Editura Paralela 45, Pitești, 2004.

De-aș pune satul...

De-aș pune satul meu într-o pictură
Prim-planu-ar fi o casă cu grădină,
Apoi un cer înalt și-o zi senină
Și-un câine ca să latre-n bățatură.

Și-o noapte-aș desena cu lună plină
Și doi îndrăgostiți stând gură-n gură
Luându-și sfânta cuminecătură,
Blagosloviți de-a norilor regină.

Aș zugrăvi și-un câmp cu maci sălbatici
Și caii albi, trecând în zbor, lunatici,
Fântâna de la poartă și cuptorul

Și, de n-o fi prea încărcat tabloul,
Copilăriei i-aș picta ecoul
Dar, mai presus de toate-ar fi izvorul.

De ți-a fost dat...

De ți-a fost dat să-nalți în slavă cântul
Să nu-ți îngropi în mlaștină talantul
Și harul dăruit de Prea Înaltul
Tu să nu lași să-l risipească vântul.

Ascultă cuvios ce spune psaltul
Și niciodată să nu-ți pierzi avântul,
Din mierea trestiei să-ți iei cuvântul
Și de pe vârf de munte să-ți faci saltul.

Prin cântec ai adus un strop de soare
Pe fruntea năclăită de sudoare
Și flacăra în vatra-ntunecoasă.

Așa ți-a fost, din naștere, menirea,
Prin glasul tău să-ți afli mântuirea
Și viața să o faci mult mai frumoasă.

Din haos...

Din haos este plămădit poetul
Iar, după-o vreme, se întoarce-n haos,
El frumuseții-i pune un adaos
Și-n versul său ia naștere conceptul,

Iar până-a trece-n stare de repaos,
Prin truda sa, el biruie concretul
Ivindu-se, marmorean, sonetul
Asemeni unui fulger în pronaos.

Poetu-i, pe pământ, lumina lumii
Că nu e zămislit din boțul humii
Ci dintr-un ram cu floarea veșniciei.

El are-aici o nobilă menire:
Să semene-n cuvintele-i iubire
Că-i sacerdot în templul poeziei

Iau anii tineri...

Iau anii tineri seara la plimbare,
Deși îmi cam încurcă rânduiala,
Că-mi place să le-ascult sporovăiala
Și îi privesc, zâmbind, cu încântare.

Cum scoți de pe bomboane poleiala,
De mine se desprind cu detașare
Și, zgomotoși, se pierd în depărtare
Uitând că ne-a fost alta învoiala.

Ei zburdă precum mânjii pe câmpie
Iar eu mă uit la ei cu bucurie,
Mi-a fost și mie dragă libertatea.

Tot încercând să țin cu vremea pasul,
Mă uit să văd cum îmi mai merge ceasul
Și ies la braț... doar cu singurătatea.

Pentru sonet...

Pentru sonet nu poți găsi rețetă,
Îți trebuie talent întâi de toate
Și har, desigur, altfel nu se poate
Că toți vor râde ca de o mazăre.

Dai viață unor vise-naripate,
Plecând din realitatea cea concretă,
Prin tainică mișcare centripetă,
În endecasilabi sunt întrupate.

Păstrează-accentu-ntocmai și cadența
Și-astfel tu poți atinge excelența
Dar rima ta să nu fie beteagă.

Iar, în final, se-aprinde o lumină,
„Trei versuri pot fi suflet în terțină,”
Dar patru fac o inimă întreagă.

Gheorghe Petrașcu, *Dormind*

CULISELE ISTORIEI

ANUL 1940 ÎN PAGINI DE MEMORII: DESTRĂMAREA ROMÂNIEI*

► Ionel SAVITESCU

*Eu, care în aceste amintiri nu caut să fac
pledoarii, nici chiar pentru mine însumi, ci să
stabilesc adevăruri, mărturisesc pur și simplu
lucrurile așa cum sunt.*

(Mihail Manoilescu)

În istoria zbuciumată a României moderne, anul 1940 rămâne în conștiința românilor ca o catastrofă politică și teritorială: succesiv pierdeam Basarabia și Bucovina de Nord, Ardealul de Nord și Cadrilaterul. Aflată între doi giganți – Germania și Uniunea Sovietică –, România s-a văzut încolțită și de pretențiile teritoriale ale Ungariei și Bulgariei care-și revendicau o parte sau întreaga Transilvanie și Cadrilaterul. În schimb, Uniunea Sovietică ne-a dat un ultimatum pentru retragerea administrației românești din Basarabia (26 iunie 1940). Cum s-a ajuns la această situație e lesne de explicat. În urma Marelui Război, vechile provincii românești aflate sub suveranitate străină au optat la revenirea între granițele firești ale României. Astfel, Cadrilaterul fusese alipit în urma celui de-al Doilea Război Balcanic, Basarabia în martie 1918, Bucovina în noiembrie 1918, urmate de Transilvania la 1 decembrie 1918. Aceste reveniri ale vechilor provincii românești la România au fost consfințite prin Tratatul de Pace de la Versailles încheiat în urma Primului Război Mondial. Din păcate, această Românie Mare a existat numai între 1918 – 1940, deceniul 30 – 40 al secolului trecut fiind destul de tulbure pentru Europa, odată cu renașterea militarismului german și venirea lui Hitler la putere (ianuarie 1933).

Profund nemulțumit de starea Germaniei, de sancțiunile impuse la încheierea păcii, Hitler încalcă toate prevederile Tratatului de Pace care au impus Germaniei unele sancțiuni și trece la reînarmare, apoi la recuperarea unor teritorii, la anexări și, în fine, prin atacarea Poloniei începe al Doilea Război Mondial,

Polonia fiind împărțită între Germania și Rusia. Curios e faptul că, dacă Anglia și Franța i-au declarat război Germaniei pe data de 3 septembrie 1939, nu la fel vor proceda cu Uniunea Sovietică care ocupase partea estică a Poloniei la 17 septembrie 1939. În acest context, toate țările mici și mijlocii din Europa

se simțeau amenințate de cei doi coloși, care în surdina se pregăteau de o eventuală confruntare militară, Hitler fiind obsedat de a nu lupta pe două fronturi, mai ales, că după ocuparea Franței, invazia Marii Britanii stagnează, așa încât Hitler decide să cucerească Rusia și apoi să revină asupra Angliei. Evident, o eroare de calcul, nebănuind că Anglia și SUA vor deveni aliatele Uniunii Sovietice, iar Japonia nu va ataca în Extremul Orient sovietic.

Agenda europeană a lui Hitler era foarte încărcată, iar încercările regelui Carol II în 1938 de a găsi un sprijin în Europa occidentală (Anglia, Franța, Germania) s-au soldat cu un eșec. Amenințările asupra României se intensificau, Ungaria (susținută de Germania) și Bulgaria (sprijinită de Uniunea Sovietică și Germania)

așteptau un prilej favorabil să impună României unele sancțiuni teritoriale. Acest prilej s-a ivit, în mod neașteptat, în vara anului 1940, lunile iulie și august fiind încărcate de o mare tensiune politică și militară. În acel moment, România era condusă de guvernul Gigurtu, iar **ministrul de Externe era Mihail Manoilescu (1891 – 1950)**, economist și politician român de prestigiu european, poliglot, născut la Tecuci și decedat la Sighet.

Cum au decurs tratativele cu puterile Axei, evenimentele anului 1940 sunt dezvăluite de **M.**

Manoilescu în volumul **Dictatul de la Viena**, carte apărută de curând la **Paul Editions**. Din păcate, lucrările editate de acest editor, deși sunt oportune și binevenite, nu beneficiază de o succintă prefață, o Notă asupra ediției și regretabil e și faptul că se întâlnesc adesea multe greșeli de ortografie sau transcrieri greșite de nume de persoane. Așadar, de-a lungul a peste 300 de pagini, Mihail Manoilescu înfățișează drama României când se pierde Ardealul de Nord (30 august 1940, Viena) și Cadrilaterul (7 septembrie 1940, Craiova). Pentru început, într-un Cuvânt înainte, Mihail Manoilescu examinează interesele politice și militare ale câtorva țări: Germania și Japonia din Axă, apoi, Anglia, SUA și Uniunea Sovietică viitoare aliate în războiul contra Germaniei. Toate aveau interese potrivnice, iar România era presată de Ungaria și Bulgaria cu restituiri teritoriale, schimb de populație sau un eventual război, riscând o invazie străină care ar fi desființat-o ca stat. Filogerman – *După cum am mai spus, eu în Germania eram văzut mai mult ca un profesor cu idei originale și un om de cultură care arată comprehensiune și bună dispoziție față de poporul german. Era cunoscut însă că eu nu mă identificam cu național – socialismul și nici cu rasismul* (p. 38). Mihail Manoilescu întreprinde în iunie 1940 o vizită la Viena și Berlin unde conferențiază pe teme economice, bucurându-se de succes. Întors din Germania, Manoilescu este concentrat și la începutul lui iulie 1940 se formează guvernul Gigurtu, Manoilescu fiind la propunerea regelui promovat ministru de Externe – *Noi eram guvernul disperării regale... un guvern de sacrificiu* (4 iulie / 4 septembrie 1940, p. 14). Într-adevăr, acest guvern Gigurtu și Mihail Manoilescu (secondat de Valer Pop) vor negocia și vor accepta la Viena impunerea Dictatului prin care pierdeam Ardealul de Nord și tot la Viena s-a hotărât retrocedarea Cadrilaterului. La investirea guvernului Gigurtu, Manoilescu constată că România era slab pregătită din punct de vedere militar, izolată, fără aliați, fără prieteni și amenințată de doi coloși: Germania și Rusia Sovietică, încât Manoilescu scrie: *rezultă limpede că destrămarea României începuse înainte de 4 iulie, și că viitorul ei era ipotecat. Cei care erau atunci stăpânii Europei făgăduiseră vecinilor bucăți din România, iar trupul țării era întins pe masa de operație* (p. 34). În aceste condiții, Manoilescu avea convingerea că *dacă aș fi avut timpul necesar unei acțiuni și dacă, de pildă, Carol m-ar fi chemat la minister cu patru luni mai devreme, aș fi putut evita tragedia care a urmat, sau aș fi putut-o atenua* (p. 37). În fața României se deschideau două perspective: războiul sau mutilarea teritoriului. Declarația din martie 1940 a lui Molotov de revendicare a Basarabiei a fost neglijată în România și nici nu a urmat îndemnul Germaniei de a trata cu Moscova: *Toate mărturiile de la vremea aceea ne arătau că, dacă am fi tratat cu U.R.S.S., Basarabia ar fi fost împărțită între U.R.S.S. și noi și în nici un caz nu pierdeam Bucovina de Nord,*

iar pe deasupra aveam și marele avantaj politic de a fi făcut o înțelegere prietenească cu U.R.S.S. ceea ce – în lumina evenimentelor ce aveau să urmeze – nu putea aduce decât consecințe bune (p. 44). Meritul guvernului Gigurtu, spune Manoilescu, este că **a reușit să oprească furtuna care se ridicase prin începutul de dezmembrare a României de la 27 iunie** (p. 57). Vara anului 1940 marchează apogeul puterii lui Hitler, care-i sugerează lui Carol II într-o scrisoare că România pentru a evita distrugerea ar trebui să-i urmeze sfaturile.

Deși Carol II nu voise să-i răspundă, Mihail Manoilescu alcătuiește un răspuns demn, dându-i lui Hitler o adevărată lecție de istorie: *că nimic nu poate fi clădit durabil pe înțelegeri care nu și-ar avea deplina adeziune populară și anume nu numai a poporului așa cum este alcătuit și reprezentat într-o singură perioadă a istoriei, ci și a tuturor generațiilor care vor veni și care – în nesfârșirea secolelor – au dreptul să-și spună cuvântul și să judece* (p. 70). În drum spre Berlin și Roma, Gigurtu și Manoilescu se opresc la Salzburg unde sunt primiți cu răceală de Ribbentrop (*omul ale cărui priviri ar fi fost de oțel, dacă toată structura lui nu era de tinichea*, p. 100). În schimb, Hitler îi primește cu afabilitate, dar este dezamăgit de figura lui Hitler, mult diferit de Mussolini: *În timp ce Mussolini, văzut între patru pereți, în intimitate, era infinit mai plăcut, mai uman și mai distins decât se înfățișa mulțimii de pe balcoane și tribune, Hitler te izbea printr-o figură împăiată, colorată neîndemânatic și nenuanțat... Părul neverosimil de negru și lucios, ochii neverosimil de albaștri și obrazul – ah, obrazii! – de un roșu artificial și parcă nesănătos, așa cum îl au numai tuberculoșii sau vegetarienii, în sfârșit, faimoasa mustață completa impresia de fantomă inanimată cu o notă incontestabilă de ridicol. Pentru cine crede în valoarea expresivă a fizionomiilor părea imposibil că acest om să fie – cel puțin în dimensiuni, dacă nu în calitate – un om mare* (p. 103). Evident, din această descriere, în afară de ochii albaștri, Hitler nu avea nimic din structura unui arian. Ulterior, impresia despre

Hitler s-a schimbat. Comparativ, se poate face o paralelă cu impresiile despre Hitler ale lui Gheorghe Barbul în volumul **Al treilea om al Axei**, Paul Editions, 2020, pp. 45-48. Contrar lui Manoiilescu, la sfârșitul întrevederilor cu Hitler, Antonescu se exprimă că Hitler este **un om mare** (op. cit., p. 58). Discuțiile au gravitat în jurul problemelor economice și ale Transilvaniei, Manoiilescu arătându-i lui Hitler un set de 12 hărți etnice ale Transilvaniei dintre 1857 – 1930, Hitler, la vederea lor, rămâne impresionat. În schimb, *Ribbentrop ne era hotărât dușman și, în orice caz, mai dușman ca Hitler* (p. 112). De la Ribbentrop, Gigurtu și Manoiilescu aflară că ungurii doreau o jumătate din Transilvania. În privința Cadrilaterului i s-a arătat lui Hitler harta lui Minkoff din 1878, din care rezultă că la acea dată, când l-a anexat Bulgaria, era pur turcesc. Până la 1913 a fost colonizat de bulgari, iar între 1913 - 1940 a fost colonizat de români. La Roma sunt întâmpinați de Ciano, apoi sunt primiți de Mussolini *cu o nuanță de cordialitate specială pentru mine, ca pentru un vechi cunoscut* (p. 120). Manoiilescu îi arată lui Mussolini hărțile Transilvaniei care îl impresionează pe Il Duce: *În sinteză, întrevederea cu Mussolini nu a avut nici pe departe însemnătatea aceea cu Hitler, fiindcă Mussolini – care desigur primise între timp telegrafice notele de conversație de la Berchtesgaden – a urmat cu o fidelitate aproape servilă linia lui Hitler, neîndrăznind să gândească singur în problemă și neîndrăznind cu nici o soluție pe care ar fi putut-o scoate din vastele lui resurse personale* (p. 123). Mussolini i-a lăsat o impresie penibilă de scădere a inteligenței și în totul mai puțin viu și mai fără relief în conversație de cum era altădată (p. 124). Înainte de plecarea spre țară, Gigurtu și Manoiilescu îi oferă un dineu lui Ciano dar nu a reușit să-mi schimbe părerea despre el (p. 124). Revenit în țară, Manoiilescu acordă un interviu în care explică rezultatele vizitelor în Germania și Italia, interviu ce l-a nemulțumit profund pe Ribbentrop. În chestiunea Cadrilaterului, Hitler a lăsat libertatea de a se trata cu bulgarii, dar imediat Hitler i-a primit pe premierul bulgar Filoff și ministrul de Externe Popov, care reușesc să-i schimbe hotărârea lui Hitler, Bulgaria dorind astfel revenirea la frontiera din 1913 a Dobrogei de Sud. Bulgarii i-au demonstrat lui Hitler de ce Silistra și Balciul nu puteau fi românești. Schimbarea de perspectivă era un avertisment și în problema Transilvaniei. Negocierile cu Bulgaria de la Turnu-Severin sunt continuate la Craiova (16 – 19 august 1940). La aceste tratative, ungurii au pretins o serie de revendicări asupra Transilvaniei. În Consiliul de Coroană (23 august 1940) opiniile au fost divergente. După pierderea Basarabiei, bulgarii reclamau întreaga Dobrogea (p. 173). Punctul de vedere bulgar era susținut de Axă, de ambasadorii englez și francez și de Uniunea Sovietică, ba mai mult, bulgarii au invocat *părerile lui Iorga, A.D. Xenopol și Stere, care s-au exprimat în 1913 împotriva anexării Cadrilaterului...* (p. 178). Cedarea Cadrilaterului (7 septembrie 1940,

Craiova) era stabilită, de fapt, de la 30 august 1940 la Viena odată cu Arbitrajul: **Așadar, când ni s-a impus Arbitrajul față cu ungurii, s-a impus în același loc, în același timp și de către aceiași miniștri reprezentând aceleași puteri ale Axei, și cedarea Cadrilaterului. Cedarea Cadrilaterului rămâne astfel indivizibil legată, ca origine, ca metodă și ca ... destin, de cedarea Transilvaniei de Nord** (p. 182).

În problema soluționării cu Ungaria, Mihail Manoiilescu este chemat la Viena pe 28 august 1940, unde se întâlnește cu Ribbentrop și Ciano și află de impunerea Arbitrajului începând cu 29 august 1940. În caz contrar, sacrificiul teritorial al României cuprins între 68000 km², cât au cerut ungurii la Turnu-Severin și 25000 km², cât a oferit România (p. 203). Ipoteză retrasă de Ribbentrop și avertizarea că în cazul unui război, România putea să piardă întreaga Transilvanie. Prin acceptarea Arbitrajului, România era salvată ca Stat. În sfârșit, lui Manoiilescu nu i se permite să pledeze cauza României, iar la vederea hărții cu teritoriul cedat, lui Manoiilescu i se făcu rău, nu mai poate vorbi și este dat în seama medicului Eisen Schimeleisen. Întoarcerea spre țară este *sfâșietoare și sinistră* (p. 245).

Pentru a evita eventuale manifestații, Manoiilescu și însoțitorii au coborât la Chitila de unde au continuat drumul cu automobilele. În urma Arbitrajului, Gigurtu era *calm*, iar Carol II *demn*. Prin Arbitrajul de la Viena, România a pierdut o suprafață de 42000 km², cu 2386000 de locuitori, dintre care 1171000 erau români (49%), 910000 de unguri (38%) și 68000 de germani (3%), p. 251. Concluzia lui Mihail Manoiilescu: *lată de ce Arbitrajul de la Viena apare exclusiv ca rezultatul jocului dintre Germania și U.R.S.S., soluția care s-a dat prin arbitraj, precum și evenimentele care au urmat după aceea, au confirmat pe deplin această realitate* (p. 263). Neacceptarea Arbitrajului ar fi dus la nimicirea României (p. 281). În Epilogul Arbitrajului, Manoiilescu spune că toți cei implicați în acest act au sfârșit tragic. Lucrarea se încheie cu textul Arbitrajului semnat de Ribbentrop și Ciano. Evident, o restituire necesară și utilă.

* Mihail Manoiilescu, **Dictatul de la Viena. Memorii** (iulie – august 1940), Paul Editions, 2020, 304 p.

DOCUMENTAR ISTORIC / MĂRTURII

TECUCIUL DE LA REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE '89 PÂNĂ LA ALEGERILE DIN 1992

► Daniel BRADEA

Îmi amintesc ca experiență personală, aveam 21 de ani, că în 1989 situația locuitorilor orașului Tecuci, ca de altfel a întregii populații a țării, era foarte grea. Energia electrică era furnizată câteva ore pe zi, de regulă la intrarea și ieșirea schimburilor de la fabrici, și seara pentru a se putea urmări cele două ore de program ale televiziunii. La școală ultimele ore se făceau la lumina lanternelor și a lumânărilor. Din cauza lipsei de energie electrică, pe timpul iernii, centralele de cartier nu puteau furniza căldură și populația orașului stătea în frig. Apa era distribuită câteva ore pe zi, dimineața și seara, așa încât eram nevoiți să facem rezerve în sticle, bidoane, căzi și alte recipiente. Pâinea se dădea pe cartelă și numai locuitorilor din oraș. Alimentele de bază (făina, zahărul, uleiul și preparatele din carne) erau și ele raționalizate. Din aceste produse se dădea doar câte un kilogram de persoană pe lună. Pentru lapte trebuia să te trezești de la 2-3 noaptea, iar pentru butelii se stătea la cozi zile în șir. Menționez faptul că nomenclatura locală de partid era scutită de supliciul la care erau supuși oamenii de rând, întrucât ea se aproviziona de la cantina de partid (se afla la subsolul primăriei). De asemenea, la blocurile în care locuiau activiștii de partid și alți mahări nu se oprea furnizarea energiei electrice. Așa cum se întâmpla, spre exemplu, la blocurile E9 și F15 de pe str. 7 Noiembrie (astăzi Gheorghe Petrașcu).

În continuare voi face o prezentare a celor întâmplate la Tecuci, din decembrie 1989 și până la primele alegeri postrevoluționare din 1992, folosind relatările participanților, înregistrări video și presa din acea vreme.

22 decembrie 1989. După ce au auzit la radio despre fuga lui Ceaușescu¹, în jurul orei 12,30, Dănuț Manole, Puiu și Mircea Chiriță au intrat în sediul Primăriei, s-au urcat pe clădire (Dănuț și Puiu) și au dat jos înscrisul cu Partidul Comunist Român².

Urcat pe gardulețul din fața Primăriei, în dreptul „coșului de flori”, Vasile Dănăilă Pazvante vorbea unui mic grup de tineri. Apoi a intrat în Primărie urmat de mai mulți tineri studenți: Finkelștain Eduard, Ungan Sever, Jelea Gabriel, Gigi Pruneanu și alții. Ulterior au venit și unii dintre profitorii regimului comunist care acum se reorientau³.

Referitor la momentul pătrunderii demonstrațiilor în sediul Primăriei unul dintre participanți a relatat următoarele: „Pazvante a fost primul revoluționar care a pătruns în sediul Primăriei. După cum se știe acesta avea un trecut „tumultos”, iar primul gest pe care l-a făcut după ce a trecut de ușa sediului P.C.R. a fost să sară la plutonierul de miliție care apăra sediul (să nu uităm că România era în stare de asediu), pentru a-i aplica o corecție razbunătoare. Acest subofițer, extrem de corpolent, cu o burtă care abia stătea să nu se reverse peste centură era atât de speriat încât a făcut pe el. Pazvante i-a aplicat una-două lovituri, temperate și acestea de tinerii cărora li s-a făcut milă de starea omului. Sigur a rămas cu pistolul în portarm, dar Pazvante nu s-a lăsat până nu i-a rupt antena de la stație, după care a fost scos valvartej din sediu de tinerii revoluționari, numai ca acesta s-a împedecat de a cutremurat scările de la intrare, în cădere, iar la final, când a ajuns jos i-au pârăit pantalonii în fund. Atunci am zâmbit, acum rad cu poftă la acea amintire”⁴.

La rândul său, Vasile Dănăilă (Pazvante) spunea că: „Pe 22 am fost primu' care a intrat în Consiliul Popular și i-am dat afară pe toți. Mergeam pe vârfuri, eram balerin! Culmea, io i-am protejat pe milițieni și pe primar. I-am zis: «Stai pe fundu' tău că, dacă-ți dau o sovietică, nici afișu' n-o să stea pe perete cum o să stai tu!»”⁵.

Ulterior acestui moment Pazvante s-a dus să vorbească la balcon („că a vrut să fugă din țară și l-a prins miliția, că l-a bătut, că l-a tuns...”)⁶, iar în fața primăriei se strânsese tot mai multă lume. Întrucât vreo 3-4 mașini, „mereu aceleași”, treceau cu viteză printre

demonstranți, Mărmureanu Titi și Dorel (Mafoamea) au adus din zona pieței o barieră cu care au blocat circulația⁷.

Cei intrați în Primărie au distrus tablourile cu chipul conducătorului, materiale propagandistice, broșuri, pliante, cărțile scrise de Nicolae Ceaușescu și le-au aruncat în fața instituției. Se scandau lozinci anticomuniste și anticeaușiste. Totodată, oamenii își exprimau bucuria înlăturării dictatorului⁸.

Doctorul Mihai Gavrilescu deplasându-se de la policlinică în centrul orașului a văzut, „urcați pe primărie diferiți indivizi care aruncau de pe acoperișul primăriei tablouri, steaguri, portrete. Câteva salariate ale primăriei erau lângă catedrală și priveau îngrozite la cele ce se întâmplau la primărie. Pe bulevard au venit într-un grup organizat câțiva salariați de la policlinica care aveau în frunte pe dr. Rusu... La poștă și la toate instituțiile stătea armata de gardă și care te legitima la intrare. Ca din pământ au apărut revoluționari cu banderole la mână și se dădeau viteji”⁹.

În jurul orei 16 și-au făcut apariția coloanele de muncitori venite de la fabricile din zona industrială. În acele momente, după unele estimări, în centrul orașului se aflau aproximativ 5000 de oameni¹⁰.

Dintre cei intrați în sediul Primăriei și care încercau să facă ceva, în haosul existent acolo, s-au detașat doctorul Daniliuc și avocatul Ene Susanu. Acceptase să colaboreze cu „revoluționarii” și Gheorghe Potîrniche, cel numit de curând primar al orașului și care nu avusese timp să se compromită¹¹.

În cursul după-amiezii s-a constituit **Comitetul Provizoriu de Reprezentare al orașului Tecuci**. Membrii acestuia au fost: dr. Daniliuc Teodor – președinte, Mitrofan Ioan - ing. agricol, Zamfir Vasile - căpitan de marină, Ferțu Ghiță - impiegat stația C.F.R. Tecuci, Georgescu Elvin - student, Cătăuță Adrian - muncitor, Popa Vasile -muncitor, Grama Ioniță - muncitor, av. Susanu Ene, dr. Blănaru Paul, prof. Ionel Necula, pr. Ramfu Vasile, Dănăilă Vasile (Pazvante) - țăran cooperat¹².

La scurt timp acest Comitet Provizoriu a difuzat un „apel la stația de radioamplificare”, prin care solicita ca „oamenii cinstiți și pricepuți” aflați în fața Primăriei să se prezinte la Comitet pentru a primi diverse „responsabilități cetățenești”¹³. Pentru a întocmi o listă cu aceste persoane Comitetul l-a însărcinat cu acest lucru pe un reprezentant al său. (În acest stadiu al cercetărilor numele său ne este necunoscut). Referitor la acest moment un participant la acele evenimente a relatat următoarele: „La un interval de timp după ce a fost cucerit sediul P.C.R. de către revoluționari, un cetățean care părea extrem de dubios încerca să tot facă lista cu cei prezenți. Nu avea nicio altă preocupare, el voia să facă o listă. Mulți dintre participanți au fost foarte porniți împotriva lui pentru că exista suspiciunea reală că acea listă va fi predată organelor de Securitate dacă, nu-i așa, Revoluția era învinsă (asta era societatea în care trăiam, informatorii erau la tot pasul, să nu uităm !!!). Până la urmă a reușit să scrie cu greu lista (omul nu părea obișnuit să țină un pix în mână), întrebând în stânga și în dreapta despre identitatea participanților (atenție nu a discutat cu fiecare dintre participanți, numele unora fiind spuse de alții, în condițiile în care tinerii se cunoșteau destul de bine, având în jur de 22-23 ani). Lista aceea care cuprindea numele participanților (atenție: nu erau neapărat primii revoluționari scriși acolo, ci o parte a acestora, iar alții veniseră ulterior) este prima listă făcută în sediul Primăriei. Astăzi, după atâta amar de vreme, am credința ca acea listă (scrisă cu un pix verde) urma să ajungă la Securitate în cazul în care Revoluția nu ar fi învins!!”¹⁴.

Totuși, lista a fost înaintată Comitetului Provizoriu și, la ora 19:27, avocatul Mihail Căcescu avea să-i dea citire din balconul Primăriei: „Ne transmite comitetul, încă o dată, ca persoanele care își aud numele să vină neapărat sus, să nu dea înapoi, să fie alături de noi, să ducă la misiune așa cum ne-am angajat cu toții în fața patriei. Vă rugăm să poftiți în dreapta clădirii municipale următoarele persoane: Cojocar Cristinel Lucian, Onica Cica, Maiaciuc Sandu, Gustievici Maricel, Costachi Ion Ion, Codiță Ion, Ungan Sever, Jelea Gabriel, Popa Virgil, Tofan Corneliu, Brișcaru Costel, Carinos Gheorghe, Mocanu Mihail, Budeanu Gheorghită, Hotnog Mircea, Doru Gheorghe, Chiruc Balamun, Chiriac Neculai, Avram Ion, Doru Marin, Popa Mihalache, Silvestru Neculai, Halacu Ion, Umbrărescu Nelu, Finkelștain Eduard, Badiu Vicențiu, Pamfil Ion, Cantaragiu Marian, Irimia Maricel, Iacob Virgil, Udriș Iulian, Chițiga Ion, Buhoci Dorin Corneliu, Pomparău Constantin, Jantea Adrian, Pascal Eduard, Susanu Vasile, Bob Eduard, Ganea Ion, Mantea Costel, Munteanu Constantin, Vasilache Gheorghe, Călin Miron, Stroe Romică. Iubiți concetățeni, cei care și-au auzit numele sunt rugați, repet, să poștească în dreapta clădirii și să aștepte liniștiți sarcinile care li se vor comunica. Îi rog din inimă, după ce se vor aduna, să primească ordinele și să le execute, așa cum va

stabili Comitetul constituit, bineînțeles, provizoriu. Vă rugăm din suflet onorați-vă datoria. O facem și noi, lângă acest microfon, în felul în care putem noi¹⁵”.

Rândul de sus: Gheorghe Ciobotaru și Lt. Maj. Luigi Matei. Fotografie realizată în sediul Primăriei Tecuci pe 25 dec. 1989.

Unii dintre aceștia au acceptat să primească diverse însărcinări din partea Comitetului: paza diferitelor obiective economico-sociale din oraș, asigurarea ordinii și liniștii publice etc. Spre exemplu, Eduard Finkelștain, pe atunci student aflat în vacanță, a făcut parte dintr-o echipă ce a primit dispoziții să păzească Tribunalul în seara de 22 decembrie și a doua zi¹⁶.

Pe 22 decembrie 1989, la ora 19:51, Comitetul Provizoriu de Reprezentare al orașului Tecuci a transmis următorul **Apel – program**:

„Cetățeni ai orașului Tecuci de toate vârstele, și de toate naționalitățile, în acest moment de adevărată măreție a istoriei neamului nostru, Comitetul Provizoriu de Reprezentare al orașului, ales astăzi, 22 decembrie 1989, cea mai mare zi a istoriei noastre, de către adunarea cetățenească, în fața sediului Primăriei, cu adevărat alegere liberă, se adresează dumneavoastră, anunțându-vă și rugându-vă la cele ce urmează:

Organele de putere până astăzi în funcțiune și-au încetat activitatea.

Totuși, este nevoie de ordine, este nevoie de asigurarea liniștii oamenilor, și pentru aceasta trebuie să ne organizăm noi înșine. De aceea, rugămintea noastră, apelul nostru curat și simțit în profunzimea sufletului nostru, este să fiți alături de noi și să răspundeți cu toată cinstea la nevoile imediate ale populației, ocrotirea bunurilor oamenilor, înlăturarea violențelor de orice fel, asigurarea hranei și căldurii.

Ca să reușim în această nouă formă de organizare, organizare cu adevărat a oamenilor liberi, este nevoie de concursul dumneavoastră, oameni

cinstiți și pricepuți, și cei care vă simțiți a fi așa, adică cinstiți și pricepuți, să vă prezentați la Comitet, la sediul Primăriei, pentru ca în ordine, cu luciditate să se poată repartiza responsabilitățile cetățenești, începând de astăzi, de acum, și până când vom fi în situația să putem să constituim cu adevărat organisme de conducere ale noastre, ale tuturor.

La primul nostru apel prin stația de radioamplificare, v-am anunțat pentru...

Nu s-a putut respecta programul, dar vă anunțăm că se poate în tot timpul nopții și mâine, 23 decembrie 1989, să vă prezentați la sediul Primăriei, în sensul celor de mai sus.

Am luat legătura cu reprezentanții forțelor armate care ne-au asigurat ajutorul armatei, prin repartizarea pe străzi, în preajma magazinelor, a unităților de alimentație, la toate unitățile mai importante și expuse pericolului de spargerii, grupe de câte 5-10 ostași neînarmați, și alături de militari câte 5-6 cetățeni cu banderole la mâna stângă. Vă rugăm să-i luați în seamă și să-i respectați ca noi organe de ordine provizorii.

În ajutorul nostru, Comitetul Provizoriu de Reprezentare vă cerem să veniți cu propuneri, cu gânduri bune și înțelepte pentru binele ce cu toții îl dorim și atât de mult l-am așteptat. Să nu ne pierdem cu firea, să nu ne zăpăcească bucuria de acum și să facem greșeli care să umbrească mai târziu această bucurie.

Fiți calmi, dar fermi pentru apărarea libertății, fiți cu adevărat români. Puterea este acum în mâna noastră, a tuturor, și vrem și trebuie să o păstrăm.

Acum, în aceste momente mari, trebuie să manifestăm adevăratul patriotism, să terminăm cu vorbele goale și perverse, cu minciuna, care atât amar de ani ne-a cuprins și ne-a înveninat întreaga viață, să ne ocupăm cu toții, și în mod cinstit, de noua ordine a vieții noastre de toate zilele.

Trebuie să păstrăm toate valorile materiale pe care acum le avem, să nu permitem a fi atacată vreo unitate în scop de jaf, după cum trebuie să veghem ca din unități să nu dispară urme ale trecutului și ne referim la dosare, la acte, la alte lucruri și valori, pentru a se putea judeca mai târziu, cu limpezime, faptele tuturor, pentru a putea să se cunoască de către toată lumea ce s-a făcut și nu trebuia să se facă, ce nu s-a făcut și trebuia să se facă. Fiți cu mintea trează, fiți înțelepți. Apelul-program era semnat de dr. Teodor Daniliuc, președintele Comitetului Provizoriu de Reprezentare al orașului Tecuci¹⁷.

La ora 20,04 Ionel Necula a ieșit pe balcon și a citit „Proclamația către toți locuitorii orașului prin care anunțăm că administrația orașului este asigurată de o echipă revoluționară care știe ce are de făcut”¹⁸. Iată conținutul acestei proclamații: „În aceste zile fierbinți, de redeșteptare națională a neamului românesc, de eliberare a conștiințelor de sub povara dogmatismului și despotismului, într-o deplină unitate

cu toți românii de bună credință din țară și din străinătate, cetățenii municipiului Tecuci, județul Galați, au ales calea libertății și demnității și se alătură noii ordini politice.

Avem încredere în voi și vă rugăm să aveți încredere în loialitatea noastră.

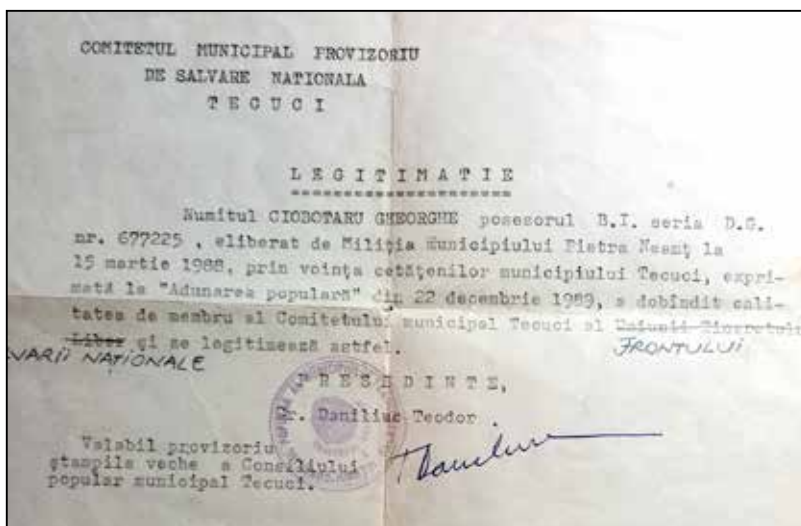
Știm că redresarea țării stă în puterea poporului, iar poporul are capacitatea de a ieși din criza în care ne-a adus dictatura Ceaușescu. Am trecut de-a lungul istoriei prin multe traume și întotdeauna am știut să le depășim. Și noi, ca întreaga țară, așteptăm directive clare de la organisme competente, eligibile, ale nației.

Alcătuți de urgență un guvern provizoriu să putem trece la treabă. Avem multe de făcut. Moștenirea lăsată de dictatura Ceaușescu este dezastruasă. O vom îndrepta numai prin măsuri urgente și competente. Să facem totul pentru promovarea valorilor autentice și nepervertite.

Trăiască România liberă și democrată!¹⁹

În cursul serii circulau tot felul de zvonuri referitoare la un desant al „teroriștilor” dinspre Marea Neagră. Din relatarea lui Ionel Necula aflăm că, „în seara zilei de 22 decembrie 1989, după ora 20, avocatul Susanu a dat telefon la Brăila, unde avea un frate secretar județean de partid pe probleme de agricultură, motiv pentru care era interesat să știe ce se întâmplă acolo. Cu cine o fi vorbit nu știu, dar respectivul i-a spus: «domnule aici la noi ne-au bombardat, ne-au măcelărit, nu a mai rămas piatră pe piatră, vedeți cum vă organizați acolo la Tecuci». Această informație a creat panică, dar ginerele lui Radu Jorj, specialist în probleme antitero, ne-a asigurat că totul este sub control și să nu ne facem griji, spunându-ne că pe clădire, la cele două capete, au fost montate mitraliere. De asemenea, ne-a recomandat să nu aglomerăm culcuarele interioare. Cu noi erau și Gărzile Patriotice de care se ocupa colonelul Constantin Tatomir²⁰.

Un alt tecucean participant la evenimentele din 22 decembrie 1989 povestește despre agitația produsă de veștile venite de la București: „unde în noapte se dădeau informații la TV cu teroriștii care atacau instituția (s-a stins lumina în studioul 4, se făcea apel la populație să vină în apărarea Televiziunii, totul părea a sta pe muchie de cuțit), lucru care a făcut să dispară aglomerația din sediu (dintre persoanele mature cunoscute a rămas doar regretatul doctor Paul Blănaru)! Martor este maiorul Chiș Dorel (comandantul unității de elicoptere militare) că acel grup de tineri, cu elanul și curajul vârstei, au cerut să meargă la București, cu elicopterele armate să apere revoluția! Sigur astăzi ideea pare nebunească, se pot spune multe, dar așa era atmosfera atunci²¹.

Despre starea de tensiune existentă în sediul primăriei relatează și Ionel Necula: „Toți cei aflați acolo ne urmăream unii pe alții, ne suspectam noi între noi. Când a venit Săvoiu la primărie a luat soldații, mitralierele. Acesta primise dispoziții de la superiorii săi ca trupele să se retragă în unitate și să se pregătească pentru eventuale atacuri. În acel moment s-a instalat panica și mulți au aplecat din sediul primăriei. Unii au aplecat să vadă situația existentă la întreprinderi. Eu am fost cu avocatul Susanu la I.R.A., unde am fost întâmpinat de vecinul meu, Pârnu”.

Doctorul veterinar Rusu Chiru ne-a relatat că, în seara zilei de 22 decembrie 1989, la domiciliul său s-au prezentat trei cetățeni cu banderole pe braț care l-au invitat la sediul primăriei. În biroul în care a fost dus era foarte multă lume. Toată acțiunea era dirijată de dr. Daniliuc. Printre cei prezenți se găsea și Dănilă Pazvante. Acesta întocmea o listă și l-a întrebat pe domnul doctor dacă vrea să fie trecut pe respectiva listă.

Motivul pentru care a fost chemat era acela că domnia sa era doctor la Abator și Daniliuc i-a solicitat să fie tăiați mai mulți porci care să fie dați populației. Însă domnul Rusu a răspuns că acest lucru nu este posibil întrucât la toate complexele porcii mai mari de 40 de kilograme au fost tăiați și trimiși la export. Acest fapt a fost confirmat și de Gogotă, directorul Abatorului. În această situație, doctorul Rusu a spus că dacă vor carne pot lua legătura cu directorul de la Ferma 7 Vacii, întrucât acolo erau multe vaci grase, bune de tăiat, pentru că erau sterpe și erau ținute ca să fie la număr că așa cerea legea. Această propunere a fost pusă în aplicare și în cursul nopții vacile au fost aduse la abator, măcelarii au fost chemați la lucru, iar doctorul la ora 5 dimineața era în abator pentru a asista la tăieri, deoarece erau și cazuri de vaci bolnave de TBC care trebuiau scoase. Acolo erau și securiștii. Unul dintre aceștia, un anume Marcu, îl trăgea discret de pantaloni și îi șoptea la ureche: „Nu te băga! Nu te băga!”, deoarece exista temerea că Ceaușescu poate să reia puterea²².

În dimineața zilei de 23 decembrie 1989 în sediul primăriei era multă lume interesată. Pop Fănică îi cerea lui Ionel Necula să fie trecută printre membrii Comitetului Provizoriu, în care au fost incluși „mulți alții, fără niciun criteriu, până la 39”²³.

La ora 10 a început un miting organizat în fața Casei de Cultură. Al III-lea a vorbit Ionel Necula: „Iubiți concetățeni! Vă vorbesc din nou astăzi în a doua zi de strigare a îngerului păzitor al frumoasei noastre Românie. A răsărit soarele să usuce lacrimile amare ale poporului vărsate de-a lungul ultimelor decenii. Pentru prima dată astăzi am putut să întâmpinăm zorii cu salutul atât de mult dorit de fiecare dintre noi! Bună dimineața Românie liberă și democrată! Bună și așa trebuie să rămână diminețile românilor. Am lichidat dictatura și ne așteaptă probleme mari de rezolvat. Să le înfăptuim cu calm și chibzuință. Trebuie să înțelegem că moștenirea lăsată de dictatura lui Ceaușescu este dezastruoasă. Țara este în ruină. Avem libertatea exprimării²⁴, avem toate libertățile cetățenești, dar nu ne așteaptă o epocă a abundenței. Aruncăm la lada cu gunoi întreaga menajerie a năravurilor rele, dar activitatea trebuie continuată neîntrerupt pentru așezarea normală a vieții. Trăiască România liberă și democrată!”²⁵.

S-a prezentat lista cu cei care făceau parte din Comitet și mulțimea a strigat: „Fără Potîrniche”. Acesta era fostul prim-secretar al orașului, care a fost numit cu puțin timp înainte de revoluție și nu a avut timp să se compromită. Profesorul Ionel Necula îi aprecia „luciditatea, competența, stăpânirea problemelor”.

Tot de la I. Necula avem și o relatare despre cum s-a desfășurat adunarea populară: „Am pus milițienii cu mașinile de la circulație să facă chemarea la miting mergând pe străzi. În mulțime mulți țigani. Bucuria lor e mare... Doamne câtă desdrăbălare! Tinerii în stare de excitație. Două fete venite de la București care nu știu ce să spună, dar vor la microfon. Mulțimea a strigat până acum să se țină de promisiuni. Cine le-a făcut? Nimeni nu știe în ce constau acestea. Prin fața microfonului trece oricine. La 12 noaptea vine av. Ene și Ticu. Mai întâi am trecut pe la unități să vedem cum e asigurată paza și am aflat ce s-a întâmplat la Brăila. Un desant parașutat de teroriști au atacat sediul, depozitul de sânge și unitățile militare. Au fost respinși...Era de așteptat să ajungă și la Tecuci azi noapte (23 dec.) Nu au ajuns. **Împușcături la Tecuci am auzit de abia în seara zilei de 27 decembrie 1989. S-a tras într-o mașină care nu s-a supus controlului de la intrarea în oraș. [...] Pe plan central s-a creat Uniunea Tineretului Liber. Lipsesc instrucțiuni**²⁶. Menționez faptul că organizarea filialei locale a acestei organizații a fost realizată de Ciobotaru Gheorghe. Totodată, „prin voința cetățenilor municipiului Tecuci, exprimată în <<Adunarea populară>> din 22 decembrie 1989, Ciobotaru Gheorghe a dobândit calitatea de membru al Comitetului municipal Tecuci al Frontului Salvării Naționale”²⁷.

Referitor la cele întâmplate atunci, Ciobotaru Gheorghe ne-a relatat următoarele: „Am fost implicat foarte mult în evenimentele care au avut loc decembrie 1989 la Tecuci. Pe 22 decembrie, la ora 12,45 eram la primărie. Am intrat printre primii, alături de Pazvante și oamenii lui din Bălcescu. Când lucrurile s-au complicat, împreună cu Luigi Matei, Sanda, un plutonier adjutant și alți doi militari m-am dus la unitatea militară de securitate din oraș și am adus arme să apărăm primăria. Se zvonea ca teroriștii au pus mitraliere pe catedrală, că în gara de nord sunt teroriști, că un canton înspre Bârlad a fost ocupat de teroriști etc., dar nu era nimic adevărat. Eu am avut pe mâna mea toate armele pe care le-am luat de la unitate și nu am dat la nimeni nicio armă până când nu mi-au prezentat livretul militar, precum că cunosc despre ce este vorba. Din cele 42 de arme care au fost luate nu am dat arme decât la 11 persoane. Unii dintre cei care au intrat în primărie erau puși pe rele. Eu nu i-am lăsat să fure televizoare și alte obiecte, s-au să distrugă ceea ce era în inventarul primăriei. De asemenea, lângă primărie era o clădire în care se afla arhiva și erau persoane care vroiau să distrugă și să fure de acolo, dar nu i-am lăsat. Eu m-am ocupat de organizarea tineretului (filiala locală a Uniunii Tineretului Liber - ad. n.). Aveam biroul la etajul doi, pe când bătrânii - dr. Daneliuc, părintele Ramfu și alții (nucleul viitorului F.S.N. local - ad. n.) erau la etajul 1. Și la sediul de taxe și impozite era un grup de tineri revoluționari, dar acesta nu era determinant. Menționez faptul că mulți din cei care sunt pe listă nu au fost implicați în evenimentele de atunci”²⁸.

Pe 17 decembrie 2013, la o manifestare dedicată Revoluției de la Tecuci, Viorel Burlacu susținea că printre participanții care „au stat acolo zile în șir, au dormit în primărie, acolo le-a fost casa, acolo serviciul, până spre sfârșitul lunii” s-au aflat: dr. Teodor Daniliuc, asistenta medicală Dana Dragu, Adrian Cătăuță, Gigi Pruneanu, Vasile Pazvante, frații Chiriță, prof. Ionel Necula, comandorul Chiș, colonelul Tatomir, Marcel Giurgea, avocații Mihail Căcescu, Dan Frîncu, Emil Doruș și Ene Susanu²⁹.

În cele din urmă, la Tecuci, a fost liniște, pentru că „inimile mari și mințile limpezi au fost la datorie”. În presa apărută la începutul anului 1990 se aduceau mulțumiri muncitorilor Lazăr Pană (I.T.A.), Ion Sîrmache (I.M.A.), maistrului Emil Bîgea (I.A.M.I.A.), inginerilor Gabriel Jelea, Constantin Gheorghită, Marin Aurel, Teodor Ardeleanu. Aceștia, coordonați de colonelul Constantin Tatomir și de alți membri ai Consiliului provizoriu, au făcut față noianului de alarme false și măruntelor incidente, inerente în astfel de situații³⁰.

La ședința Comitetului, din 26 decembrie 1989, a fost pusă problema legitimității membrilor acestuia și s-a hotărât să se meargă prin întreprinderi pentru organizarea de adunări în care să fie aleși reprezentanții pentru Comitet³¹.

Pe 27 decembrie, a avut loc Adunarea reprezentanților stabiliți pe unități. Cei din cultură și

învățămint i-au ales ca reprezentanți pe Vasile Ghica, Ștefan Andronache și Ștefan Rugină.

Ionel Necula a fost însărcinat cu realizarea emisiunilor la stația de radioficare a orașului („ora locală”) și până pe 28 decembrie realizase „câteva emisiuni, mai mult știri”³². Totodată, a fost desemnat să se ocupe de editarea unui ziar tecucean. În acest scop, pe 5 ianuarie 1990, Ionel Necula, av. Ene, Duma Dionisie și Vasile Manolescu s-au deplasat la Focșani³³.

În conformitate cu prevederile Decretului-Lege nr. 2 din 27 decembrie 1989 s-au constituit în unitățile administrativ-teritoriale județene, municipale, orașenești și comunale, Consilii ale Frontului Salvării Naționale, organe ale puterii locale, ierarhic subordonate Consiliului Frontului Salvării Naționale³⁴.

La 8 ianuarie 1990, **Consiliul Municipal Tecuci al Frontului Salvării Naționale** era format din: Gheorghe Potârniche, Petru Rarinca, Maria Paraschiv – economiști, Alexandru Ariton, Gheorghe Turcu, Petru Oriță – maiștri, Teodor Daniliuc – medic, Vasile Ramfu – preot, Teodor Ardeleanu, Mihai Bălan, Constantin Vasile, Mihai Doroftei, Eugen Beceanu, Irina Ionescu, Constantin Orzoi, Gabriel Jelea, Dumitru Gherghie – ingineri, Gheorghe Săvoiu, Costachi Lupea – ofițer, Gheorghe Ferțu – impiegat, Emil Crețu Doroș – avocat, Adrian Cătăuță – muncitor, Rodica Curteanu, Dumitru Moroșan – juriști, Ștefan Andronache, Cristinel Corcioveanu, Vasile Ghica – profesori.

Biroul executiv era compus din: Gheorghe Potârniche – președinte, Teodor Daniliuc – vicepreședinte, Gabriel Jelea – vicepreședinte, Emil Crețu Doroș – secretar, Irina Ionescu, Mihai Bălan, Petru Rarinca, Vasile Ramfu, Gheorghe Săvoiu – membri³⁵.

La mijlocul lunii ianuarie 1990 în funcția de primar al orașului era numit inginerul Eugen Beceanu. Acesta se confrunța cu lipsa locurilor de muncă, așa încât a purtat negocieri cu cei din bazinul carbonifer Rovinari pentru a asigura condiții cât mai bune de muncă pentru tecucenii dornici să lucreze acolo. O altă problemă presantă pe care administrația orașului trebuia să o rezolve era cea a locuințelor. La începutul

anului erau depuse la primărie 1800 de cereri, dar posibilitățile de satisfacere a solicitărilor erau reduse³⁶.

Odată cu instalarea noului primar a fost format și un nou Consiliu Municipal al Frontului Salvării Naționale. Din acesta făceau parte: Chiș Dorel – maior, Daniliuc Teodor – medic, Pârvete Marian, Holban Culiță, Costache Costel, Costorelly Corneliu – economiști, Frâncu Simion Dan – avocat, Datcu Eugen – colonel ing., Voinea Gheorghe – tehnician, Curteanu Emilian – subinginer, Petică Petrică, Irimia Vasile, Manole Odisei, Posteucă Eugen, Diaconu Vasile – ingineri, Ștefan Andronache, Corcioveanu Cristinel, Horodnic Adrian – profesori, Ferțu Gheorghe – impiegat, Hotnog Mircea, Turcu Gheorghe, Oprea Vasile, Botez Paul – muncitori, Ramfu Vasile – preot, Sîrmache Gheorghe – maestru, Tiron Iancu – căpitan.

Biroul executiv era compus din: Chiș Dorel – președinte, Daniliuc Teodor – vicepreședinte, Pârvete Marian – vicepreședinte, Frâncu Simion Dan – secretar, Datcu Eugen, Voinea Gheorghe, Curteanu Emilian, Petică Petrică, Holban Culiță – membri³⁷.

În presă începuse **demascarea „cuibului de viespi” din primărie**, unde membri aparatului local de partid „se întreceau care mai de care la fel de fel de matrapazlăcuri, începând cu vinderea unei butelii, a unui aragaz, frigider și terminând cu comercializarea apartamentelor”. Erau amintiți: „Greco – doamna iubăreață, afectată și afaceristă, Iftode – infatuatul muncitor parvenit prin „studii academice gheorghidiste”, Vieru – era să zic chelnerul, podoabă de prostie, Sandu & co”. Nu erau ocoliți nici securiștii care în timpul revoluției „și-au pus tacticos brasardă tricoloră ... așteptând noi ordine”³⁸.

Doctorul Mihai Gavrilescu susține că „ofițerii de la securitate au fost consemnați câteva zile în clădirea securității și au apărut în public abia după o săptămână”. Totodată, „secretarul P.C.R. de la policlinică, tehnicianul Bone era palid și tăcut, la fel dr. Matran Liviu, secretar de partid la spital, era timorat. Dr. Băicoianu Nicolae de la dispensarul T.B.C., membru P.C.R., era șocat și mă întreba mereu ce-o să pățească comuniștii”³⁹.

La catedrala „Sf. Gheorghe”, pe 17 februarie 1990, a avut loc o slujbă de pomenire a eroilor

revoluției. La ceremonie a participat un sobor de preoți și numeroși locuitori ai orașului. Au susținut cuvântări emoționante preoții Doniga Ion, Gologan Ion, Vasile Ramfu și Ionel Necula, redactorul șef al ziarului „Tecuciul”. Corurile reunite ale mai multor biserici din oraș au încheiat procesiunea cu „Presărați pe-a lor morminte”⁴⁰.

În baza Decretului-Lege nr. 81 din 9 februarie 1990, Consiliul Municipal Tecuci al Frontului Salvării Naționale a fost completat cu reprezentanți ai partidelor, formațiunilor politice și organizațiilor minorităților naționale, înscrise la nivel național⁴¹.

La Tecuci, în afară de Frontul Salvării Naționale (cu sediul în str. 23 August nr. 69) erau înființate și filiale ale Partidului Național Liberal (Str. Galați nr. 5), Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat (str. 23 August nr. 69) și Partidul Social Democrat, așa încât, în **Consiliul Provizoriu de Uniune Națională (C.P.U.N.)** constituit la nivelul municipiului, pe 27 februarie 1990, au fost incluși și reprezentanți ai acestor partide⁴². Membrii în C.P.U.N.-ul local au fost numiți: Chiș Dorel – președinte, Pîrveț Marian, Gold Dănuț – vicepreședinți, Frâncu Simion Dan – secretar. Comisia pentru cultură: Alexandru Aneta – președinte, Ștefan Andronache, Adrian Horodnic – membri. Comisia pentru dezvoltare economico-socială: Voinea Gheorghe – președinte, Curteanu Emilian, Bucu Marcel, Costache Costel – membri.

Comisia pentru ordine și disciplină: Manole Odisei – președinte, Tiron Iancu, Cătăuță Adrian – membri. Comisia socială, edilitar gospodărească: Holban Culiță – președinte, Irimia Vasile, Ciulei Torian – membri. Comisia de control a activității comerciale: Hotnog Mircea – președinte, Turcu Gheorghe, Cruceanu Todită – membri. Comisia pentru tineret: Postecă Eugen – președinte, Corcioveanu Cristinel, Iamandi Dănuț – membri. Comisia pentru probleme de sănătate: dr. Gavrilăscu Mihai – președinte, Andronic Visarion – membru. Comisia pentru rezolvarea scrisorilor, sesizărilor, reclamațiilor: Ferțu Gheorghe – președinte, Chivu Adrian – membru⁴³.

Din relatările doctorului Mihai Gavrilăscu aflăm că în ședințele C.P.U.N.-ului local „se luau hotărâri curente, dar și mărunțisuri ca repartiții de butelii de aragaz. Maiorul Chiș Dorel a asigurat de la Ministerul Forțelor Armate niște comenzi la I.R.A. Tecuci pentru reparații de camioane. Altădată a transportat cu elicopterele marfă și piese de la Oradea la I.C.M. Tecuci”⁴⁴. O activitate intensă aveau și comisiile Consiliului Provizoriu de Uniune Națională al Municipiului Tecuci. Spre exemplu, Comisia de cercetare a abuzurilor a verificat, „în urma sesizării oamenilor muncii”, situația Spitalului Municipal Tecuci. În raportul întocmit de președintele comisiei, locotenentul major Matei Luigi, este menționat faptul că „Procuratura Județeană a stabilit abuzurile săvârșite în secția de chirurgie și în Spitalul Tecuci sub patronajul fostului director și al fostei conduceri

a Direcției Sanitare, și a cerut schimbarea din funcții a acestora și intrarea în legalitate”. În concluzii, la baza cărora au stat verificările făcute de Procuratura Județeană Galați (raportul nr. 676/II/ 7 din 19.03.1990) și Comisia de cercetare a abuzurilor, se spune că: „În urmă cu aproximativ 30 de ani s-a constituit în Spitalul din Tecuci un nucleu de medici care în toată perioada ce a urmat și în prezent și-au dus politica în trei direcții mari: stabilirea de relații, atât pe linie sanitară cât și pe linie de partid, relații care aveau drept scop acoperirea abuzurilor și ilegalităților acestui grup; împiedecarea cu orice preț a construirii unui spital nou care ar fi însemnat medici noi, mulți și competenți, ceea ce desigur ar fi dus la marginalizarea acestui nucleu bazat pe incompetență și corupție; înlăturarea prin metodele de la cele mai nevinovate la cele mai ticăloase a medicilor noi veniți, competenți care au refuzat să se integreze grupului. De-a lungul timpului membrii acestui grup s-au rulat rând pe rând în funcțiile de conducere”⁴⁵.

Primele alegeri locale din România, după Revoluția din decembrie 1989, au avut loc la 9 februarie 1992 (primul tur de scrutin) și 23 februarie (al doilea tur de scrutin). Scrutinul local s-a desfășurat în baza Legii nr. 70 din 28 noiembrie 1991 privind alegerile locale. Primarii erau aleși prin vot direct, în circumscripții uninominale, iar consiliile locale, tot prin vot direct, dar în baza scrutinului de listă⁴⁶.

În urma acestor alegeri, la Tecuci a fost ales primar Gheorghe Lazăr (P.D.A.R.).

Ziarul „Viața liberă”, de luni 2 martie 1992, în articolul „Noul primar al Tecuciului a fost investit” menționa: „Vineri s-a desfășurat la Tecuci ședința de constituire a Consiliului Primăriei și de investire în funcția de primar a domnului Gheorghe Lazăr. Ședința a fost condusă de dl. subprefect Traian Mândru, care a dat citire hotărârii judecătorești prin care dl. Gh. Lazăr a fost numit primar al orașului. Comisia constituită i-a validat pe cei 21 de consilieri, s-a depus jurământul și s-a ales viceprimarul, în persoana d-lui inginer Gheorghe Boncan. Conform legii, locul de consilier rămas liber va fi completat cu următorul nume de pe lista formațiunii politice din partea căreia a candidat dl. Boncan – Convenția Democratică”⁴⁷.

Componența Consiliului Local al municipiului Tecuci a fost următoarea: Mircea Crișan, Constantin Manole, Ioan Gabriel Gavrila, Sergiu George Bulboacă, Ioan Borcan, Alexandru Munteanu (F.S.N.), Vasile Ghica, Chiru Rusu, Victorița Bodea, Liviu Matran, Constantin Orzoi (P.D.A.R.), Ghiță Diaconiță, Mihai Gavrilăscu, Elisabeta Manoliu, Odisei Manole (C.D.), Virgil Pleșu, Constantin Sterea Grosu (P.N.L.), Jorj Radu, Ștefan Andronache (M.E.R.), Dan Trifan (U.S.D.), Ioan Avram (P.R.M.).

*

În concluzie, la Tecuci, în timpul Revoluției a fost liniște. Totuși, așa cum spunea și Viorel Burlacu,

în decembrie 2013, „chiar dacă n-au fost evenimente mari și sângeroase ca-n alte orașe au fost evenimente de care astăzi nu trebuie să uităm. Și Tecuciul a răspuns emoției generale din țară coagulând în jurul sediului primăriei oameni care simțeau că e clipa unei răbufniri sociale, a schimbării unui sistem totalitar de tristă amintire”⁴⁸.

Dana Dragu, participantă la manifestațiile din decembrie 1989 de la Tecuci, la o întâlnire cu elevi de la **Colegiul Național „Spiru Haret”, ce a avut loc pe 17 decembrie 2013**, spunea: „La data respectivă aveam cu un an mai mult decât dumneavoastră. Puteți privi ce s-a întâmplat atunci cu ochii dumneavoastră de acum. Aveți posibilitatea să gândiți liber, să trăiți liber, aveți acces la informație. Noi nu aveam așa ceva. Există un singur post de televiziune cu un program redus, la radio cântece patriotice, mai aveam biblioteca, lectura ca refugiu. Nu vă uitați doar pe facebook, pe internet găsiți multe lucruri interesante pe care nu aveți răbdare să le citiți din păcate. Pe atunci dacă o persoană avea ceva de spus împotriva conducerii veneau imediat Miliția, Securitatea. La Tecuci nu s-au întâmplat lucruri mari ca la Timișoara, București. Aceia sunt adevărații eroi, noi doar ne-am solidarizat cu ei”⁴⁹.

La 21 de ani de la Revoluție, avocatul Mihail Căcescu, participant la manifestarea de la Tecuci, unul dintre „șpicherii microfonului de la care a vorbit Comitetul Provizoriu de Reprezentare al orașului Tecuci”, în seara zilei de 22 decembrie 1989⁵⁰, avea să declare: „Revoluția a folosit doar celor ce au stat în umbră și au știut să ia puterea în detrimentul celor care au făcut-o cu adevărat. Mă refer la comuniști desigur. După mine revoluția ne-a adus doar libertatea de a spune ce vrem și a face ceea ce vrem, în rest citez <din toate vremurile politica românească a însemnat o mare șmecherie> aceasta-i și părerea mea”.

La rândul său, Gabriel Jelea a spus cu năduf: „Rezultatul după 21 de ani este moartea Tecuciului, terminarea Tecuciului din punct de vedere economic. Noi tecucenii n-am avut noroc deloc, nici n-am luptat, de aceea sunt numai rele. Sunt dezamăgit după 21 de ani de la revoluție, așteptam să ne deșteptăm puțin din starea asta”⁵¹.

Referitor la cele petrecute în decembrie 1989, Ionel Necula a precizat: „A fost o revoluție la Tecuci?

lată o întrebare care rămâne deschisă ca o ușă dată de perete. Sigur c-a fost, dar în niciun caz mai aprigă și mai prădalnică decât la Buhuși sau la Hirău. Se anunțase deja prin manifeste răspândite noaptea și, în stilul profund românesc, prin poante, prin bancuri, prin ironii hazoase și pline de tâlc... Se făcea haz de necaz: „Pierdut buletin de București. Găsitoului recompensă”, „Ceaușescu și Lenuța dau salam cu feliuța”, „Grăbiți Congresul să nu moară realesul” sau „La al XV-lea Congres, patru ani de la deces”...

A fost, ca peste tot, o reacție, o frământare, o defulare colectivă a lungilor decenii de represiune a gândului, a cuvântului, a opiniei. Sigur este că nici unul dintre cei ce s-au profilat în acele zile ca activi și curajoși, n-a devenit revoluționar și nu beneficiază de privilegiile cunoscute. Aud și eu că există și în Tecuci niște revoluționari cu brevet și cu privilegiu, dar unde or fi făcut revoluție, Dumnezeu știe. Cozonacul revoluției la Tecuci, n-a avut stafide, iar cei, câțiva care au statut de revoluționar și se bucură de toate privilegiile, nu i-a văzut nimeni pe acolo pe unde s-a întâmplat ceva ce seamăna a revoluție”⁵².

Note:

1. „Vineri 22 decembrie 1989, ora 12, la radio și televiziune a fost auzit glasul lui Mircea Dinescu: „fraților, am învins!”. Știam doar că Bucureștiul este în picioare, că se trage în cetățeni. Incredibil. Iureșul a fost general. L-am luat pe av. Ene să plecăm în zonă pentru a ridica muncitorimea. Ei ne-o luase înainte. În fața primăriei mormane de hirtii, (operele lui Ceaușescu), firma de sus dată jos și călcată în picioare. Era adusă stația. Mulți tineri, printre ei Mitrofan și Ferțu. S-a alcătuit un comitet. Daneliuc m-a întrebat dacă vreau să colaborez. Am rămas în sediu tot restul zilei și noaptea până la ora 24 când m-a adus acasă dr. Blănaru” (Ionel Necula, Caietul cu însemnări nr. 3 -11 septembrie 1989 / 22 februarie 1991, m.s., p. 23).
2. Dănuț Manole, comentariu pe Facebook la link-ul „Revoluția la Tecuci – Ziarul Tecucean”, distribuit de Adi Isarii pe pagina „Asociația Tecuceană”, la 8 februarie 2022. <https://www.facebook.com/groups/1600488166869357/posts/2994129760838517>
3. Tavi, comentariu postat pe ziarultecucean.com, pe 9 februarie 2022, ora 13,44, la articolul „Revoluția la Tecuci”, <https://ziarultecucean.com/2022/02/08/revolutia-la-tecuci/>.
4. *Ibidem*.
5. Mihnea-Petru Pârnu, *Pazvante din Tecuci. Povestea golanului „pocăit”*, publicat la 8 octombrie 2011, 21:48, <https://evz.ro/pazvante-din-tecuci-povestea-golanului-pocait-948809.html>.
6. „Cu o lună înainte de Revoluție l-au prins pe granița cu Ungaria, când voia să fugă. L-au bătut securiștii de l-au zvântat: „M-au băgat la «rotisor» și mi-au pus călcăiele pe reșou!” (Mihnea- Petru Pârnu, *Pazvante din Tecuci. Povestea golanului „pocăit”*...).
7. Mărmureanu Titi, comentariu pe Facebook la link-ul „Revoluția la Tecuci – Ziarul Tecucean”, distribuit de Adi Isarii pe pagina „Asociația Tecuceană”, la 8 februarie 2022.

8. Ionel Necula, *Revoluția de la Tecuci. Un cozonac fără stafide*, în „Crochiuri dintr-o viață anonimă. Oameni, Întâmplări, Reflecții și Recunoașteri”, vol. 2, Editura Studis, Iași, 2019, p. 108; vezi și Virgil Pavel, *La răspântie de vremuri*, Ed. Performantica, Iași, 2020, p. 109.
9. Dr. Mihai Gavrilăscu, *Activitatea subsemnatului la dispensarul TBC Tecuci în perioada 1950-2006*, „Observator T”, nr. 621, 7 dec 2006, p. 12. În articol este relatată și o discuție cu șeful securității locale: „Se apropia Crăciunul lui 1989 și la policlinică urma să se țină o ședință de sindicat, care nu a mai avut loc, ceea ce previziona evenimente neașteptate. Într-o discuție avută cu colonelul Huhulea de la securitate el a spus: <<Deși lumea este agitată ne-am săturat să-l mai prevenim pe Ceaușescu și în special pe Elena Ceaușescu când evenimentele vor evolua negativ, ei au rămas surzi la avertizările noastre>>”.
10. Ștefan Andronache, *Tecuci. Ghid...*, p. 81
11. Ionel Necula, *Revoluția de la Tecuci. Un cozonac fără stafide...*, p. 109.
12. *Tecuci - Video Revoluția din 1989*, postat pe Youtube pe 29 decembrie 2010. <https://www.youtube.com/watch?v=DercIzm20LY>, min. 33,20 – 34,45. Filmarea a fost realizată de Marcel Giurgea.
13. *Ibidem*, min. 35 – 39,20.
14. Tavi, comentariu postat pe ziarultecucean.com, pe 11 februarie 2022, ora 13,44, la articolul „Revoluția la Tecuci”, <https://ziarultecucean.com/2022/02/08/revolutia-la-tecuci/>.
15. *Tecuci - Video Revoluția din 1989*, postat pe Youtube pe 29 decembrie 2010. <https://www.youtube.com/watch?v=DercIzm20LY>, min. 11,40-14. Filmarea a fost realizată de Marcel Giurgea. Unele nume au fost corectate în urma informațiilor oferite de unul dintre participanți (Tavi, comentariu postat pe ziarultecucean.com).
16. *Revoluția de la Tecuci decembrie '89 – video*, protecuci.ro, postat pe 20 decembrie 2011. <https://protecuci.ro/arhiva/revolutia-de-la-tecuci-decembrie-89-video-2/>
17. *Tecuci - Video Revoluția din 1989*, postat pe Youtube pe 29 decembrie 2010. <https://www.youtube.com/watch?v=DercIzm20LY>, min. 11,40-14., min. 35 – 39,20.
18. Ionel Necula, *Revoluția de la Tecuci. Un cozonac fără stafide...*, p. 109-110.
19. *Tecuci - Video Revoluția din 1989*, postat pe Youtube pe 29 decembrie 2010, min. 47,30.
20. Informații oferite de Ionel Necula pe 17.04.2022.
21. Tavi, comentariu postat pe ziarultecucean.com, pe 8 februarie 2022, ora 13,11, la articolul „Revoluția la Tecuci”, <https://ziarultecucean.com/2022/02/08/revolutia-la-tecuci/>.
22. Informații oferite de Rusu Chiru pe 15 aprilie 2022. Domnul doctor Rusu mi-a mai povestit faptul că domnia sa a fost ales consilier local pe listele P.D.A.R., dar cu toate acestea la un proiect de hotărâre, care viza preluarea pieței de ginerale primarului Gheorghe Lazăr, a votat împotriva, după ce a fost contactat de Ghiță Diaconiță, care locuia în apropierea domnului doctor, și i-a adus la cunoștință ceea ce urmează să facă primarul. După acest vot, Gh. Lazăr i-a comunicat că la viitoarele alegeri nu o să mai fie pe listă, ceea ce s-a și întâmplat
23. Ionel Necula, *Caietul cu însemnări nr. 3 (11 septembrie 1989 – 22 februarie 1991)*, m.s., p. 23.
24. *Ibidem*, p. 24.
25. *Ibidem*, p. 24.
26. *Ibidem*, p. 25.
27. Vezi legitimația anexată în copie.
28. Informații oferite de Ciobotaru Gheorghe pe 8 octombrie 2022.
29. Marian Topriceanu, *Revoluția de la Tecuci. Considerațiile unei manifestante, expuse elevilor*,
30. protecuci.ro, postat pe 17 decembrie 2013. <https://protecuci.ro/arhiva/revolutia-de-la-tecuci-consideratiile-unei-manifestante-expuse-elevilor/>.
31. Vasile Ghica, *Recunoștință și îndemn*, în „Tecuciul”, editat de Consiliul Municipal Tecuci al Frontului Salvării Naționale, an I, nr. 1, 8 ianuarie 1990, p. 1.
32. Ionel Necula, *Caietul cu însemnări nr. 3 (11 septembrie 1989 – 22 februarie 1991)*, m.s., p. 25. Referitor la modul de desfășurare a acestor alegeri Ionel Necula preciza: „Eu am fost la I.C.M. și mi-am dat seama că totul a fost un simulacru. Toți cei cu privilegii în trecut au revenit și figurează pe liste. 64.000 de vieți omenești au pierit zadarnic”.
33. *Ibidem*, p. 25-26.
34. *Ibidem*, p. 28.
35. *Decret-Lege nr. 2 din 27 decembrie 1989 privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale ale Frontului Salvării Naționale*, art. 6, în „Monitorul Oficial” nr. 4, 27 decembrie 1989.
36. „Tecuciul”, an I, nr. 1, 8 ianuarie 1990, p. 1.
37. Ionel Necula, *Aflăm de la primăria municipiului*, în „Tecuciul”, editat de Consiliul Municipal Tecuci al Frontului Salvării Naționale, an I, nr. 2, 22 ianuarie 1990, p. 1.
38. „Tecuciul”, an I, nr. 2, 22 ianuarie 1990, p. 1.
39. Prof. C. Gurău, *Cu mască, fără mască!*, în „Tecuciul”, periodic social-cultural-cetățenesc al municipiului Tecuci, an I, nr. 3, 8 februarie 1990, p. 2.
40. Dr. Mihai Gavrilăscu, *art. cit.*, p. 12.
41. „Tecuciul”, an I, nr. 4, 22 februarie 1990, p. 1.
42. *Decret-Lege nr. 81 din 9 februarie 1990 privind Consiliul Provizoriu de Uniune Națională*, art. 3, în „Monitorul Oficial” nr. 27, 10 februarie 1990.
43. „Tecuciul”, an I, nr. 4, 22 februarie 1990, p. 1.
44. „Tecuciul”, an I, nr. 6, 24 martie 1990, p. 1.
45. Dr. Mihai Gavrilăscu, *art. cit.*, p. 12.
46. Raportul Comisiei de cercetare a abuzurilor din cadrul C.P.U.N. Municipiul Tecuci, nr. 107/ 15.05.1990, apud Iagan Aimeh, *Batalionul de pedeapsă*, Editura Transilvania, 2012, p. 401-403.
47. <http://www.dozadebine.ro/> primele-alegeri-locale-libere-februarie-1992/.
48. *Viața liberă*, Galați, an III, nr. 665, luni 2 martie 1992, p. 1.
49. Marian Topriceanu, *Revoluția de la Tecuci. Considerațiile unei manifestante, expuse elevilor*, protecuci.ro, postat pe 17 decembrie 2013.
50. *Ibidem*.
51. *Tecuci - Video Revoluția din 1989...*, min. 39,40.- 40,17. *Revoluția de la Tecuci decembrie '89 – video*, protecuci.ro, postat pe 20 decembrie 2011. <https://protecuci.ro/arhiva/revolutia-de-la-tecuci-decembrie-89-video-2/>.
52. Ionel Necula, *Uricar la poarta Moldovei de Jos*, vol. 12, Editura Studis, Iași, 2019, p. 204, 207-208; vezi și Idem, *Revoluția de la Tecuci. Un cozonac fără stafide...*, p. 111.

ISTORIE

UNIREA DOBROGEI CU ROMÂNIA

► Sorin LANGU

Românii intraseră în războiul ruso-turc cu entuziasm: era șansa lor de a-și cuceri independența. Astfel își vor vărsa sângele la Plevna, Vidin, Rahova, Belogradcik. După căderea Plevnei, Turcia demarează tratativele. Sub pretextul că independența României nu era recunoscută și că aliatul rus îi va reprezenta corect interesele, delegatul român nu a fost admis la discuțiile de la Kazanlık, care au precedat tratatul preliminar de la San Stefano (în apropiere de Adrianopol). Partea rusă încerca să creeze impresia cum că Imperiul Otoman nu putea fi atât de umilit încât să fie pus să trateze cu foștii vasali.

Clauzele armistițiului semnat la 3 martie 1878 de Rusia și Imperiul Otoman la San Stefano au fost sursă deopotrivă de satisfacție și frustrare. La articolul 5 se preciza că Poarta „recunoaște independența României”. Articolul 8 prevedea că trupele de ocupație ruse din Bulgaria aveau să-și mențină comunicațiile prin România și prin porturile de la Marea Neagră. Articolul 18 preciza că pentru o parte din despăgubirile de război, Poarta ceda Rusiei Dobrogea, teritoriul pe care „Rusia își rezervă dreptul de a-l schimba cu partea Basarabiei detașată în 1856” (județele Cahul, Ismail și Bolgrad). A devenit astfel clar că Imperiul Rus nu s-a arătat dispus niciun moment să-și respecte promisiunile făcute în convenția semnată pe 4 aprilie 1877 de consulul rus Dimitri Stuart (cu aprobarea țarului Alexandru al II-lea) și de premierul român de la acea dată, Mihail Kogălniceanu

Acolo se stipula foarte clar: armatele ruse sunt lăsate să treacă pe teritoriul României, în condițiile respectării integrității țării! Unanimitatea forțelor politice în a respinge atât cedarea sudului Basarabiei, cât și tranzitul armatei ruse a creat o acută tensiune în relațiile dintre București și Petersburg

Țarul Alexandru, care amenințase cu ocuparea țării și dezarmarea armatei române, primea răspunsul demn și curajos al domnitorului român, Carol I: „armata care s-a luptat la Plevna sub ochii împăratului și ai Alteței Sale Imperiale va

putea fi zdrobită, dar nu va reuși nimeni niciodată să o dezarmeze”. Trupe ruse sunt aduse în jurul Capitalei (se mai păstrează exemplarele tipărite în limbile rusă, română și franceză ale decretului pentru introducerea stării de asediu în București, precum și o proclamație către locuitorii Capitalei, ce urmau să fie publicate imediat ce orașul ar fi fost ocupat de trupele ruse, fiind prevăzută numirea unui guvernator militar). Armata română ocupă un dispozitiv defensiv pe linia Calafat – Craiova – Pitești – Târgoviște și este iminentă o confruntare între foștii aliați. Unii deputați cer chiar retragerea domnitorului și a guvernului la Craiova. Din fericire, schimbările intervenite în arena internațională au detensionat situația și au venit în sprijinul României. Marile puteri (Marea Britanie, Franța, Imperiul German) nu au fost satisfăcute de acest tratat (de la San Stefano), prin care Imperiul Țarist și-a extins influența în Balcani și Caucaz, cerând o revizuire a acestuia la Congresul de la Berlin.

Astfel, la conferința de pace de la Berlin din 1878 s-a decis ca Rusia să recunoască României independența, să cedeze teritoriile Dobrogei și Deltei Dunării, inclusiv portul Constanța, și mica Insulă a Serpilor. În schimb, Rusia prelua județele din sudul Basarabiei, care reintraseră în componența Moldovei după Războiul Crimeei.

Clasa politică română insistă pentru ca la Berlin prevederile de la San Stefano să fie revizuite, dar Marile Puteri refuză. „La acest congres de la 1878 sunt invitați și românii, dar sunt „ținuți în anticameră”. Ion Brătianu și Kogălniceanu nu au fost admiși în sala unde s-a discutat decât o dată, ca să expună punctul de vedere al țării”. (Neagu Djuvara, Istoria românilor povestită celor tineri, București, 2002, p.186). România este nevoită să cedeze sudul Basarabiei și va prelua administrația Dobrogei de Nord de la Rusia în data de 14 noiembrie 1878, când trupele române au trecut Dunărea spre a lua în posesie noua provincie.

În dimineața acelei zile, Domnitorul Carol I, după ce a călătorit o noapte întreagă, a ajuns la Brăila. Acolo a fost primit de Ion C. Brătianu,

generalul G. Angelescu (comandantul Diviziei militare ce urma să intre în Dobrogea), prefectul județului, primarul Brăilei și consilieri locali, precum și de cetățeni ai orașului.

La ora 13:00, regele trece Dunărea în Dobrogea, pe la Ghecet (actual Smârdan), dar nu a putut poposi mult pe aici, fiind nevoit să revină la București în decursul serii. Trupele române vor ajunge și intra în Constanța abia pe data de 23 noiembrie 1878, fiind întâmpinați de peste 5000 de constănțeni.

Atât armata cât și noua administrație română a Dobrogei găseau un tablou destul de dezolant pe aceste plaiuri: o bună parte din populația turcă părăsise deja Dobrogea. Cerchezii prăduiseră multe dintre localitățile de pe aici. Drumurile erau aproape inexistente, localități subdezvoltate sau ruinate, era o "provincie unde populația românească nu se mai găsea decât pe malurile Dunării, înspre mare și spre sud fiind majoritari turcii, tătarii și bulgarii. A început, încetul cu încetul, repopularea Dobrogei." (Neagu Djuvara, Istoria românilor povestită celor tineri, București, 2002, p.187)

În următorii ani, românii vor popula noua provincie, pe care doar domnitorul Mircea cel

Bătrân o mai avusese în stăpânire. De fapt, între domnitorul muntean și regele Carol se stabilește o legătură amplă, Carol I fiind atașat de acest domnitor, un strămoș personal, contele Friedrich von Zollern, burgraf de Nurnberg, participând la bătălia de la Nicopole, această participare făcând obiectul unei comunicări într-o ședință a Academiei Române, și fiind prezentă și în manualele școlare (Marian Constantin, Genealogie regală: legitimare și autoreferențialitate, Muzeul Național, 13, 2001, p.133). Plus că, atât Mircea cât și Carol, au alipit

Dobrogea. Aceeași iconografie se găsește și în medalista aferentă evenimentului.

Mai târziu, odată cu preluarea Cadrilaterului în urma păcii de la București, se realizează prima asociere, filatelică, a unei figuri antice sau medievale cu figura lui Carol I. Cele două personalități stau una în fața celeilalte, asigurând astfel, peste veacuri, continuitatea în Dobrogea. Bineînțeles marca cu această asociere are valoare mică, 15 bani, asigurând circulația ei în număr mare. Nu este întâmplătoare această asociere cu Mircea cel Bătrân, Mircea este personalitatea medievală cea mai legată de Carol I, între ei stabilindu-se și legături genealogice, ceea ce-l situează pe domnitorul muntean pe un alt plan față de Ștefan sau Mihai.

„TELEGRAF SELECTIV”

REVISTA REVISTELOR

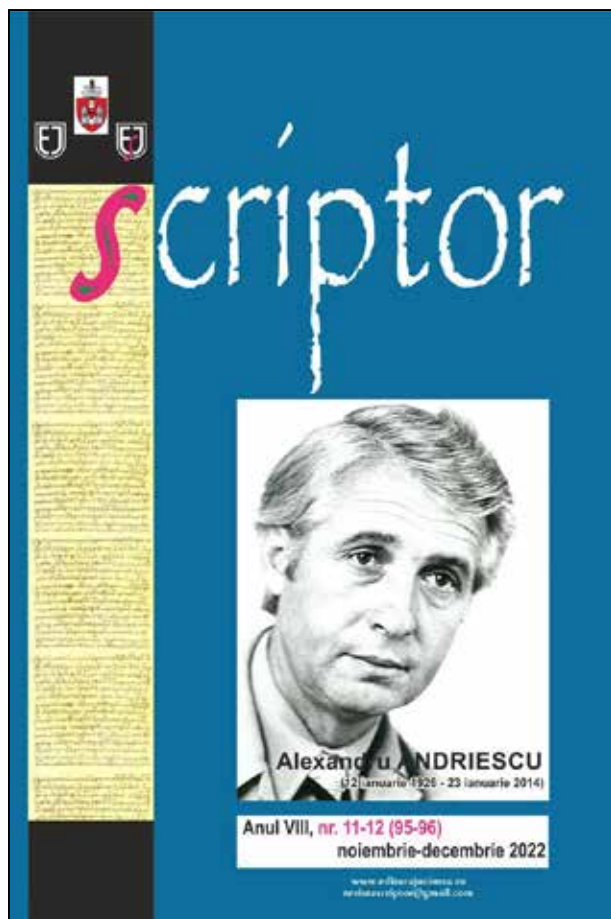
► Adrian Răcaru

SCRIPTOR

nr.11-12 (95-96) noiembrie-decembrie 2022

În revista „Scriptor” zâmbitor, Ovidiu GENARU cu MARIA discutând portretul închipuirii, care se și înaripează în Poemul desenat, și din care zvâcnește îndemnul: „*Sapă în tine adânc unde n-ai voie să intri/ Acolo e raza/prinde-o și fă-te una cu dansa/atunci e semnul că poți să începi.*”

UN POET, O PAGINĂ: Gellu DOTIAN/ *Viață nouă „tras de o mână nevăzută și rece/ cu umerii părăsiți de îngeri/ca stâncile pleșuve, fără zăgani,”*; Iustin MORARU/ *Călător singuratic „Ocrotind între palme/ Candela aprinsă a chipului tău”* și Passionaria STOICESCU/ *Plânsurile (în cheie Vivaldi) „ Am paradis pierdut și înțeleg/ că nimeni nu mă poate vindeca”.*

Proză. O proză vâjnoasă fantastic, exotică și halucinant atrăgătoare: Ovidiu DUNĂREAU – Șarpele înaripat, Cristina FRUMOS – O conversație amânată și Gheorghe SCHWARTZ – În zorii zilei de *Halloween*.

În secțiune *Lingvistică*: „Anti-paradox: îmbogățirea prin dez-”/ Emina CĂPĂLĂȘAN cu introducerea ispititoare: „*Dicționarele sunt cele mai interesante povești pentru cei care iubesc studiul lingvistic al realității; și istoricii ori nostalgicii găsesc bucurie în paginile unor lucrări lexicografice, întrucât fiecare cuvânt are și trecut, ce merită explorat chiar cu mijloacele prezentului*”; „Recepția și genul gramatical”/ Laura Carmen CUȚITARU; „Spin”/ Cristina FLORESCU, fără îngăduire ne tulbură: „*Dincolo de încheșările sintagmatice, spinul, liber în țesăturile frazei, glisează spre durerea sufletească înțepătoare – poate fi al iubirii, ori marca unei stări oarecare (spinul așteptării); gândurile adesea se agață de neliniștea-spin ori supărătoarea amintire care înțepă sufletul ca un spin.*”

În *Historia magistra vitae* studii, note de lectură, consemnări semnalate de: Ioan-Aurel POP, Gheorghe CLIVETI, Marin GHERMAN, Eugen URICARU (în consemnări despre *Pașcani*, consfințește că: „*Mai bine este să recitim Sadoveanu*”), Vasile IANCU, Diana DEMETIEVA (Chișinău), Anastasia DUMITRU și Liviu Ioan STOICIU cu răvășitoarele pagini de jurnal „*Din anul revoluției. De uz personal(XIV)*”. Din care „de uz” antologic, încadrăm un citat: *Rămân cu Vasile Anghelache, îi dau să citească trei cronici la adresa noii mele cărți de versuri, din revista Tomis, apoi din Romul Munteanu și Marian Papahagi, e extrem de atent la ce citește, e impresionat? Iată autograful pe „O lume paralelă”(fără titlu și autor pe copertă): „ Prea Fericitului Vasile Anghelache, pictorului de biserică și graficianului ales de Dumnezeu, fantasticei sale sensibilități, distincției, frumuseții sale morale, solidarității noastre întru suferința zilnică”*

În *fragmentarium* – ALEXANDRU ANDRIESCU (1926-2014)/ Dosar coordonat de Lucia CIREȘ

Un dosar de 12 pagini inedite despre viață, munca, opera și contribuția profesorului Alexandru ANDRIESCU: „la valorificarea textelor religioase și la rolul acestora în fundamentarea și dezvoltarea limbii noastre literare” (Gavril ISTRATE); „lucrările sale își continuă lucrul și, la fel de important, spiritul său rămâne viu în discipoli.” (Bogdan CREȚU)

PLUMB

(octombrie 2022, nr. 187)

Revista Plumb, ne zăbovește citirea, sub privirea căutătoare a unui oficial, prețuitor al antichității: Vasile Pârvan(1882-1927) „doctor în istorie cu o lucrarea de excepție”: „Naționalitatea magistraților din Imperiul Roman”.

Compoziții, comentarii și cronici de: Ioan Vulcan-Agniteanu – „Gânduri de român tare îngândurat” , Mihai Buznea – „Nu tot ce zboară se mănâncă”, dar nu și după valoroasele studii ale cercetătorilor occidentali care delirează gastronomic: „Insectele uscate, greierii, lăcustele sau viermii sunt cel mai simplu mod de a îmbunătăți în mod semnificativ calitatea și durabilitatea dietei noastre”; Grigore Codrescu în „Romanul actualității în viziunea Ecaterinei Petrescu-Botoncea” consemnează că în „De dincolo de dimineți”, „Pentru a cuprinde, ori pentru a comunica marea complexitate a evenimentelor de la răsărit, autoarea cultivă povestirea, poemul

în proză, viziunea onirică, chiar și dialogul și confesiunea, iar neologismele medicale, ori mulțimea naratorilor se prăvălesc asupra cititorului, încât ficțiunea își restrânge spațiul.”; Constantin Miu – „Dispute parlamentare” în Țiganiada , cu o concluzie care nu ne surprinde: *lată că politichia surprinsă de autorul Țiganiadei își găsește destule corespondențe în cea din zilele noastre*; Constantin Dram-Poezia ca act de celebrare a recunoștinței: „Volumul Doar iubire (Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2021) semnat de Gabriela Solomon face parte dintr-o serie aparte de cărți de poezie,...” Dan Sandu – *Cântec de prieten*, Purtătorului de călimară Ioan Prăjișteanu La Aniversară... o serenadă polifonică;

Mioara Bahna – (cu) Adbulrazak Gurnah: În căutarea libertății – „Paradis”(Partea a III-a), acolo unde „Oameni străini, obiceiuri neștiute, interdicții, amenințări(reale sau imaginare), violență, spaime generatoare de coșmaruri, sarcini noi, locuri surprinzătoare, descoperiri neașteptate, toate se abat în cascadă asupra plăpândului adolescent care...” și lectura te prinde în broderii de novelă.

Mai consemnăm Dan Busnea – *Noua Revoluție Culturală, Marea Resetare și Sfâșiatul Democrației* și proză de: Firiță Carp/ Hazard și Strigarea în coastă; Ecaterinei Petrescu-Botoncea/ Floare de cactus; Ovidiu Bârsan/ Kara GÖLGE(fragmente de roman) . În LIRICE poezii de Ana Ardeleanu și de Mihaela Aionese.

ATENEU

Nr. 638/ octombrie 2022

În revistă, lângă *Fragmentarium* o fotografie cu Eugen Simion, care privește la *Asfințitul criticilor* , îngândurat ... „ *Cu Eugen Simion se stinge o lume. Moartea sa nu e doar moartea unuia dintre cei mai importanți critici postbelici, dar, în egală măsură, sfârșitul unei epoci. Epoca unor oameni generoși, cu viziune, care au căutat să-și facă auzită vocea în dezbaterile publice. Om-instituție Simion a avut, în egală măsură, vocația construcției.*”(A.J.)

Apoi aflăm, că Uniunea Scriitorilor din România filială Bacău, care a împlinit frumos două decenii de la înființare, a acordat următoarele premii pentru cărțile apărute în anul 2021: Premiul OPERA OMNIA: Petre Isachi; Premiul Cartea anului: „Donatorii de suflete”, de Lucian Strochi(proză); „Cămașă suferită pe trup”, de Victor Munteanu(poezie); „Lecturi aleatorii” de Cornel Galben (critică literară); și premii speciale, pentru poezie: Iuliana Paloda-Popescu, Emilian Marcu și Ștefan Dincescu, pentru proză Dan Perșa, și pentru dramaturgie, Cecilia Moldovan.

Revista de cultură și altitudine
Plumb
ANUL XVIII, OCTOMBRIE 2022, nr. 187
APARE SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

ÎN ACEST NUMĂR:

- pagina 3 Romanul actualității în viziunea Ecaterinei Petrescu-Botoncea Grigore Codrescu
- pagina 4 „Cămașă suferită pe trup” de Victor Munteanu
- pagina 5 POEZII DE CĂRMĂTORUL DE CĂLIMARĂ IOAN PRĂJIȘTEANU
- pagina 6 „Lăcustele uscate, greierii, viermii sunt cel mai simplu mod de a îmbunătăți în mod semnificativ calitatea și durabilitatea dietei noastre” Grigore Codrescu
- pagina 7 Abdullazak Gurnah: În căutarea libertății – „Paradis” (Partea a III-a) Mioara Bahna
- pagina 8 Petre Isachi, Premiul Opera Omnia
- pagina 9 Zahra – poezii de o călimară Ioan Prăjișteanu
- pagina 10 Unirea Scriitorilor din România - PĂZALA BACĂU
- pagina 11 Ovidiu Bârsan/ Kara GÖLGE
- pagina 12 Teodora Popescu/ „Lăcustele uscate, greierii, viermii sunt cel mai simplu mod de a îmbunătăți în mod semnificativ calitatea și durabilitatea dietei noastre” Grigore Codrescu
- pagina 13 Petre Dumbu/ Echinacee – în pridvorul lumii
- pagina 14 Eugen Simion/ Cămașă suferită pe trup
- pagina 15 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 16 Cămașă suferită pe trup
- pagina 17 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 18 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 19 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 20 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 21 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 22 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 23 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 24 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 25 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 26 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 27 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 28 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 29 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 30 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 31 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 32 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 33 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 34 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 35 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 36 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 37 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 38 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 39 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 40 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 41 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 42 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 43 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 44 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 45 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 46 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 47 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 48 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 49 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 50 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 51 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 52 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 53 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 54 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 55 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 56 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 57 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 58 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 59 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 60 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 61 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 62 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 63 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 64 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 65 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 66 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 67 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 68 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 69 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 70 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 71 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 72 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 73 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 74 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 75 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 76 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 77 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 78 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 79 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 80 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 81 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 82 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 83 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 84 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 85 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 86 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 87 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 88 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 89 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 90 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 91 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 92 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 93 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 94 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 95 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 96 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 97 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 98 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 99 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE
- pagina 100 OVIDIU BÂRSAN/ KARA GÖLGE

VASILE PÂRVAN, OMUL ȘI SAVANTUL (1882 - 1927)
Conf. univ. dr. Mircea Ioan Brău Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

Vașile Pârvan este un om deosebit de curajos, dar plin de modestie, modestie care s-a vădit în toate activitățile sale științifice și literare. Este un om deosebit de curajos, dar plin de modestie, modestie care s-a vădit în toate activitățile sale științifice și literare. Este un om deosebit de curajos, dar plin de modestie, modestie care s-a vădit în toate activitățile sale științifice și literare.

În *cronica literară*, Adrian Jicu/ *Scrâșnetul dinților* și puterile vindecătoare ale poeziei: „Scrișul ca terapie, scrișul metanoic și catarctic. Asta înseamnă poezia pentru Șerban Axinte, iar *Scrâșnetul dinților* ilustrează din plin acest crez”

Din *lecturi/ temeuri în acvaforte* - Marius MANTA/ *Continuum bacovian*, despre volumul lui Constantin Călin „Iarăși Bacovia!.../Glose și jurnal”.

În *Poesis* Mir Bălan și Nicolae Corlat cu o poezia densă, o poezie a întâmplărilor, a tâlcului sublim și a iubirilor îndestulătoare.

Cu *Surâsul lui Icar*, încântător Vasile Ghica: „*Purtăm în noi eredități tot mai oboseite.*”; „*Marele întrebări rămân în viață. Mor treptat doar răspunsurile.*”; „*La prima noastră mare negociere am dat Raiul pe un măr.*”

La *turnul cu ceas* Ozana Kalmuski-Zarea/ Plângând cu Don Juan: „*Împresurat de vastitatea absolutului împotriva căruia a întreprins un război total și fără răgaz, Don Juan trăiește o experiență dureroasă, pe care nu o regăsim la niciunul dintre eroii legendari ce ilustrează marea temă a căutării*”

Mereu primenit de pasiunea lecturii, Ionel Savitescu *Din dragoste pentru București*, ne prezintă pe Ulysse de Marsillac cu „București, între Orient și tentația modernității” și pe Marian Neț cu „Au fost odată două orașe. New York și București la 1900”.

În *meridiane* – din China poeme de Cai Qing care: *Pe cei ce citesc poezie îi consideră „extrem de bogați”, iar pe poeți îi vede ca „profeți ai omenirii*”.

Prezentarea este făcută de Ioan Dănilă și traducerea de Constantin Lupeanu.

ACOLADA

Nr.12(181)/ decembrie (anul XVI)

Ca un trofeu nobil pentru lectură, semnalăm ACOLADA, de la Satu Mare. Revistă lunară de literatură și artă, care apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Revistă cu un conținut captivant, într-o prezentare grafică deosebită. Textele sunt între acolade, ca într-o plutire cu aripi, în văzduhul privirii unui magician, editor. Paginile te petrec parcă prin compartimentele unui atelier de „arte și meserii”. Consemnăm cu interes de lecturare câteva titluri: *Spuma zilelor și nopților de lectură*, Gheorghe Grigurcu/ *Socializând cu personajele și Dumitru Augustin Doman/ Sfântul Svejik*; *La primul Centenar MARIN PREDA*, Zenovie Cârlușgea/ *Marin Preda – Omul și opera, la centenar*; *Radar-* Adrian Dinu RACHIERU/ *Homo digitalicus” și patologia new-media*; *Scriitori și teme* - Constantin Trandafir/ *Eugen Simion. Finis opus coronat*; Ștefan Ion Ghilimescu: *Clasicismul precum chemarea sirenelor*; Mircea Popa/ *La despărțirea de Eugen Simion*;

Felicităm Redactorii și truditonii revistei și le adresăm invitația, la o colaborare fructuoasă și inedită; o descălicare binecuvântată a Cuvântului, pentru domnia literară.

CRONOGRAF

Adrian Racaru

LA CENTENARUL ÎNCORONĂRII

Se cuvine o așezare prielnică, fertilă și fortificată argumentată, a efortului istoric de Întregire a Țării. Fără compromisuri și politică de complezență, printr-o diplomatie lucrătoare, nu pasivă, ziua de 15 Octombrie 1922, cu nobila și complicata ei încărcătură afectivă, se înalță să fie celebrată anual, ca Sărbătoarea Încoronării.

Pentru a medita la semnificații și rosturi, priviți în oglinda aburită a prezentului războinic, „Încoronarea” ca: *reflectare și eveniment!*

Pentru „reflectare” am ales celebrarea de la Alba Iulia, din sumarul manifestărilor, care au avut loc în anul acesta, în țară:

„CENTENARUL ÎNCORONĂRII”

– 100 de ani de la Încoronarea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria la Alba Iulia

Pe 15 octombrie 2022, Alba Iulia a fost, parcă mai mult ca niciodată, casa tuturor românilor. Familia Regală a României s-a aflat la Alba Iulia, la finalul unei călătorii simbolice cu trenul regal, care a pornit pe 14 octombrie din Cluj-Napoca. De la gară, Familia Regală s-a îndreptat spre Catedrala Ortodoxă a Încoronării de la Alba Iulia, acolo unde a luat parte la un *Te Deum*, apoi, la Parada Încoronării, de pe *Pietonala Mihai Viteazul*.

Simbolistica evenimentului săvârșit în urmă cu o sută de ani în orașul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, era legată și de prima unire a țărilor române înfăptuită de domnitorul Mihai Viteazul.

Acest eveniment a fost marcat de prezența Preafericitului Părinte Daniel - Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a Majestății Sale Margareta-Custodele Coroanei Române, Alteței Sale Regale Principele Consort al României, Alteței Sale Regale Principesa Sofia, domnul Sergiu Nistor - Consilier Prezidențial și domnul Mircea Abrudean - Șeful Cancelariei Prim-ministrului României.

În prezența invitaților, a avut loc dezvelirea statuii Reginei Maria, precum și lansări de carte:

- „Încoronarea de la Alba Iulia”, autori Tudor Roșu, Ioana Rustoiu, Marius Cristea
- „Regele Ferdinand” și „Regina Maria”, autor Nicolae Iorga.

Evenimentul a fost desfășurat sub înaltul patronaj al Prim-Ministrului României.

ÎNCORONAREA²

Pentru „eveniment” am selectat zgârcit din cartea „Capitole târzii din viața mea” a Reginei

Marii („Mama răniților” și „Soacra Balcanilor”). Ultimul volum de Memorii, apărute postum, memorii redescoperite, editate și comentate de istoricul specializat în istoria regalității europene, Diana Mandache. Am spus zgârcit, de ce? „Cartea are o fascinație neobișnuită.” (The Sunday Times), cum este elogiată pe copertă. Mai trebuie să mai fac o precizare cu subînțeles cordial, de intimitatea englezească: Nando e diminutivul dinastic, în familia regală a României, pentru Ferdinand - Cel Loial: Întregitorul.

„Nu ne-am putut asuma organizarea încoronării, cu toate pregătirile și cheltuielile pe care le implica, mai devreme de 15 octombrie 1922. Dar la această dată, la Alba-Iulia, în recâștigata noastră Transilvanie, a avut loc această ceremonie, iar Ferdinand și Maria au fost încoronați ca suverani ai României Mari.

Aveam patruzeci și șapte de ani, eram o femeie mult mai matură decât ființa fragilă și timidă care a venit în 1893 ca mireasă a prințului moștenitor al României”

„Am sosit la biserică, acolo unde toți oaspeții își ocupaseră deja locurile. Nando și cu mine ne aflam pe tronuri, unul în fața celuilalt.

Slujba a fost deosebită, demnă, nu prea lungă, iar corul a cântat excelent. Interiorul bisericii, deși nu prea mare, este impunător, iar frescele, frumoase. Odată terminat serviciul religios, Nando și cu mine, urmați de cei ce ne purtau coroanele și mantiile, am ieșit din biserică.

în marea piață, acolo unde o estradă era ridicată având un baldachin deasupra ei. Toți oaspeții s-au așezat de jur împrejurul acestei estrade, acolo unde Nando și cu mine stăteam singuri.

Bătrânul Pherekyde ca președinte al Senatului, iar Orleanu ca președinte al Camerei, au adus coroanele. Generalul Lupescu purta mantia Majestății Sale Regele, iar Generalul Popovici o aducea pe a mea.”

„Pherekyde a înaintat spre Majestatea Sa cu coroana de oțel după ce generalii au așezat mantiile regale pe umerii noștri. Mantia mea era toată de un auriu-ruginiu, așa cum am descris-o, iar al lui Nando de culoarea purpuriului regal, ambele fiind brodate cu însemnele heraldice ale României unificate. Nando a luat coroana de la acesta, iar după ce a ținut un discurs de credință și-a pus singur coroana pe cap. Apoi a urmat Orleanu care a venit spre mine cu coroana și a ținut un discurs deosebit de frumos. Am îngenunchat în fața lui Nando, care mi-a pus pe cap marea și greaua coroană, timp în care toți cei prezenți au salutat cu toată măreția, iar fanfarele militare au început să cânte Imnul Național.”

Note:

1. Text preluat de pe site-ul Instituției Prefectului Alba Iulia, pagină datată 16 octombrie 2022
2. Fragmente din volumul editat de Diana Mandache – Regina Maria a României/ CAPITOLE TÂRZII DIN VIAȚA MEA – Memorii redescoperite

Cu prezumtivă regalitate: Adrian RACARU

CONCURS DE LITERATURĂ

REVISTA „TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC” ÎN PARTENERIAT CU PUBLICAȚIA „JURNALUL NOSTRU” DIN COLEGIUL NAȚIONAL „CALISTRAT HOGAȘ” TECUCI

Invitație de participare la Concursul de literatură

„AMINTIRI DINTR-O CĂLĂTORIE”

Regulament

La Concursul de proză memorialistică/literatură de călătorie pot participa elevi din toate liceele Municipiului Tecuci, dar și din alte unități liceale din țară,

adolescenți cu pasiune pentru excursii, drumeții, plimbări, expediții dar și cu înclinații literare.

Concursul are o singură fază și se desfășoară anul acesta astfel:

1. În perioada **15 octombrie-15 noiembrie 2022** se primesc online la Biblioteca CNCH lucrările pentru concurs ale elevilor; acestea vor avea maximum o pagină, vor fi redactate la calculator, cu font de 12 times new roman, cu diacritice în limba română. Se pot insera una, două imagini adecvate color.

Pagina va avea obligatoriu antetul concursului „**Amintiri dintr-o călătorie**”. Fiecare lucrare va purta un titlu adecvat conținutului, personalizat, iar la sfârșit va fi trecut clar numele autorului-elev, cu menționarea clasei, a liceului și a localității.

Participanții vor trimite lucrările de concurs pe adresele noastre de email: Ichogas@yahoo.com sau dnlignat@yahoo.com

2. Sursele de inspirație pot fi diverse, călătoriile pot fi reale sau imaginare, proporțiile între descriere, narațiune, evocare, portrete, dialoguri, sunt la alegerea autorilor.

3. **Juriul concursului** alcătuit din scriitori și profesori, redactori ai revistelor „**Tecuciul Literar-Artistic**” și „**Jurnalul nostru**”. Se vor avea în vedere: calitatea descrierilor/narațiunii și a portretisticii, abilitățile de utilizare a limbii române, varietatea imaginilor artistice, ineditul călătoriei, structura și compoziția textului, titlul ales, nota de originalitate. (* Să ne reamintim totuși de acele celebre modele literare, prozele fermecătoare ale scriitorului Calistrat Hogaș pe care le putem oricând reciti!)

4. **Marți, 20 decembrie** se vor anunța online rezultatele concursului și va avea loc selectarea celor mai valoroase lucrări spre publicare în grupajul tematic **Literatura de călătorie**, din viitoarele numere ale revistei Tecuciul literar-artistic.

*

N.B. Juriul Concursului adresează felicitări tuturor celor 38 de elevi participanți cu lucrări la această competiție literară și mulțumiri profesorilor care au îndrumat/coordonat compozițiile acestora: Anamaria Lăcătușu, de la Liceul Teoretic „Emil Racoviță” Galați, Oana Cristina Ichim, de la Școala Gimnazială nr.28 Galați, Corina Olaru și Emanuela Balan, de la Colegiul Național „Calistrat Hogaș” Tecuci, Daniela Cusiac, de la Școala Gimnazială „Dimitrie Sturdza” Tecuci precum și celor de la Colegiul Național „Calistrat Hogaș” Piatra Neamț ori Școala Gimnazială Suhurlui, județul Galați.

Ca o binemeritată ofertă și oportunitate pentru elevii cei mai talentați, revista noastră publică fragmentar câteva dintre cele mai apreciate lucrări din concurs.

Vă așteptăm cu mare drag și la edițiile următoare!

Redacția

CONCURS DE LITERATURĂ

LITERATURĂ DE CĂLĂTORIE „LYCEUM”. SELECȚIUNI

1. Ecoul chemării sale a răsunat în scara blocului. Stătea în dreptul ușii deschise de la apartament, cu un rucsac negru în spate. Nu i-am răspuns, ci, pur și simplu, am coborât scările tropăind. M-am oprit în fața sa. I-am zâmbit, aranjându-mi mai bine gentuța pe umăr. M-a privit și a pufnit în râs, cele câteva cute dulci din jurul ochilor ieșindu-i în evidență. Clătinând din cap, a încuiat ușa și a pornit înaintea mea.

Afară, a inspirat adânc aerul fierbinte al verii, înainte de a-și pune ochelarii negri de soare la ochi. S-a trântit, oftând, la volan, iar eu m-am așezat în dreapta sa. M-a întrebat ce muzică vreau, în timp ce fixa GPS-ul. I-am spus să pună ce voia. Tăcut, a scos mașina din parcare, după ce a ales una dintre melodiile pe care știa ca amândoi o adorăm. Locația festivalului de jazz nu era foarte departe...

(„Unu’optzeci”, de Irina-Maria Bârsan, Colegiul Național „Calistrat Hogaș”, Piatra-Neamț)

*

2. Toamna, întunericul părea să se disipeze din cauza luminii palide a stelelor. Mă plimbam singură prin parc. Avusesem o zi grea, iar de obicei, atunci când mă simt pierdută îmi așez gândurile, plimbându-mă. M-am întins pe iarba rece și am început să admir stelele, care în contrast cu negrul cerului arătau minunat, până când, la un moment dat, am observat un punct luminos care se îndrepta spre mine și care m-a orbit. Din cer a aterizat ceva ce semăna cu o navă în forma de disc, făcută dintr-un metal de culoare albastră, nemiîntâlnit până

acum. Neștiind ce să fac, am rămas încremenită și îngrozită de ceea ce vedeam. Din navă au început să coboare niște entități umanoide, fiecare arătând diferit, dar toate fiind de culoare verde. Acestea s-au îndreptat spre mine cu o viteză supraomenească, încât nu am avut timp să reacționez atunci când m-au injectat cu o substanță care m-a făcut să văd negru în fața ochilor.

Când m-am trezit eram așezată pe o masă de operație...

(„Invazia”, de Miruna Gabriela Mândru, Liceul Teoretic „Emil Racoviță”, Galați)

*

3. Drum lung și obositor, dar am ajuns, în sfârșit, pe insulă. Plajă, mare, soare și ce mare!, o mare de culoarea smaraldului, așa cum nici nu gândești că ar putea exista [...] Am decis să vedem și plaja Navagio că parcă, prea era laudată. Am închiriat o barcă, cu tot cu căpitan și am pornit. Barca ne legăna ușor, alunecând pe valurile line ale mării. Pusesem stăpânire pe bancheta din față pentru a nu pierde nimic din farmecul călătoriei. Stropii mici care săreau în barcă când aceasta brăzda valurile blânde îmi răcoreau picioarele. Ce frumusețe! Ce albastru, albastru sub toate nuanțele lui. De la albastru închis al mării, la albastru cernelii de stilou, apoi urma un albastru din ce în ce mai deschis, spre bleu, și devenea albastru cerului senin de vară.

Peșterile albastre sau „Blue Caves”, pe numele lor, sunt de un albastru pe care nu îl poți surprinde într-o fotografie oricât de priceput ai fi ..., de un albastru deschis precum cerul fără nori. O nuanță care te liniștește, care îți dă încredere și care îți taie respirația prin măreția ei.

gândea la supraviețuire. Naziștii le-au confiscat tot: cărțile, mașina de scris și cea de cusut, aparatul de fotografiat, bijuteriile, serviciul părinților, dar mai presus de tot, libertatea și dreptul de a fi om.

Știa și de faptul că evreii nu mai au voie să circule nicăieri, să meargă la școală, la lucru, în parcuri, piețe, la sinagogă, toate sunau ca un lux. Aceștia erau obligați să poarte în partea stângă de sus a pieptului steaua galbenă, steaua lui David, de fiecare dată când ieșeau din case. Uneori puteau aduce acasă un cartof sau o felie de pâine, pentru a nu muri de foame, ascunsă bine într-o haină. Pe Gita o dorea stomacul de foame.

Se așază pe o bancă. În ziua aceea nu purta steaua galbenă, dar nu o mai interesa. Se uită la păsările de pe crengile copacilor acoperite cu mănuși de puf, iar acestea făceau ca neaua din arbori să cadă în părul ei bălai. Pentru o secundă râde, se bucură de moment. Începe să facă din omătul lucios un om de zăpadă, când deodată se aud două voci ce se apropie - un sunet de bocanci grei zdrobesc zăpada[...] Ce avea să se întâmple cu biata fată cu bucle aurii?!

(„Călătorie în Infern”, de Luminița Murguleț, Școala Gimnazială „Dimitrie Sturdza” Tecuci)

*

7. În urma unei misiuni dezastruoase, fiica regelui Codrin al IV-lea a dispărut. Disperat pentru a găsi indicii, acesta caută peste tot, dar nu găsește nimic decât 3 ani mai târziu.

Regatul lui Codrin are un aliat foarte puternic, cu influență răspândită, un regat condus de regina Andreea a Timorului. Fratele ei a fost și el în acea misiune, dar nu a supraviețuit. Acest eveniment a determinat-o pe Andreea să caute indicii despre cine ar fi putut supraviețuiși a găsit o informație despre fiica lui Codrin.

- Fiica ta este încă în viață, dar este ținută ostatică pe Planeta Decepției de către niște creaturi numite Impostori. Acestea își pot schimba înfățișarea în orice creatură din Univers și sunt conduși de Ucenicul Diavolului. Ideea este că, printre aceștia, există unul care a cooperat, în secret, cu noi și este dispus să te ajute să-ți recuperezi fiica. Problema este că urmează să fie executată în 2 zile, deci trebuie să ne grăbim.

- Atunci ce mai așteptăm? zise Codrin. Trebuie să mergem să o salvăm chiar acum! Pregătește naveta!

Când cei doi ajung pe Planeta Decepției, aterizează la jumătate de kilometru de fortăreața Impostorilor, unde se întâlnesc cu David, cel cu care a cooperat Andreea, care îi conduce prin pasajul

său secret spre fortăreață. Înainte să iasă, acesta le spune:

- Din acest moment, va trebui să vă puneți toată încrederea în mine[...]

(„Planeta Misterelor”, de Sorin Gonțariu, Colegiul Național „Calistrat Hogaș”, Piatra-Neamț)

*

8. Acum au rămas doar amintirile. O călătorie tăiată cu brutalitate de la mijloc, oprită în punctul culminant al acțiunii. Frânturi de sticlă spartă rupte dintr-un vitraliu în care singură m-am tăiat, din care sânge a curs șuvoi făgăduindu-mi război. A mai rămas doar ceață-n mintea mea, de care nu mai pot scăpa. Pașii mă ghidează aleatoriu prin casă, nicio direcție, niciun scop. Ajung într-un final în fața bibliotecii din sufragerie și nu pot decât să mă gândesc la o carte anume. Raskolnikov se întrebă de ce Napoleon, care a adus sfârșitul la zeci de mii de oameni, este considerat un erou, iar el, un muritor de foame, ar fi socotit un criminal doar pentru un singur suflet luat în schimbul unui stomac plin și un ban în buzunar. Întrebarea mea sună astfel: de ce jertfa lui Iisus a fost considerată o minune, iar ofranda mea a fost luată drept egoism? Cruțămă, Doamne, pentru păcatele mele, că oricum tot ce a mai rămas din mine sunt câteva amintiri goale dintr-o călătorie care curând nu va mai avea sfârșit! Este a o sută noapte din care m-am trezit și prima zi în care pornesc spre altă viață.

(„Călătorii întrerupte”, de Irina Maria Pavel, Liceul Teoretic „Emil Racoviță”, Galați)

Redacția revistei adresează felicitări acestor elevi talentați care au debutat în paginile de față!

ASOCIAȚIA „PRO VALORES” * MUZEUL DE ISTORIE TECUCI * FUNDAȚIA PELIN

Laureații

Concursului Internațional de Artă Plastică „Gheorghe Petrașcu” Ediția I, Tecuci, 2022

CATEGORIA DE VÂRSTĂ +19 ANI

PREMIUL I și TROFEUL „GHEORGHE PETRAȘCU”
Constanța Mădălina RUCAN – „Peisaj danubian”

PREMIUL II EX AEQUO
Georgiana MIRON – „Ei”

PREMIUL II EX AEQUO
Ludmila TOMOIOAGĂ - „Mitologie”

PREMIUL III EX AEQUO
Cornel VANĂ – „Peisaj din Budești,
Maramureș”

PREMIUL III EX AEQUO
Andreea Gabriela TUDOR – „În
dialog cu Rubens”

Trofeul „Gheorghe Petrașcu” oferit de Fundația Pelin din Tecuci este o adevărată operă de artă, are o înălțime de 32 cm și este creația lui Ioan Tămâian, artist sticlar, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Sibiu. Este realizat din combinația sticlă colorată, fuzionată la 900 grade Celsius și argint pe suport de cupru, metalul fiind obținut prin electroliză și tehnică de metaloplastie.

